

శ్రీరస్తు
 శ్రీ వైఖానస భగవద్భాస్రగ్రంథమాలా
 సప్తమానుబంధమ్

శ్రీ మద్ధన్వంతరిప్రతిష్ఠాకల్పః

(మహామత్స్య యన్త్రోద్ధార సహితః)

విద్వద్భిః పరిష్కృతః

ఆయంకిల శ్రీ మహోక నగరీ వాస్తవ్యానామ్, ఉభయవేదాంత ప్రవర్తకానామ్,
 శ్రీమతామ్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్య వ్యాసామ్
 ద్రవ్యసహాయేన ముద్రాపితో విజయతేతరామ్

గ్రంథమాలా సమ్పాదకః

ఉ. పే. ప్ర. శ్రీమా భిషగ్రాజ
 డివి వేంకట నృసింహాచార్యః
 నల్లూరు

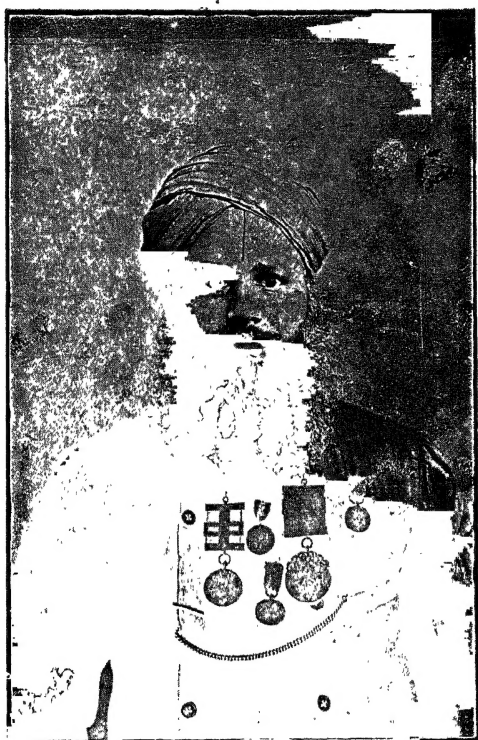
భగవాన్ శ్రీ ధన్వంతరి

శ్రీధన్వంతరి శ్రీధన్వంతరి
 పశ్చిమాయా దైవతే ధన్వంతరి విశేషః ।
 భక్తానాం పశ్చిమాయా ధన్వంతర్యామయ హరిః
 శ్రీరామో నమోస్తుతే శ్రీరామో నమోస్తుతే॥

శ్రీమదిత్యాది ప్రభువన్
 శ్రీ వై॥ చ॥ గ్రంథమాలా సంపాదకులు
 దీవి చిక్కట నృసింహాచార్యులు గారు
 నల్లూరు

ఆచార్యశ్వజరి

కి॥ శే॥ ఆయుర్వేద మార్తాంధ్ర విశిష్టజ్ఞి, వైద్యరత్న
పద్మత డి. గోపాలాచార్యులు గారు

శ్రీ మద్వైద్య వివాదము.
 శ్రీ మద్వైద్య వివాదమునకు ప్రతిపక్షముగా వైద్యులగుటయే

శ్రీమాన్ వైద్య వివాదము & వివాదము : శ్రీమాన్ వైద్య వివాదము, వివాదము :
 తిరునామము సేతారామానుజాచార్యులుగారు. వేదాంతము లక్షణాచార్యులుగారు

శ్రీమైసమః

శ్రీ ధన్వంతరీయే నమః

గ్రంథ ముద్రాపక ప్రశంసా

- శ్లో॥ కృష్ణాతీరే కనకగిరిజాలవాసరమ్యేన్ద్రకీలా
నానాదేశాగత జనగణైర్మణ్డితాఽగారమాలా
ధూమోద్ధారైశ్శృకటనిచయైర్వ్యన్త్రికాభిర్వీశాలా
ఆస్తే చాన్ధ్ర్యాం భువి విజయవాడాభిధా రాజధానీ॥
- శ్లో॥ తస్య స్మకాశే పురమస్తి చోడవరాభిధం కేశవదేవ పాలితం
చకార తస్మిన్ వసతిం భృగుాద్భవో లక్ష్మీనృసింహో హృత
వైరిరంహః ॥
- శ్లో॥ ఆగర్భాచ్ఛీశపాదాఽర్చనరతకులజం శ్రీనృసింహోర్యసూరిం
ఆర్తా సాన్తాత్సురాణాం భిషగితి విబుధా మేనిరే గిష్పతిం తమ్
ఛాతాశ్రీసూత్రకార స్వతిథిగణ మహోచింతితార్థప్రదంస్త్రీ
లోకంమారంసుత స్త్రీకృణన గణమముం తుంబురం నారదం వా॥
- శ్లో॥ స వేంకటాభిధాం లక్ష్మీముపయేమే బుధోత్తమః
సుశీలాం పతిశ్శుశూమారతాం సీతామివాపరామ్॥
- శ్లో॥ తయోరభూతాం తనయౌరమ్యా లక్ష్మణవేంకట
జ్యేష్ఠశ్రేష్ఠ గుణైర్మృతో వేదాఽయుర్వేద పారగః
- శ్లో॥ గౌతమాన్వయ సంజాతాం మంగమాంబాం క్షమోపమాం
లక్ష్మణ శోచపయేమే తా మలిమేలు పదోపధామ్॥
- శ్లో॥ విఖనసఽదనేవా జీవనో సత్స్వభావో
విమలజన విహీనో శ్రీశ సేవారత స్థః
ఆనుదినమపి వైద్యాఽఽచార్య సేవాత్తచిత్తో
మధురవచనజాలా బద్ధ మన్దస్మితాస్యః॥
- శ్లో॥ గరుడ పవనజాఽహింద్ర ప్రతిష్ఠాప్రసిద్ధో
దశరథసుత కిశాధీశమస్త్ర ప్రసిద్ధః
శ్రితజనగణబాధా వారణే చానిరుద్ధో
గురుపదరత చిత్తో లక్ష్మణోఽభూత్ప్రబుద్ధః॥

శ్రీ॥ అతాప్రతానోద్గమ గుచ్ఛసుందరం
ప్రసూనజాలోద్భవ గంధబన్ధురం
నిపీతపుష్పాసవ మత్తబంధరం
విరాజతే లక్ష్మణసూరి మన్దిరమ్॥

శ్రీ॥ అభ్యంతరాస్తీర సురత్నకమ్బులం
దిగంత రాయాత సతార్త మణ్డలం
ఖల్వాంతరాఽపూరిత సద్రసాయనం
విరాజతే వైద్యమణే ర్నికేతనమ్॥

శ్రీ॥ ధన్వంతరి పదోపేతం రామశేషాఖ్య మాత్మజం
తేభేశ్రీ లక్ష్మణాచార్య స్త్వాంగవిద్యా విశారదమ్॥

శ్రీ॥ సూనునా రామ శేషేణ పత్న్యా మంగాంబయా యుతం
పాత్వీమం లక్ష్మణాచార్యం సదా ధన్వంతరి వర్తరిః॥

శ్రీ॥ సోఽభూ లక్ష్మణాఽణితస్య భగినీసూను ర్పుసింహాత్మజో
భారద్వాజ కులోద్భవ స్తిరునగ ర్యాఖ్యాన్వయే సంభవః
సీతారామ భీషగ్వర సురభిష క్షుల్య శ్చికిత్సావిధౌ
నమో మాతులమాతులీ ముఖజనే శ్రీరాజ్యలక్ష్మీసుతః॥

శ్రీ॥ పరిణయే సమవాప స భార్గవీం కమలకోమల మన్దహాసస్మఖీం
వినత తాయమనామ విభూషితాం స్మరవధూరిప సుందరసుందరీమ్॥

శ్రీ॥ అమౌఘిశ్శశినం రమామనసిజం రామందశస్యన్దనో
వై దేహీ సుషువేలవం శరభవం శంభు ర్యథా జాహ్నువీ
భీష్మం చానకదున్దుభిర్మురరిపుం భూ రాఘరతీ జహ్వరుం
తౌశ్రీరాఘవకృష్ణనామకసుతం వీరోపధాహ్వాం కృతిమ్॥

శ్రీ॥ ఏతస్మద్రాపణే మూల్య దాయినో రనయౌ ర్భృశం
శుభం దదాతు సర్వత్ర సుధాపాణి ర్భిషజ్జ్యోతిః॥

ముత్తేవి అనన్త పద్మనాభాచార్యులు
దేవరపల్లి (కృష్ణాజిల్లా)

శ్రీధన్వంతరయే నమః

కృతజ్ఞత

శ్లో॥ అమృతకలశహస్తం కాన్తిసంపూర్ణదేహం ।

సకలవిబుధవన్ద్యం వేదశాస్త్రైర్విచిన్ద్యమ్ ।

రుచిరవిమలపార్శ్వం శంఖచక్రాయుధాధ్యమ్ ।

సకలగదవినాశం చింతయేద్వైద్యదేవమ్ ॥

మహాశయా !

ఈ గ్రంథమును గూర్చి కొలది విషయములం జెప్పవలసియున్నది. పూర్వకాలమునందు శ్రీ మన్నారాయణుని అంశముతో సర్వవృజల యొక్క ఆయురారోగ్యములను కాపాడుటకు శంఖచక్ర ఓషధీయమృత కుంభముల తన దివ్యహస్తములం ధరించి పద్మాసనాసీనుండై యీ రా బ్ధియింకి శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుడవతరించె. ఈ యవతారము ఏకవింశ త్యవతారములలో నొకటై విరాజిల్లుచుండు. శ్రీధన్వంతరిరూపియగు పుండరీకాక్షుడు తొలుత నాయుర్వేదమును సంక్షేపముగ చతుర్ముఖున కుపదేశించె, నాయనవలన ఇంద్రిందేవతలు, భృగ్వాదిసుహృదులవర. ప రగా నుపదేశము లబొందుచుగ్రహించి లోకానుగ్రహకాములైయావిద్య ను శాఖోపశాఖలుగ విభజించి నన్నిగణములవారకి సులభసూక్ష్మముగ నుండులాగున నేర్పఱచి ప్రజాభివృద్ధి గాంచుటకు ననుగ్రహముతో ప్రబల పచారమునకుం దెచ్చియుండిరి. ఆ ధన్వంతర్యవతారముః శ్రీమహా విష్ణువుయొక్క ప్రాదుర్భావావతారమై యున్నయది. ఇట్టి ధన్వంతరి భగ వానుని విగ్రహరూపమున ప్రతిష్ఠించి నిత్యము పూజించుట భారతావని యం దెచ్చట నోనుండియు భక్తకోటికి నందుబాటులో లేకుండుట జూడ కడు విచారకరము. మృత్యునాశంకరుడగు నా ధన్వంతరిమూర్తిని మానసోల్లాసముగా నర్చించుటకు నివాసయోగ్యమనందగు ఆలయ గోపుర మంటపధ్వజపతాక ప్రాకారనిలయ నిర్మాణములును యావ ద్భారతభూమియం దచ్చటచ్చటనిర్మించి యందులోహదారు శిల్పాదు

లచే ధృవకౌతుక ఉత్సవ స్పృహన జలిబేర అను పంచబేరాత్మకముగ శిల్పకళానైపుణ్యముతో చిత్రవిచిత్రములుగా శాస్త్రోక్తవిధముగా సిద్ధపరచి, శ్రీ భగవదాగమశాస్త్ర విధివిధానములచే నాలయ బింబాదులు ప్రతిష్ఠింపించి పూజించుచు శ్రీ వారి పరిపూర్ణకటాక్షమునకు పాత్రులై లోకకల్యాణము చేకూర్చుటకు నెన్నియో సులభనూత్న మార్గముల నిందు సమకూర్చబడినవి. వీనిని నియమనిష్ఠాగరిష్ఠులై యాచరించి, జ్ఞానతేజము ప్రకాశింప భజించుచు భక్తాగ్రేసరులై నిత్యానంద తృప్తులగుదురుగాత యని సర్వదా ప్రార్థించుచున్నాడను.

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్ప గ్రంథ సంపాదన పరిశ్రమయందు సర్వవిధముల తోడ్పడిన మహాశయులకు కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పించుట నా విధియై యున్నది. బహుకాలము క్రిందట మద్దురు వర్యులగు శ్రీమాన్ రాజవైద్య పండిత దీవి వేంకటాచార్యులుగారు (వణకూరు) కడుపుత్రవాత్సల్యముతో నన్ను శ్రీధన్వంతరిభగవానుని కృపకు పాత్రునిగాజేసిరి. సతతపఠిణామయగు దేవభిషక్ జ్ఞాని బ్రహ్మ రుద్రేంద్రాది నారదతపోమహిమాన్విత యక్షరక్షాగణములనుండి చరకక్షుప్త్యాది మానవులవరకు సుశ్రుత మహాధన్వంతరి యనపాంచ భౌతిక దేహధారియై వ్యాప్తిజెందుచు యీ కలికాలమున కుపకరించుచుం గ్రమాగతముగ పుణ్యభారతమునందు దశదిశలు వెలుగొండ పరమపురుషుడై అపరధన్వంతరియోయన యశఃకాంతులు చెలరేగ ఆయుర్వేదమార్గాండ భిషజ్జ్ఞాని వైద్యరత్న పండిత దీవి గోపాలాచార్య స్వరూపియై ఉద్భవించి ఆయుర్వేదమును పునరుద్ధరించెను. వీరి కాలమునందు శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని పూజాకల్పము నొకదానిని సంపాదించి సంస్కరించి ముద్రించి మనలోకమున కనుగ్రహించిరి. వారి యశోదీప్తికలను నిచట స్థిరస్థాయిగనుంచి మానవ పాంచభౌతిక దేహమును వదలి దివ్యదేహధారియై స్వర్గము నలంకరించిన శ్రీ ఆచార్య పాదారవిందములకు ప్రణవకుసుమము లర్పించుట మనవిధియై యున్నది ||

ఇంతట శ్రీ వారసుగ్రహించిన పూజావ్రత కల్పమునందలి విషయముల నాచరించుచు నింకవైదుక వివిధాగమ భగవచ్ఛాస్త్రములయందును శ్రీధన్వంతరి భగవానుని యంత్ర మంత్ర తంత్ర ఆలయ విగ్రహపత్తిష్ఠాఽర్చనాది విశేషములందెల్లెఱసి సద్గ్రంథములెచట లభించునా యని ధ్యానించుచుండ కొలదికాలమునకు నూజవీడు సంస్థాన వండిత వంశజులు బ్రహ్మశ్రీ వైద్యవిద్వాన్ గంటేల వేంకట ప్పయశాస్త్రిలవారు నాయెడఁజూదారమునస్థులై శ్రీధన్వంతరి యంత్రము నొసంగిరి. వారికిని యీ యంత్రమునకు ఉద్ధారమును శ్రద్ధతో సంపాదించి, మంత్రసిద్ధులు బ్రహ్మశ్రీ చెరుకుపల్లి నరసింహశాస్త్రిలవారిచే స్పృశింపజేసి, అందించిన బ్రహ్మశ్రీ పండితశిరోమణి చివ్రకుల సత్యనారాయణవాఁకిని, ధన్వంతరి మహావిద్య పూర్వ ఉత్తరామ్నాయ ఖండ మహామంత్రముల నిచ్చిన (జె॥ తా॥) ఆకెళ్ళవారి గొడవరూ నివాసులు మంత్రనిష్ఠులు బ్రహ్మశ్రీ నిమ్మగడ్డ లక్ష్మీనరసింహ ఘనాపాఠిగారికిని, గుడివాడతాలూకా కురుమద్దాలి గ్రామవాసులు, మంత్రవిద్వాగురువులు శ్రీమా॥ ముత్తేవి చలమాచార్యస్వామిచే సముపార్జిత తాళవత్ర గ్రంథములనుండి శ్రీధన్వంతరి సాపన పూజా ధారణ యంత్రోద్ధారములును, షడక్షరి, అష్టాక్షరి, ద్వాదశాక్షరి, ద్వావింశాక్షర, గాయత్రీ మంత్రోద్ధారములను ఆదరాభిమానులై అనుగ్రహించిన గురుపుత్రులకును యీమంత్ర యంత్రోద్ధారముల నెప్పటికప్పుడు శ్రీమయనక, శిష్యవాత్సల్యముతో సవరణసంస్కారములు గావించి, పూజోపాసకుల కనుగ్రహించిన తెనాలిపట్టణవాసులును, మంత్రనిష్ఠాగరిష్ఠులును వేదమూర్తులును అయిన బ్రహ్మశ్రీ భాగవతుల డక్షిణామూర్తి శాస్త్రిలవారి ప్రియపుత్రరత్నమును శ్రీరామ పంచముఖ అంజనేయోపాసక నిరతులు, శ్రీవారి పదసరోజ సేవాతత్పరులకును ఆనంతపరీణామము లర్పించుచుంటిని. శ్రీభగవచ్ఛాస్త్రగ్రంథములలో పసిద్ధిగాంచిన భృగుసంహిత అర్చనాధికారమునంగల శ్రీధన్వంతరి పత్తిష్ఠాకల్పాధ్యాయమును అనుగ్రహించిన తిరుపతిక్షేత్ర శ్రీవేంకటేశ్వర సంస్కృత కళాశాలోపాధ్యాయులును

అగమశాస్త్రపండితులును, అయినశ్రీమాన్ వైయాకరణపంచానన యొక్క
 చర్లభట్టర్ పార్థసారథి కృష్ణమాచార్యులు గారికిని ఈ కల్పానుగుణముగా
 ఆర్షసంహితలు కల్పములను సమ్మేళన మొనరించి ప్రతిష్ఠా ప్రయోగా
 ర్చనావిధులను సుబోధకముగ శ్రమయనకవాసి, ప్రసాదించిన
 యీ పూర్వగ్రామవాసులును, బహుశాస్త్రామాయ పండితవరేణ్యు
 లగు శ్రీమాన్ దేవయజ్ఞనం వేంకటరామాచార్య సుధీనులులకును శ్రీ
 ధన్వంతర్యక్షేత్ర శతనామస్తోత్రాని మంగళాచరణశ్లోకముల రచి
 యించిన (బె॥ తా॥) దేవరపల్లి నివాసులు శ్రీమాన్ కవితాతిలక,
 ముత్తేవి అనంతపద్మనాభాచార్యులవారికిని శ్రీధన్వంతరి సహస్రనామ
 స్తోత్ర కరావలంబ సుప్రభాత మంగళాచరణ ప్రాతస్తరణ శ్లోకము
 లను శ్రీధన్వంతరిమూర్తికి ప్రీతిగా రచనచేసి సంస్కరించి నాయొక
 వాత్సల్యాభిమానులై పంపిన (రే॥ తా॥) ఉల్లిపాలెం నివాసులును
 శ్రీ భగవచ్చాస్త్ర విద్వాంసులును పండితాతిలకులునగు శ్రీమాన్
 గాతా మణం రామాచార్యవరేణ్యులవారికిని శ్రీధన్వంతరి చరణ
 పంచక శ్లోకములను భక్తిపురస్కరముగ సమకూర్చి యందించిన
 (కృ॥ జి॥) బల్లిపక్షిపురవాసులును శ్రీ లక్ష్మీహయగ్రీవ పాదసేవా
 నిరతులయిన పండిత వేదాంతం అనంతపద్మనాభాచార్యుల వారి
 కిని, శ్రీధన్వంతరి సహస్రనామముల పూర్వవాితప్రతిని దయతో
 పంపిన (తే॥ తా॥) అంగలకుదురు పురవాసులు రాజవైద్య శ్రీముత
 బలభరణిపాత్రుని భుజంగరావుగారికిని, అశేష కల్పగర్భ లుపదేశించిన
 శ్రీమాన్ డాక్టరు భిషగ్వర గంకింబ శ్రీనివాసరావుగారికిని, శ్రీధన్వం
 తరి మహామంత్రములు ప్రకారాంతరములుగానున్న ప్రతుల నను
 గ్రహించిన యోగసిద్ధపండితులు బ్రహ్మశ్రీ దంటు పార్థసారథిశర్మ
 గారికిని, ఈ గ్రంథమునకు అత్యంత ఉదారమనస్కులై వీరికను వ్రాసి
 యిచ్చిన శ్రీమాన్ కవిరాజ ప్రతివాది భయంకరం కృష్ణమాచార్య
 పర సుశ్రుతమూర్తివారికిని, నాకింకన నేకవిషయములయందు, సత్సలహా
 లొసంగిన విజయవాడ త్రిలింగ విద్యావీర పండితోపాధ్యాయ వర్యుల
 వారికిని, బహుపండిత ప్రకాండులగు మహానీయులకున్న యీ గ్రంథ

సంస్కరణమునకు శిష్యవాత్సల్యతతో శ్రమజేంది సవరణగావించి ఆశీస్సులతో నొసంగిన శ్రీ భగవచ్చాస్త్రపండిత వరేణ్యులగు శ్రీమాన్ ఉత్తర తాళపాక చక్రవర్తుల శ్రీనివాసభట్టాచార్యులవారికిని నిరతిశయ పోతాహముల నువ జేరించు ప్రసిద్ధపండితులును గురువరేణ్యులు నగు (బె॥తా॥) పోరంకి పురవాసులు శ్రీమాన్ పండిత వేదాంతం రాజగోపాలాచార్యులువారు, శ్రీమాన్ పండిత వేదాంతం శ్రీనివాసాచార్య ఘనపాతివార్లకును ఈ గ్రంథమును తమ శ్రీవైఖానస భగవచ్చాస్త్ర గ్రంథమాలముందు సప్తమానుబంధముగా ప్రకటన మొనర్చుటకు శ్రద్ధంబూని కార్యసామకూల మొనరించిన రే॥ తా॥ నల్లూరుపురవాసులును విద్యానైపుణ్య సంపన్న యశస్కులగు శ్రీమాన్ భిషగ్రాజ దీవి వేంకటనరసింహాచార్యులవారికిని ముద్రణ కార్యములలో సాయమొనర్చిన పరమమిత్రులు పెదరావూరిగ్రామ వాసులు శ్రీమాన్ తమిళ శ్రీనివాసాచార్యులువారికిని, నాబంధు సుహృద్గుత్తులకును యీ గ్రంథమునకు తమ తమ పండితాభిప్రాయముల కృపచేసిన మహాపండిత పామరశ్రేష్ఠులగు వారలకును నిరంతర కృతజ్ఞతా నమోవాకములర్పించుచున్నాను.

నింక తెనాలి ఓరియన్ట్ పబ్లికేషన్ యజమానులకును పండిత వర్ణులకును, కార్యనిర్వాహకులకును ఏతన్మద్ద్రణా సందర్భమున సౌకర్యముకల్పించి శీఘ్రముగా నందించినందున కృతజ్ఞతలం దెల్పుకొనుచున్నాడ.

ఇందు సమకూర్చిన విషయములయందు ప్రవేశ ప్రచారములేని కొత్తవాడనగుటయు, ఇదియే తొలిప్రవేశమగుటచేత గ్రంథమునందు లోపములెన్నెన్నో ఉండినవనియే తలచెను. అట్టిలోపములను మహానీయులగువారు శ్రద్ధాదరములతో పరిశీలించి నాకందచేసినవానిని శిరసావహించి పునర్ముద్రణమున సవరించుకొందునని వేవేల ప్రార్థించుచుంటిని,

శ్రీధన్వంతరి భగవానుని ఆమోఘకటాక్షపీఠాని భాగ్యముచేనింత
 శీఘ్రకాలములో యీగ్రంథమును ప్రజా హస్తరాజములయందు విరా
 జిల చేయంగలిగినందులకు ఆ తేజోమూర్తిని ప్రార్థిస్తున్నాడను,

‘లోకాస్సమస్తా స్సుఖినోభవంతు’

మంగళం సాగరోద్ధారాయ పీయూషకలశాయచ
 ఆయుర్వేద స్వరూపాయ మంగళం శుభహేతవే॥

సర్వధారి సం॥

మాఖ బ ౧౧

బుధవారం

ది 23—2—49.

ఇట్లు

భవత్పూరేణువు

వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులు.

చోడవరం (కృష్ణాజిల్లా)

శ్రీ దత్తవ్రత సమ:

పీఠిక

శ్రీమదఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుండును, నిరవధిక కరుణా పరిపూర్ణ హృదయుండును, సకలచరాచర లోకావళి దీక్షాసారతుండును, అపరిమిత కల్యాణ గుణాకరుండును, పరాత్పరుండును నగు శ్రీమన్నారాయణుండు నానారీతుల బాధల ననుభవించుచు దుఃఖాంబుధినిముచిగి తేలుచుండు దేవ మానవ తిర్యక్స్థావరాది సకలజీవుల కష్టంబుల నాలోకించి కరుణాతిరేకంబున నోర్వంజాలక పరపూహ విభవాంతర్యామ్యర్పరూపంబుల నానారీతులగు నాకృతులనంది తత్తదుచిత కృత్యంబుల నిర్వర్తించుచు జీవకోటుల గాపాడుచుండును.

అందు పరాత్పరుండై పరాకృతినందియుండు శ్రీమన్నారాయణుండు ప్రకృత్యతీతంబును దివ్యంబునునగు త్రిపాద్విభూత్యుండుండి అచ్చటి నిత్యముక్తాదుల గాపాడుచుండును. త్రిపాద్విభూతికి భిన్నంబగు నేకపాద్విభూత్యుండని దేవ దానవ యక్ష రక్షో గంధర్వాదులగు దేవ యోనుల కాత్రిపాద్విభూతి అగమ్యంబై యుండుటచే నాయాది దేవుండు వారియందలి కరుణాతిరేకంబున పూహాకారంబున పాల కడలికరుదెంచి శేషకయ్యంబరుండి నారి కష్టసుఖంబుల నాలకించుచు వారికి అండయై యుండుచుండును.

పరపూహంబులు రెండును మానవాళికి అలభ్యంబులై యుండుట నెఱింగి యాదేవదేవుండు రామకృష్ణాద్యవతారంబుల ధరించి మానవులకు సరిసమానంబుగ వారితో కలిసిమెలసి తిరుగాడుచు వారితో పాటు కష్టసుఖంబులబొందుచు తనదయాతిరేకంబున వారిం గాపాడుచుండును. ఈయాకృతిని విభవాకృత్యుండురు. విభవావతారంబులును ఆ కాలము వారికితప్ప తక్కినవారికి అలభ్యంబైయుండుటచే నాపరాత్పరుండు ప్రతిజీవియందును అంతర్వాస్తవీకలిగి చేరియుండి ఆజీవి సరియగు మార్గంబున నడచి బాగుపడు ప్రయత్నముల నాచరించుచు గాపాడుచుండును. దీనిని అంతర్వామి స్వరూపమని యందురు.

పైచెప్పబడిన మొదటి మూడరీతులగు భగవదాకృతులును ఆయా ప్రదేశములవారికిని కాలములవారికినితప్ప తదన్యుల కలభ్యంబులై యుండుటచేతను అంతర్యామిరూపంబును అవ్యక్తంబై అజ్ఞుల కగోచరంబై యుండుటచే సర్వసులభమై యుండకుండుటచేతను సర్వకాలములయందును, సర్వదేశములయందును సర్వసులభంబై యుండురీతిని నా భగవానుడు అర్చారూపంబున నేర్పడియుండి అందరిచేతను పూజల నందుచు అందరిని కాపాడుచు మానవులు కోరినచోటుల నంతటను నధిష్ఠానంబు నంది యుండును.

ఆ భక్తాధీనుడగు దేవుండు చెట్టునందో వుట్టయందో మ్రానునందో తాతీయందో లోహంబుననో యంత్రంబుననో వారివారికి ఇష్టము కలిగిన రూపంబులతో “మంత్రాధీనంతు దైవతమ్” అనునట్లు మంత్రబద్ధుండై యధిష్ఠించియుండి వారేర్పరచిన యావాసంబును తమ కావాసంబుగా గ్రహించి వారి వారి కర్తవ్యముగనో ప్రియముగనో దోచిన యాహారంబుల స్వీకరించుచు పూజోపచారముల నందుకొనును. సంతృప్తుండై యండి వారి వారి కష్టసుఖంబులకు తోడు నీడయై యుండును.

ఇట్టి యీ రూపంబును అర్చారూపంబందురు. యీ అర్చారూపము సర్వసులభమై సర్వప్రాప్త్యమై సర్వగమ్యమై యుండుటచే మన దేశంబున నన్నిచోటులను వెలసియున్నది.

మున్ను కృతయుగంబున దేవకార్యమును సాధింప పాలకడలి ద్రచ్చునెడల నందుండి యమృతకుండికనందుకొని శ్రీధన్వంతరి రూపంబున నాయాదిదేవుండవతరించి యుండుట నిగమాగమేతిహాసపురాణ ప్రసిద్ధమగు విషయమై యున్నది. ఈ యవతారము విభవావతారము ఆవిభవ ధన్వంతరిమూర్తి అమృతకార్యమును నిర్వర్తించిన పిమ్మట ‘దేవభిషక్కు’ గ నేర్పడి యుండినట్లు కన్పట్టుచుండినది. ఈ యవతారమునకు వేదములయందు “దేవానాంభిషక్ ప్రథమో దైవ్యోభిషక్; భిషగ్గ్రీహామీవద తద్భేషజం ఆవాతవాహి భేషజమ్” అని నిగమాగమ బహు ప్రమాణములచే దేవభిషక్ష్వామము ప్రసిద్ధి

నంది యుండునట్లు కాననయ్యెడిని. సుప్రసిద్ధ పురాణముల యందీ యవతారమునకు “ధన్వంతరి” యనునామము లినినట్లు కాననయ్యెడిని.

శ్రీరామకృష్ణాద్యవతారంబులకువలె సీధన్వంతర్యవతారమునకును ఆ యవతారకాలమునకును దేశమునకును భిన్నములగు దేశకాలముల యందుండు వారికిసూడా ప్రత్యక్షారాధన సంభవమగుట కనుకూలములుగ అర్చారూపమును, ప్రతిష్ఠయు, ఆలయమును, యంత్రములు, పూజలును, వ్రతాదులును ఏర్పడియున్నవి. వీని విధానము లన్నియు వేదముల యందును, ముఖ్యముగ ఆగమగ్రంథముల యందును, మంత్రశాస్త్రములయందును కనపడుచున్నవి, ఈవిధివిధానము లన్నియు సంపాదించువారు లేనందున అవి ఇంతవరకును ఆలభ్యములై కానరాకుండినవి. ఆయాలయ మంత్ర తంత్రములు లేవని భ్రమచెందు స్థితి కలిగియుండి యున్నది.

ఇట్టి స్థితియందు కృష్ణాజ్ఞా చోడవరంగరామ నివాసులు శ్రీమాన్ వేదాంతంబుక్షణాచార్యులవారు బహు శ్రమలకు లోనై వేదముల నుండియు, ఆగమములనుండియు, మంత్రశాస్త్రముల నుండియు సంపాదించి శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని ఆలయాది అర్చా విగ్రహ ప్రతిష్ఠలు, యంత్రమంత్రోద్ధారములు, అర్చన పూజాపురస్కార జపహోమ తర్పణధ్యానాది విధానములు, శతసహస్రనామ స్తోత్రాదికములు మొదలగు సర్వాంగములను సమకూర్చి ఆయాపండితవర్త్యులచే సంస్కరింపజేసి లోకోపకారము కొరకు ఈ గ్రంథరూపమున ప్రకటించి యున్నారు.

ఆ శ్రీధన్వంతరి భగవానునియందు శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారికి కలిగియుండు అనతిశయ భక్తియొక్క ప్రభావమువలననో, శ్రీధన్వంతరి వారికి ఆచార్యులగారియం దేర్పడియుండునట్టి అపార కరుణా మహిమ వలననో వారికి యతిరహస్యవిషయ సముదాయము లన్నియు సతిశీఘ్ర కాలములో లభ్యములైనవని నేను పూరిగ తలచుచున్నాను.

శ్రీ ఆచార్యులవా రిదివరకు శ్రీ ధన్వంతరిపూజా వ్రతకల్పమును గ్రంథము నొకదానిని ప్రచురించి ధన్వంతరి భక్తబృందమున కుపకృతి యొనరించి యున్నారు. ఇప్పుడీ గ్రంథమువలన అశేషజనమునకును ఆయురారోగ్య భాగ్యములు కలిగి మహావకార మేర్పడగలదని గట్టిగా జెప్పచున్నాను.

ఈ గ్రంథప్రచురణమువలన శ్రీ ధన్వంతరి దేవాలయములు సక్రమమగు పద్ధతిని ప్రతిష్ఠింపబడి వా ని యం ద లి వి గ్రహములు యంత్ర మంత్ర జప ధ్యాన వ్రభావములవలన భక్తబృందము యొక్క ఆయురారోగ్యములు సంరక్షింపబడి దేశసౌభాగ్యము పెంపొందుగాకయని యాశాించుచున్నవాడను.

విజయవాడ }

ఇట్లు
కవిరాజ ప్రతివాది భజుంకర కృష్ణమాచార్యులు

శ్రీ

శ్రీశ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్లో॥ ధన్వంతరి ర్విఖిలనిర్జ్వర మాళిరాజ
 నామోక్య రజ్జితపదామ్బుజయుగ్మ రుక్మః ।
 దత్వాముదా సకల భాగ్యనిధాన భూత
 మారోగ్య భాగ్యమవతాద్దయయా సదా ॥

అయిభోః ఆస్తికాస్యశ్చ క్షేయోభిలాషిణుస్సద్రియః సునిదితమే వైతత్తత
 భవతాం ప్రమాణమార్థస్యేషు శ్రుతి స్మృతి పురాణాదిషు భగవాన్ సశ్చేశ్వర
 స్ఫిరిమన్నారాయణ సృష్టిసజ్జల్పాల్పనాశోగ్యాది దుఃఖసముద్రమగ్న సకల శేత
 శోద్ధిధీర్వయావిగ్రహీత ధన్వంతరి రూపస్సకల సురాసుర మన్ద్యమాన సుఖామ్బురా
 శేరవతతాశత్యాఖ్యానం ప్రసిద్ధమాప్త ఇతి (యథా) ఆధర్వవేదే తృతీయ తాణ్డే
 యజుర్వేదామ్నాయ మస్త్రీబాహ్మణే తృతీయాప్తకే సప్తమప్రపాతకే చతుర్థాను
 వాకేచ, వర్తమాన శ్రీధన్వంతరి పడక్షరాష్టాక్షర ద్వాదశాక్షర ద్వాత్రింశాక్షర
 నాయత్రీః మృతసంజీవనీ మహామస్త్రీ జాతం సర్వం, గ్రంథేన్మీక దరిద్రశ్శత్రవీన,
 “విఖనామునినా” మితిశ్రుతి ప్రసిద్ధమహిమ్న భగవతా విఖనోమహామునినా
 పడితే శ్రీవైఖానస గృహ్యస్మాతే “యదైశిశ్చ మనురవదత్తద్భీషజ”
 మితివేద ప్రతిపాదిత మహాప్రభావే విరచితే, మానవేధర్మ కాస్త్రీచ, వైశ్యదేవ
 పక్షణే “ధన్వంతరయేస్యా” హేతి ధన్వంతరేః ప్రాధాన్యం ప్రత్యేపాది. అపిచ,
 శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే ద్వితీయస్కంధే సప్తమాధ్యాయే భగవత ఏకవింశత్యవ
 తారవర్ణనః

శ్లో॥ ధన్వంతరిశ్చ భగవాన్ స్వయమేనకీర్తిర్నామ్నాన్వజాం ।
 పురుషాం రుజ ఆకుమాన్తి । యజ్ఞేచభాగమమృతాయురనా వరుధ్ధ॥
 ఆయుష్యవేదమను కాస్త్రవతీర్మలాకే ఇతి

ఏతదధికవివరణం వ్యాఖ్యానేషుద్రవ్యవ్యం దిద్దుక్షు భిరి విస్తరభియా న
 లిఖ్యతేఒత్ర. శత్రైవపవస్తస్కంధేఽప్తమాధ్యాయే నారాయణ పశ్చాత్తదేకే “ధన్వ
 త్రి భగవాన్ పాత్యపధ్యా” దితిచ

అన్యచ్చ, ధన్వంతర్య వతారతిభివారనక్షత్రాదికం తజ్జయన్తీ పూజామస్త్రీకలావి
 దికంతత్కథాప్రస్తావాదికంచ శ్రీమద్భివ్యంజ్ఞ పురాణాన్తగతం సర్వం తత్పు
 కాన్యతే.

అథచ ధర్మాధికానుమోక్షాణాంచతుర్థానునీ పురుషార్థా నామాదిమసాధనశ్చ
 సనిజీతమిదమ్మృనవశరీరమనానుయే నాను వర్తమానమేవహి పూర్వోక్త పురుష
 ణోకపకరణంభవిష్యతీతి ప్రత్యాక్షాదేవమ్యతే తతస్తావ్యభారోగ్యస్యసకల శరీరి
 సమఖిలవ్యూహ స్యావశ్య సాధనభూతమైషమ్ ప్రతిపాదక మాయురేంద్రమితి,

తదుపరేకకశ్చనిరవధిక కృపానీర్థు భగవాన్ సకల జగదుద్దిభీషు శ్రీధన్వంతరి రితి
విజానతాం సర్వేషామస్మాకం స ఏవసమారాధ్య ఇతినిశ్చయతే. అతఃప్రత్నిసన్నతా
సంపాదనాయ తత్సమారాధనమే వాసవరతం శ్రద్ధాభక్తిపురస్కరం యథోక్త మారణ
కర్తవ్యమితి, మహాపరమః ప్రతిపాదయన్తి. తర్వాన్తిచైవమేవ మహాన్త సుర్వదేశేషు
పారమ్యర్యేణ విద్వద్రగేసరాః॥

తత్సమారాధనంచ తత్ప్రతిమాచణసాధ్యం జప తర్పణ మోమ విశ్రభోజన
జయస్తుత్యత్సాదిక మేవభవతి. తత్ర ప్రతిమాచణ నంతు యథోక్తమేన శిలాస
జ్జిహ్వా విగ్రహనిర్మాణ భూపరీక్షాఽలయనిర్మాణ పూర్వక మహాప్రతిష్ఠా పూర్వక
మేవ సమాచరణీయమితి విదాంతర్యస్తు విద్యాంసః॥

తత్ప్రతిష్ఠాపణ నమహోత్సవ స్మరణవిశేష పూజావిధానస్తు త్రు “భ్యగుర్మే
హృదయమస్తు. సర్వే అన్యేషామయోఽజ్ఞ భూతాః” “భ్యగుః కవీనాః” “మహా
క్షీణాం భ్యగురహ” మిత్యాదివచన బాతనువిదిత ప్రభావేన శ్రీమతార్థగవతా
భ్యగుణాఽను గృహీతే భగవచ్చాస్త్రేఽర్చనాధికారే సమ్యక్ప్రతి పాదితమ్.
తత్త్వేతద్దగ్ధధ్యే సంయోజితం పశ్యన్తు పణ్డితవరేణ్యాః॥

భగవతి ధన్వంతరేణ భక్తిమద్భిక్ష్యా చాస్త్రీకరిమణి భిర్మహతా ఉత్సా
హేనముద్రాపితోఽయం గంధ ఇతి నితరాం మోదావహోఽసౌ విషయః. ఆపితు యత్ర
త్వాప్యస్మజ్జేతే యథావిధి శ్రీధన్వంతరేరాలయ నిర్మాణ ప్రతిష్ఠామహోత్సవాదికం
విధాయ సోత్సాహం కృతకృత్యాస్మన్తో భగవతోధన్వంతరేః కృపాయాః పాత్రతా
ముపగచ్ఛేమసర్వేవయమ్. ఏవంచేదే వముద్రితస్యా స్యగ్రస్త స్యచరితార్థతా స్వాదత
ఏతదేవముఖ్య కర్తవ్యమితిచ ఆస్తికాగ్రేసరాః ముహూర్ముహూర్ని కదయానుః॥

అథచ, అనేకభ్యః సకాశాంతాస్తా విషయాకమహతా ప్రయాసేన సంపాద్య
యథాశక్తి విద్యద్భిస్సంశోధయిత్వా స్వకీయేన ధనేన గ్రన్థమిదం సర్వజనోపకా
రకం ముద్రాపయిత్వా మహాశ్రమ మనుభోక్తే శ్రీమద్భృగుకులాముఖి రాకాసు
ధాకర (వేదాన్తం) శ్రీవైఖానస భగవచ్చాస్త్రేపాతదృశ్య సకలసద్గుణ మణిభూషిత
శ్రీవేంకటస్వామీచార్య మనీషీవరేణ్య సతీలలామభూత వేంకటాచార్యగర్భశక్తి
ముక్తాఫలామయానాం శ్రద్ధాభక్తివిన యాస్తిక్యాది సుగుణ విభూషితాయచిరం
జీవితే లక్ష్యణదేశికనుధీ వరాయ సమా పటుమ్భాయ చిరాయురారోగ్యపుత్ర పాత్ర
ధనధాన్య విద్యావినయాది సర్వసంపదస్సమను గృహ్లాదుకయణాకరో భగవాన్
శ్రీధన్వంతరితి నిత్యయాశాస్మహే॥

ఇత్థం భగవచ్చాగవత చరణరేణుః

ప్రస్తుతమకాం: } శ్రీ భగవచ్చాస్త్రేత్యాది, పండిత
ఏలూరు } ఉత్తరతాళపాక చక్రవర్తుల శ్రీనివాసభట్టాచార్యః

దృష్టాంతములు అలక్షితశ్చ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పాభ్యామయం నిబంధన గ్రంథః శ్రీమదాచార్య వేదాంతం లక్ష్యతాచార్య సంపాదితః । దైవానాగతే వైదికధర్మ ప్రచారే దురాచారదంతురేన స్మిన్నపికలి కాల భాగేభ్యుపార్జితే లోకస్వస్థిలాశయ ఇవామయం సంకర్షకః । చికిత్సాకానా మవశ్యసంభావ్యతయా శ్రీచరకాచార్య ప్రతి పాదితోహి దైవవ్యపాశ్రయః । తత్సంపాదనాయతదధి దైవతోపాసనా తదధికమాయ నిబంధన గ్రంథశ్చావశ్యకః । తాదృశగ్రంథావసర కాతేనస్మిన్నయ ముపస్థితః కాస్త్రీపథికానాం నమేరువి మధ్యేయగం । ఏతదాలంబితేనాన్త చికిత్సాకాస్త్రీయేన శ్రీధన్వంతరికటాక్షోపలబ్ధ చికిత్సాసామర్థ్యాస్సంతో పురుషార్థవిఘ్న భూతకోగానీ కాన్విర్జ్యద్య సుఖమాపాదయంతు లోకస్యేత్యాకాస్త్రీహే॥

బెజవాడ } ఇతి
రామనగరం }
1949 } వైద్యవల్లభ రాజ్ఞి వెంకటాచలపతి ప్రసాద మహర్షిచిల్

విదితచరమేన భవద్విశ్వేషుష్య సమానాధికరణం వచనం యన్మహావిష్ణురేవ లోకానుద్ధి ధీర్భుః ధన్వంతరి రూపేణావతతాశ్రతి. తేనచ మహాదుపకృత మాయోర్యేద విద్యాసమున్నతేనలోకస్యేతిచ, అతఃతద్విద్యో పజీవినాం అస్యేషాంచ తదుపాసనయా తదను గ్రహణీనాం తదుపాసనా మార్గానవబోధేన నిర్విజ్ఞానాం శ్రీమదాచార్య వర్యైః వేదాంతం లక్ష్యతాచార్యైః శ్రీధన్వంతరి కరుణాకటాక్షపాత్రైః ప్రఖ్యా పితమిదం గ్రంథరత్నం చింతామణిరాసీదిత్యత్రనకాపి విప్రతిపత్తిః. అత్రచ ప్రకటితం ప్రతిష్ఠా అర్చనా యస్త్రీమస్త్రాదికం సుగమతయా ఉపాసకలోకస్య మహాదుపకరీష్య తీతి స్థాలీపులాకన్యాయేన గ్రంథం పరిశీలయతామయా నిరటంకి గ్రంథసంపాదకాః శ్రీమదాచార్యపాదాః స్మృహణీయ చరితా ఇతి విజ్ఞాపయామి.

మకాం } బుధవిధేయః
విజయవాడ } న్యాయవేదాంత పండిత, సాహిత్యశిరోమణి, మస్త్రాగ్రవ,
చల్లా గోపాలకృష్ణశాస్త్రి.

శ్రీమధన్వంతరిప్రతిష్ఠాకల్పామకమిదంపుస్తకం సాకత్యేనసావధానేనఅవతాః తమయా ఆత్రయావదావశ్యకం ప్రతిష్ఠావ్రతపూజోపయక్తం విధానం తావత్సకలం సంయోజితం ఈదృశమిదంపుస్తకం శ్రీమధన్వంతరి ప్రబోధితైః ఏతత్సంపాదన బద్ధదత్తైః శ్రీమద్వేదాంత లక్ష్యతాచార్యైః ప్రసాధ్యప్రకాశితం । అతః నిగమాగమ ప్రసీద్ధమిదంపుస్తకం శ్రీమధన్వంతరి ప్రసాదప్రేవుభిః సర్వైరాస్తికజనైః సాదరం పరిగ్రహ్యం. ఆచరణీయంచ తదనుసారేణేతి నివేదయామి ॥

త్రిలింగమహావిద్యాపీఠం } ఏనంనివేదయితా,
విజయవాడ } తర్కవేదాంతాచార్యః
1948 } మద్దులపల్లి మాణిక్యశాస్త్రి.

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పమును గ్రంథమును చూచి సంతసించినారము. యాకల్పమును మధుకరన్యాయముచే సమకూర్చిన శ్రీలక్ష్మణాచార్యులు వారి ఆప్రతిమానకక్తి కడు క్లాభనీయును. ఈయది ధన్వంతరియందు వీరికిగల సహజభక్తి భావమును వెల్లడించుచున్నది. అంతురజోరకాది న్యాయముగ నీయత్నము ఫలవత్తరమై కీర్తిగాంచుగాక. విషయాస్తర స్వర్ణము బ్రహ్మశ్రుతశణవల్కలన్యాయ ప్రతిబద్ధముగాన ఉపేక్షణీయము. వీరి నేవాఫలముగా ధన్వంతరి వాచితార్థములను సమకూర్చుగాక.

అప్పికట్ల
డి 22-2-49 }

తర్కవేదాస్త మహావిద్వాన్ పణ్డిత
వేదాస్తం జగన్నాథాచార్యులు

ఆపరోక్షమేవైత దస్మాకం సమూలఘాతం సమన్మూలితార్థ సంప్రదాయం కులేకరాశేస్త్రికలుషితహర విహరవ్యవహర సంకలితే కలికాలేఽస్మన్మూలధన సర్వస్వాపాయషేయ వేదవాఙ్మయవిజ్ఞాన గంభోపిమృగ్యతే! మృగ్యతేతరాంతన్మూల భూతస్మృతి పురాణాగమదిగర్వస్వమపి కర్మకణ్డాసుసాంభిళ్యతే వైకత్వసంఖ్యా పూరకై రపి నవాసమీచీనస్తత్యంప్రబాద్య స్సముఫలభ్యతే! ఇయమిద్యుకీదానీంతనా దుస్థితిర్భారత పుణ్యభూమా! కిమితోఽథికం విషదస్థానంనామ! ఏవంస్థితేవైదిక ధర్మసాధనం! “శరీరమాద్యంతంబలు ధర్మసాధనం” మితి నాంతరణకారీరక మలాపకర్షణంసంభవతి. తత్రచ, వ్యర్థాస్పృశ్యహర్షజాంరసాయనాధికాశ్చ|| ఇతిచరకాచార్య ప్రతిజ్ఞయాఽయు ర్వేదాసాధ్యస్యాభావాత్తదధివైవత ధన్వస్తరిప్రతిష్ఠాకల్ప సంకలనే సంకల్పః. సనాతనధార్మిక మార్గమాలసూత్రం శ్రీవేదాంతలక్ష్మణాచార్యాణాం పండితప్రకంసా సాత్రమితి విశ్వసీతి.

విజయవాడ }
డి 15-12-48 }

వైయాకరణ భూషణ బాలనరస్వతి
సర్వతస్త్రిస్వతంత్ర కళాకాలా ప్రధానాచార్యః
తాడేపల్లి సాంబమూర్తిశాస్త్రి

శ్రీమద్భివేదాంతం లక్ష్మణాచార్య వరైఃప్రకటితః శ్రీమధన్వస్తరిప్రతిష్ఠాకల్పనామకోగ్రంథః సమగ్రంబృష్టః అత్రచ సంప్రతిలోకే దుష్ప్రచారంగతాః ఐహికాముష్మికభయవిధ శ్రేయస్సంపాదక శ్రీవైద్యరాజోపాసనూపయోగినః! తత్త్వన్నిగమాగమస్థాః,” ధన్వస్తరిప్రతిష్ఠావిధిః ధన్వస్తరియంత్రమంత్రోద్ధారవిధిఃధన్వస్తరి సహస్రనామావళిః ఇత్యాదయో విషయాః శ్లేశలభ్యాః సమగ్రతయా సంగృహీతాః అనేనచ ప్రయత్నేఽలోకస్థిత ఆయుర్వేద చికిత్సాయాఽత్యావశ్యకో భగవదు పాసనా ప్రకారః శ్రీమద్భిరాచార్య మహాభాగైః ప్రకటితోభవతి విషయేస్మిన్మతైః బహూఃకాలాదారభ్య అన్వేషణం కృతం, అస్తేచ ఉద్యోగస్సఫలీ

కృతః ఆనేనోపానేనమానం ధన్వంతరి స్వయాహా భగవానాచార్య వర్యాయ పరంపరి
కుప్త ఇతి తర్కయామి॥

త్రిలింగమహావిద్యాపీఠమ్
విజయవాడ
డి 13-12-48

పూర్వమీమాంసాపండితః
డోంగే వీరేశ్వరశాస్త్రి

శ్రీధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పాయమ్ ఆచార్యమహాగానాచిరంశస్య, ఆగణిత
పరిశ్రమస్య, అక్రాంతారంభస్య గుణగణేషు ప్రవణస్య, అవసాల్యవ్యవసాయస్య,
ఆభిసంద్యం సాధకజన శిరోధార్యం మహాత్తరంఫలమ్. విశ్వసీమః ఆఖిలపితృధ్వజం
పరాం సంపాదయన్ నితాంతముపకార్యాత్సాధక లాభస్యేతి॥

అమృతలూరు
డి 21-1-49

విద్యాక భిషగ్గర్వ
నాగలింగం వేంకటేశ్వరశాస్త్రి

శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులు గారు బహుకాలముగ కృషిచేసి, పలు
విధముల పరిశోధనలుసల్పి పెక్కు ప్రాచీనగ్రంథములనుండి విషయసేకరణ మొనర్చి
శ్రీధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పమును గ్రంథమాపమున బ్రకటింపబడు యోజనము ముహూ
వహము. ఇందుసమగ్రమగు ప్రతిష్ఠావిధానము వివరింపబడుటయేగాక సామాన్యముగ
నెల్లరకును ప్రత్యహము ననుసరించదగిన ధ్యానోపాసనలకును నిది యనుమోలయుగ
మన్నది. కాన గౌరవి ప్రయోజనమును వినియోగించుకొని శ్రీ ఆచార్య అవారు పొందిన
శ్రమను సార్థకమొనర్చుట వైద్యులకును వైద్యేతరులకును కర్తవ్యముగ నున్నది.

శ్రీ వేద్యురేశ్వర ఆయుర్వేద కళాకలాధ్యక్షులు,
విజయవాడ } ఆయుర్వేదభూషణ, పండిత
డి 22-2-49 } నోరి రామశాస్త్రి A. K. A. C.

శ్లో॥ ధన్వంతరి శ్రీచరకాదియోగి స్వాంతాంబుధేః పార్థివచంద్ర బింబః ।
పీయూషపాణిరభికంచదద్యాత్ వేదాంత్యపాఖ్యానహి లక్ష్మణాయాం ।
శ్లో॥ వ్యాధిచ లక్ష్మీకురుతాం న ఆధిం । దేవేంద్రధన్వాకృతికాభిర్జై ।
సంకాశభాగ్రాధనమేనుపక్తు జ్యోతేకటాక్షేక్షణతీక్ష్ణబాణాః ॥ ౨

విదితమేదైతత్ భూమండలమండిత పండిత ప్రకాష్టానాం యత్ ఆనుంద
వైద్యవమంధరోద్ధర్తా ధన్వంతరి రితి. తస్యధన్వంతరేః ప్రతిష్ఠాపూజాది విధాయకం
ప్రాచీనతమం పుస్తకం లుప్తమేవాసీదితి, స్యుక్తార్యదక్షైరస్మాభిశ్చింతితం । ఏతస్మ
ధ్యోతేన ఆచార్యః కృష్ణాకరంగిణీతట చోడవరగ్రామవాసినః వేదాంతోపమామక
లక్ష్మణాహ్వయః భగీరథ ఇవ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా పూజాదిబోధక ప్రాచీనతమ
పుస్తకపుత్రటిసిం తత్ర తత్ర ఆనవరత ప్రయత్నేనభూహ ఆనతారయిత్వా తస్యాం

అస్మాభిస్సానుసం చ కారయత్వా సర్వైరపి అస్మాభిః శదృశంచ గంపాదయత్వా
సార్థకనామకాః లక్ష్మణాః విరాజంతే । అతః అవశ్యం అజన్మ అస్మాభిః తేషాం
లక్ష్మణానాం ఋణవిముక్తా తథాప్రయతనీయం యథావయంభవేను॥

కించ నిర్దుష్టం మద్దుష్టం సర్వేష్ట మిదంపుష్టకం అతీవ భిషగ్యరాజాం అన్యే
షాం సర్వేషామపి శ్రీ ధన్వంతర్యనుగ్రహ గ్రహోపకారకం ఉన్నతోన్నతరహస్య
విషయకం 'సంజీవిన్యావధివ' లోభతే! అతః అవశ్యం నీరోగకాంక్షిభి రస్మాభిరా
దరణీయ మిదమితి మమద్రధీయనీ మతిః॥

విజయవాడ }
15-12-48 }

ఇతి, శివమస్తు
వే. రామస్వామిశాస్త్రి
సలక్షణ యజుర్వేద ఘనపాఠీ
సర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాకలోపాధ్యాయః

ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పము అను యీ చిన్నపుస్తకముపై నాయభిప్రాయమును
వ్రాయుమని గ్రంథప్రకాశకలు నన్ను ఆదేశించుటచే ధన్వంతరి భగవానునికి యథో
చిత వాచిక కైంకర్యమునుచేయు మహాభాగ్యము యాదృచ్ఛికముగా నాకు లభింప
జేసినందుకు వానికి నాకృతజ్ఞతను ముందుగా నివేదించవలసియున్నది.

ఈ గ్రంథప్రతిపాద్యుడగు శ్రీధన్వంతరి భవాగనుడు శ్రీమహావిష్ణుని యవతార
మనుట కాస్త్రసిద్ధము. శ్రీ మహావిష్ణువు నందలి జగత్స్థితి నిర్వాహకత్వ లక్షణము
నకు ఈ యవతారమే ముఖ్యరూపకమని చెప్పవచ్చును. సతతపరిణామి యగుటచే
యుపపయాపచయములకు గుఱియగు నొక్క పాంచభౌతిక జేహమును వివిధవ్యాధు
లకు లోనైయుండుట యనుభవసిద్ధము. వ్యాధులనుండి సంగ్రక్షించుకొనినగాని
'భద్రంకర్ణేభి శ్రుణుఃయామ దేవాః' అనునట్లు దృఢగాత్రముతో 'కుర్వన్నేవేహ
కర్మాణి జీవీషే చ్చుతగ్ంగమాః' యని చిరకాలము భగవద్గుణానుభవము చేయు
టకు హహర్లు ఉద్దేశించిన చిరకాలజీవితము నిర్వాహ్యము కాదు. రోగములు లే
కుండినగాని జీవితము రుచింపదు. రోగములకు శరీరమే ఆధారము. ఇట్టియొక శరీరా
ధారులు తమకారోగములు రాకుండునట్లు కాపాడుకొను మార్గములను ప్రామాదిక
ముగా వచ్చురోగముల పరిహారమును దేశకాల సాత్మ్యముల ననుసరించి చేసికొన
దగిన చికిత్సలను తెలిసికొనుట యావశ్యకము. పరమకారుణికుడగు శ్రీమన్నారాయ
ణుడు సమయమును ప్రతీక్షించుచు దేవపురయోద్ధమండు గమద్రమంధన వ్యాజమును
సంల్పించి దుస్సాధ్యమగు కార్యమున నిజుకతుములవారికి సాయమై కూర్మరూప
మునుదాల్చి మంధరకర్వరమున కాధారమై మంధనకార్యమును నిర్వర్తించి లోకోజ్జీవ
నమును సౌమధీప్రభవముననగు నమృతమును చేధరించి ధన్వంతరిరూపమున నవతరించి
యదే సమయమున నమరుల నేమరించుటకై మోహినీవేదమును ధరించి యాయుర్వేద
మును పవ రింపజేసెను.

ఈ ఆయుర్వేదమునందు ఆశోగజీవికమునకు వలయునన్ని సాధకములు పరిపూర్ణముగ నుపదేశింపబడినవి. భగవానుని యే యవతారములందును కానరాని మహత్త్వము ఈ అవతారమందు వ్యక్తీకరింపబడుటను మఃమిచ్చట జ్ఞాపకమునం దుండు కొనపలయును. యాగపద్యమున కూర్మముగను, ధన్వంతరిగను, మోహినిగను మూడవ తారములను ధరించుటయే ఇందలి వైలక్షణ్యము.

ఇట్టి మహనీయుని విగ్రహకూపమున నర్చాసమాధియందు ఆరాధించుట చేత నునికి స్వరూపుప్రాప్తము. దీనికి వలయు ప్రతిష్ఠాఽర్చనాదులు మంత్రయంత్రములు యీ పుస్తకమునందు ప్రచురింపబడినవి. సమారాధకభేదములగు జపమంత్రార్చన ధ్యానములకు ప్రయోగరూపముగ శ్రీ ధన్వంతరిదేవుని యుపాసన విధానము పరిపూర్ణముగ నులభ్యమైతిని ఇందు సంధానము చేయబడుటచే ఇచ్చుది సాధకులకు పరమోపకారి కాగలదు. ఇట్టి గ్రంథమంతవరకు యేభాషయందు గాని ప్రచురింపబడలేదని తలచెదను.

భగవచ్ఛాస్త్ర సుహితలలో నీకల్పమును మార్గములు వివరించుట యేంకయు అశాసనకముగ నున్నది.

శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని ప్రశంస శ్రీ భాగవతమున మూడు చోటులందు చెప్పబడినరీతి నుదహరించి యీ ప్రసంగము ముగించెదను.

సురసురాణా ముదధిం మధ్నతాం మందరాచలమ్
దధ్రేకమత రూషేణ దధ్రుకాదశే విభుః ||

౧౬

ధన్వంతరం ద్వాదశమం త్రయోదశమమేవచ
ఆప్యాయ యత్సురానన్యాన్ మోహిన్యా మోహయన్ శ్రీయా ||

౧౭

(శ్రీ భాగవతే స్కంధే ౧ ఆధ్యాయే ౩)

ధన్వంతరిశ్చ భగవాన్ స్వయమేవకీర్తిః

నామ్నాం నృణాం పురుషజాం రుజఅకుమాన్తి

యజ్ఞేచ భాగమమృతాయు రవావరంద్ర

ఆయుష్యవేద మనుకాస్త్యవ తీర్థలూకే ||

౨౦

(స్కం ౨ ఆధ్యాయ ౨౭)

అధోదధేర్మధ్య మానాత్మశ్య మైరమృతార్ధిభిః
ఉదతిష్ఠన్ మహారాజపురుషః పరమాద్భుతః ||

౩౦

దీర్ఘ పీఠర దోర్దంతః కమ్బుగ్రీవో రుణేక్షణః

శ్యామలస్తరుణః స్రగ్వీసర్వాభరణ భూషితః ||

౩౨

పీఠవాసా మహోరస్కః సుమృష్ట మణీశుజ్జలః

స్నిగ్ధతంచిత కేశాస్తః సుఖదః సింహవిక్రమః ||

౩౩

అమృతామృతకలశం చిద్రద్యలయ భూషితః
సతైభగవత స్సాక్షాద్విష్ణో రంగాశసమ్భవః॥
ధన్వంతరితిఖ్యాతః ఆయుర్వేదద్యువిభజ్యభావః

38

(స్కం రం. అధ్యాయం.)

ఈ చిన్నయంశమును వ్రాయుట కవకాశ మొసగిన గ్రంథప్రకాశకులకు మఱి
యొకతూరి నాకృతజ్ఞతను నివేదించుచున్నాను.

తిరుపతి
సర్వధారి, మార్గధర
కుక్షపస్తమీ }

పార్థసారథిః
శ్రీ మైహానస విద్యాలయము,
ఆకులమన్నాడు

శ్రీ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులుగారు ప్రచురించిన శ్రీ మద్ధన్వంతరి ప్రతి
ష్ఠాకల్పము చూచియున్నాను. ఇది సాంప్రదాయసిద్ధముగ సమకూర్చబడియున్నది. వీరి
ప్రయత్నము సఫలము అగుగాక.

అరోగ్యమందిరం,
రైజవాడ.
29-12-48 }

విశ్వగ్రంథ
డా॥ ఆచంట లక్ష్మీవతి, బి.సి., యం.బి.సి.యం.,

శ్రీ మద్ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పము నామూలగ్రంథము దిలకించు భాగ్యము నాకు
లభించెను. గ్రంథము సమకూర్చిన శ్రీ ఆచార్యులవారికి వివిధాగమములయందును, వేద
మంత్రపైద్యకాస్త్రములయందును గల శ్రేష్ఠిభ సయితము కొంతవఱకు నాకెఱుక
కలదు. ఉత్తరహిందూస్థానమున నచ్చటచ్చట శ్రీ ధన్వంతర్యాలయములు గలవు.
అపరధన్వంతరియగు శ్రీ గోపాలాచార్యుండుద్భవించిన నాటంగోలె మన యాంధ్రదేశ
మునందుగూడ ధన్వంతర్యాలయవిగ్రహప్రతిష్ఠాపనములు, అర్చనాదులు వెలయుటంజేసి
యా ఊహాదేవునిం బూజించు విధానములు, వ్రతకల్పములు, వ్రతిష్ఠాకల్పములును జాల
నవసరములాయె. ఆ కొడువందీర్ప సర్వవిధముల నర్హులగు శ్రీమహా వేదాంతం
లక్ష్మణాచార్యులవారు కంకణము వహించి యేతద్గ్రంథ ప్రచురణకార్య నిర్వహణ
మునర్చినందులకు నన్ను దాడు లెంతయో కృతజ్ఞులు. యీ కార్య మొనర్చిన వీరివలన
వైద్యులొకమేగాక, ఆరోగ్యభాగ్యమువడయు సర్వాంధ్రులొకము ధన్యతగాంచెనుట
యతిశయోక్తి గాజాలదు.

గుంటూరు }

శ్రీరామమోహన ఆయుర్వేద కళాశాలాధ్యక్షుడు
ప్రాణాచార్య, ప్రొఫెసర్.
డాక్టర్ డి. రంగాచార్యులు

శ్రీధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాది విషయక విశేషములను సేకరించుటలోను ముద్రింపించుటలోను శ్రీ ఆచార్యులు గారు పడిన శ్రమను సేవస్వయముగా నెఱుంగుదును. ఈ శ్వర సేవానిమిత్తముగను, లోక సేవానిమిత్తముగను నిట్లు పరిశ్రమ చేసినవారు సర్వజనవంశ్యులనుటలో సందియము లేదు.

నిజయవాడ }
10—12—48 }

ఇట్లు
జటావలభుల పురుషోత్తము, ఏం.ఎ.
యస్. ఆర్. ఆర్. ఆండ్ సి. వి. ఆర్ కారేజి

ఓం

క్రియైనను:

ఈపుస్తకమును శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులవారు బహు ఆర్షగ్రంథముల, వైద్యశాస్త్రముల చంద్రశాస్త్రముల తరిశోధించి సంగ్రహించిరి. వీరికృషిని ప్రాజ్ఞులు గ్రహింతురుగాక. వీరు మరికొన్ని గ్రంథముల ద్వారా హిందూచరితమును బహిర్గతమొనరించుగాక యని శ్రీమన్నారాయణుని ప్రార్థించుచుంటి.

ఎడవల్లి, }
24—2—49 }

ఇట్లు,
దీవి కృష్ణభట్టాచార్యులు
శ్రీ విజనన గృంధమాలా సంపాదకులు

మిక్కిలిశ్రమవడి పట్టుదలగా తిరిగి మాతృకల సంపాదించి నిగూఢమైన విషయములను లోకోపకారము కొరకు సంగ్రహించి ఈగ్రంథరూపముగా ప్రకటించిన శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారు వైద్యలోకమునకేగాక ఆంధ్రప్రజలకు గూడ మహాపకార మొనర్చిరనుట కెట్టి సందియములేదు.

ఇందలి ప్రతిష్ఠాది విధానముల సక్రమముగా నాచరించి, వైద్యులార్థాత్మిక శక్తిసంపన్నులుగను నాతురులొక్కొక్క భాగ్యయుక్తులుగను దేశోపకారకులై వీరి కృషిని సఫల పర్చెదరని నమ్ముచున్నాను.

కాశ్మీరపక్షిపదీనిలయం, }
బె జ వా డ }
4—12—48 }

ఇట్లు
విద్యదైవద్యవిరేక్షుడు,
అయ్యరేణుచార్య
ముక్కామల వెంకటశాస్త్రి

శ్రీమాక వేదాంతం లక్ష్యజాచార్యులుగారు శ్రమపడి ప్రకటించిన ఈధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పమును చూచినాను. కాగితపు కాటకపు దినాలలో దీన్ని వీరు ప్రయపడి ప్రకటించడం మెచ్చుకో తగిన విషయం. భక్తుల కందరికి ఇది చాలా ఉపయోగపడ గలదని నేను నమ్ముచున్నాను.

ముక్త్యాల, }
కృష్ణాజిల్లా.

శ్రీధన్వంతరి పత్రికా సంపాదకులు,
భిషగ్వర వేటూరి శంకరశాస్త్రి, ఏ.ఎం. ఏ.సి.

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పమును గ్రంథమును స్థూలదృష్టిగా పర్యావలోకన మొనర్చితని, వైద్యకాస్త్రమును ప్రతానవిద్యగా నుపాసేంప నుద్యమించువారు ముఖ్యముగా నేవించడగిన దైవముయొక్క స్తోత్రవ్రతాదివిషయిక పరిజ్ఞానము మన ప్రాచీన గీర్వాణగ్రంథ సమదాయమునుండి గ్రహించి, పాఠకులకు విశదజూఢంగిని యీ ప్రతిష్ఠాకల్పమును వివరముగా తెలిపి యున్నారు. భిషగ్వరులకేగాక సర్వభక్తజనులకును యీ గ్రంథము పూజాద్యోగ్యమైవెలయుగాక.

నూజిపీడు }
28-12-48

సాహితీవర్లభ
శ్రీ వేంకటాద్రి అప్పారావు ప్రభువులు

శ్రీధన్వంతరిప్రతిష్ఠాకల్పమునుశ్రీవేదాంతం లక్ష్యజాచార్యులవారుసంకలితముచేసి ప్రచురించియున్నారు. దానిని నేను సమగ్రముగాజదివితని. అందు శ్రీప్రతిష్ఠావిధానము అర్చనవిధి, భృగుసంహితోక్తార్చనాధికారప్రతిష్ఠానుక్రమణిక ధన్వంతరియంత్రమంత్రోద్ధారము, మంత్రగాయత్రీ ఉద్ధారము, ధ్యానములు, చూర్ణిక, ఆహూత్రతనామావళి. సమాసనామావళి, కరావలంబస్తోత్రము, సుప్రభాతస్తోత్రము, లోనగువానితోవిరాజిల్లుచున్నది. మఱియు నిందాయోర్వేదప్రశస్త ప్రభావపారంపర్య ప్రాప్తియు, భృగ్వాది మహర్షిలీయాయోర్వేదము జగంబులప్రసక్తికిం దెచ్చినవిషయాదిక మిందు సప్రమాణముగా నూచింపబడినది.

ధన్వంతరిప్రతిష్ఠారాధనాదిక మొనర్చువారలకీగ్రంథము మహోపకారకమగుచున్నదని చెప్పుటకావంతయు సందేహములేదు. అనేకాస్తోత్ర విషయములిందు పొందుపడియున్నవని మఱియుం చెప్పుచున్నాను.

రాజమండ్రి }
10-12-48

శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ, కలాపరిపూర్ణ కవిసార్వభౌమ
శ్రీపాడ కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

శ్రీధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పము సంతయుచూచి ఆనందించి నాము. యిట్టి విషయములతో సమకూర్చిన గ్రంథము లిదివరకు నెచ్చటను చూడలేదు. వినిగడియొ మాత్రము కలదు. మంత్రభాగములు రహస్యముగా నుంచుటచే యిందు చేరవలసినవి ఉండియు నిపుడు అభ్యముగాక చేర్చలేనో యనితలచెదము. తాలపత్రములయందు, పూర్వులు యెన్నెన్ని మంత్రజాలములు గుప్తపరచిరి. పండిత, పామరులకు సైతము నట్టివిలభించక, నెన్నియో కిధిలావస్థ చెందియుండును. గొప్ప ఆస్తికబుద్ధితో, వైద్యులకేగాక సర్వప్రజలకు సులభముగానుండులాగున యీగ్రంథమునందు శ్రీధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా ఆర్చనపూజాదులు యంత్ర మంత్ర మహామంత్రగాయత్రీ సహిత స్తోత్రములు చాలవరకు మహాత్మరహగు మృతసంజీవని మహామంత్రములు సహా సంపాదించి బహిర్గతమగునట్లు ముద్రించి ప్రకటనము గావించి ప్రజానీపకుడై, కష్టనష్టములను పాటించని వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యుని, శ్రీధన్వంతరి భగవానుడు సర్వకాలములయందును రక్షించుగాకయని ప్రార్థింపుచు నీతని మేము నారాయణ సృరణపూర్వకముగ ఆశీర్వదింపుచుంటిమి. సమస్తాస్సుఖినా భవంతు.

• బెజవాడ

16—12—48

శ్రీకగ్గదు భగవద్వంకర పాదారవింద విరచితయులగు

నవభారతయతీంద్ర స్వాములవారు

శ్రీ దుర్గాక్షేత్ర ఆశ్రమవాసులు

శ్రీ ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్పమును గ్రంథమును జూచితిని. ఇది శ్రీ ధన్వంతరి యొపాసకులకు కల్పవృక్షమని జెప్పవచ్చును. శ్రీవారి జయంతిని ప్రతి సం॥ సంవత్సరము వారలకు విధిచోదితమైన పూజాకల్ప మాయాగ్రంథములనుండి యుద్ధరింపబడి భక్తుల కందియబడినది. ఇందు శ్రీవారి ప్రతిష్ఠాపూజాకల్పము సహస్రనామావళిస్తోత్ర శ్లోకములు మొదలుగాగల పూజావిధానములన్నియు సమకూర్పబడినవి. ఆయుర్వేదస్వరూపుడైన శ్రీ ధన్వంతరివారి పూజావిశేషములేగాక ఆయుర్వేదమునకు సారభూత మనదగిన “మృతసంజీవనీ మహామంత్రము” యజుర్వేద అభర్వణవేదయుక్తములైన వివిధమంత్ర రూపము లిందు వివరింపబడినవి. ఇందువలన విస్మరింపబడిన యీ మృతసంజీవనీవిద్యోపాసన తీర్గి యొపాసకుల కందియబడినది. సత్పురుషులు దీని మహాసించి నీర్దిబాంచి లోకానుగ్రహముగా బ్రవర్తింపదగు కాలము భారతీయుల కందుబాటులో నున్నటుల భావింపదగును. అన్ని విధముల నీగ్రంథము దేశకల్యాణదాయకమని భావింపుచున్నాను.

ఇందు శ్రీమాన్ వేదాంతము లక్ష్మణాచార్యులవారి సేవను ముఖ్యముగా ప్రశంసించుతగి యున్నది.

గాంధీనగరం,

విజయవాడ.

12—2—48

కోట వెంకటాచలం

అ ద్వైతభాగిని, నిర్విచారజీవనము, ఆభాసక్రైస్తవము, బ్రహ్మాండ సృష్టివిజ్ఞానము, మానవసృష్టివిజ్ఞానము, కలిశక్తివిజ్ఞానాది గ్రంథముల రచించిన గ్రంథకర్త.

శ్రీ భన్వంతరిప్రతిష్ఠా కల్పమును పొత్తముచూచి సంకసించితిని. జరారుగ్భయ మృత్యుశాశకడగు యాదిదేవుండు శ్రీభన్వంతరిని ఆర్చనచేసి గొలచి, చ్యవనాది మహర్షులు పునీతులైనారు. సర్వలోకవంశ్యుడగు భన్వంతరి ప్రతిష్ఠ ఆర్చన పూజా జపవిధానములును చాలగ శ్రమించి సంగ్రహకర్తగారు కెల్లడించినారు. వీరికృషి క్లాఘాపాత్రము. వైద్యులేగాక సర్వజనులు ఆయురారోగైశ్వర్య ప్రదాతయైన శ్రీ భన్వంతరి భగవానుని గొలిచి స్వాస్థ్యవర్ధనులై నుఖింతురుగాక॥

విజయవాడ
15-12-48 }

ఇట్లు,
వైద్యశ్రీ ప్రకాశ చంద్రశతపథి

ఆయాశ్రీ మధ్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్పమును గ్రంథమును ఆసాంతము చూచి తిని. యిట్లుది నాటకముకాదు. నవలకాదు. కథలుగావు, ధవనములుటగాదు. యిట్టి కల్పము క్రాయుట సామాసకార్యమే. ఈ కల్పము త్రివిధభక్తి సాంక్రదాయముల ననుసరించు యున్నట్లుతోచును. భన్వంతరి దైవము పూజించు భక్తకోటికిది చాలా ఉపయోగకరమైన గ్రంథరత్నము. ఇంతవరకు ఇట్టిగ్రంథమును నేను చూచియుండ లేదు. కొందరు ఆయుర్వేదవైద్యులు శ్రీ భన్వంతరి జయంతి ఉత్సవ పూజా సమయములో ఎట్టిమతమున ఏయేసహస్రనామములు చెప్పవలయునాయని, మధ్య పడుట నేను చూచితిని. ఇందులో సమకూర్చిన సహస్రనామ అష్టోత్తర శతనామ స్తోత్రాదికముల వలన నన్ని మతములకు నట్టిసంచేమాములు తీరినవనితలచెదము.

బహుశ్రమకు లోనై పురాతన సంస్కృత గ్రంథములను పరిశీలించి ప్రతిష్ఠా సహిత యంత్రచంత్ర తంత్రోక్త కల్పాదివిధి విధానముగా సమకూర్చి ఈ గ్రంథ రూపకమున మనలకు, మహాపకారమొనరించి రసుటకు సందియములేదు. ఈవిధముగ శ్రీభన్వంతరి భగవానుని యపారకరుణచే ననవరతము పట్టుదలతో, పరిశోధించి, ముద్రింపించి ప్రకాశవంతముచేసి, ఆంధ్రవైద్యసోదరుల కందించినందులకు శ్రీ పరమేశ్వరుండు వైద్యవిద్వాన్ భిషగ్రాజ శ్రీమాన్ వేదాంతం లక్షణాచార్యులగారికి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములనిచ్చి వాంఛితార్థముల నొసంగి లోకకల్యాణము చేకూర్చుగాక.

బెజవాడ
15-2-49 }

ఇట్లు,
జంధ్యాల దక్షిణామూర్తి, ఏల్.పి. ఏల్.టి
పా. జె. డి. హాస్పటల్, గౌనరుపేట

ఉత్తములు లోకారాధ్యులు. ఉత్తమత ఆనన్యసాధ్యకార్యనిర్వహణజన్మ-
అకాల మృత్యువును పారద్రోలువాడు మహాత్ముడు. కాదని ఎవరనగలరు. ఆ ప్రయ-
త్నము అభినంద్యము. ప్రతిహతశక్తుల నధిగమించి తాదలంచిన కార్యమును గట్టె-
క్కించుకొనుట నాస్తికత ప్రబలిన యీరోజులలో ఒక మహాత్ముడు మానవాళిగవ్వ
జీవనవిధాత, ఆద్యవైద్యబుషియరు ధన్వంతరికి ప్రాణప్రతిష్ఠాత్మక కల్పమును ఉద్దరిం-
చుట ఆత్మసోదరోద్ధగమే కాగలదు. తత్సాఫల్యము తదీయధర్మాచరణము తద్ధర్మ
అభ్యయనాధ్యాపనములు, తద్వ్యాప్తియు సాధనకము. అట్టిదియ, ఆకాశ్యము. దానికై
నడుచు బిగించుటకు ప్రోత్సాహ మొగిన శ్రీశ్రీ వైద్యవిద్వాన్ వేదాంతము లక్ష్మ
ణాచార్యులు గారు అభినంద్యులు.

ప్రస్తుతమకాం }
తెనాలి }
5-3-49 }

ఇట్లు,
మదనమోహన విద్యాసాగర్
వేదాలంకార్, లాహోర్.

క్రియంసరాణాం ధనధాన్యవృద్ధిం
తదోభగసిద్ధ్యై కుశలంచ ధత్తే
సద్వైద్యమూర్త్యా విచరన్ రమేశః
స్వాధీనలోక సిథిమత్ర హేతుః॥

౧

సవీవ ధన్వంతరి రర్చనీయః
ప్రపితృభిః ప్రాణిభిరాయురాది
దయావిశుద్ధో ననుదానకౌజ్ఞః
సంప్రాప్తితః పూరయతి హితంసః॥

౨

తదర్థమేవాయ మపూర్వకల్పః
సంకల్పితో లక్ష్మణ పణ్డితేన
తచ్ఛాశ్వతీం మవాప్నుయాతోన్
జీయాత్సీవా పుత్రకళత్రబంధమ్॥

౩

పొన్నూరు }
25-1-49 }

ఇతి
పరాశరం వేద్యుట కృష్ణమాచార్యః
శ్రీ ఖా॥ సం॥ పాఠశాలా, స్వరప్రతి

శ్రీ ధన్వంతరిప్రతిష్ఠా కల్పమును చూచి మోహమందితిని. శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుడు సాక్షాద్విష్ణుమూర్తి యవతారమని సర్వజనులకు తెలిసియున్నది. అయినను యీ మూర్తిని విగ్రహరూపమున పూజించుటకు ఉపాసించుటకు వలయు మంత్రకల్పములు ప్రచారమున లేనందున ఆ ధన్వంతరి భగవానుని ఉపాసించుటగాని, ఆరాధించుటగాని జరుగుటలేదు.

శ్రీ ధన్వంతరి దేవుని ఆర్చించుటకు వలయునన్ని సాధనములు యిందు వివరింపబడియుండుటవల్ల అలాంటి తీరినవనియే తలచెదను. చింతలూరులో ప్రతిష్ఠించిన దేవాలయము శ్రీవారి భక్తులకు కొంత మదము చేకూర్చినది. అయినను తదుపాననాసద్ధతులు లేని లాంటి భక్తులకు గలిగియున్నది. అనేక వ్యయప్రయాసల కోర్చి ఈ గ్రంథమును సమకూర్చిన శ్రీమాన్ లక్ష్మణాచార్యులవారికి శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుడు సర్వవిధముల తోడ్పడుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాడను.

మునునూరు }

నేవాంతం కేశవాచార్యులు
(ఆయుర్వేదాలంకార ఎ.వి.ఎ.సి.)

ఆయుర్వేదాభిమానులారా !

శ్రీ లక్ష్మణాచార్యులుగారు సంపాదించి ముద్రించిన ఈ చిన్నపాత్రము లోకమునకు చాల యుపకరించునని తలంతును. ఏలనన, అసాధ్యవ్యాధులు లుత్పన్నమైనప్పుడు శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని ఆర్చించుటవల్ల అవి నివారించునని చెప్పబడియున్నది. అందులకు వలయు మంత్రములు, మంత్రములు, విగ్రహారాధనకొఱకు చింబత్రుతిసార్చనాది కమా ఇందు కూర్చుటచేత వీరు లోకోపకారులైరి.

పూర్వము శ్రీ ధన్వంతరి దేవుని ఆర్చించి పుష్పవేణియను సుందరి సర్పదష్టుడై మృతినొందిన భర్తను తిరిగి జీవింపజేసెను. అటులనే అంధుడును ముదుసలియును అయిన చ్యవనమహర్షిని పెండ్లాడిన నుకన్య శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని ఆర్చించి యౌవనవంతునిగ, సౌందర్యవంతునిగ జేయగలిగెను.

గాన ప్రజలు శ్రీ ధన్వంతరి భగవానుని పూజించి సఫలమమౌరధు లగుటకు ప్రయత్నించుచూ ఈ గ్రంథముద్రాపకుని శ్రమను సఫలముచేయ ప్రార్థించుచున్నాను.

చోడవరం }

తిరునఘరి సీతారామానుజాచార్యులు

వి జి వి
౧౫౬

శ్రీమద్ధన్వంతర మేనమః

శ్లో॥ కరణీసలయ సంగే యస్య పీయూషకుమ్భః
పరమమర వధూనాం భూయనే మంగళాయ
సలలునిఖిల దుఃఖామ్భాని రత్నేషురత్నమ్
హరతు దురిత రాశీనాశు ధన్వంతరిన్యః ॥

మహాశయలారా !

ప్రపంచమున మానవజీవితమునకు ముఖ్యములైనవి ఆహారము, వస్త్రము, విద్య, ఆరోగ్యము. ఈనముదాయములో ఆరోగ్యరక్షణము మిక్కిలి అవసరమైయున్నది. అట్టి యారోగ్యరక్షణమునకై ప్రతి దేశమునందును, ఆహార విహారాదులయొక్క మార్పుల ననుసరించి ప్రాచీనులు వైద్యశాస్త్రములను రచించియుండిరి. అందు నాటినుండి నేటివరకు గొప్పప్రచారములోనుండుటయేకాక అనేకసిద్ధుల యనుభవములతో నుద్దిపితమై విదేశీయులకు సైత మాదర్శప్రాయమై పాశ్చాత్యవైద్య తుపారయవనికా గుప్తమయ్యును భాస్కరునివలె నిరంకుశ ప్రకాశమును వీడక అద్వితీయమై యులరారుచున్నది. ఆయుర్వేదవైద్యశాస్త్రము ఒక్కటియేయైయున్నది.

అట్టి లోకోత్తరమగు నాయుర్వేద వైద్యశాస్త్రోత్పత్తి నొకించుక విచారించి తత్కారణభూతుడైన మహాపురుషుని బూజింపవలసిన యావస్యకత విశేషముగ వైద్యసోదరులయందును సామాన్యమానవ లోటి యందుగూడ కలదనుట నిర్వివాదాంశము.

మరియు శృతయుగంబున దూర్వాసశాపముచే సముద్రగతమైన మహేంద్రుని సంపదలను పునరుద్ధరించుటకై దేవదానవులు కలసి ఊరసముద్రమును మధించుటయును, అందు లక్ష్మీచంద్ర కామధేన్వాది ప్రాదుర్భావానంతరము శ్రీమన్నారాయణాంశ సంభూతుండును, స్వకృపావలోకవిదళిత మహామయమండలుండు నగు శ్రీమద్ధన్వంతరి భగవానుండావిర్భవించి బ్రహ్మాండ్రాదులకు హేతులిజ్ఞావధజ్ఞానములతో గూడినదియు, కేవలము రోగవీడితులకే కాక నిరోగులకు గూడ

మఖ్యముగ నాశ్రయస్థానమై యొప్పుచున్న ఆయుర్వేదశాస్త్రమును సాంగోపాంగముగ నుపదేశించి యంతర్ధానమగుట పురాణప్రసిద్ధమే కదా.

అట్టి పరమపూరుషుని ప్రతిష్ఠావిధానమును బహుకాలము నుండియు నచ్చొత్తింపఁ బయత్నించుచునేటికి “శ్రీమద్ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠా కల్పము” అనుపేరుతో ఈయత్తమ గ్రంథమును స్వధనత్యాగముచే ముద్రింపించి గ్రంథమాలకర్పించిన చోడవరగ్రామ వాస్తవ్యులును, నిగమాగ మాయుర్వేద పండితులునగు, శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమూర్తీ వేదాంతం లక్ష్మణాచార్యులవారు గర్వులకు వందనీయములు.

ఏతద్ధన్వంతరాజమును ప్రచురించి శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రీగ్రంథ మాలయందు సప్తమానుబంధము నొనర్చిసోదర మహాశయుల హస్తముల నలంకరింపజేయగల మహాభాగ్యము లభించినందుల కెంతయు సంతస మొందుచుంటిని.

యీముద్రణమున కన్నివిధముల సహాయ మొనర్చిన తిరుపతి శ్రీవేంకటేశ్వర సంస్కృత కళాశాలాంగమపండితులును విద్వత్కవి సారవభౌమ వైయ్యకరణ పంచానన శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమూర్తీ లాం॥ పార్థసారథిభట్టాచార్య స్వామివారికిని, శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమూర్తీ (దేవరవల్లి) ముత్తేవి అనంత పద్మనాభాచార్యులవారికిని, గ్రంథమాలాధారకులగు శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమూర్తీ (ఈపూరు) దేవయజనం వేంకటరామాచార్యుల వారికిని, శ్రీ॥ ఉ॥ వే॥ ప్ర॥ శ్రీమూర్తీ నారాయణం రామానుజాచార్యుల వారికిని, తమకు గ్రంథమునంగల ఆదరాభిమానములను దయతోఁ దెలియజేసిన పండితప్రకాండులకును, గ్రంథమాలతరఫున వందనశతంబు లర్పించుచున్నాడను.

ఇట్లు

శ్రీ॥ వై॥ భీ॥ గ్ర॥ సంపాదకులు

భిషగ్రాజు, దీవి వేంకట నృసింహాచార్యులు

నల్లూరు

శ్రీమై నమః

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ ధన్వంతరయే నమః

—: శ్రీమద్ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠాకల్పః:—

శ్రీలక్ష్మీవల్లభారమ్భాం విఖనోమునిరుద్యమామ్

• అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందే గురుపరమ్పరామ్ ||

శ్లో॥ బిభ్రాణ శ్శుభచక్రౌషధవిమలసుధాపూర్ణకుమ్భాం శ్శత్రుర్భి
ర్దోర్భిః. వదాననస్థ సుతతనుతపద శ్చస్త్రీచూడాదిదివ్యైః
నానాబ్రహ్మణ్యభాణోదరలసదఖిలప్రాణినాం ప్రాణరూపః
పాయా ధన్వంతరి రాత్రిం జటిలనటదఘా చ్చీశదివ్యావతారః ||

హరిః ఓమ్

అథ ధన్వంతరిప్రతిష్ఠాం వ్యాఖ్యాస్యమః. ప్రతిష్ఠాక్రమాగ
నక్షత్రతిథివారయోగకరణయుతే ముహూర్తే, ఏతద్గుణయుక్తే యజ
మానజన్మరే వా శ్రీమద్ధన్వంతరిప్రతిష్ఠాం కుర్యాత్. గ్రామమధ్యే
పుథగాలయే, భగవదాలయ స్వోత్తరే, ప్రథమావరణే ద్వితీయే వా,
నళినకాదీనా మన్యతమే విమానే తద్భిమ్బం చతుర్భుజం, శ్శుభచక్రధరం
దక్షిణహస్తే నౌషధం, వామహస్తేన సుధాపూర్ణకలశం దధానం,
వీతామ్బరధరం, కిరీటహార కేయూరాదిసర్వాభరణభూషిత, మూర్ధ్వ
పుణ్డ్రాధరం, కర్ణాలమ్బితరత్నకుండలకాన్తియుతకపోలయుగళం, శాస్త్రం,
ప్రసన్నవదనం, బ్రహ్మసూత్రసమాయుక్తం, పద్మాసనే నమాసీనధి,
శిలయా ధ్రువబిమ్బం, తామ్రేణ కౌతుకాదీన్, కుశలేన శిల్పినా
కారయేత్.

ఋత్విజ సుర్యే, యజమానేన సహ లుప్తశ్రమకేశనఖాః
సాత్వా, అఘమర్షణం కృత్వా, సన్ధ్యా ముపాస్య, దేవాదీ నద్భి
స్తర్షయిత్వా, బ్రహ్మయజ్ఞం చ కృత్వా, ద్వాదశసూక్తాని, చతు
ర్వేదాదిఘస్త్రాన్వా జప్త్వా, యజమాన ఋత్విగ్వరణం కరిష్యే ఇతి
సజ్జుల్య... గోత్రం ... శర్మాణం ఆచార్యం త్వామహం వృణే' ఇత్యా
చార్య మధ్యరూప్య నన్యాం శ్చ వరయిత్వా తా స్తస్మిన్వా న్వస్తోత్రీ
యాద్యై ర్గంధమాల్యై శ్చాచలజ్ఞాత్య తత్తత్కర్మణి నియుజ్జీత.

ఆచార్య శ్చైపాసనాగా వాఘూరం కృత్వా సర్వేషా
మృత్విజాం యజమానస్య చ సమస్తపాపక్షయార్థం యద్దేవాదిచతు
స్సుక్తా నాజ్యేన హుత్వా, వై శ్వానరాయే త్యగ్నే రుపసానం
పశ్చిగవ్యశ్రవ మస్తహోమం చ కుర్యాత్.

తదాిత్రే విష్వక్సేనారాధనపూర్వకం పుణ్యాహ మఙ్కురా
ర్పణం చ కుర్యాత్.

అగ్నిమధనమ్

ఆలయా త్పరత శ్చోత్తరే వా మనోరమే దేశే గోమయే
నోపలిప్య, పశ్చివర్తై రలజ్ఞాత్య ధాన్యా న్యాస్తీర్య (ప్రాగగా) వైరాభి
న్విశ్యస్య ప్రథక్ప్రదేశే, అరణ్యాం మహీమ్, మథనదణ్డే విష్ణుమ్,
ఉర్ధ్వపటికాయా మగ్నిమ్, రజ్జ్వో ర్వాసుకిం చావాహ్యైభ్యర్చ్య.
ఆచార్యః ప్రాజ్ఞుఖః 'అగ్న ఆయా హీ' త్యరణిం ప్రాగ్రాం, తద్దర్శా
స్తౌతే దేశే సస్వస్య, 'ఆయూర్దా' ఇతి మన్వదణ్డం సంస్థాప్య 'అగ్నిం
ధూత' మితి మనే రజ్జా సమావేష్య, 'అగ్నిరూర్ధ్వే' త్పూర్వపటికాం
సంయోజ్య, 'జాతవేదో భువన స్యే' త్యగ్నిం మధిత్వా, ఉత్పన్న
మగ్ని 'మాయూర్దా' ఇతి ప్రణమ్య 'ఉపావరో' హేతి గోకరీషే
నిధాయ, 'అయ న్త ఇధృ' ఇతీన్ధనాని నిక్షేప్య, 'ఘృతప్రతీక' ఇతి
పాత్రికాయా ముదాయ, 'అగ్నిరిన్ద్రే' త్యభివాదనం కృత్వా ప్రమాదం
నిదధాత్.

ఆక్షిమోచనవిధి:

ప్రతిష్ఠాదివసా త్సూర్యస్మి న్నవమే సప్తమే పంచమే తృతీయే
వాహ్మ్యర్క-రాహుసారాణా ముదయం హిత్యా ద్విలోచనే నక్షత్రే
శిల్పినా ప్రథమత శ్చామస్త్రకాక్షిమోచనం కారయిత్వా పశ్చా
త్సమస్త్రకాక్షిమోచన మాచార్యః కుర్యాత్.

దేవ స్యోత్తరే ఔపాసనాగ్నికుణ్డే పూర్వోక్తమథితాగ్నినై
వాఘారం కృత్వా వాస్తుహోమం హుత్వా బిచ్చు స్యాతీవ పార్శ్వతః
పర్యగ్నిం కృత్వా పశ్చిగవ్యై ర్భేరం సమభ్యు య్మైస్తహోమం
కుర్యాత్.

బిచ్చుస్య దక్షిణేభిముఖే వా ఔపాసనాగ్నికుణ్డం కృత్వా
మథితాగ్నినై వాఘారం హుత్వా దధ్యు స్యాహే త్యగ్ధహోమం
మాళిమాలాదీన్ మహాభూతదైవత్యం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం
వైష్ణవం శ్రీభూమిదైవత్యం బ్రాహ్మం రౌద్రం చ హుత్వాస్త్ర
పరిషిచ్య, దేవాభిముఖే గా మేకాం సంస్థాప్య గోసూక్తే నాభి
మృశ్య ఘృతదధిమధుక్షీరం చ కాంస్యపాత్రే సువర్ణసహితం సజ్జ
హ్యేభిముఖే నిధాయ ఘృతే సామవేదం, దధి యజుర్యేదం, మధుని
ఋగ్యేదం, క్షీరేధర్వవేదం చావాహ్యేభ్యర్చ్య ప్రహీయవమాష
ముద్గతిలతిల్వప్రియజ్ఞుసర్షపా స్యష్టే ధాన్యాని రాశీకృ త్యాధిదైవతం
వాయు మభ్యర్చ్య హుళికాం తాడనీం సువర్ణేన రజతేన వా కృతాం
హేమపాత్రే రజతపాత్రే వా సజ్జహ్య దేవాభిముఖే నిధాయ ధ్రువ
బేరాక్షిమోచనార్థం సువర్ణపాత్రే శుక్లర క్తకృష్ణహరి తాదివర్ణాన్
సజ్జహ్య తస్మి న్మహీ మభ్యర్చ్య జయశబ్దజయస్తోత్రై స్సంస్తూయ
సృత్రగేయవాద్యై ఘోషయిత్వా దేవాభిముఖే నిధాయ ప్రచ్ఛన్న
పటం కృత్వా దేవస్య దక్షిణే ఆచార్య శోప్తరాభిముఖః ప్రాణా
యామం కృత్వా 'విష్ణు రాం రక్ష' త్విత్యుచ్చార్య దివ్యరూపం
ధ్యాయన్ సువర్ణసూచీదృఢకరీభ్యా మేవ పశ్చిమర్తర క్తశుక్లజ్యోతి
ర్మయమణ్డలాని యథాక్రమేణ పృథివ్యాదిమహాభూతాంతం ఘరమా
త్రాధిదైవతాని స్మృత్వా అతో దేవా దినా దక్షిణవయనే సహస్ర

శ్రీరమా దినావామే చాక్షిమోచనం కారయేత్. ప్రచ్ఛన్నపటంవిస్ఫుజ్య
గోధాన్యాజ్యాదీని దర్శనద్రవ్యాణి తత్తన్మతైః స్పన్దర్యయేత్.

పశ్చిగవ్యాధివాసః

ఆలయ స్తోత్రకే పురస్తా ద్వా ప్రపాం కృత్వా దేవం ప్రణ
మ్యుఽఽపోహిరణ్యపవమానై ర్భిమ్భం ప్రమార్జ్య జలద్రోణీ మాదా
య సంశో ధ్యావతే వరుణం సంపూజ్య 'వసోః పవిత్ర' మితి పశ్చి
గవ్యై రాపూ ర్యాఽధిదేవ మీశాన మభ్యర్చ్య పుణ్యపుష్పాణి నిక్షిప్త్య
నవవస్త్రాణ్యస్తీర్య తత్రాచ్యా మాపాసనాగ్నికుణ్డం కృత్వాఽఽ
ఘరం హుత్వా త స్తోత్రకే దేవేశం ప్రణమ్య సప్తభిః కలశై స్సం
స్పాప్య పుణ్యాహం వాచయిత్వా నవవస్త్రోత్తరీయాద్యై రలఙ్కృ
త్యాభ్యర్చ్య విష్ణునూక్తేన ప్రాక్కిర శ్శాయయిత్వా అగ్నిం పరిస్తీర్య,
విష్ణవే విశ్వేశాయ జనార్దనాయ సర్వభూతాత్మనే ఽవ్యక్తాయాచ
లాయ దేవేభ్యో భూతేభ్యో నాగేభ్యో లోకపాలేభ్యః స్వాహేతి
వ్యాహృత్యంతం హుత్వా, వైష్ణవం బ్రాహ్మం రాద్రం ప్రాజాపత్యం
వారుణం వైశ్ణుం గారుడం వైష్ణవేనం దిగ్దేవత్యం చ హుత్వాఽగ్నిం
విస్ఫుజ్యవ్రమజ్జలపశ్చాయుధాని విన్యస్య తద్రాత్రో తదాలయగత
దేవేభ్యః సర్వేభ్యో మాద్దికం బలిం నిర్వాప్య పురుషనూక్తేన దేవం
సంప్రార్థ్య ప్రణామం కుర్యాత్.

క్షీరాధివాసః

ప్రభాతే స్పాత్వాఽఽలయ మావిశ్య అధివాసగతం దేవ
ముద్ధృత్య సప్తభిః కలశైః సంస్పాప్య వస్త్రోత్తరీయాద్యై రలఙ్కృ
త్యాభ్యర్చ్య జలద్రోణీం సంశోధ్య నవవస్త్రాణ్యస్తీర్య 'శనోఽదేవీ'
రితి గోక్షీరేణాపూర్యాఽధిదేవ మధర్వవేద మభ్యర్చ్య పద్మోత్పలాది
పుణ్యపుష్పాణ్యవకీర్య క్షీరం క్షీరోదధి రితి స్మృత్వా విష్ణునూక్తేన
పూర్వవ చ్ఛాయయేత్. పూర్వవ ద్ధోమం హుత్వా తద్రాత్రో
పూర్వవ ద్బలిం నిర్వాప్య పూర్వవ దాయుధార్చనం స్ఫీర్థనం
ప్రణామం చ కుర్యాత్.

జలాధివాసః

ప్రభాతే స్నాత్వా పూర్వవ ద్విమ్బ ముద్ధృత్య సప్తభిః కలశైః
 సంస్నాప్య నవవస్త్రోత్తరీయాద్యై రలఙ్కృత్యాభ్యర్చ్య పుణ్యాహం
 కృత్వా వారిపూర్ణాం నదీం హ్రదం శుద్ధతటాకం వా శిశ్య తజ్జలే
 ప్రసాం కృత్వా వితానధ్వజదర్భమాలాతరఙ్గస్తమ్భవేష్టనా ద్యై రల
 ఙ్కృత్య పరితః ప్రావరణం కృత్వా తత్తీర్థేగ్నిశాలాం కృత్వాగ్నిం
 నిధాయ పరిస్తీర్య పరిషిచ్య వైష్ణవం ముత్వా పశ్యాత్సమృతం
 సాయన మాదాయ యోగేశాయ, శేషవర్యఙ్కశాయినే, శబ్దబ్రహ్మణే,
 సముద్రేభ్యః, పర్వతేభ్యః, దేవేభ్యః, ఋషిభ్యః, పితృభ్యః, నాగేభ్యః,
 భూతేభ్యః స్వామేతి ముత్వా తత్తీర్థ 'మిద మాప శ్చివా' ఇత్యభిము
 శ్యాఽధిదేవం వరుణం పుణ్యతీర్థం శివం పుణ్యం దేవావాస మితి
 చతుర్భి ర్మనై ర్హ్యస్త మభ్యర్చ్య నవవస్త్రోత్తరీస్తీర్య పుణ్యపుష్పా
 న్యవకీర్య విష్ణుసూక్తేన పూర్వవ చ్ఛాయయేత్. అగ్నిం పరిస్తీర్య
 ధాతాదిపశ్చివారుణం మూలహోమ మాగ్నేయం చ ముత్వాఽస్తః
 పరిషేకం కృత్వాఽస్తహోమం జహుయాత్.

ప్రభూతబలిప్రదానమ్

తద్రాత్రో ప్రభూతం బలి మాహృత్య ముద్గనిష్పావతిలతిల్వ
 లాజమాషాపూపయుక్తం కటాహే ప్రక్షిప్య పూర్వవ త్తదాలయే
 గ్రామే చ ప్రదక్షిణాకమేణ ద్విగ్దేవతాభ్యో బలిం దత్వా రాత్రిశేషం
 వ్యహోహ్య ప్రణామం కుర్యాత్.

ఉత్సవః

ప్రభాతే స్నాత్వా పశ్యాత్ దధివాసగతం దేవ ముత్వాప్య
 శుద్ధోదకైః సంస్నాప్య గన్ధోదకై రభిషిచ్య నవవస్త్రోత్తరీయాద్యై
 రలఙ్కృత్యాభ్యర్చ్య యాన మారోప్య గ్రామ మాలయం వా ప్రద
 ష్ఠీణం కారయిత్వా యజ్ఞాలయే పశ్చిమే అలఙ్కృతే దేవే దేవం బైల్వ
 ఫలకోపరి ప్రాజుక్తుం సంస్నాపయేత్.

మధితాగ్నినా తదాలయ స్యోత్తరే వాస్తుహోమం హుత్వా
పర్యగ్నిపశ్చగవ్యాభ్యా మాలయం సంశోధ్య పుణ్యాహం కృత్వా
అస్తహోమం కుర్వాత్.

యజ్ఞశాలాలక్షణమ్

అలయా త్పురతో దక్షిణే ఐశాన్యే వా వర్ష వాతాతపాదినివా
రణీ మచ్ఛిద్రాం షోడశ స్తమ్భయుక్తాం చతుర్ద్వారయుతాం శాలాం
ప్రపాం వా కల్పయిత్వా తాం దర్భమాలావితానధ్వజతరజ్జస్తమ్భవే
ష్టనముక్తాదామపుష్పమాలాదిభి రలంకృత్య అశ్వత్థేదుష్పరస్థవట
నిర్మితాని శజ్జచక్రపూర్ణకుమ్భదర్పణపద్మముకుళయుతాని తోరణాని
హనుమతాస్త్ర్యలక్ష్మయుత కేతనాని చ చతుర్వేదాదిమన్తై ర్ద్వారేషు
సంస్థాప్య తద్ద్వారపార్శ్వే కదళీక్రముకపూర్ణకుమ్భాఽంబురదీపాద్వై
రలంకృత్యాత్. తచ్ఛాలాం చతుస్సూత్రై ర్నవవదం కల్పయిత్వా
మధ్యే చతుర్హస్తాయామవిస్తారాం హస్తోత్సేధాం శయ్యావేదిం
కృత్వా తత్పరిత సుర్వదేవార్చనార్థంప జ్ఞీం కుర్వాత్. శయ్యావేద్యాః
పూర్వతః సభ్యం తత్పూర్వే ఆహవనీయం దక్షిణేఽన్వాహార్యం
పశ్చిమే గార్హ పత్యం ఉత్తరే చావసత్థ్యం ఆగ్నేయ్యాం పౌణ్డిరీకం చ
శల్యలోష్ఠతుషాఽఞ్జారధస్మాదిహీనయా మృదా వాలుకాభి ర్వా కుణ్డా
దీని మనోహరాణి విధినా కల్పయేత్.

ఋత్విజ్ఞీయమనమ్

అథ గురు ర్యజమానం బ్రాహ్మణ 'మణోరణీయా' నిత్యభ్యుత్త్య
సఘృతం పయః ప్రాశయిత్వా, ఇతరజాతి శ్చే నృత్రం వినై
వాహరేత్.

యజమాన ఋత్విజ శ్చాహూయ, 'అథావసేద' మితి మణ్డలా
న్యవలిప్య, 'అస్త్వాసన' మిత్యాసనాని సదర్భయవాని నిధాయ
తేష్వాసీనాం స్తా నైవవ త్సత్ప్రత్వా పవిత్రం వజ్రసంయుక్త 'మగ్ని
మిశ్ర' ఇతి దధి ప్రాశయిత్వాఽఽచామేత్. ఆచార్య స్తా న్పుర్వేద్వ్యు
రపరాహే యథార్హ కర్మణి నియుజ్జేత.

అగ్నిప్రణయనమ్

పశ్చాద్ధార్థపత్త్యాగ్నికుణ్డే మథితాగ్నిం నిత్యేష్య, ఆఘారం హుత్వా, ఆఘారాస్తే తమగ్నిం వర్ధయిత్వా తస్మా దన్వాహార్యాగ్నికుణ్డే 'జాతవేదో భువన' స్వేత్వ్యాగ్నిం ప్రణీయ, పశ్చాదాహవనీయాగ్నికుణ్డే 'అగ్నీతయా' హీతి మస్తేణాగ్నిం ప్రణీయ పశ్చాదాహవనత్థ్యాగ్నికుణ్డే 'అయ న్తే యోని' రిత్యగ్నిం ప్రణీయ తత స్సభ్యాగ్నికుణ్డే 'మయి గృహ్' మీత్యగ్నిం ప్రణీయ తతః పాణరీకాగ్నికుణ్డే 'ఘృతప్రతీక' ఇత్యగ్నిం ప్రణీయాన్యేషు కుణ్డేషు 'జాతవేద' ఇత్యగ్నిం ప్రణయేత్.

ఆఘరాస్తరవిశేషః

అగ్నికుణ్డానా మూర్ధ్వవేద్యా మిన్ద్రాది దిగ్దేవాం సత్తత్త్వానే దక్షిణవేద్యధస్తా ద్భుహ్నిణ ముత్తరే సోమ మభ్యర్చ్య గార్హపత్యే ఉత్తరప్రణిధా వగ్వాదీనాం దేవానా మావాహనాస్తే, గార్హపత్యయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వానేవాన్ ఓంభూః పురుష మచ్యుత మితి.

అన్వాహార్యేన్వాహర్యయజ్ఞం యజ్ఞదైవత విశ్వానేవా 'సోం భువః పురుషం సత్య' మితి, ఆహవనీయే ఆహవనీయయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వానేవా 'సోం సువః పురుషం పురుష' మితి, ఆవసత్త్యే ఆవసత్త్యయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వానేవా సోం మహః పురుషమనిరుధ' మితి,

సభ్యే సభ్యయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వానేవా 'సోం జనః పురుషం విష్ణు' మితి, పాణరీకే పాణరీకయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వానేవా 'సోం తపః పురుషం వాసుదేవ' మితి, (శ్రామణకే శ్రామణకయజ్ఞం యజ్ఞదైవతవిశ్వానేవా 'సోం సత్యం పురుషం నారాయణ' మిత్యా వాహ్య) పరివారాణాం హోమేష్వోపాసనే ఔపాసనయజ్ఞం యజ్ఞదైవత విశ్వానేవా నావాహయామీ త్యావాహ్య, తథై వాజ్యం నిరూప్యాజ్యాహుతీర్హుత్వా సర్వేషు హోమేషు వైష్ణవం హుత్వైవమాఘారం జహుయః.

కుమ్భపూజా

ద్వాత్రింశత్స్థానముల్లం సోవర్ణం రాజతం తామ్రం వా నవకుమ్భం సమాదాయ యజ్ఞాలయే వాయవ్యే సమభిరవేద్యాం ప్రాజ్ఞుఖ

మాస్థాయ “ఇన్ద్రానర ఇమేత్వోజ్జే” త్వేతిజపం స్త్రివృతే నై కేన వా
 సూతేణ యవాస్తర మజ్జుల్యస్తరం వా పరివేష్ట్య “సుచీవోహ” వ్యేతి
 ప్రత్యోశ్య కుమ్భ స్వాస్తరాశే “ఇమేధూపా” ఇతి సమ్య గ్ధూపం ధూప
 యిత్వా నాదేయం జలం “అద్యమభిగృహ్ణా” మితి సజ్జప్త్య “ఇద
 మాప శ్శివా” ఇతి వస్త్రే ణోత్పాయ “ధారా” స్త్రితి కుమ్భం జలే
 నాపూర్య “అప ఉద్ద స్వాపో వా” ఇత్యభిమృశ్య “విశ్వతశ్చక్షు”
 రిత్యేలోశీరగన్ధాద్వై ర్వాసయిత్వా “తేజోవత్స్యవ” ఇతి దుకూ
 లాభ్యాం త్మమాభ్యాం సూక్ష్మకార్పాసవస్త్రాభ్యాం వా కుమ్భ
 మావేష్ట్య కుశకూర్పాక్షతాశ్వత్థపల్లవా “సతోదేవా నమస్సులూ”
 మితి విన్నయ్య “ఇయం జాగతి” రితి కుమ్భ మభిమృశ్య నవరత్నా
 న్యష్టమజ్జశపఞ్చాయుధాని గరుడగజకూర్మరూపాణి సుక్రకువాదివర్ణ
 చిహ్నాని మేఘవిద్యులతాదీని సువర్ణే నైవ కృతాని ఏకాజ్ఞులాద
 హీనాని అలాభే సువర్ణశకలాని వా తత్తద్రూపం ధ్యాత్వా తత్కుమ్భే
 విష్ణుసూక్తేన విష్ణుగాయత్ర్యావాప్రతీప్య నారికేళ ఇతి నారికేళ మూర్ధ్వ
 ముఖంవిన్నయ్య వడ్డోణధాన్యరాశౌకుమ్భంసన్నయ్య ఆచార్య సదక్షిణే
 చోత్తరాభిముఖో భూత్వా బ్రహ్మమాసన మాస్థాయ “విష్ణు స్త్వాం
 రక్ష” త్విత్యాత్మరత్నం కృత్వా లలాటాదిద్వాదశస్థానేషు కేళ
 వాదీ ప్రణ్యమ్య అకారాద్యక్షిరాణి సర్వసన్నిధి న్యసిత్వా ఆహు
 రణ్య మి త్యజ్ఞుష్ఠాదికనిష్ఠాంతం న్యస్య సుదర్శన మితి దక్షిణభుజేరవిపా
 మితి వామే చ సన్యస్య సూర్యోసి చంద్రో నీతి నేత్రయో
 ర్దక్షిణవామయో ర్న్యస్య హృదయే ప్రణవయుక్త మాదిబీజం
 న్యస్య తం ప్రణవై ర్వేష్టయిత్వా బ్రహ్మబ్రహ్మేతి హృదయం
 ద్యౌర్ద్యా రసీతి శిరః శిఖేతి శిఖాం దేవానా మాయుధై రితి కవచం
 నారాయణాయవిద్యుతే ఇత్యస్త్రం భూర్భువస్సువరో మితి సర్వత్ర
 రత్నం కృత్వా, పశ్చాత్కుమ్భం సంస్పృశ్య ఆత్మసూక్తం జప్త్వా
 యథాబలం ప్రాణాయామం కృత్వా దేశకాలా సంకీర్త్య ఏవం...తిథౌ
 శ్రీమద్ధన్వంతరస్వామినః మహాప్రతిష్ఠాదేవయజనకర్మణి కుమ్భజలే
 శ్రీమద్ధన్వంతర్యావిర్భావార్థం కుమ్భపూజాం కరిష్యే (ఇతి సజ్జల్య
 అపఉపస్పృశ్య) కుమ్భజలేలర్థసన్నికారం శుద్ధస్ఫటికసజ్జాశంమధ్యేష్ట

దశోపేతం పద్మం తస్మ ధ్యే శ్యామవర్ణం ద్విభుజ మీంకారబీజాన్వితం
మహేంద్రమణ్డలం ధ్యాత్వా తస్మ ధ్యే పద్మే శితోత్పలవర్ణం. ద్విభుజం
పద్మధరం వకారబీజాన్వితం వరుణమణ్డలం ధ్యాత్వా తస్మ ధ్యే
తప్తహాటకసంకాశం చతుర్భుజం శఙ్ఖచక్రౌషధసుధాకలశధర మాది
బీజం మనసైవ సస్వస్య దిక్షిష్టసు ప్రణవై రావేష్ట్య సర్వా నేక
ప్రణవేన వేష్టయేత్. విష్ణుసూక్తం ప్రణవశతం సహస్రశ్చ మితి జప్త్వా.

సర్వాధారం సనాతన మప్రమేయ మచింత్యం నిర్గుణం నిర్మలం
సర్వవ్యాపిణం పరమాత్మానం ధన్వంతరిం విష్ణుం మనసా సజ్జల్ప్య,
సువర్ణవర్ణం రక్తనేత్రాన్యపాణిపాదం సుఖోద్వహం శుకపిచ్ఛామ్బరధరం
విష్ణుం ప్రణవాత్మకం కిరీటకేయూరహారవ్రలంబయజ్ఞోపవీతినం చతు
ర్భుజం శఙ్ఖచక్రసుధాకుమ్భదివ్యౌషధధరం శ్రీతార్తనిర్వాపణార్థ మను
గృహీతవాసుదేవదివ్యావతారం శ్రీమద్ధన్వంతరిం ధ్యాత్వా, “ఓం
నమోభగవతే వాసుదేవాయ ధన్వంతరయే అమృతకలశహస్తాయ సర్వా
మయహరాయ త్రిలోకనాథాయ విష్ణవే న్వాహా.” ఓం ధన్వంతరి
మావాహయామి శ్రీమహావిష్ణు మావాహయామి, సర్వామయహర
మావాహయామి, త్రిలోకనాథ మావాహయామి, ఇతి మనసా
కుమ్భేఽమ్భసి సమావాహ్య పుష్పాద్యర్ఘ్యచమనాంత మర్చయేత్.

స్తవనః

తతో దేవం కుమ్భం సమాదాయ శకువనూక్తం జప్త్వా
యజ్ఞాలయే స్నానశ్శుభే దేవం సంస్థాప్య దక్షిణే ధాన్యరాశౌ కుమ్భం
సస్వస్య పురస్తా ద్ద్విహిభి స్తణులై ర్వా ద్దణవ త్పక్షింకృత్వా
సప్తకలశా నివస్యస్య క్షీర ఘృత మధుసిద్ధారాక్షతోదక కుశోదక చంద్ర
నోదక పూరితా న్కులశా నుత్తరాది సస్వస్య ఆస్తరే మూపన్నాన
కలశాన్ శుద్ధోదకపూర్ణాన్ సస్వస్య క్షీరే ఽధర్వవేద ముపన్నానేఽ
శ్వినౌ ఘృతేనామవేదముపన్నానే వత్సరాన్ మధుని ఋగ్వేద ముప
న్నానే వాయుం సర్వవేదకే చాదిత్య ముపన్నానేఽపురనః అక్షతోదకే
కశ్యప ముపన్నానే మరుతః కుశోదకే మునీ నుపన్నానే తక్షకం చంద్రనో
దకే ఋతూ నుపన్నానే బృహస్పతిం చావా హ్నేకాదశోపచారై

రభ్యర్చ్య దేవం ద్రవ్యం ప్రతి పాద్యాద్యై రర్చయేత్. శనో దేవీ రితి
క్షీరేణ, అగ్నీకరూపిణి ఘృతేన, అగ్నిమిశ ఇతి మధునా,
పూత స్తస్యేతి సర పోదకేన, ఇమాంశధయ ఇ త్యక్షతోదకేన, అభిత్వా
శూర ఇతి కశోదకేన, చత్వారివా గితి చంద్రనోదకేన చ సంసాప్య
వారీశ్చతస్ర ఇతి తత్తదస్తరే సర్వోపసానై స్సంసాపయేద్ద్రవ్యం ప్రతి
పూర్వం కుమ్భం సమభ్యు యోఽపహిష్టాద్యైరు జ్ఞోదకేన చ
సంసాప్య ఇషేత్వోరేత్యేతి శుద్ధోదకై శ్చాభిషిచ్య మిత్రస్సు పర్ణ ఇతి
ప్లోతేన విమృజ్య దేవం నవవస్త్రోత్తరీయాద్యై రలఙ్కృ త్యాభ్యర్చ్య
నైర్ముతే విష్టరే దేవం కుమ్భం చ సంసా ప్యైర్చయేత్.

కౌతుకబంధనమ్

ఆచార్యః పుణ్యాహం వాచయత్వా కాంస్యపాత్రం తఙ్మలై
రాపూర్వ తస్మిన్ సావర్ణం ప్రతిసరం విన్యస్య స్వస్తిసూక్తే నాభి
మృశ్య కృణువ్యపాద ఇత్యనువాకం జప్త్వా స్వస్తిదావిశస్పతి రితి వదన్
దేవస్య దక్షిణహస్తే బధ్నియాత్.

శయనాధివాసః

అథ శయ్యావేదిం సమభ్యుక్త్య షడ్భోణా దహీనై శ్చాలిధాన్యై
స్తదర్థయై స్తదర్థతఙ్మలై స్తదర్థతిలై శ్చోపర్యుప ర్యాస్తీర్య సాగ్రా
నుశా న్రాగ్రా నాస్తీర్య పశ్చాతల్పాని పశ్చావర్ణవస్త్రాణి వా
వేదాహ మిత్యుపర్యుపరి విన్యస్య ఉపరివేష్టనం శ్వేతనవవస్త్రేణ
కృత్వోపధానద్వయం (శిరఃపథానం పాదోపధానం చ) విన్యసేత్.
ప్రణవే నాభ్యుక్త్య పుష్పాణ్యవకీర్య ధూపదీపాప్తమజ్జశపశ్చాయు
ధాని పరితో విన్యస్య తదూర్ధ్వే వితానధ్వజదర్శమాలాతరజస్తమ్భ
వేష్టనముక్తాదామాద్యై రలఙ్కృత్య సర్వవాద్యసమాయుక్తం శకున
సూక్తం జపన్ ఆచార్యస్సాపకై స్సార్థం దేవేశం శయనే సమారోప్య
యద్వేష్టవ మితి మస్త్రేణ దేవం యద్విద్వారం విమానం తద్విజ్ఞాళిం
శాయయేద్దళా దధస్తా దుత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా దేవస్య దక్షిణే
పూర్వవత్కుమ్భం సన్నన్యస్య పరితః ప్రావరణం కృత్వా

రత్నాధివాసః

సమృద్ధిరవేద్యాం ధాన్యోపరి వస్త్రాణాం స్త్రీర్య సావర్ణాదిపాత్రే
రత్నాని సన్న్యస్య తస్మిన్విష్ణు మభ్యర్చ్య విష్ణునూక్తే నాధివాసం
కృత్వా ఉత్తరాచ్ఛాదనం నిశ్చిద్రం కృత్వా పశ్చాద్ద్యజ్ఞాగారస్య
పరితః ప్రాగాదిచతుర్దిక్కు చతుర్వేదాధ్యయనం కారయేత్.

సర్వదేవార్చనమ్.

యజ్ఞశాలాయాం మహావేద్యాం వా మధ్యే విష్ణుం ప్రాగాది
చతుర్దిక్కు ధన్వంతరిం, మహావిష్ణుం, సర్వామయహరం, త్రిలోకనాథం
ఆగ్నేయాదికోణేషు ధీవదం, ధర్మవిదం, ఆముర్వేదస్వరూపిణం,
యజ్ఞాజ్ఞ మితి, ద్వితీయావరణే ప్రాగాది, దక్షం, ఇంద్రం, ఆశ్వినేయాన్,
అత్రిం, హరీతం, కాశ్యపం, భాస్కరం, భారద్వాజ మితి తృతీయా
వరణే పునః ప్రాగాది ఇంద్రం, ఆగ్నిం, యమం, నిర్ఋతిం, వరుణం,
వాయుం, కుబేరం, ఈశాన మిత్యావాహ్యైర్చయేత్. శేషం విష్ణుప్రతి
ష్ఠోవ త్కుర్యాత్.

హోత్రమ్

అథాధ్వర్యుః ప్రధానాగ్నిం ప్రజ్వాల్య పశ్చాద్ధోతార
మాహూయ వస్త్రోత్తరీయాభరణాద్యై రలంకృత్యాభిపూజయేత్
స హోతా ప్రధానాగ్నేః పురతః స్థిషేత్. అధ్వర్యు ర్హోతా చేహీతి
వదేత్. స హోతా అధ్వర్యో దేవతే త్యుక్త్వాచమ్య ప్రణవపూర్వం
సమః ప్రవక్త్ర ఇతి వదం స్థిషన్ సోచ్చం శ్రీవైఖానససూత్రాశక్తి
విధినా హోత్రం ప్రశంసయేత్. అధ్వర్యు శ్చేనోక్త మోంకారం
శ్రుత్వా సప్తదశపాలాశేధ్యాన్ సప్తత్రయముకులాగ్రాన్ ఘృతాక్తా
స్త్రీహీత్యాగ్నో ఓం స్వాహేతి ప్రయీచేద్ధోతా బ్రాహ్మణ భారతే
త్యస్త ముక్త్వా యజమానస్య గోత్రప్రవరం క్రమేణ వదేత్. గ్రామో,
యజమాన శ్చే త్కశ్యప్రవరం వదేత్. దక్షిణవ్రణిధౌ ఆయాత్త్రి
మస్తాస్తే “ఆయాతు భగవాన్పురుష-స్సగణ-స్సపైవ్య-స్సముష-
స్సహాయోజితః పరం సహదేవతాభి రనుమన్యతాం యస్తు దివ్యౌషధ
ధరో నిత్య మ్మృషిభి శ్చాసుగామినం తమజం పుణ్డరీకాక్షం ధన్వంతరిం.

భగవత్ సమోఽధన్వంతరిం, మహావిష్ణుం సర్వామయహరం, త్రైలోక్య
నాథ మితి, ఉత్తరప్రణిధౌ దక్షం ఇంద్రం ఆశ్వినేయాన్ త్రిమి
కాశ్యపం భాస్కరం భారద్వాజ మిత్యావాహ్య ఆవాహనక్రమేణ
జప్తాకారం కృత్యా తత్రామేణాజ్యాహుతీర్హహాతి.

ప్రథానహోమః

పద్మాగ్నిం పరిషిచ్య వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం
చ హుత్వా మూలమస్త్రేణ దూర్వాఽపాహార్గవిష్ణుకాంతాభి సుమిద్భి
శ్చరుణాఽఽజ్యేన చ “ఓం నమో భగవతో వాసుదేవాయ ధన్వంత
రయే అమృతకలశహస్తాయ సర్వామయహరాయ త్రిలోకనాథాయ
విష్ణవే స్వాహా” ఇత్యుత్తరశతమ్ “ధాన్వంతరాయ విద్రుహే
సుధాహస్తాయ ధీమహి తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్” ఇతి ప్రత్యేక
మస్త్రేతరశతం చ హుత్వా దేవేశ స్యోక్తవ త్పఞ్చాగ్నిషు యథా
క్రమం హుత్వా పౌణ్డిరీక మాపాసనం వినా సర్వాగ్ని వ్సంతహోమం
హుత్వా రాత్రిశేషం సమాపయేత్.

దేవప్రబోధనమ్

ప్రభాతే స్నాత్వాఽచార్య సుస్థ్యా ముపాస్య తర్పణం బ్రహ్మ
యజ్ఞ మాపాసనం చ కృత్వా దేవాలయం ప్రవిశ్య ‘వ్రతద్విష్ణు’ రితి
ప్రక్షణీణం ప్రణామం చ కృత్వా యజ్ఞాలయం ప్రవిశ్య. దేవ మోం
కారేణ కింఞ్చ త్రుబోధ్య భగవతో బలినేతి దేవం ప్రణమ్య విష్ణు
సూక్తేన శయానం దేవ ముత్థాప్య వత్త్రమాల్యాదీని విమోచ్య శుద్ధోద
కేన సంస్నాప్య వ్రతీసరం విసృజ్య పున రన్వై ర్వత్త్రమాల్యాభరణై
రలంకృత్య పాద్యాద్యై రభ్యర్చ్య

పీఠస్థాపనమ్

గర్భాగారం ప్రవిశ్య గర్భార్థం చతుర్భాగం కృత్వా పృష్ఠ
భాగద్వయం విసృజ్య తృతీయే పీఠం సంస్థాపయేత్.

స్థాపితపీఠావతం వశ్యవింశతిభాగం శృత్వా అధివాసితరతాన్
 న్యాదాయ తస్మిన్ ప్రహ్లాదం ఇన్ద్రాదిదిగ్దేవాం శ్చాభ్యర్చ్య పుష్పా
 దీని సంశోధ్య 'త మేకనేమిమితి' రతాన్ న్యభిమృశ్య, 'ప్రజాపతిం
 ప్రథమ' మితి మధ్యే కూర్మం, 'త మేకనేమి' మితి తస్యోపరి గజం,
 తదుపరి 'శతధార' మితి గరుడం, 'తదుపరి బ్రహ్మ దేవానా' మితి
 బ్రహ్మమణిం, ఐన్ద్రే 'ఇన్ద్రం ప్రణయన్త' మితివజ్రమణిం, ఆగ్నేయే 'అగా
 వగ్ని' రితి మాక్తికమణిం, యామ్యే 'యమోదాధా' రేతి వైషూర్య
 మణిం, నైర్ఋతే 'వసవః ప్రథమ' ఇతి శబ్దజమణిం, వారుణ్యాం
 'ఏతే శత' మితి స్ఫటికమణిం, వాయవ్యాం 'మరుతః పరమా' త్మేతి
 పుష్యకాన్తమణిం, ఉత్తరే 'సోమగ్ం రాజాన' మితి చన్ద్రాకాన్తమణిం,
 ఐశాన్యే 'ఈశాన స్సర్వలోకానా' మితి నీలమణిం, ఇన్ద్రాగ్న్యై రన్తరే
 'శేం నో నిధతా' మిత్త్యమృతాశ్మకమణిం, యమాగ్న్యై రన్తరే 'ధాతా
 ధాతృణా' మితి లోహితాశ్మకమణిం, యమనీలయో రన్తరే 'విశ్వే
 దేవస్య' త్యుత్పలమణిం, నీలవరుణయో ర్మధ్యే 'అభిబి' హ్మేతి
 ప్రవాళమణిం, వరుణోదానయో ర్మధ్యే 'ఇమాం మూర్ధన్యా' మితి
 మనశ్శిలాం, ఉదానసోమయో ర్మధ్యే 'అపసర' ఇతి శుక్తిజం, సోమే
 శానయో ర్మధ్యే 'యం కార్దవేయ' ఇతి విమలమణిం, ఇన్ద్రే
 శానయో రన్తరే 'అర్యమః కు' మ్భితి కుర్విన్దం, బ్రహ్మభాగ స్యావ
 దిక్షు క్రమేణ 'ఇన్ద్రం ప్రణయన్త' మితి గైరికం, 'అగావగ్ని' రితి
 హరితాశకం, 'యమోదాధా' రేతి మనశ్శిలాం, 'వసవః ప్రథమ' ఇత్యజ్ఞానం,
 'యే తే శత' మితి కాసీసం, 'మరుతః పరమా' త్మేతి
 సారదం 'సోమగ్ం రాజాన' మితి సారావ్హం, 'ఈశాన
 స్సర్వ' ఇతి గోరోచనం 'బ్రహ్మ దేవానా' మితి బ్రహ్మ
 స్థానేసర్వగన్ధాని, పూర్వోక్తావదిక్షు ఇన్ద్రాదిదిగ్దేవైః క్రమేణ, వజ్రేకా
 స్త్విహీన్, కుశుతమాషే, గోధూమముదా తిలతిల్వా, వంశ
 యవో, నీవారపియంగూ, గోధూమయవో, సర్వబీజాని విష్ణుస్య
 'భూయ ఆత్మా' ఇతి శ్రీవత్సం, 'నమ స్సులో' మితి
 పూర్ణకుమ్భం 'స ఏకో భూ' రితి భేరిం, 'దేవస్యత్వే' త్యాదర్శం,

‘అతో దే’ వేతి మత్స్యయుగ్మం, ‘తా మేకా’ మిత్వజుశం,
 ‘తన్మాయశోగ్ర’ ఇతి శబ్దం ‘బ్రహ్మ దేవానా’ మిత్యావర్తం ఇంద్రా
 దీశానాన్తం క్రమేణ విన్యస్య, ‘భూమానన్తోగ్ర’ ఇతి గదాచక్రా
 సిశరాన్ ‘తన్మాయశోగ్ర’ ఇతి శబ్దశార్ద భేటకాన్, ‘బ్రహ్మ బ్రహ్మ
 స్తరా’ త్మేతి స్రువకమణ్డలుతులాతోదయుగలాంగలాదీన్, ‘యే తే
 శత’ మితి మేఘ విన్యస్య తాదీని ‘శ్రియే జాత’ ఇతి శ్రీరూపం చ
 మధ్యే క్రమేణ విన్యస్య తచ్ఛబ్దం తామే నాచ్ఛదయేత్.

దక్షిణాదానమ్

యజమానః ఆచార్యాచీన్ వస్త్రో త్తరీయాభరణాద్యై స్సంపూజ్య
 సోదకాం దక్షిణాం దద్యాత్.

విష్ణుస్థాపనమ్

తతో దేవ మభిపూజ్య ప్రణమ్య ‘భూః ప్రపద్య ఇతి పుష్పా
 జ్వలిం దత్వా సర్వవాద్య సర్వాలంకార యుక్తం తోయధారాపుర
 స్సరం స్వస్తిసూక్తం జప న్నాచార్యస్థాపకై స్సహ ధృవబిమ్బ మాదా
 యాలయం ప్రదక్షిణం కృత్వా లయమావిశ్య సుముహూర్తే ‘ప్రత
 ద్విష్ణు’ రితి రతోపరి ప్రతిష్ఠాప్య ధృవసూక్తే నాష్టబద్ధం ప్రయోజ్య
 ధృవబేరశుద్ధిం కృత్వా పశ్చా దాచార్య శ్శయ్యావేది మాసాద్య
 కుమ్భం సంగృహ్య శిరసా ధారయన్ శకునసూక్తం జప న్నగ్రతో
 గచ్ఛేత్ స్థాపకాః కౌతుకం బేర మాదా యా నుగచ్ఛయ్యః ఆలయం
 ప్రదక్షిణీ కృత్వా భ్యంతరం ప్రవిశ్య దేవాభిముఖే ధాన్యోపరి
 కుమ్భం సన్యస్య కౌతుకస్థానే కౌతుకం ప్రతిష్ఠా ప్యానాహయేత్.

ఆవాహనమ్

దేవస్య సక్షిణే చోత్తరాభిముఖ స్తివ న్నాత్మసూక్తం జప్త్వా
 మస్త్రీన్యాయ మక్షరన్యాయం చ కృత్వా సమాహితో దేవం ధ్యాయన్

‘సువర్ణవర్షా’ రితివ్యాహృతిత్రయే ణోత్పత్తిన్యాసం కృత్వా పాదయో
రక్తధ్యేయకారం, హృదయే అకార, మప్తదిప్రణవాన్ సర్వా నేకప్ర
ణవేన వేష్టయేత్, ‘ఇదం విష్ణు’ రితి కుమ్భస్థాన శక్తిం కూర్చే నాదాయ
‘అయాతు భగవా’ నితి బిమ్బస్య మూర్ధ్ని ధన్వంతరి మావాహయా
మితి సంస్రా వ్యావాహయేత్, వీరస్య పరితః ప్రాగాఽన్యపరణ త్రయ
దేవా నావాహ్య హృదయే ధ మితి బీజం సనన్విస్య ప్రాణప్రతిష్ఠాం
కుర్యాత్, తన్మన్త్రం బిమ్బస్య హృదయం స్పృశ స్పష్టావింశతీవారం
జపేత్.

పుణ్యాహం బ్రహ్మఘోషం చ కృత్వా యజమానస్య పాప
క్షయార్థం కుమ్భాదకే నాభ్యుత్పన్నా నిత్యార్చనవిధి నాభ్యర్చ్య మహా
హవిః ప్రభూతం వా నివేద్య బలిం నిర్వాప్య ఔపాసన పౌణ్డరీకా
గ్నయోః పూర్ణాహుత్యంతహోమం కృత్వా యజమానా శీర్వాదం
కుర్యాత్. పశ్చాత్ బ్రాహ్మణ భోజనం స్నపన ముత్సవం చ
కారయేత్.

ఇతి శ్రీవైఖానసే శ్రీమద్ధన్వంతరిప్రతిష్ఠావిధి స్సమాప్తా

హరిః ఓమ్

తత్సత్

శ్రీ యోగము:

శ్రీనివాసాయ నమః

శ్రీ ధన్వంతరయే నమః

శ్రీమద్ధన్వంతర్యర్చనవిధిః

శ్రీ వేంకటాద్రినిలయః కమలాకాముకః పుమాన్
అభజ్జురవిభూతి స్తే తరజయతు మద్గళమ్
శ్రీలక్ష్మీవల్లభారమ్భం విభిన్నోమునిమధ్యమామ్
అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందే గురువరంపరామ్

హరిః ఓమ్ || అథ ధన్వంతర్యర్చనవిధిం వక్ష్యే, విధినా
స్నాత్వాఽచమ్య ధృతోర్ధ్వపుణ్డ్రః స్థాన్య ముపాస్య తర్పణం బ్రహ్మ
యజ్ఞ మూపాసనం చ కృత్వా ధన్వంతర్యాలయం గత్వా ప్రదక్షిణం
ప్రణామం చ కృత్వా ద్వారపాలకం ప్రణమ్య యన్త్రికాం సంయోజ్య
కపాటోద్భాటనం కృత్వా, అంతరం ప్రవిశ్య దేవం ధన్వంతరిం ప్రణమ్య,
దీపానుద్దీప్య, శిష్యేణ 'ధారాస్వి' త్యుదకం గృహీత్వా, 'ధారాసు...
సుశర్మ', 'పూతస్త' స్వేతిదేవస్య నిరాలల్యం విశోధ్య, 'పూతస్తస్య...
నదాశివః', 'అవధూత' మితి గర్భాలయే సప్రదక్షిణం మార్గన్యా
సమూర్తయిత్వా, 'అవధూతగ్ం రక్షో...వయం ద్విష్టుః' 'అద్భి
రభ్యుక్ష్యోఽలిప్య అర్చనపాత్రాదీ 'నామావాజ' స్వేతి ప్రత్యాశ్య,
'ఆమావాజస్య ... గమ్యాత్', తులసీపుష్పగన్ధాద్యర్చన ద్రవ్యాణి
సంగృహ్య దేవస్య దక్షిణే తిష్ఠ న్నాసీనో వా

శ్లో|| అప్రకామస్తు భూతాని పిశాచాః ప్రేతగుహ్యాకాః|

యే చాత్ర నివసన్త్యేతే దేవతా భువి సన్తతమ్||

అపసర్పస్తు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః|

యే భూతా విఘ్నకర్తార స్తే గచ్ఛన్వాజ్జయూహరేః||

ఓం ఆసనమస్తస్య పృథివ్యాః మేరుపృష్ఠ ఋషిః, సుతలం
భద్రః, శ్రీకూర్మో దేవతా, ఆసనే వినియోగః.

పుణ్య! త్వయా ధృతా లోకా దేవి! త్వం విష్ణునా ధృతా ।

త్వం చ ధారయ మాం దేవి! పవిత్రం కరుణాసనమ్ ॥

అశేషజగదాధార మనంతరకార్యరూపిణమ్

ఆననస్య విశుద్ధ్యర్థ మాత్రానం తం భజే హరిమ్ ॥

అం అనంతాననాయ నమః, యం యోగాననాయనమః, విం
విమలాననాయ నమః, రం కూర్మాననాయ నమః, ఆచమ్య ప్రాణా
నాయమ్య, ఓం భూః ఓం భువః ... భూర్భువస్సువ రోమ్.

హరిః ఓమ్! శ్రీగోవిందగోవిందగోవింద.... అస్యాం శుభతిథౌ అస్య
దేవదేవస్య అఖిలాణ్ణాకోటి బ్రహ్మాణ్ణానాయకస్య శ్రియఃపతే రంశాంతా
తనూభృతస్య శ్రీమద్ధన్వంతరిస్త్వామినః పీత్యర్థం... కాలార్చనం కరిష్యే
'ఉద్దిప్య' స్వేతి పార్వయో ద్దీపా సుద్దిప్య, 'ఉద్దిప్య'
దిశో దిశ', ఘట్టాయాం బ్రహ్మాణం, శక్తే చంద్రం, కలశే విష్ణుం
చావాహ్య ఆననపాద్యపుష్పతోయై శ్చతురుపచారై రభ్యర్చ్య

పశ్చిపాత్రాణి సంగృహ్య స్థాపయే దేవసన్నిధౌ

అగ్నికోణే సానపాత్ర మర్చ్యపాత్రం తు నైర్మలే

పాద్యపాత్రం వాయుకోణే త్వాచామా యేశకోణకే ॥

తేషాం మధ్యే శుద్ధతోయపాత్రం విన్యస్య 'ఆపో వా ఇద'
మితి తతః కలశోదకేన పశ్చిపాత్రాణి పూరయత్వా, ఆపో వా
ఇదగ్ం సర్వం...వస్తువ రాప ఓమ్' తస్మి న్నుష్పగనతులస్యక్షతా
న్నిక్షిప్య పశ్చిపాత్రేషు మధ్యాదిక్రమేణ వసిష్ఠం సోమం యజ్ఞాజం
ఇంద్రం చంద్ర మిత్యావాహ్య చతురుపచారై రభ్యర్చ్య సురభిముద్రాం
దర్శయన్ తజ్జలే నార్ఘ్యాది పశ్చిపాత్రేభ్యః కిష్కిత్తి-శ్చి త్రోయం సము
ద్భృత్యనాసాగ్రిపర్యంతం నీత్వా ౭ తానం పూజాద్యవ్యాణియాగభూ
మించ సంప్రోక్ష్య 'భగవతో బలే' నేతి దేవం ధన్వంతరిం సంపార్శ్య,
'భగవతో బలేన భగవతో వీర్యేణ భగవత సేజసా భగవతః
కర్మణా భగవ తానుగృహీతో భగవ తానుధ్యాతో భగవద్ధ్యాత్వా
భగవత్కర్మ కరిష్యామి తద్భగవా ననుమన్యతామ్,'

'సువర్ణవర్ణ' మిత్యాదినా ధ్యాత్వా సువర్ణవర్ణం, రక్త
నేత్రాస్యపాణిపాదం, సుఖోద్వహం, శుకపిళ్ళామ్బరధరం, పణవా

తృకం, కిరీటకేయూరహారప్రలమ్బయజ్ఞోపవీతినం, చతుర్భుజం, శంఖ
చక్రసుధాకుమ్భదివ్యోపధధరం, శ్రితార్తినిర్వాపణార్థానుగృహీతవాసు
దేవదివ్యావతారం, శ్రీమద్ధన్వంతరిం ధ్యాయామి, “ ఓం నమో
భగవతే వాసుదేవాయ ధన్వంతరయే అమృతకలశహస్తాయ సర్వా
మయవినాశాయ త్రిలోకనాథాయ శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా ” ఓం
ధన్వంతరి మావాహయామి, మహావిష్ణు మావాహయామి, సర్వమయ
హర మావాహయామి, త్రిలోకనాథ మావాహయామి, ఇత్యా
వాహ్యః; ‘అతో దేవా’ ఇతి కుశపుష్పాన్యతమే నాననమ్, ‘అతో
దేవా... సప్తధామభిః’ శ్రీధన్వంతరయే నమః ఆననం దదామి.
‘ఇదం విష్ణు’ రితి పాద్యం ‘ఇదం విష్ణుః...పాగ్ం సురే’ శ్రీధన్వంత
రయే నమః పాద్యం దదామి, ‘ప్రీణిప’ దేత్యర్ఘ్యం, ‘ప్రీణి పదా విచ
క్రమే...ధారయన్’ శ్రీధన్వంతరయే నమః అర్ఘ్యం దదామి, ‘విష్ణోః
కర్మాణీత్యాచమనం ‘విష్ణోః కర్మాణి...యుజ్య స్సఖా’ శ్రీధన్వంతరయే
నమః ఆచమనీయం దదామి. పురుషసూక్తేన శుద్ధోదకేన సంస్నాప్య
‘సహస్రశీర్షా పురుషః...దేవాః’ శ్రీధన్వంతరయే నమః శుద్ధోదకేన
స్నాపయామి. ‘తద్విప్రాన’ ఇతి వ్రోతం ‘తద్విప్రానః...వదమ్’ శ్రీధన్వ
ంతరయేనమః వ్రోతేన విమృజామి పూర్వవ దాచమనమ్ ‘విష్ణో ర్ముక’
మితి వస్త్రమ్, ‘విష్ణో ర్ముకం వీర్యాణి...విష్ణవే త్వా’ శ్రీధన్వంతరయే
నమః వస్త్రం దదామి. ‘సోమస్య తనూ రసీ’ త్వుత్తరీయం, ‘సోమస్య...
రాశితే’, శ్రీధన్వంతరయే నమః ఉత్తరీయం దదామి. పూర్వవ దాచమనం,
‘భూతో భూతే’ ప్షిత్వాభరణాని. ‘భూతోభూతేషు ... హంతాయ
శ్రీధన్వంతరయే నమః ఆభరణాని దదామి. అష్టాక్షరే ణోర్ధ్వపుణ్డ్రమ్,
‘ఓం నమో నారాయణాయ’ శ్రీధన్వంతరయే నమః ఊర్ధ్వపుణ్డ్రం ధార
యామి, ‘వ్రతద్విష్ణు’ రిత్యుపవీతం, ‘వ్రతద్విష్ణుః...విశ్వా’ శ్రీధన్వంత
రయే నమః ఉపవీతం దదామి, పూర్వవ దాచమనం చ దద్యాత్.

దేవస్య పాదయో ర్మధ్యే ఓం విష్ణవే నమః, ప్రాగాదిచతుర్దిక్షు
ఓం ధన్వంతరయే నమః, మహావిష్ణవే నమః, సర్వమయహరాయ
నమః, త్రిలోకనాథాయ నమః, ఆగ్నేయాదికోణేషు, ధీప్రదాయ నమః
ధర్మవిదే నమః, ఆయుర్వేదస్వరూపిణే నమః, యజ్ఞాత్మాయ నమః,

ద్వితీయావరణే ప్రాగాదిశాన్తాన్తం, దక్షాయ నమః, ఇంద్రాయ నమః, ఆశ్వినేయాభ్యాం నమః, అత్రయే నమః, హాకితాయ నమః, కాశ్యపాయ నమః, భాస్కరాయ నమః, భరద్వాజాయ నమః, తృతీయావరణే పునః ప్రాగాది ఇంద్రాయ నమః, అగ్నియే నమః, యమాయ నమః, నిర్ఋతయే నమః, వరుణాయ నమః, వాయవేనమః, కుభేరాయ నమః, ఈశానాయ నమః, తత్తన్నామ్నా ప్రణవాది నమో నేన పుష్పన్యాసం కుర్యాత్. (శేషం విష్ణో రివ సర్వం కుర్యాత్) పరో మాత్ర యేతి పుష్పమ్, 'పరో మాత్రయా... విత్తేన' శ్రీధన్వన్తరయే నమః పుష్పాణి దదామి. 'విచక్రమే పృథి' వీతి గన్ధమ్, 'విచక్రమే...చకార' శ్రీధన్వన్తరయే నమః శ్రీచన్దనం దదామి, కేశవాదిచతుర్వింశతినామభి రష్టోత్తరశతనామభి సహస్రనామభి ర్వా లబ్ధ పుష్పై ర్యథాశ క్త్యర్చనమ్. 'త్రిరేవ' ఇతి ధూపమ్. 'త్రి ర్దేవః పృథివీ...నామ' శ్రీధన్వన్తరయే నమః ధూపం ధూపయామి. 'విష్ణోః కర్మా' గీతి దీపమ్. 'విష్ణోః కర్మాణి...స్సఖా' శ్రీధన్వన్తరయే నమః దీపం దర్శయామి. 'త్రిరేవ' ఇత్యర్ఘ్యం పూర్వవ దాచమనం 'అగ్ని మీశ' ఇతి మధుపర్కం, 'అగ్ని మీశే...ధాతమమ్' శ్రీధన్వన్తరయే నమః మధుపర్కం నివేదయామి. 'సుభూ స్వయమ్భూ రితి మస్త్రేణ, అష్టాక్ష రేణ చ మహాహవిర్ని వేదనమ్, 'సుభూ స్వయమ్భూః ప్రథమం...ప్రజాపతయే స్వాహా' 'ఓం నమో నారాయణాయ' శ్రీధన్వన్తరయే నమః మహాహవి ర్నివేదయామి. 'ఇదం విష్ణు' రితి స్వాదుశీతలపానీయం, 'ఇదం విష్ణుః...సుకే' శ్రీధన్వన్తరయే నమః స్వాదుశీతలపానీయందదామి. అర్ఘ్యపాద్యాచమనాని పూర్వవ ద్దత్వా, 'విచక్రమే పృథి'వీతి తామ్బూలం, 'విచక్రమే...చకార' శ్రీధన్వన్తరయే నమః కర్పూరచూర్ణతామ్బూలం దదామి, 'నర్యప్రజా' మితి సీరాజనమ్. పూర్వవ దాచమనం, 'సహస్రశీర్ష' మితి మస్త్రపుష్పమ్ ; ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం పుష్పాశ్చలిం దత్వా, 'మరుతః పరమా' త్తేతి చామరమ్, గాయత్ర్య ప్రణామా చ కృత్యా, ధాన్వన్తరాయ విద్యుహే సుధాహస్తాయ ధీమహి తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్'

అన్య త్వర్వం హరే రివ నమాచరే దిత్యాహ భగవా న్మృగుః.

ఓం శ్రీయః పతే శ్రీమ దఖిలాణ్ణకోటి బ్రహ్మణ్ణనాయక, ఆది
 మధ్యాస్తరహిత అర్చాస్వరూప రూపలావణ్య రత్నాకర సకల లోకా
 శ్చర్యకర సాస్తర్య లీలా విలాస విభ్ర జూవిర్భావదివ్యమంగళ
 విగ్రహ శజ్ఞ చక్ర నుధా కలశ దిక్పాషధ మండిత కరకమల సంవర్ధిత
 సకలస్వీయ భక్తలోక సదారోగ్య నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్త స్వభావ
 శ్రీమద్ధన్వంతరే ఆయుర్వేదాధిదేవ ఋగ్వేద ప్రియ ఋగ్వేద పారా
 యణ మవధారయ “ఓం, అగ్నిమితే పురోహితం
 గచ్ఛతి” హరిః ఓం, శ్రీయః పతే ఆయుర్వేదాధిదేవ
 యజుర్వేద ప్రియ యజుర్వేద పారాయణ మవధారయ ఓం. ‘ఇషేత్వో
 ర్జేత్వా పాహి’ హరిః ఓం, శ్రీయః పతే, ఆయుర్వేదాధి
 దేవ సామవేద ప్రియ సామవేద పారాయణ మవధారయ హరిః ఓం
 ‘అగ్నితయాహి బర్హిషి’ హరిః ఓం శ్రీయః పతే. ఆయుర్వే
 దాధిదేవ అధర్వణవేద ప్రియ అధర్వణవేద పారాయణ మవధా
 రయ ఓం. ‘శనోదేవీ స్రవంతునః’ హరిః ఓం. శ్రీయః పతే
 ఆయుర్వేదాధిదేవ. ఉప నిషత్ప్రియ | ఉపనిషత్సారాణ
 మవధారయ, హరిః ఓం ‘ఓ మిత్యగ్రేవ్యా మశ్నుత’ ఇతి
 ఇత్యుపనిషత్ || హరిః ఓం శ్రీయః పతే పురుషోత్తమస్య ఆయుర్వే
 దాధిదేవ ఆయుర్వేదప్రియ ఆయుర్వేదమహర్షి పరంపరాపారాయణ
 మవధారయ ఓం. సూత్రంబ్రహ్మణా హియథా ప్రోక్త మాయుర్వేదం
 ప్రజాపతిః జగ్రాహ నిఖిలే నా దావశ్వినౌతు పునస్తతః అశ్వీభ్యాం
 భగవాన్భుకృః ప్రతిపేదే హ కేవలం ఋషిప్రోక్తో భరద్వాజస్తస్మా
 చ్చక్రముపాగమత్, విఘ్నభూతా యదారోగాః ప్రాదుర్భూతా శ్శరీరి
 ణామ్ | తపోపవాసాభ్యయన బ్రహ్మచర్య వ్రతాయుషాం తదా భూతే
 వ్యనుక్రోశం పురస్కృత్య మహర్షయః సమేతాః పుణ్యకర్మాణః,
 సార్వే హిమవతశ్శుభే అగ్నిరాజమదగ్ని శ్చ నశివః కశ్యపో భృగుః

ఆత్రేయో గౌతమ స్సాన్ధ్యః పులస్త్యో నారదోఽసితః అగస్త్యో వామదేవ
 శ్చ మార్కండే యాశ్వలామనా పరీషిః శ్చిషః రాత్రేయో భర
 ద్వాజః కపిష్ఠలః విశ్వమిత్రాశ్వరథ్యౌ చ భగవచ్చన నోఽభిజిత్
 గార్గ్య శ్శాణ్డ్యైశ్చ కౌండిన్యౌ వాఙ్మేధేవల గాలవౌ సాఙ్కత్యౌ ధైజవా
 విశ్వ కుశికో బాదరాయణః బశిశ శ్శరలో నూ చ కాప్య కాత్యాయనా
 ఉభౌ కాశ్కాయనః కైకశేయో ధామ్యో మారీచి కాశ్యపౌ
 శర్కరాక్షో హిరణ్యాక్షో లాగాఙ్మీః పైశ్చిరేవచ శౌనకశ్శాకునేయ
 శ్చ మైత్రేయో మైమతాయనిః వైఖానసా వాలఖిల్యా స్తథా చా న్యే
 మహర్షయః బ్రహ్మజ్ఞానస్య నిధయో దమస్య నియమస్య చ తపస స్తే
 జసా దీప్తా హూయమానా ఇ వాగ్మయః సుఖోపవిష్టా స్తే తత్ర
 పుణ్యాం చక్రః కథా మిమామ్ హరిః ఓం శ్రీమత్ భాష్య కల్ప
 సూత్ర మిమాంస సేతిహాస పురాణ స్తోత్ర పంచాంగ శ్రవణాది పారా
 యణ మవధారయ, యుష్మదస్మత్ప్రత్యయగోచర యోః
 ఆధ నిషేకాది సంస్కారా న్యాయాస్యామః విజ్ఞాయజే॥

శ్రీ మద్ధన్వంతర్యంబనవిధి స్సమాప్తా॥

శ్రీ యోనమః

శ్రీ శ్రీనివాసాయనమః

శ్రీ ధన్వంతరయేనమః

శ్రీ వైచానన భగవద్వాస్తే భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం

అర్చనాధికారే ధన్వంతరి ప్రతిష్ఠావిధిః

ఋషయః ఊచుః

భగవన్ శాఖితాః పూర్వం క్షీణాబ్ధే ర్మన్మనే పురా
జాతో ధన్వంతరి స్సాక్షాద్విష్ణురేవ సనాతనః 1

సరాణాం ధర్మకామార్థమోక్షసాధన మియమమ్
శరీరయాత్రాసిద్ధిర్ధ మరోగత్వాదిసిద్ధయే 2

ఉత్పన్నరోగశాన్త్యర్థం భైషజ్యాని చ కల్పయన్
వివిధం చోషకుర్వాణః ఆస్తే లోకేషు విశ్రుతః 3

తస్య దేవస్య పూజార్థం ప్రతిష్ఠాది విశేషతః
అర్చనం చోత్సవం చైవ విస్తరా ద్వక్తు మర్హసి 4

భృగు రువాచ

యుష్మాభి శ్చోదితం సర్వం సత్య మేవ మహర్షయః
యథావ దభిధాన్యామి సంప్రాప్తం బ్రహ్మణా పురా 5

పురా దేవాసురేయ్యుద్ధే మథిత స్సాగరః కిల
తత్ర జాతో మహావిష్ణు ర్లోకానుగ్రహకామ్యయా 6

హాలాహలాదిసర్వేషాం సర్వాస్త్య స్సర్వశక్తియుక్
దీర్ఘవీరదోర్ధణః కముఖగీర్వాణేక్షణః 7

శ్యామల స్తరుణ స్సగ్రీవీ సర్వాలంకారశోభితః
వీతవాసా మహారసక సుమృష్టమణిమణ్డలః 8

స్నిగ్ధకుశ్చితకేశాన్త శ్చతుర్బాహుః కిరీటవాన్
బిభ్ర చ్ఛక్రాముఖే చైవ సుధాకలశ మాపదధమ్ 9

దోర్బపుణ్ణధర శ్రీమా న్నలమ్మ బహును శ్రీశృత్
కార్తికే కృష్ణపక్షే తు త్రయోదశ్యాం శుభ దినే 10

నక్షత్రే వాయుదైవత్వే సజ్జాతః పరమాద్భుతః
తస్మా దారోగ్యకామీ యః ప్రతిష్ఠాప్య భిషక్పతిమ్ 11

అర్చయే త్పరయా భక్త్యా సర్వా న్కామా నవాప్సుతి
దేవేన స్యాత్కవిధినా కల్పయే దాలయం శుభమ్ 12

యథావిభవసజ్జ్యాభిః ప్రాకారైః పరివేష్పితమ్
అథవా దేవదేవస్య పార్వదత్వేన కల్పయేత్ 13

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి తస్య సంస్థాపనం పరమ్
ఆసేన మేవ తం కుర్యా ద్విపరీతం న చాచరేత్ 14

ధ్రువకౌతుకసంయుక్త మాత్సవేన సమన్వితమ్
త్రి షూ త్తరేషు రోహిణ్యాం హస్తే స్వాత్మాం పునర్వసా 15

యజమానస్య జన్మరే స్థాపయే త్సుముహూర్తకే
తస్మా త్తు దివసా త్సార్వ మజ్జురా సర్వయే త్తథా 16

పూర్వోక్తవిధినా విద్వా సుమ్భారాహరణం చరేత్
వాస్తుహోమం తతో హుత్వా ప్రోక్షయే త్పంచగవ్యకైః 17

అక్షిమోచన ముద్దిశ్య పూర్వాహ్నే హోమ మాచరేత్
క్రమా త్కుర్యా దజ్ఞహోమం మాళిమాలాదికాం స్తథా 18

కుర్యా చ్చ వైష్ణవై రత్ననై రక్షయేత్సేవం చ పూర్వవత్
అస్తహోమం తతః కృత్వా ప్రణమే చ్చ దివాకరమ్ 19

పంచగవ్యాధివాసాదీ న్కుర్యా ద్భిమ్భవిశుద్ధయే
ప్రతిష్ఠాదివసా త్సార్వం రాత్రౌ హోమం సమాచరేత్ 20

భూమియజ్ఞం చ కృత్వా తు పర్యగ్నిం చైవకారయేత్
పూర్వవ ద్వాగశాలాయాం శయ్యావేదిం ప్రకల్ప్య చ 21

పళ్ళాగ్ని నపి సంసాద్య పోణరీకం చ కారయేత్
ఔపాసనాగ్ని మథవా కారయే దితి కేచన 22

కుమ్భం సంసాద్య విధినా ధ్యాత్వా చావాహయే జ్వలే
సానశ్వశ్చే వ్రతిస్తాప్య దేవం కుమ్భయతం తతః 23

సంసాప్య సప్తకలశైః పోతేన పరిమృజ్య చ
వస్త్రాదిభి రలంకృత్య శయ్యావేద్యాం నివేశ్య చ 24

భావైశ్చ శ్వాల్పాదిభి స్సమ్యక్ గాస్తీర్ణాయాం యథావిధి
బద్ధ్యా వ్రతీసరం చైవ శాయయే చ్చయనోపరి 25

ఆతో దేవాదిభి ర్మన్త్రైః తత్ర కార్యం సమాచరేత్
మహావేద్యాం చ మధ్యే తు విష్ణుం సమ్యక్ సమాహ్వాయేత్ 26

ధన్వంతరిం మహావిష్ణుం సర్వామయహరం తథా
త్రిలోకనాథ మిత్యేవ దిక్షు ప్రాగాదికం క్రమాత్ 27

ధీప్రదం ధర్మవేత్తార మాయుర్వేదస్వరూపిణమ్
యజ్ఞాజ్ఞ మితి చావాహ్య చాగ్నేయాది యథాక్రమమ్ 28

వ్రథమావరణం చైవం ద్వితీయావరణం శ్రుణు
దక్ష మిన్ద్రం చాశ్వినేయా నత్రిం చైవ క్రమేణ తు 29

హారీతం భాస్కరం చైవ భారద్వాజం చ కాశ్యపమ్
తృతీయావరణే చైవ దిగ్దేవా సమ్యక్ గర్చయేత్ 30

ఏవ మేవ విశేషం స్యా దన్య త్సర్వం హరే రివ
చతుర్దిక్షు చతుర్వేదాధ్యయనం సమ్యక్ గాచరేత్ 31

కల్పసూతపురాణాని యథాశక్తి చ శ్రావయేత్
ప్రధానాగ్నిం పరిస్తీర్య హోతా హోత్రక్రమేణ వై 32

హుత్వా చావాహయే దేవం దక్షిణప్రణిధౌ జ్వలే
ధన్వంతరిం మహావిష్ణుం సర్వామయహరం తథా 33

- త్రిలోకనాథ మిత్యేవం చోత్తరప్రణిధౌ తథా
ధీప్రదాదీ స్సమానాహ్య నిర్వా ప్యాజ్ఞాహుతి ర్ద్వనేత్ 34
- తారం నమఃపదం భగవ ద్వాసుదేవాయ సంయుతమ్
ధన్వంతరి స్తథాఽమృతకలశహస్త ఏవ చ 35
- సర్వామయహర శ్చ త్రి, లోకనాథ ఇతీర్య చ
విష్ణవే ఇతి చోక్త్వా తు స్వాహాస్త స్తస్య వై మనుః 36
- తన్మన్త్రే జైవ హుత్వా తు శత మష్టోత్తరం హునేత్
ధాన్వంతరాయ చోక్త్వా తు విద్మహే చ తతఃపరమ్ 37
- సుధాహస్తాయ చ బ్రూయా ద్ధీమ హితి వదే త్పునః
త నోఽ విష్ణు రితిత్యుక్త్వా వదే దస్తే ప్రచోదయాత్ 38
- ఏషా ధాన్వంతరీ ప్రోక్తా గాయత్రీ పాపనాశినీ
తతోఽనయా తు గాయత్ర్యా హునే దష్టోత్తరం శతమ్ 39
- మూర్వాపామార్గసంభూతవిష్ణుకాంతాభి రేవ తు
సమద్భి శ్చరుణా హోమో మూలే నాష్టోత్తరం శతమ్ 40
- సహస్రసా దధికం వాపి కుర్యా దేవ యథావిధి
దేవేత స్యోక్తవిధినా పఞ్చాఽగ్నిషు తథా హునేత్ 41
- సృతై రేయే శ్చ వాద్యై శ్చ రాత్రిశేషం నయే త్క్రమాత్
తతఃప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వా తు స్థాపకై స్సహ 42
- శయానం దేవ ముత్థాప్య స్నాపయే త్కలశై స్ఫుఞ్ఘైః
తత్కాలే యజమాన స్సు వస్త్రాభరణకుండలైః 43
- ఆచార్యం పూజయిత్వా తు గురవే దక్షిణాం దదేత్
ఋత్విగ్భి శ్చ యథాకామం శక్తిలోపం నకారయేత్ 44
- అస్తహోమం గురు ర్హుత్వా పఞ్చాఽగ్నిషు యథాక్రమమ్
ముహూర్తే నమనుప్రాప్తే రత్నన్యాసం సమాచరేత్ 45

దేవం కుమ్భం సమాదాయ గర్భాగారం సవిశ్వ చ
యథోక్తే స్థాపయే ద్దేవే విమ్భసార్వే ధితో గురుః 46

కుమ్భా చ్చక్తిం సమాదాయ విమ్భస్యైవ తు మూర్ధని
కూర్చే నావాహయే ద్దేవం చతుర్భి ర్మూర్తిభిః క్రమాత్ 47

కౌతుకాదిషు విమ్భేషు తథా వావాహయేత్క్రమాత్
నిత్యార్చనావిధానేన నిత్యం సమ్య క్సమర్చయేత్ 48

వైష్ణవై ర్విష్ణుసూక్తేన గాయత్ర్యా మూర్తిమన్త
ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం చ చతుర్నామపురస్కరమ్ 49

ఉపచారా న్ప్రకీర్విత పోడశైవ యథాక్రమమ్
అనుక్త మత్ర య త్సర్వం హరే రివ సమాచరేత్ 50

పూరోక్తజన్మనక్షత్రే విశేషార్చన మాచరేత్
నవాహం వాధ సప్తాహం పంచాహం త్రిదినం తు వా 51

ఏకాహం వాపి కుర్వీత యథాశ క్త్యనుసారతః
అశక్తోపి దినే ప్వేషు స్నాత్వా దేవం ప్రణమ్య చ 52

అద్భి ష్మదై స్సుగన్ధై శ్చ కేవలై ర్వాభిషిచ్య
ద్వాత్రింశద్విగ్రిహై ర్దేవ మర్చయిత్వా విధానతః 53

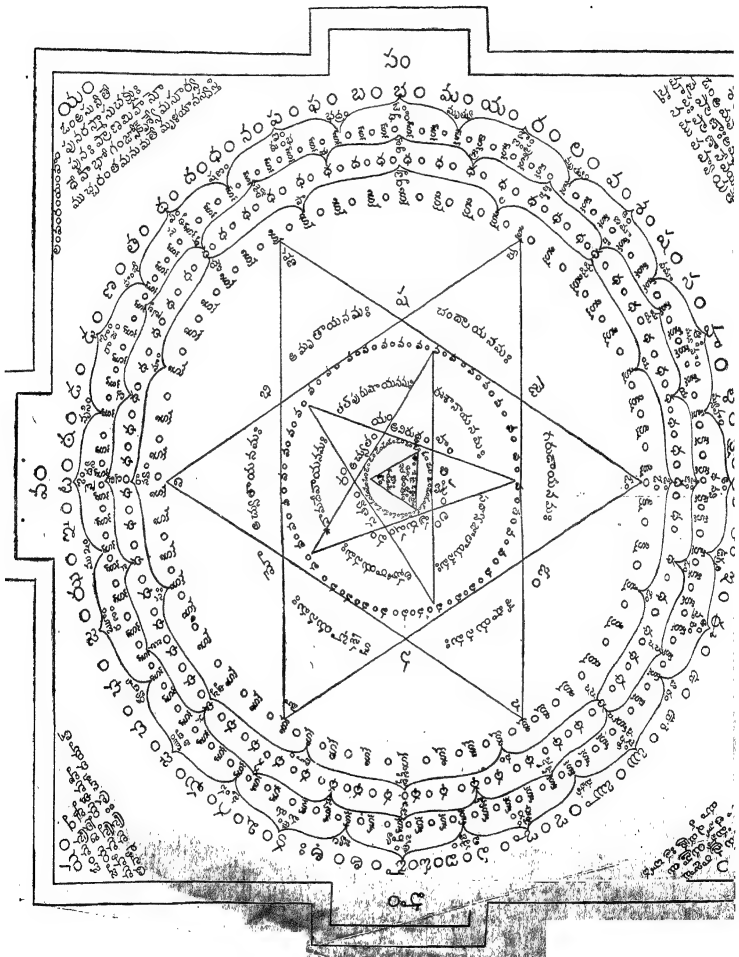
మహాహవిః ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్
ఉత్సవోక్తేన విధినా చోత్సవం కారయే ద్ధరేః 54

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే
అన్తే విమాన మారుహ్య విష్ణోఃపద మవాపుయాత్ 55

ఇత్యాచే శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయా మర్చనాధికారే ధన్వంతరిప్రతిష్ఠావిధి
ర్నామ అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

హరిః ఓమ్

త త్సత్

శ్రీరస్తునమః

శ్రీవివాసాయనమః

శ్రీ భక్త్యంతర్యమః

శ్రీ విష్ణురూపకే మన్తరహస్యే

శ్రీ ధన్వంతరియన్త్రముక్తాధారవిధిః

శ్లో॥ ధన్వంతరిం మహావిష్ణుం సర్వామయహరం ప్రభుమ్
భక్తారోగ్య పదం దేవం వందేహం బుధనాయకమ్॥

పార్యాయవాచ

దేవదేవ మహాదేవ అపమృత్యు భయాపహ
యద్యస్తి మయి తే నాథ కృపాస్త సులభప్రభో॥

౧

ధన్వంతరే శ్చ యన్త్రాణాం మన్తాణాం చ విశేషతః
ఉద్ధారం బూహి మే దేవ భక్తలోక వశజ్జర॥

౨

ఈశ్వరఉవాచ

శృణు దేవి ప్రవక్ష్యామి యన్త్రాణా ముత్తమోత్తమమ్
ధన్వంతరేశ్చ దేవానాం భిషజోఽమృతపాణినః॥

౩

స్థాపనేఽత్యంతసుఖదం సర్వరోగహరం శృణాం
యన్త్రం తథైవ దాస్యామి గోప్యా ద్దోష్యతమం సఖ॥

౪

ఆదౌ వృత్తం చ షట్కోణం వృత్తం చాష్టదశం తథా
వృత్తం ద్వాదశ పర్ణం చ వృత్తం భూపుర మాలిఖేత్॥

౫

ఆదౌ ధన్వంతరే ర్భిజం సర్వదేవ మయం శుభమ్
ధకారం విలిఖేద్ధీమాన్ పాశాఙ్కుశ సమన్వితమ్॥

౬

సాధ్యనామ సమాయుక్తం షట్కోణే తు షడక్షరం
ఓం సమో భిషజే చేతి కోణాగ్రే విష్ణవేతి చ॥

౭

కోణసన్ధా శివాయేతి ప్రణతి ప్రణవాన్వితమ్
వృత్తమధ్యే లిఖేత్తారం యథామన్తీ నిరన్తరమ్॥

౮

అమృతేసి చామ్రాణం ప్రభో ర్ధన్వస్తరే శ్శుభమ్
 దళాగ్రే వైష్ణవం సన్ధ్య మృత్యుజ్ఞాయ ముదాహృతమ్॥ ౯
 చంద్రబిహాసనే వృత్త మమృతేన ప్రపూరయేత్
 ద్వాదశారే ద్వాదశార్ణం వైద్యరాజస్య సుందరి॥ ౧౦
 దళాగ్రే వాసుదేవస్య నారసింహస్య సంధిషు॥
 వ్యతం ధన్వస్తరే జైవ పూరయేచ్ఛ విశేషతః॥ ౧౧
 ఏత ధన్వస్తరే దేవి సాపనం యస్త్ర ముత్తమమ్!
 యస్త్రాజ్ఞసహితం రమ్యం సర్వాభీష్టప్రదం శుభమ్॥ ౧౨

పూజాయస్తోత్రాః

పూజాయస్త్రం ప్రవక్ష్యామి శ్వణు దేవి మహాత్మని!
 చస్త్రమణ్డల మాదాతు వహ్నికోణ మతః పరమ్॥ ౧౩
 వృత్తం తతః పశ్చికోణం వృత్తం షట్కోణ మేవచ|
 వృత్తం చాష్టదశం చైవ వృత్తం ద్వాదశ పర్ణకమ్॥ ౧౪
 వృత్తం షోడశపర్ణం చ వృత్తమ్ భూపుర మేవచ
 ఆదా ధన్వస్తరే ర్భీజం సాధ్యనామ క్రియాన్వితమ్ ౧౫
 పాశమాయాజ్ఞాశా స్పీజాన్ వహ్నితు విలిఖే త్రమాత్|
 వృత్తం తారేణ సంపూర్య పశ్చికోణే యథాక్రమమ్॥ ౧౬
 విష్ణుం చ పురుషం సత్య మచ్యుతం చానిరుద్ధకమ్॥
 సన్ధాతు భూతబీజాని చాగ్రే మామకపశ్చికమ్॥ ౧౭
 అమృతేన తతో వృత్తం షట్కోణే షణ్ణితోత్తమే!
 గరుడం ఘణిరాజచ్చ కౌస్తుభం చాచ్యుతం తథా॥ ౧౮
 అమృతం చ తథా చంద్రం కోణాగ్రే విష్ణవేతి చ|
 కోణసన్ధౌ తు భిషజేత్యేవం సంలేఖ్య పార్వతి॥ ౧౯
 వృత్తంతు వై నతేయేన పూరయే త్పణ్ణితోత్త మే!
 తతో పృష్ఠదళే దేవి విలిఖే దప్తవర్ణకమ్॥ ౨౦

దత్తాత్రేయేష్టవం దైవ దళనస్తా నృసింహాకరం
ధకారేణైవవృత్తం తు ద్వానకే ద్వాజకామరమ్ ॥ ౨౦

దత్తాత్రే వాసుదేవస్య పాయస్రీవస్య సస్థమ్ |
వృత్తంతు మారబీజేన పూరయిత్వా తతః పరమ్ ॥ ౨౧

కథాదళేషు చాముణ్ణే మన్త్రి మానుష్టుభం లిఖేత్ |
వర్ణద్వయ విభాగేన స్వరాసక్రగే నచిన్దుకాన్ ॥ 22

దళనస్తా తు సంలేఖ్య నృసింహా నుష్టుభం శుభమ్ |
తతో వృత్తం పూరణీయం వ్యక్తనైశ్చ నచిన్దుకైః ॥ ౨౪

యన్త్రాజ్ఞ సహితం దేవి సాధితం చ యథావిధిః |
పూజనాల్లభతే ధీమాన్ చిరారోగ్యం మహత్సుఖమ్ ॥ ౨౫

జరాఫమృత్యూ నాస్యైవ తస్య తన్యా నుయాయినామ్ ॥

ధారణ మన్త్రోద్ధారః

అస్య ధన్వన్తరే ర్యన్త్రం ధారణం శృణు పార్వతి |
రేఖాచతుష్టయం సమ్యక్త్రిర్యసూర్యం లిఖేద్భుజః ॥ ౨౬

కృత్వానవ పదం తస్మిన్ మధ్యేబీజం లిఖేద్భుజమ్ |
ప్రాగాది వి లిఖేన్మన్త్ర మష్టవర్ణం దుజాపహమ్ ॥ ౨౭

రేఖాత్రే వి లిఖే చూర్చలాన్ ప్రత్యగ్రం పణ్డితోత్తమే |
పాశమాయాఙ్కుశా స్పృశా నిలిఖేచ్ఛ యథాశ్రమమ్ ॥ ౨౮

సావణ్ణే రాజితే తామ్రే భూజ్జపత్రేపి వా బుధః |
ధారణా త్సుఖ మాపోతి వ్యాధయః ప్రశమన్తి హి ॥ ౨౯

మన్త్రోద్ధార ప్రకారః

ధన్వన్తరేశ్చ మన్త్రాణా ముద్ధారం శృణు పార్వతి |
ప్రణవం ప్రణతి శ్చాదా భిషజేతి తతఃపరమ్ ॥ 3౦

షడక్షర మితి ఖ్యాతం వైద్యరాజస్య సుందరి |
ఆదౌ తు ప్రణవం ప్రోక్తం ప్రణామం చ తతః పరమ్ ॥ 3౧

తతో ధన్వంతరే రామ చతుర్ధ్యస్తే స యోజయేత్ |
ఏత దప్తాక్షర స్తేవి సర్వరోగ నివారకమ్ || 3౨

ఓం నమః ప్రథమ భోక్త్యా తతో భగవతేతి చ |
వైద్యరాజాయ చేత్యస్తే ద్వాదశార్ణ ముదాహృతమ్ || 33

ధన్వంతరిం మహాధీరం సర్వామయ విదారకమ్ |
వైద్యరాజం సుధాకుంభాధారిణం ప్రణమామ్యహమ్ || 3౪

ఏతదానుష్టుభం మన్త్రం గాయతీం శృణు పార్వతి |

మన్త్రిగాయత్రీ ఉద్ధారః

అబ్బుద్భవాయ చేత్యక్త్యా విద్రుహేతి తతః పరమ్ || 3౫
సుధాధరాయ చోక్త్యాతు ధీమహీతి చ యోజయేత్ |

తనోఽభిషక్త తశోఽక్త్యా యోజయే చ్చ ప్రచోదయాత్ || 3౬
ఏషా ధన్వంతరే స్తేవి గాయతీ పాపనాశినీ |

ఏతద్ధన్వంతరేః ప్రోక్త ముద్ధారం యన్త్ర మన్త్రయోః || 3౭
గోప్యా ద్గోప్యతమం దేవి జరామరణ నాశనమ్ |

శిష్యత్వా త్రివియనారిత్యా త్తవ చోక్తం మయా సఖే || 3౮
ఇతి శ్రీవిష్ణుయామలే మన్త్రహస్త్యే హరగౌరీ సంవాదే

ధన్వంతరి యన్త్రమన్తోద్ధార విధిరామ

చతుష్షష్ఠి రధ్యాయః

హరిఃఓమ్

తత్సత్

ధన్వంతరి యన్తోద్ధారః

శ్లో॥ తారం స్వస్తికసంయుక్తం తద్భూషి శ్చతురశ్రకమ్
మన్త్రవర్ణా న్మనోస్సంఖ్యా నస్తరాళేతు స్తమ్భినః | ౧

మృతసంజీవినీమన్త్రం వేదనం మాతృకాక్షరైః
సాధ్యభద్రై స్సమాలిఖ్య ధన్వంతర్యాఖ్య యన్త్రకమ్ || ౨

సంపాత స్పర్శనం చైవ కలశం జలసంయుతం

మహారోగ వినాశాయ యస్తం త్రైలోక్యసుందరమ్ 3

స్వస్తికం విలిఖ్య తన్మధ్యేషు వ్రణావం విన్యస్య తద్వహిశ్చ
తుష్పత్రం ప్రత్యేకం దశేషు చతుర్దశాక్షర మస్త్రవిలేఖనం కుర్యాత్

మస్త్రం యథా

“ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ధాన్వంతరాయ ధాం
మస్త్రాయే తం తం అమృతకలశ హస్తాయ సర్వామయ వినాశాయ
స్వామిన్ త్రైలోక్యనాథాయ శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా॥ ఇతి మఘః

యస్త్ర స్వాంతరాశే స్తమ్భన బీజాని చతస్రోలిఖేత్

తం తం తం తం ఇతి తద్వహి శ్చతుర్దశస్య బాహ్యే అస్తరాశం విలిఖ్య
తస్మిన్మృతసంజీవినీం స్యనేత్. తద్యథా “తదిత్సదం నవచికేనావిద్వాన్య
త్పునరప్యేతి జీవాన్ త్రివిద్యు ద్భువనాఽస్యరథః మృతజీవో గర్భేనో
ఋతవస్స జీవాన్” ద్వితీయే వృత్తే మాతృకా వర్ణవేష్టనం తృతీయే
వృత్తే సాధ్యనామం తద్యథా నక్షత్ర జాతస్య గోత్రస్య నామః
మమ సహకుటుంబానాం సర్వామయూన్ నాశయ నాశయ తదుపరి
సార్ధవ మన్దల లేఖనంచ యస్త్రస్య దశాక్షాని యథా తథా లిఖేత్

అధర్వామాయే మృత సంజీవినీ మహా మస్త్రః

అధర్వవేదే తృతీయకాణ్డే పశ్చిమప్రపాతకే ద్వాదశసూక్తే
ద్వితీయ మస్త్రః

అన్యశ్రీ మృతసంజీవినీ మహామస్త్రస్య భృగ్వశ్లోరాఋషయః
శక్వరీగర్భ జగతీ ఛందః ఆయుర్దధతా శ్రీ మృతసంజీవినీ దేవతా ॥

ఇంద్రాగ్ని ఆయుష్యం యక్షునాశనం, త్రిష్టుప్ ॥ దీర్ఘాయః ప్రాప్తం

౧, “ముంచామి.....

౧. “ఓం యదిషీహామర్మవి వా పరేతోయది మృత్యో రని కం
నితవవ తమాహరామి నిర్ము తేరు వస్థా దస్పార్షమేనం శతశార
దాయ ”

3. “ సహస్రాక్షేణ.....

౪. “ శతంజీవ..... శక్వరీగర్భాజగతీ

౫. “ ప్రదిశతం ప్రాణాపాన్

౬. “ ఇహైవస్తం ప్రాణాపానా

౭. “ జరామైత్వా పరిదదామి

౮. “ యస్త్వామృత్యా రభ్యధత్

} అనుష్టుప్

} ఉష్ణిగర్భహతీగర్భా

} పథ్యావక్షిః

ఇతి జపేత్ ||

మృతసజ్జీవిని మన్త్రః

యజురామ్నాయ, మన్త్ర బ్రాహ్మణే తృతీయాష్టకే నప్తమ
ప్రపాఠకే చతుర్థానువాకే

“ఓం తదిత్పుదం నవిచికేత విద్వాన్ యన్మృతః పు నరప్యేతి
జీవాన్ త్రివృధ్యద్భవనస్య రథవృత్ జీవో గర్భో నమృత సుజీవాత్ ||”

అన్యశ్రీ ధాన్వన్తరీ మహామన్త్రస్య భృగుర్భగవాన్మషిః
శక్వరీఛన్దః ధన్వన్తరిరేవతా థాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం కీలకమ్
ధన్వన్తరి ప్రసాదసిద్ధ్యరే జపేవినియోగః

క ర న్ద్యా స :

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ... ఓం అజుష్టాభ్యాంనమః

ఓం ధాన్వన్తరాయ ... ఓం తరసీభ్యాం నమః

ఓం అమృతకలశహస్తాయ ... ఓం మధ్యమాభ్యాంనమః

ఓం సర్వామయవినాశాయ ... ఓం అనామికాభ్యాంనమః

ఓం స్వామిన్ త్రైలోక్యనాథాయ ... ఓం కనిష్ఠికాభ్యాంనమః

ఓం శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా ... ఓం కరతలకరపృష్ఠా

భ్యాంనమః .

అజ్ఞానానాః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ... ఓం హృదయాయ నమః
 ఓం ధాన్వంతరాయ ... ఓం శిరసే స్వాహా
 ఓం అమృతకలశహస్తాయ ... ఓం శిఖాయై వషట్
 ఓం సర్వామయవినాశాయ ... ఓం కవచాయ హుమ్
 ఓం స్వామిన్ త్రైలోక్యనాథాయ ... ఓం నేత్రత్రయాయ వౌషట్
 ఓం శ్రీమహావిష్ణవే స్వాహా ... ఓం అస్త్రాయ షట్

లోకత్రయేణ నిగ్బంధః

ధ్యానమ్

స్వరరత్నమయం పీఠం తన్మధ్యే ఉప్తదళాముజమ్ |
 తస్మి నోక్తికశాశాంభం సర్వలక్షణ లక్ష్మితమ్ ||
 గోటి కన్దర్పలావణ్యం నీలభూలతికాలకమ్ |
 చతుర్భుజం సుందరాజం యువానం షడ్మలోచనమ్ ||
 శబ్దచక్రౌషధసుధా కుమ్భేన చ విరాజితమ్ |
 కిరీటాంజనదళరాద్యై ర్వనమాలా విభూషితమ్ ||
 పద్మాసనే సమాసీనం కుణ్డలాద్యై రలంకృతమ్ |
 సర్వామయహరన్దేవం ధన్వంతరి ముపాస్మహే ||

ల మితపశ్చిపూజా

ఓం లం పృథ్వీతత్వాత్మనే శ్రీధన్వంతరయే నమః గంధం పరి
 కల్పయామి. ఓం హం ఆకాశత...నే శ్రీధ...మః పుష్పం పరి...మి.
 ఓం యం వాయు...నే శ్రీధ...మః ధూపం పరి...మి. ఓం రం
 అగ్నిత...నే శ్రీధ...మః దీపం పరి...మి. ఓం వం అమృత త...నే
 శ్రీధ...మః అమృతోపహారని వేదనం పరి...మి. ఓం సం సర్వాత్మనే
 శ్రీధన్వంతరిస్వామినే నమః సర్వోపచార తామూర్బలాదికం సమర్ప
 యామి ||

గురుభ్యో నమః పరమగురుభ్యో నమః అస్మ ద్గురుభ్యో నమః
 (శ్రీ) ఆచార్యాయ నమః; (శ్రీ) మధ్వస్వస్తి స్వామినే నమః॥ శ్రీధన్వంతరి
 చరణౌ శరణం ప్రపద్యే (మనుర్యథాశక్తి జపేత్) అస్తే పున ధ్యానం
 ల మితి, పంచపూజాం చ కుర్యాత్॥

షడక్షరీ మహామంత్రః

అస్యశ్రీ ధన్వంతరి షడక్షరీ మహామంత్రస్య భృగు ర్భగ వాన్మమిః,
 శక్యరీ ఛందః ధన్వంతరిర్భగ వాన్దేవతా థాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం
 కీలకం ధన్వంతరి ప్రసాద సిద్ధ్యరే జపే వినియోగః॥

కరన్యాసః

అఙ్గన్యాసః

ఓం థాం అఙ్గుష్ఠాభ్యాం నమః	ఓం థాం హృదయాయనమః
,, ధీం తర్జనీ ,, నమః	,, ధీం శిరసే స్వాహా
,, ధూం మధ్యమా ,, నమః	,, ధూం శిఖాయై వషట్
,, ధైం ఆనామి ,, నమః	,, ధైం కవచాయ హుమ్
,, థాం కనిష్ఠికా ,, నమః	,, థాం నేత్రత్రయాయ వౌషట్
,, ధః కరతల ,, నమః	,, ధః ఆస్త్రాయ ఫట్

భూర్భువస్సు వరోమితి దిగ్బంధః

ధ్యానం॥ సమామిధ్వంతరి మాది దేవమ్
 సురా సురైర్వందిత పాదపద్మమ్
 లోకేజరారుగ్భయ మృత్యునాశమ్
 దాతారమిశం వివిధౌషధీనామ్॥

ల మిత్యాది పంచపూజాం కుర్యాత్॥

(మనుః) “ఓం సమోభిషజే” యథాశక్తి జపేత్॥

అష్టాక్షరీ మహామంత్రః

అస్యశ్రీ ధన్వంతర్యష్టాక్షరీ మహామంత్రస్య భరద్వాజఃముమిః
 గాయత్రీ ఛందః భగవాన్ధన్వంతరిదేవతా థాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం
 కీలకం ధన్వంతరిప్రసాదసిద్ధ్యరే అష్టాక్షరీమహామంత్రజపే వినియోగః

కరన్యాసః

అజ్గన్యాసః

ఓం అజ్గుష్ఠాభ్యాం నమః	ఓం హృదయాయ నమః
నమః తర్జనీ	నమః శిరసే స్వాహా
ధ్యాన్తరాయమధ్యమా	ధ్యాన్తరాయ శిఖాయై వషట్
ఓం అనామికా	ఓం కవచాయ హుమ్
నమః కనిష్ఠికా	నమః నేత్రత్రయాయ వౌషట్
ధ్యాన్తరాయకరతలకరపృష్ఠా	ధ్యాన్తరాయ అస్త్రాయ ఫట్

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః

ధ్యానం || శఙ్ఖచక్రమువర్తయత్ కరయోర్ద్వివ్యవధం దక్షిణే
వామేనాచ్యుత రేణ సమభ్రుతసుధాకుంభం జలూకాపలిమ్
బిభ్రాణః కరుణాకర శ్శుభకర స్సర్వామయధ్వంసకః
క్షీప్రమేదురితంఛిత్తు భగవాన్ధన్వంతరి స్సంతమ్ ||

ల మిత్యాది పంచపూజాం కుర్యాత్

(మనుః) 'ఓం నమో ధ్యాన్తరాయ' యథాశక్తి జపేత్

ద్వాదశాక్షరీ మహామన్తః

అస్యశ్రీ ధన్వంతరి ద్వాదశాక్షరీ మహామన్తస్య అగస్త్య
భగవాన్ప్రసాదే అనుష్టుప్ ఛందః ధన్వంతరి ర్భగవాన్నారాయణో
దేవతా ధాం బీజం ధీం శక్తిః ధూం కీలకం శ్రీ ధన్వంతరి ప్రసాద
సిద్ధ్యరే జపే వినియోగః ||

క ర న్ యా స ః

అ జ్గ న్ యా స ః

ఓం అజ్గుష్ఠాభ్యాం	నమః	ఓం భగవతే హృదయాయ నమః
నమః తర్జనీభ్యాం	,,	వైద్యరాజాయ శిరసే స్వాహా
భగవతే మధ్యమాభ్యాం	,,	ఓం శిఖాయై వషట్
వైద్యరాజాయ అనామికాభ్యాం	,,	నమః కవచాయ హుమ్
ఓం కనిష్ఠికాభ్యాం	,,	భగవతే నేత్రత్రయాయ వౌషట్
,, నమః కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం	,,	వైద్యరాజాయ అస్త్రాయ ఫట్

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః

ధ్యానమ్॥ అమృతకలశహస్తం వేదవేద్యం సురేశం ।
 సకలభువనవద్వ్యం భక్తిగమ్యం పరేశమ్ ।
 అఖిలజగదుదారం భక్తరోగాపహరం ।
 దదృశురమరపూర్వం హృద్యుతం దర్శనీయమ్ ॥

ల మిత్యాది పంచపూజాం కుర్యాత్

(మనుః) “ఓంనమోభగవతే వైద్యరాజాయ”

॥ అష్టోత్తరశతమష్టావింశతికం దశాఽష్టైవా యథాశక్తి జపేత్

‘భక్త్యా ధన్వంతరి మర్చయేత్, నిత్యాఽనుగ్రహో భవతి,
 జరాఽవమృత్యుమృత్యుఞ్జయతి, చిరాయు స్స కామానవాప్నోతి,
 య ఏవం వేద ॥

అన్యచ్ఛ

అన్య శ్రీధన్వంతరి మహామన్తస్య అష్టాంతరతనః. ఋషిః
 త్రిష్టుప్చంద్రః ధన్వంతరి రేవతా ఆం బీజం స్వాహాశక్తిః । నమః కీలకం
 శ్రీధన్వంతరి ప్రసాదసిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః॥

ఓం నమో భగవతే	ఓం ఆఙుష్ఠాఖ్యాం నమః
ఓం ధన్వంతరయే	ఓం తర్జనీ ,, నమః
ఓం అమృతకలశ హస్తాయ	ఓం మధ్య ,, నమః
ఓం సర్వామయ వినాశనాయ	ఓం అనా ,, నమః
ఓం త్రిలోక నాథాయ	ఓం కని ,, నమః
ఓం విష్ణవేస్వాహా	ఓం కరణ ,, నమః

ఏవంహృదయాది న్యాసః

భూర్భువస్సువ రోమితి దిగ్బంధః

ల మితి వజ్రపూజాం కుర్యాత్

ధ్యానమ్

శబ్దం చక్రం జలూకా న్దధదమృతఘటం చారుదోర్భిశ్చతుర్భిః ।
 సూక్ష్మస్వచ్ఛాఽతిహృద్యాఽంశుకపరివిలసన్మాళిమహాభజనేత్రమ్ ।
 కాలాఽమ్భోధోఽప్సలాఙ్గం కటితటి విలసచ్ఛారుపీ తామ్రరాఢ్యమ్ ।
 వందే ధన్వంతరిం తం నిఖిల గదవస ప్రాథ దావాగ్ని లీలమ్ ॥-

(మనః) “ఓంనమో భగవతే ధన్వంతరయే అమృతకలశ
హస్తాయ సర్వామయ వినాశనాయ త్రిలోకనాథాయ విష్ణవే స్వాహా॥”

గాయత్రీ

విష్ణవతారాయ విద్రుహే | అమృతకలశహస్తాయ ధీమహి
తనోఽ ధన్వంతరిః ప్రచోదయాత్॥

అన్యచ్చ

అబ్బుద్భవాయ విద్రుహే సుధాధరాయ ధీమహి తనోఽభిష
ప్రచోదయాత్॥

శ్రీ ధన్వంతరి చూర్ణిక

అనంతకోటి బ్రహ్మాండ్లమణ్డలాధారమ్, నిఖిల సురాసుర సంమో
హన సుందరాకారమ్, పజ్జివైడూర్య గోమేధిక పుష్పరాగ మరకత
మాణిక్యాది దివ్యరత్నఖచిత దివ్యాభరణభూషితమ్, విషిధమణి ఖచిత
కుండల దేవీప్యమానకపోలయుగళమ్, నిలలతటభాసమాన సులలిత
కస్తూరీతిలకమ్, అధరకిసలయాన్తః పృస్థమర ధవళతరపస్తకుట్రుల నిభర
దనపాళిరోచిస్సూచిత సత్వతత్వమ్, కాస్తుభమణిభూషిత విశాలవక్షః
సలమ్, బాహుచతుష్టయాఽవలమిబ్బిత శఙ్ఖచక్రసుధాకుసుమిద్భివ్యాపధమ్,
ఆశ్రితభక్తలోక సదారోగ్యప్రముఖ నిఖిలసంకత్సన్ధానచణ చరణతల
సమాకలిత జలూకాభయమ్, ధృతశీత కాశేయవాససమ్, నిర్ధూత
భక్తలోక మహాపదస్థతమసమ్, శరచ్చంద్ర చంద్రికా ధవళతరదివ్య
యజ్ఞోపవీతినమ్, తులసీపారిజాతాది నవ్యసృగళ్పితవనమాలా విరాజిత
దివ్యదేహమ్, సుందరకమ్బుగ్రీవం, భగవదేకవింశత్యవతారాన్తర్గత
దివ్యావతారమ్, లోకధాతారమ్, గదార్జునుతభక్త వరప్రదాతా
రమ్, శ్రీ మధన్వంతరిం ముహూ రుద్రము రుపాస్మహే॥—

శ్లో॥ ఆయుర్వేదార్థసారం నిఖిలమునిజన స్తోమభూతైస్త్రివిప్యణ్యన్ |
భూయః పద్మాసనాద్వై రురుతరవచసా సంస్తుత స్తోవతా న్నః
ప్రేయాన్ ఊరాభిజాయా స్సురతరుమణి ధేన్వాత్మన్యోభివేద్యో
భక్తేభ్యో దాతు మీప్తే భువి శ మిహగదాపాయతః సంస్మృతోయః॥

శ్రీ నివాసానునమః

శ్రీ ధన్వంతరయేనమః

శ్రీమధన్వంత ర్యష్టావింశ త్యుత్తర శతనామ స్తోత్రమ్ ఓం
శ్రీమధన్వంత ర్యష్టావింశ త్యుత్తర శతనామ స్తోత్ర మహామన్తస్య,
కశ్య పాత్రీ భరద్వాజా ఋషయః, అనుష్టుప్ ఛందః, శ్రీమధన్వంతరి
ర్భగవా నేవతా, ధాం బీజం, ధీం శక్తిః, ధూం కీలకమ్, శ్రీమధ్ధ
న్వంతరి ప్రసాద సిద్ధ్యర్థే శ్రీమధన్వంత ర్యష్టావింశ త్యుత్తర శతనామ
స్తోత్ర సారాయణే వినియోగః,

ధా మిత్యాది కర హృదయాది న్యాసః

ధాం - అంగుష్ఠాభ్యాం నమః

ధీం - తర్జనీభ్యాం ,,

ధూం - మధ్యమాభ్యాం ,,

ధైం - అనామికాభ్యాం ,,

ధౌం - కనిష్ఠికాభ్యాం ,,

ధః - కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం ,,

ధాం - హృదయాయ నమః

ధీం - శిషినే స్వాహా

ధూం - శిఖాయై వషట్

ధైం - కవచాయ హుమ్

ధౌం - నేత్రత్రయాయ వౌషట్

ధః - అస్త్రాయ ఘట్

భూర్భువస్సువరో మితి దిగ్బంధః

ధ్యానమ్

“వందేహం వైద్యరాజం వనధిభవవరంవారిజాఽతౌంశజాతమ్॥
శంఖం చక్రం చ దోర్భి ర్దధత మభయదం సాధకుమ్భం జలూకమ్॥
పద్మే పద్మాననస్థం సతముని సహితం సర్వగీర్వాణవన్ద్యమ్॥
గ్రైవేయాఽమూల్య కర్ణాభరణ మణిగణై ర్మణ్డితం తం మహాన్తమ్”॥

ధన్వంతరే నమః స్తుభ్య మమౌభా నిధి భవాయ తే|

అచ్యుతాయాఽమృతాయాఽది మధ్యాంతర హితా యచ॥౧

అమృతార్ణవ సంభూతాయాఽమృతోత్పాద హేతవే|

అనంతాయాఽనిరుద్ధాయాఽగదంకారాయ తే నమః॥ ౨

ఆదివైద్యాయ చాఽనంద పుర్ణాయాఽనంద రూపిణే|

ఆయుర్వేదోద్ధార కాయాఽపరాయాఽఆచార్య రూపిణే॥ 3

ఆయుర్దాయ తథా లోగ్య దాతే చా నంద దాయినే |
 ఇన్ది రేశాంశ జాతాయ ఇహాముత్ర ప్రదాయినే || ౪
 ఇజ్జితా కార విజ్ఞాయ ఈక్షణాప హృతార్తయే |
 ఈషణత్రయ శూన్యాయ ఈశ్వరాయ నమో నమః || ౫
 ఉదధి ప్రభానాయో త్కితాసురాయో త్తమాయ చ |
 ఉత్తేజిత సురాయో ర్ధ్వ రేతస్కాయో ర్జదాయినే || ౬
 ఏణానక సదృశాస్థాయ ఏధి తానన్ద రూపిణే |
 ఐహికా ముష్మిక ఫల ప్రదాయే శ్వర్య శాలినే || ౭
 ఐణాన నాయ చ నమ ఐశ్వర్య ఫల దాయినే |
 ఓంకార రూపిణే చాపి చౌజః పూర్ణాయ చౌజసే || ౮
 ఔఖేయ గణ వన్ద్యాయ ఔషధ జ్ఞాయ తే నమః |
 కన్దర్పకోటి రూపాయ కరుణా నిధయే నమః || ౯
 నమః కామ జితే కామ దుష్టే కాన్తాయ తే నమః |
 కవయే కవి రాజాయ కాయ సంసిద్ధి దాయినే || ౧౦
 కశ్యపాద్యర్పితాయాస్తు క్షయాద్యార్థి నివారణే ||
 ఖగేశ్వర విహారాయ ఖనానంద ప్రదాయినే || ౧౧
 గదాగజాయ గాంధర్వ నిపుణాయ చ తే నమః |
 గదాహస్త్రే నమ స్తుభ్యం గౌత మాన్యాయతేనమః || ౧౨
 గుహ్యకేశ్వర సేవ్యాయ గురవే గుణశాలినే |
 ఘూర్ణా ర్ణవోద్భ వాయాస్తు ఘాతినీ ఘాతుకాయచ || ౧౩
 చతుర్భుజై ర్జలూకారి శబ్దపీయూష ధారిణే |
 చతుర్భుఖ ముఖాజ్ఞాత పూతా యుర్వేద వేదినే || ౧౪
 చ్యవనా స్థత మిస్రాప హరణార్క ప్రభాయతే |
 చరకాది మహాయోగి ధ్యేయ పాదామ్బుజాయచ || ౧౫
 చాతుర్వర్య సమాన్యాయ చరణాయ నమోనమః |
 చతుర్జ బలాయైవ చతుష్పతి కలావిదే || ౧౬
 చతుర్వింశతి రూపాయ జగద్వన్ద్యాయ తే నమః |
 జగజ్జీవాతవే చా స్తు జయినే జ్వర హరిణే || ౧౭

- తపస్వినే నమస్తాప హృతే తిష్య హరాయచ ।
 త్రిదోషజ్ఞాయ చ నమస్త్రీ కాలజ్ఞాయ తేనమః ॥ ౧౮
- తృప్త తాణాయ చ నమో తంత్ర తత్త్వవిదే నమః ।
 దస్రాభి ధాయ దక్షాయ దాశార్హాయ చ తే నమః ॥ ౧౯
- ధన్యాయ తే నమస్తేస్తు శ్రీ ధన్వంతరయేనమః ।
 ధౌమ్యాది ముని వంద్యాయ ధాతు భేద విదేనమః ॥ ౨౦
- ధన ధన్య ప్రదాయాస్తు ధనదార్హ్యాయ తే నమః ।
 నారాయణాయ చ నమో నతత్రాతే చ తే నమః ॥ ౨౧
- సీలాభి నిభ దేహాయ నిర్వాణ ఫల దాయినే ।
 పరమేశాయ పుణ్యాయ పరాయ పరమాత్మనే ॥ ౨౨
- ఫణి తల్పాయ చ నమో ఫాల నేత్రాయ తే నమః ।
 బర్హి ర్ముఖేష్ట వైద్యాయ భిషజే భేష జాయచ ॥ ౨౩
- మత్స్యైది దశ రూపాయ యజ్ఞాయ రస వేదినే ।
 లోకోపద్రవ కృద్ధ్వోర వ్యాధి లోక హరాయతే ॥ ౨౪
- వాసవాది సురాధీశ సేవితాయ వివస్వతే ।
 వాజీకరణ కృద్దివ్య వనౌషధి విదేనమః ॥ ౨౫
- వాల ఖిల్యైది మహానీంద్ర వందితాయ నమోనమః ।
 విశ్వేశ్వరాయ వైద్యాయ విష్ణవే వ్యాసరూపిణే ॥ ౨౬
- వృషాయ శఙ్ఖహస్తాయ వద్మణైశ్వర్య శాలినే ॥
 సునీతి వరదాయాస్తు సుకన్యా హితకారిణే ॥ ౨౭
- సుప్రకాశేష్ట దాతేచ ససకైది స్వరూపిణే
 సురాసుర నరేంద్రోరగేంద్ర సేవ్యాంఘ్రిపాయచ ॥ ౨౮
- హిరణ్యగర్భ కైలాసవాస మావాస రూపిణే ।
 హయగ్రీవా వతారాయ హంసాయ చ నమోనమః ॥ ౨౯
- నమోనమో నమస్తేస్తు నమస్తేస్తు నమోనమః ।
 భర్తారం చాపిహర్తారం భిషజాఞ్చ గుజాంతధా ॥ ౩౦
- ధన్వంతరిం హరిం శౌరిం ప్రణమామి ముహుర్ముహుః ॥
 అష్టావింశ త్యుత్తరంచ నామ్నాం ధన్వంతరే శ్శతమ్ ॥ ౩౧

సానే దానే జపారమ్మే చై కాదశ్యాం గురోరినే॥
 జయన్త్యాం యః శతే త్సత్యం సర్వత్ర విజయీభవేత్ ॥ 32
 ఋతే శరది వాసంతే యమ వంష్టాసువా విశమ్ ।
 మారీ జ్వర మశూచ్యాదా సప్రాప్తే దేశ విప్లవే ॥ 33
 యః పతే ద్భక్తిమా స్థిమా భతే తత శామ్యభమ్ ।
 శతాయుష్యం సదా గోగ్యం మహాభాగ్యం చవిస్తతే ॥ 34
 ఇహలోకే బహువిధాన్ భుక్త్వా భోగా న్తతః పరం ।
 పరమం పద మాప్నోతి ప్రసాదాచ్చ భిషక్ష్మణేః ॥ 35
 ఇతి విబుధవిధేయః పద్మనా భాభిధేయః
 వర విఖనన సూత్రో గౌత మాభిఖ్య గోత్రః
 సుర భిష గభి వాదేస్సూరిబృ న్దానుకూలాం
 కృతి మతనుత చై నాం కృష్ణవేణీ తటస్థః

ఇతి శ్రీమద్ధన్వంతర్య ప్రావింశ త్యుత్తర శత
 నామ స్తోత్రమ్ సంపూర్ణమ్॥

శ్రీః

శ్రీ యోగముః

శ్రీమ ధన్వంతర్య ప్రావింశ త్యుత్తర శతనామావళిః

ఓం అమోఘానిధిభవాయ నమః	ఓం అగదజ్జ్వరాయ నమః
,, అచ్యుతాయ నమః	,, ఆదివైద్యాయ నమః ౧౦
,, అమృతాయ నమః	,, ఆనందపూర్ణాయ నమః
,, ఆదిమధ్యాంతరహితాయనమః	,, ఆనందరూపిణీ నమః
,, అమృతార్ణవసంభూతాయ	,, ఆయుర్వేదోద్ధారకాయ నమః
నమః	,, అపరాయ నమః
,, అమృతోత్పాతపేతవే నమః	,, ఆచార్యరూపిణీ నమః
,, అనంతాయ నమః	,, ఆయుర్దదాయ నమః
,, అనిరుద్ధాయ నమః	,, ఆరోగ్యదాత్రే నమః

ఓం ఆనందదాయినే నమః

- ॥ ఇంద్రేశానంశబాతాయ నమః
- ॥ ఇహాముత్రప్రదాయినేనమః
- ॥ ఇజ్ఞితాకారవిజ్ఞాయ నమః
- ॥ ఈశానాపహృతార్తయేనమః
- ॥ ఈషణత్రయశూన్యాయనమః
- ॥ ఈశ్వరాయ నమః
- ॥ ఉదధిప్రభవాయ నమః
- ॥ ఉత్కితాసురాయ నమః
- ॥ ఉత్తమాయ నమః
- ॥ ఉత్తేజితసురాయ నమః
- ॥ ఉర్ధ్వరేతస్కాయ నమః
- ॥ ఉర్జదాయినే నమః 30
- ॥ ఏణాంకసదృశాస్కాయ నమః
- ॥ ఏధితానందరూపిణే నమః
- ॥ ఐహికాముష్మికఫలప్రదాయ

నమః

ఓం ఐశ్వర్యశాలినే నమః

- ॥ ఐణాసనాయ నమః
- ॥ ఐశ్వర్యఫలదాయినే నమః
- ॥ ఓంకారరూపిణే నమః
- ॥ ఓజఃపూర్ణాయ నమః
- ॥ ఓజసే నమః
- ॥ ఔషేయగణవంద్యాయనమః
- ॥ ఔషధజ్ఞాయ నమః
- ॥ కందర్వకోటిరూపాయ నమః
- ॥ కరుణానిధయే నమః
- ॥ కామజితే నమః

ఓం కామదుఃఖేనమః

- ॥ కాంతాయ నమః
- ॥ కవయేనమః
- ॥ కవిరాజాయ నమః
- ॥ కాయసంసిద్ధిదాయినే నమః
- ॥ కస్యపాద్యర్చితాయ నమః 40
- ॥ క్షయోద్యోగ్ని నివారణేనమః
- ॥ ఖగేశ్వరవిహారాయ నమః
- ॥ ఖనానందప్రదాయినే నమః
- ॥ గదాగ్రజాయ నమః
- ॥ గాఢర్వనిపుణాయ నమః
- ॥ గదాహస్త్రే నమః
- ॥ గౌతమాచార్యాయ నమః
- ॥ గుహ్యకేశ్వరసేవ్యాయ నమః
- ॥ గురవే నమః
- ॥ గుణశాలినే నమః 50
- ॥ ఘూర్ణాచర్ణవోద్భవాయ నమః
- ॥ ఘాతినీఘాతుకాయ నమః
- ॥ చతుర్భుజైర్లూకారిశృంగీయూ
- ॥ షఢారిణే నమః
- ॥ చతుర్భుఖముఖాబ్జాతపూతాచ
- ॥ యుర్వేద వేదినే నమః
- ॥ చ్యవనానందతమినిచైవ హర
- ॥ నాచర్మప్రభాయ నమః
- ॥ చరకాది మహాయోగిధ్యేయ
- ॥ పాదామృజాయ నమః
- ॥ చాతుర్వర్ణ్య సమారాధ్య చర
- ॥ నాయ నమః

ఓం చతురజ బలాయ నమః

,, చతుష్పతి కలావిదే నమః

,, చతుర్వింశతిరూపాయ నమః ౭౦

,, జగద్వద్యాయ నమః

,, జరామరణ నాశాయ నమః

,, జంభభేదీష్టదాయ నమః

,, జగజ్జీవాతవే నమః

,, జయినే నమః

,, జ్వరహరిణే నమః

,, తపస్విణే నమః

,, తాపహృతే నమః

,, తిష్యహరాయ నమః

,, త్రిదోషజాయ నమః ౮౦

,, త్రికాలజాయ నమః

,, త్రస్తత్రాణాయ నమః

,, తన్వతత్పవిత్రే నమః

,, దస్త్రాభిధాయ నమః

,, దయాయ నమః

,, దాశార్హాయ మనః

,, ధన్యాయ నమః

,, ధన్వంతరయే నమః

ఓం ధౌమ్యాది మునివంద్యాయ
నమః

,, ధాతుభేదవిదే నమః ౯౦

,, ధనధాన్యప్రదాయ నమః

,, ధనదార్పాయ నమః

,, నారాయణాయ నమః

,, సత్రతాతే నమః

ఓం నీలాభ నిభదేహాయ నమః

,, నిర్వాణఫలదాయినే నమః

,, పరమేశాయ నమః

,, పుణ్యాయ నమః

,, పరాయ నమః

,, పరమాత్మకే నమః ౧౦౦

,, ఫణితల్పాయ నమః

,, ఫాలనేత్రాయ నమః

,, బద్ధిర్మథేష్టవైద్యాయ నమః

,, భిషజే నమః

,, భేషజాయ నమః

,, మత్స్యది డశరూపాయ నమః

,, యజ్ఞాయ నమః

,, రసవేదినే నమః

,, లోకోపద్రవ కృద్ధోర వ్యాధి
లోక హరాయ నమః

,, వాసవాది సురాధీశ సేవి
తాయ నమః ౧౧౦

,, వివస్వతే నమః

,, వాజీకరణకృద్వివస్వనౌషధి
విదే నమః

,, వాలఖిల్యాది మాసింద్ర వంది
తాయ నమః

,, విశ్వేశ్వరాయ నమః

,, వైద్యాయ నమః

,, విష్ణవే నమః

,, వ్యాసరూపిణే నమః

,, వృషాయ నమః

- ,, శజహస్తాయ నమః
 ,, షడ్గుణైశ్వర్యశాలినేనమః ౧౨౦
 ,, సునీతి వరదాయ నమః
 ,, సుకన్యా హితకారిణే నమః
 ,, సుప్రకాశేష్టదాత్రే నమః
 ,, సనకాది స్వరూపిణే నమః
 ,, సురాసుర సరేంద్రోరగేంద్ర
 ,, సేవ్యాంఘ్రిపాయ నమః
 ,, హిరణ్యగర్భ కైలాస వాస
 ,, మావాసరూపిణే నమః
 ,, హయగ్రీవానతారాయనమః
 ,, హంసాయ నమః ౧౨౧
 ,, శ్రీధన్వంతరి స్వామినే నమః

శ్రీ

మంగళాశాసనశ్లోకములు

- శ్లో॥ దుగ్ధాబ్ధి గర్భ కల్లోల రంగ నృంగళ మూర్తయే
 కకుభన్త పరివ్యాప్త కీర్తయేతే స్తుమంగళమ్॥ ౧
 క్షీరవారాసి జాతాయ గీర్వాణార్తి హరాయతే
 ఆంగీరసా ద్యర్చితాయౌ గదంకారాయ మంగళమ్॥ ౨
 ముగ్ధాపాజ్ఞ ప్రపాతేన స్తబ్ధ దానవ పాలయే
 గీర్వాణ దత్త పీయూషపాణయే తే స్తు మంగళమ్॥ ౩
 చరాచరాన్తి నాశాయ చరకాది సుతాఞ్జయే
 సత దుశ్చ్యవ నోర్వీశ చ్యవనాయా స్తు మంగళమ్॥ ౪
 గురవే భిషజాం కల్పతరవే ఋషేదినీ
 కరిరాజార్చితాయాస్తు కవి రాజాయ మంగళమ్॥ ౫
 సదా త్వత్పాద పంకేజ సపర్యా సక్త చేతసాం
 భక్తానాం హృదయాంభోజభాస్వరాయా స్తు మంగళమ్॥ ౬
 కారుణ్య రస పూర్ణాయ కాలానల హరాయతే
 ధన్వన్తర్యా ఖ్యదేవాయ దక్షసేవ్యాయ మంగళమ్॥ ౭
 మంగళం వైద్యరాజాయ మూర్తాండ శత తేజసే
 మన్మంగళ ప్రదాయా స్తు మంగళం జయ మంగళమ్॥ ౮
 గౌతమాన్వయ జాతేన చలమాచార్య సూనునా
 అనంత పద్మ నాభేన కృతం శ్రీమంగళాష్టకమ్॥ ౯

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీయైనమః

శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణే నమః

—॥శ్రీమద్ధన్వంతరి సహస్ర నామ స్తోత్రమ్॥—

ధ్యానమ్

శ్లో॥ శ్రీవత్సాజ్యం లలిత మధుగాకార మానంద మూర్తిం
మేఘశ్యామం సకల భవనా ధార మాద్యంత తూన్యమ్,
పుల్లామోభజ స్థిత మభయదం భర్తచేలం దయాళుం
వందే ధన్వంతరి మహా మహాశక్తే త్తూణోద్భాసమానమ్॥—

సశజస్థికం ససుధా లసద్గుణం
సభేషజం రత్నకిరీట కుణలమ్,
సకౌస్తుభో రస్థుల హార సజ్జయం
సమామి ధన్వంతరి మమ్బుజే త్తూణమ్॥—

ఉసాస్మహే మహావిష్ణుం ధన్వంతరి మజం ప్రభుమ్,
నిగమాగమ వేదాంత గోచరం త్రిజగద్గురుమ్॥—

హరిః॥శ్లో॥—శ్రీమా ధన్వంతరి దేవ స్సర్వలోకైక వందితః

సర్వాశ్చర్య మయః కామరూపీ పరబలాద్దనః॥—

౧

నిత్య స్సర్వేశ్వర స్సత్య స్సత్య నిష్ఠః పరాత్పరః

చతుర్భుజః ప్రసన్నాత్మా సర్వవిఘ్న నివారకః॥

౨

కామదః కరుణా సింధుః కమలా కాముకః పరః

పురుష్కుతః పుణ్యకీర్తిః ప్రపుల్లాబ దళేక్షణః॥

౩

భవదుఃఖ భయధ్వంసీ భగవాన్భక్త వత్సలః

నీల నీరజ సజ్కళః కలిదోష నివారకః॥

౪

సర్వ శక్తిమయో నంత స్సర్వసాక్షి తమోహరః

సర్వజ్ఞ స్సర్వదత్తైవ సత్యవాక్స త్యవిగ్రహః॥—

౫

శిషివిష్ణుః పరస్థామ శ్శాన్తో దార స్సరాతనః

కల్యాణ గుణ పాథోధిః పసన్న వదనేక్షణః

౬

- క్షీరార్ణవ సముత్సృత శ్శుభ్రచక్ర ధరోఽవ్యయః
 సుధా ప్రదశ్చ భైషజ్య కరః కల్యాణ కారకః 2
- సేమాఽరవిన్ద వీరస్థః కామధు గ్భక్త పాలకః
 సనకాది మహాయోగీ వన్దితాఽప్యజ్ఞి సరోరుహః ౩
- దేవ దేవో జగన్నాథ స్సర్వామయ కులాఽస్తకః
 ప్రాణవః ప్రాణరూపశ్చ ప్రణతార్తి హరోఽచ్యుతః ౪
- ప్రియోప దేశక శ్రీద శ్రీమయ శ్రీ నికేతనః
 ఆయుర్వేద పవిత్రాచ శ్రుతిహాళి స్థితోహరః ౧౦
- కర్తా కారయితాచైవ కార్య కారణ రూపవాన్
 సర్వ జీవేశ్వరో జిహ్వుః వక్తృ హృహత్మ కోఽభవః ౧౧
- అమూల్య సూచకో విద్యా న్నహసాక్ష స్సహస్రపాత్
 సహస్ర మస్తకశ్చైవ సర్వార్థ సర్వ సాధకః ౧౨
- వేద వేదాజ్ఞ రూపీచ సర్వకర్మ ఫలప్రదః
 పావనః పాప సంహర్తా వాత్సల్యైక విభూషణః ౧౩
- జగ త్తేమం కరశ్శుభః పూరేనుః సద్గుణాననః
 లోకాంతితః పుణ్యకేర్తి ర్లోకనాథోఽర్థికల్పకః ౧౪
- మధు కైటభ సంహర్తా మానసీయః ప్రతాపవాన్
 సూర్యమణ్డల మధ్యస్థ శ్చంద్రమణ్డల సంస్థితః ౧౫
- వహ్నిమణ్డల సజ్జ్వరీ వాయుమణ్డల మధ్యగః
 విద్యుత్మణ్డల మధ్యస్థ స్త్రిగుణ స్త్రిగుణాత్మకః ౧౬
- అనాది మధ్య నిధనో హ్యర్చారూప స్త్రివిక్రమః
 కుక్షిస్థ సర్వబ్రహ్మాణ్డః కోటిసూర్య ప్రభాయుతః ౧౭
- అనన్త వీర శాన్తైస్సం స్తూయమానో జగత్ప్రియః
 సర్వాత్మా సర్వగ శ్చైవ సర్వసిద్ధి ప్రదాయకః ౧౮
- అమృతార్ణవ పర్యజ్ఞః పురాణ పురుషశ్శుచిః
 క్రతుభు క్రతురూపో వై విష్వక్సేనో జనార్దనః ౧౯

- భోగీంద్ర భోగమాణిక్య దీపితాజ్ఞో దరస్త్రితః
శరణాగత రక్షైక దీప్తాబద్ధ స్సురోత్తమః ॥ ౨౦
- అవ్యక్తో వ్యక్త రూపశ్చ సర్వకర్త కలాత్మకః
చిద్రోద్ధ్వ పుణ్ణ సంశోభితాననాబ్జః ప్రియః పదః ॥ ౨౧
- మీనాకృతి స్సోమ కాఖ్యైతేయ ప్రాణభక్షనః
మథానాంద్రి ధరశ్శేషీ కమతః క్రోడ రూపవాక్ ॥ ౨౨
- హిరణ్యాక్షైః సుహర్తాచ నారసింహ శ్చపిర్యవాక్,
జటామణ్డల నిర్భిన్న వియచ్చర పయోధరః ॥ ౨౩
- దైతేయ సాధ్వసాకారో హిరణ్యక నిషూదనః
ప్రహ్లాద పాలకశ్చైవ దక్షో ధర్మ వియత్తమః ॥ ౨౪
- బలి సర్వస్వహరిచ భృగువంశో త్తమఃకృతీ
రాజవంశ ఘటాసింహః కార్తవీర్య మదాన్తకః ॥ ౨౫
- విశ్వామిత్రానుయాయీచ విదేహానంద దాయకః
పుంసాం మోహనరూపశ్చ వీరలోక భయంకరః ॥ ౨౬
- అభీష్ట సుఖదాతాచ రామో భక్త మనోరమః
కల్పద్రువన సచ్ఛరీ రత్న సింహాసన స్థితః ॥ ౨౭
- వసిష్ఠ వామదేవాది మున్యర్చిత పదామ్బుజః
అయోధ్యాధి పతిశ్చైవ ధన్వీరఘు కులోత్తమః ॥ ౨౮
- జాన విజ్ఞాన హేతుశ్చ ప్రజ్ఞా రూప స్సుభోగభాక్
రామభద్రశ్చ రాజేంద్రో జానకీ ప్రాణవల్లభః ॥ ౨౯
- ఖర దానవ విధ్వంసీ జితక్రోధో దృఢవ్రతః
అనూయా రహితః కాసలేయో ధర్మపరాయణః ॥ ౩౦
- విపులాంసో మహాతేజా స్సుప్రతాప స్సుకీర్తిమాన్,
సుభగ స్సుందరశ్చైవ సునాసీ రాభివందితః ॥ ౩౧
- లోకాత్మా లోకకృచ్చైవ లోకేశో లోకభావనః
సర్వసాధన సమ్మన్న సర్వపాపన పాపనః ॥ ౩౨

- సర్వగోప్తాచ కోదణ్డీ సుగ్రీవ ప్రాణ రక్షకః
అకల్మషో నివృత్తాత్మా ధీరోదాత్త స్సువీర్యవాక్ ॥ ౩౬
- అనన్త దృష్టిః కల్యాణ ప్రకృతి స్సర్వ కామదః
గుణశ్రేష్ఠోఽభివన్ద్యశ్చ వీతరాగో జనేశ్వరః ॥ ౩౭
- మహా ప్రభావ స్సుఖద స్సత్యవాదీచ విశ్వకృత్
బుధ చూడామణిః కర్తా కారణ బ్రహ్మవర్ధనః ॥ ౩౮
- రక్షితర్షి కృతుశ్చైవ మారీచ వధకోవిదః
విరాధ ప్రాణహరీచ దమోఽదుస్వపన నాశనః ॥ ౩౯
- మణలీ కవచీ శక్తి చక్రీఖడ్గీచ సర్వజిత్
జూయ రోక్షిదాయీచ సహిష్ణు ర్వేద శాస్త్రపిత్ ॥ ౪౦
- మహాశాన్తి ర్విశ్వయోని స్థానశ్శత్రు ప్రమాదకః
గుణాముధి రజేయశ్చ సర్వభూత హితేరతః ॥ ౪౧
- ఉపేన్ద్రశ్చ ధనుర్వేద వేత్తా జామ్బవ దాశితః
కృత సుగ్రీవ సఖ్యశ్చ శరణాగత వత్సలః ॥ ౪౨
- వాలి ప్రమథనో మస్త్రీ రోగహర్తా మహాప్రభుః
పదాఽఙ్గుళి నఖోత్త్రిప్త దైత్యకఙ్కా శపవచ ॥ ౪౩
- హనుమ ద్వత్సలో ధుర్యో నదగతి ర్లక్షణాఽగ్రజః
మనోవేగ సమాయక్తః పూర్ణశ్చ పురుషర్షభః ॥ ౪౪
- సురలోక హితారమ్భః కౌసల్యా నన్ద వర్ధనః
భక్తాఽనుకూల పరద సానుశీలః ప్రమోదవాన్ ॥ ౪౫
- విభీషణ త్రాసహర్తా నేతుబన్ధన పణ్డితః
కుమ్భకర్ణ ప్రభేత్తాచ రావణ ప్రాణ హరకః ॥ ౪౬
- దివ్యాయుధ ధరోవన్ద్యో గభీరాత్మా ప్రజాగరః
శబ్దతిగః కోమలాఽఙ్గ శ్చైత్యయోని ర్జితేంద్రియః ॥ ౪౭
- నిరాకుశ్చ నిర్లేపో వివిక్త శ్శ్రుతి వన్దితః
యుగ సంవత్సర శ్చర్తు రామః పక్షోఽయనాత్మకః ॥ ౪౮

- దివసః ప్రహరశ్చైవ రాకారూపీచ భానుమాన్
 సినీవాల్మీకశ్చైవ దర్శోఽనుమతిరూపకః ॥ ౪౬
- కుహూరూపీచ భర్తౌవై కలాకాష్ఠాది రూపభృత్
 శార్ఙ్గపాణి రుడాకేశ శ్చాఽహల్యాశాపమోక్షదః ॥ ౪౭
- తాటకా ప్రాణహంతాచ సుబాహు పథదీప్తితః
 నీలకణ్ఠ ధనుర్ధ్వంసీ సీతాచిత్రావహరకః ॥ ౪౮
- భార్గవస్మయభేదీచ పితృభక్తిపరాయణః
 దణ్డకావనసంహారి మునిమణ్డలపూజితః ॥ ౪౯
- శతకోటిన్దుసజ్ఞాశ శ్వేతచ్ఛత్ర విరాజితః
 అక్షయేషుధియుక్తశ్చ మహాభాగ్యాధినాయకః ॥ ౫౦
- చిత్రకూటవిహారిచ కాకదానవ రక్షకః
 సర్వభూతనివాసోవై రాఘవ సృత్యవిక్రమః ॥ ౫౧
- భక్తచింతామణి ర్ధీమాన్పుణ్య శ్లోకోఽద్వైతసియః
 రాజరాజో ధనాధ్యక్షః స్థవజ్ఞాధిప రాజ్యదః ॥ ౫౨
- పావకో విశ్వనేత్రశ్చ కేశవశ్చైవ కామజిత్
 సర్వలోకశరణ్యశ్చ లోకైకప్రియదర్శనః ॥ ౫౩
- హలాయుధధరః కామీ ప్రలంబాఽసురమారకః
 ఆత్మరామో మహామహానీ విధాతా వారుణీప్రియః ॥ ౫౪
- యమునార్ఘురవిధ్వంసీ స్వకాన్త్యదీపితవ్రజః
 శఙ్ఖ చూడవధో ద్యోగీ యమునావరదాయకః ॥ ౫౫
- కాళీయోరగగర్వాపహరీ హరసమర్చితః
 విజయ స్వప్ననారూఢో గీతాచార్య శ్శుచిస్మితః ॥ ౫౬
- ధర్మమార్గైకనిరతో వాసుదేవ స్సనాతనః
 కంసాది దుష్టసంహారా భక్తి శృంఖల బంధితః ॥ ౫౭
- ధరణీభారహరీచ ద్రౌపదీమానరక్షకః
 రాధాహృదయరాజీవవత్పద శ్శుభదాయకః ॥ ౫౮
- వృషభాఽసుర సంహరీ కాలకాలశ్చ కాశ్యపిః
 జాలస్థరప్రాణహర్తా భాస్వరో లోకపూజితః ॥ ౫౯

- బృన్దావనాన్తసంఘోరీ కమలావాఞ్ఞితాఽర్థః
దైత్యగర్వవిनाశేచ గోపీనాథో ధనుర్ధరః ॥ ౬౦
- ముకుందః పణవాఽతీతో నిరాకారో నిరాశ్రయః
ఈశానశ్చ త్రిదోషఘ్న శ్చక్రపాణిర్దదాధరః ॥ ౬౧
- బధర్యాశ్రమ సంఘోరీ మురళీనాద తత్పరః
సామగానరతశ్చైవ జితామిత్రో జగన్మయః ॥ ౬౨
- కరుణాపూరితస్వాంతః పూర్ణషాఙ్గణ్యవిగ్రహః
విషయాఽర్ణవ హృన్మగ్న దీనాఽవన సముత్సుకః ॥ ౬౩
- శబ్దచక్ర గదాచిహ్న విహితాఽక్షి సరోరుహః
జగద్ధాతా జగద్భర్తా జగదానంద దాయకః ॥ ౬౪
- శరణ్యశ్చ వరేణ్యశ్చ భోగద స్సుఖద శ్శుచిః
క్షయవృద్ధివిహీనశ్చ యోగాత్మా విజితేంద్రియః ॥ ౬౫
- నిరీశ్వరశ్చ దేవాధిదేవః పరపురణ్యయః
అమృతానందసమూర్ధ్నలోచనః పురుషోత్తమః ॥ ౬౬
- నిగమావేదితాఽనన్త గుణకర్మా మహామతిః
శరణ్యాగ్రః ప్రధానశ్చ జగత్కారణ కారణః ॥ ౬౭
- ఽఞ్ఞామాత్రతాత్మకశ్చైవ జ్ఞానక ర్మేంద్రియేశ్వరః
సచ్చిదానందరూపీచ జ్ఞానకర్త నిరూపకః ॥ ౬౮
- శ్రుతిస్మృత్యాలవాలశ్చ యమో యమవతాంవరః
తపశ్చైవ తపస్వీచ తాపత్రయహరోబలీ ॥ ౬౯
- నిత్యముక్తిప్రదాయీచ నిత్యముక్తాభినందితః
దుర్లభ స్సులభశ్చైవ సదసత్తేతరః కవిః ॥ ౭౦
- కర్మీ కర్మస్వరూపీచ గోవిందో గోకులాఽధిపః
విష్ణుశ్చైవ మహావిష్ణు స్సదావిష్ణు ర్యదూద్యహః ॥ ౭౧
- వ్యాపినారాయణశ్చైవ గజేంద్రప్రణదాయకః
మాయా మాయావతాంహళి ర్ధర్మాధర్మ విదుత్తమః ॥ ౭౨
- కృష్ణశోచ్యతాప్తకర్తాచ క్షరశ్చాఽక్షర ఏవచ
ఇష్టశ్చేష్టప్రదాయీచ వైష్ణవేశో ఽక్షరాధిపః ॥ ౭౩

- జయీ విజయరూపశ్చ విజయానందనాయకః
 స్వకీర్తిరానుకమీచ దృశ్యోఽన్యశ్చ శ్రుతోఽశ్రుతః ॥ ౭౪
- తారకాచంద్రిదీపాఽగ్నివిద్యుదరాగ్నిదీప్తిదః
 జగన్మోహశోచ్యురగాయః పాపజాతాపహరకః ॥ ౭౫
- సంసార సాగర సముత్తరణోపాయబోధకః
 స్వయమ్బుభి శ్శంభుభిరాదిత్యోబ్రహ్మణ్యోబ్రాహ్మణప్రియః ॥ ౭౬
- క్షీరాబ్ధి నద్దినీజాని ర్భూహితచర్య పరాయణః
 హంసో హయాననశ్చైవ పృషభః పరమేశ్వరః ॥ ౭౭
- నిర్జరాఽమృతసన్ధితా జ్వరాద్యామయ లుట్టకః
 నామజాత్యాది హీనశ్చ సర్వదోషవివర్జితః ॥ ౭౮
- హవ్యకవ్యస్వరూపీచ సర్వశబ్దైర్థ సేవచ
 విష్వక్సేనసనన్దాది దానదాసైస్సమావృతః ॥ ౭౯
- హరమోహకరశ్చైవ యజ్ఞపోతీచ భానుమాన్
 అనన్త భోగశయనోఽనన్తభోగ సమాయుతః ॥ ౮౦
- ఘోరేశ్వర భుజారుఢ శ్చత్రచామర శోభితః
 వద్మాప్రకాశితోరసోజ్ఞానగమ్యః కృపానిధిః ॥ ౮౧
- ధర్మిష్ఠో ధర్మపాలశ్చ భవోబ్రహ్మోత్రయీమయః
 భక్తపాపాఽపనోదీచ గదాపాణిర్దిశాంపతిః ॥ ౮౨
- నరకాసురసంహారి సత్యభామారత స్పృధీః
 ద్విజరాజ స్సూరాఽధీశః కేశవో నిరుపాధికః ॥ ౮౩
- ఆధారకూర్మరూపీచ నయనానంద కారకః
 అద్భుతాకారసమ్మనోఽజగద్రయోకరోఽమలః ॥ ౮౪
- వరిష్ఠశ్చ వరేణ్యశ్చ సర్వపాప హరోవ్రతీ
 తత్సూరుషశ్చ ధర్మాత్మా దోషఘ్నో గరుడ ధ్వజః ॥ ౮౫
- శాన్త శ్రుతిధరశ్చైవ దుర్నిరీక్షశ్చ దుర్ధరః
 రసేశ సురసశ్చైవ సిగ్ధో ముగ్ధః ప్రియశ్రవః ॥ ౮౬
- తోషితాఽమర సజ్జాత సత్వవృత్త కస్త్యసజ్జరః
 పూతనాప్రాణహర్తాచ యశోదానంద వర్ధనః ॥ ౮౭

- స్నిగ్ధాఽష్టానేత్రణో బాల శృకటాసురమారకః
 గోపాలసుందరీజారః పరఞ్ఞోజ్జ్ఞిః పరిస్ఫుటః ॥ ౮౮
 పద్మనాభోఽమరజ్యేష్ఠో గణాఽధ్యక్షో మహామనాః
 రాధాసనామృజాదిత్యః కంసప్రాణాఽపహరకః ॥ ౮౯
 రుక్మిణీశో యదుశ్రేష్ఠః ప్రద్యుమ్నశ్చ మహాబలీ
 వన మాలాఽలంకృతశ్చ మహావీర్యో యహాధనః ॥ ౯౦
 చైద్యదర్శవిनाశీచ గరుడస్మయ భజ్జకః
 తేజోరూప స్తమోరూపో వహ్నిరూపశ్చ విశ్వజిత్ ॥ ౯౧
 విష్ణుశ్చ పురుష సృత్య శ్చాఽచ్యుత శ్చాఽనిరుద్ధకః
 పరో ప్యూహశ్చ విభవో హ్యస్తర్యామీ జగత్ప్రియః ॥ ౯౨
 అర్చారూపో భద్రరూపో భావుక ప్రదవవచ
 స్యమన్తకధరః ప్రాజ్ఞ శ్చల్లణోపీ మహామునిః ॥ ౯౩
 గోవర్ధన సగోధర్ధరా తిరస్కృత శచీపతిః
 ప్రతిజ్ఞా పాలకశ్చేషో భక్తచింతామణి స్వభూః ॥ ౯౪
 నారాయణ శృతానన్ద శ్రీకర్తాచ యశోధనః
 వ్రత్యగాత్రా గురుశ్చైవ హ్యప్రమేయ స్సదాశివః ॥ ౯౫
 వేణునాద సమాహూత గోపీజన సహిషీతః
 ధరాపతి రచిన్యాత్మా శశిశేఖర పూజితః ॥ ౯౬
 నీలాఽరవిన్ద సజ్జాశ శ్శ్యామలః కోమలాకృతిః
 అకళంక శ్శుద్ధసత్వో దుష్టవైరి నిబర్హణః ॥ ౯౭
 యమునాతీరసంఘోరీ భువనావన దీప్తితః
 బలవిక్రమసమ్పన్నోఽద్విజరాజకులేశ్వరః ॥ ౯౮
 అపూర్వ దివ్యశృంగార మూర్తి రాగృజితీప్రియః
 మిత్ర విన్దాసఖశ్చైవ పుణ్యశ్లోకశ్చ కీర్తిమాన్ ॥ ౯౯
 అశేష భాగ్యసమ్పన్నోఽద్వారకాపుర సంస్థితః
 సర్వజీవ దయాయుక్త సుద్వైద్య సుర్వ మజ్జళః ॥ ౧౦౦
 స్వపదాశ్రిత వన్దారు భోగమోక్షైక దాయకః
 వడ్లుకైశ్వర్య సమ్పన్న సుర్వశాస్త్ర విజారదః ॥ ౧౦౧

- సర్వాషధీశ స్వర్వార్థ స్వర్వసాధనసాధనః
మారజన్మా దయాన్ముషి రగనాన్ముషక వేదవః ౧౦౨
- అర్తారహణోపాయః పూర్వకాముః ప్రతాపవాన్
పాణవ ప్రాణబన్ధుశ్చ సుదైరాధన కులాస్తకః ౧౦౩
- యోగీశ్వరేశ్వరశ్చైవ తే త్రజ్జః ప్రాణసాయకః
నాదబిన్దు కళాఽతీత శ్చతుర్వర్గ ఫలాత్మకః ౧౦౪
- యోగమాయాసమాయా క్త స్సుషుమ్నా మార్గగోహః
విజ్ఞానా దర్శనన్దుశ్శో జయదశ్చ జపసియః ౧౦౫
- జాపకప్రియకృ ద్ధాతా శ్రేయఃపతి రతన్వితః
వాక్పతి రభక్తివశ్యశ్చ నిత్యతృప్తఽనుపదనః ౧౦౬
- త్రికాలశ్చ త్రిదేహశ్చ త్రితత్వజ్ఞ స్తపోనిధిః
అన్నద శ్చాన్నరూపశ్చ సద్యోజాతశ్చ వైద్యుతః ౧౦౭
- గోబ్రాహ్మణస్థితశ్చైవ మృత్యు మృత్యు స్వరూపవాన్
దేవకీ పుణ్యరాశిశ్చ సత్త్వోద్రిక్తశ్చ సర్వగః ౧౦౮
- గ్రహ తారాఽధిపో లోక భావన స్తపనో రవిః
సర్వమజ్గళమాజ్గల్య స్వర్వశోక నివారకః ౧౦౯
- సర్వాధ్యక్ష శ్చాఽపవర్గో మూలప్రకృతి రీశితా
అనస్తశ్చి శ్చాఽశ్చర్యకర్తా కైవల్య నాయకః ౧౧౦
- కార్యకారణరూపీచ నిగూఢశ్చ మనోలయః
విముక్త సజ్జసంయుక్తః పంచప్రాణాకృతి ర్హితః ౧౧౧
- దుష్ప్రాపణ స్వతన్త్రీశ్చ గుణసజ్జవివర్జితః
శక్తిత్రయ సమేతశ్చ ప్రపన్న పరిపాలకః ౧౧౨
- అనస్తయాపీ కర్మేన్ద్రియాసవాప్యో దురత్యయః
సర్వాశీచ మహారాద్ర స్తమోఘ్న శ్చత్రసూదనః ౧౧౩
- తప్త జామ్బూనదాభశ్చ విశ్వకర్మా మనుః కవిః
హిరణ్యగర్భో ఽగ్నిగర్భో వ్యోమచారీ త్రయీతనుః ౧౧౪
- ద్వాదశాత్మాచ తేజస్వీ చతుర్ద్వింశతి మూర్తిమాన్
జ్యోతి ర్గణపతి ర్వేదగర్భశ్చ మధుసూదనః ౧౧౫

సంసారోత్తారకో గోపగోపీచిత్రాపహారకః	
బాణబాహువనధ్వంసీ మహేశానందవర్ధనః॥	౧౧౬
ధర్మధ్వజో ధరాశాన్తో ధర్మో ధర్మనియామకః	
కద్రుద శ్చేద్దిరానాథో వ్యోమకేశీ చ భీషణః॥	౧౧౭
మహామునిమనోల్లాస స్త్రైకాలికఫలప్రదః	
ఛత్రీకృతఫణీన్ద్రశ్చ యశోదాతల్పలాలితః॥	౧౧౮
తృణావర్తనిహంతాచ కుబ్జానుగ్రహమానసః	
వసుదేవ తపోమూర్తి ర్భృన్దావన జనప్రియః॥	౧౧౯
రాసక్రీడావిలాసశ్చ గోపీ వస్త్రాపహారకః	
దస్తవక్త్రశిరచ్ఛేత్తా బర్హి బర్హవిభూషణః॥	౧౨౦
భీష్మముక్తిప్రద శ్శౌరి ర్మధురాసగరాధిపః	
పౌణ్డికప్రాణహరీచ ముచుకుస్తవరప్రదః॥	౧౨౧
ధేనుకాసురహంతాచ ధృతగోగోపభూమికః	
కురుపాణ్డవసన్ధానయత్నకారి దయానిధిః॥	౧౨౨
ధర్మసంస్థాపనాచార్య శ్చతుర్వర్ణ విభాగకృత్	
సాధుసజ్జనసన్త్రాణో దుష్టప్రాణాపహారకః॥	౧౨౩
ఇన్ద్రీయాను బహిఃప్రాణః పద్మనాభోర్ధికల్పకః	
దుర్మర్షణో విశుద్ధాత్మా విశ్వరూపః ప్రతాపవాన్॥	౧౨౪
సర్వావాసః పరాకాశ స్తారకశ్చ మహాదయః	
యమళార్జునశాపా నైకారకశ్చ మహామనాః॥	౧౨౫
ప్రద్యుమ్నకోటిలావణ్య శ్చేన్ద్రకోటిసుశీతలః	
అర్కకోటిద్యుతిశ్చైవ మరుత్కోటిమహాబలః॥	౧౨౬
విశిష్టగర్వసర్వస్వ హారకః పురుషోత్తమః	
ఉలూఖలనిబద్ధశ్చ కుచేలపరిపాలకః॥	౧౨౭
ధన్వన్తరి ర్మహాభాగో భీషగానందవర్ధనః	
అహేయ గుణసంపన్నః కలానాథః ఖలాన్తకః॥	౧౨౮
విశ్వసృష్టిస్థితిధ్వంస కారకశ్చ స్వయంప్రభుః	
యజ్ఞసూత్రసమస్త్రివ్యతులసీ రత్నమాలికః॥	౧౨౯

మందారదామరమృద్ధ నీలకోమల తుస్తలః
 మల్లికార్కరకరద స్సుఖాస్సుశరదచ్చదః॥ ౧౩౦
 శతకోటినుసజ్జాత ముఖమణ్డల శోభితః
 కమ్బుగ్రీవో మహారస్కాః పహస్కన్ధో మహోజ్జ్వలః॥ ౧౩౧
 పీతామృతధర స్సగ్వీ సాతౌల్లావణ్యవిగ్రహః
 రత్నకంకుణ కేయూర కాఞ్చీనూపుర శోభితః॥ ౧౩౨
 మాని హృత్పుణ్డరీకస్యః పరమేష్ఠీ త్రిలోచనః
 జ్ఞానదో జ్ఞానరూపశ్చ జ్ఞానగమ్య శ్చిరస్తనః॥ ౧౩౩
 అణు రక్తహోన్నత స్థూనో గుణభృన్నిర్గుణో లఘుః
 ప్రజాపతిః పరంబ్రహ్మ పరమాత్మా స్వరేశ్వరః॥ ౧౩౪
 మణ్డలవా గ్దివ్యతేజాశ్చ దివస్సతి రనుత్తమః
 ప్రాజ్ఞః ప్రజ్ఞావతాంమాళి ర్యజ్ఞో యజ్ఞఫలప్రదః॥ ౧౩౫
 భవమగ్నసముద్ధర్తా స్వకై జ్ఞర్యరతాదరః
 నిరస్తర పదధ్యాన భక్తహృత్పజ్జజాతయః॥ ౧౩౬
 నిర్యేల కరుణాపూర పూరితాత్మా నిరంజనః
 విశ్వేశ్వరః కాలమూర్తిః కపిలో విశ్వరూపభృత్॥ ౧౩౭
 దామోదరః పృథుశ్చైవ వ్యాసః పరమధార్మికః
 ఛందోమయ శ్చిదానందః కృతఘ్నఘ్నో రుచాంపతిః॥ ౧౩౮
 బ్రహ్మణ్డాస్తర్భహిర్వాప్త స్సుకుమారో మహాబలః
 యోగిహృద్ధ్యానగమ్యో వై భవతాపహరోవరః॥ ౧౩౯
 విశ్వరేతాశ్చ మేధావీ బ్రభుశ్చైవ శుచిశ్రవాః
 అమోఘాశ్రుధరో రుద్రః కృతజ్ఞశ్చ ధురంధరః॥ ౧౪౦
 నవబ్రహ్మత్రయకస్సిద్ధో మాధవశ్చ మహాతపః
 సర్వాది స్సమదర్శిచ స్థవిష్ఠో లోహితామ్బుకః॥ ౧౪౧
 ప్రజాభవ స్సర్వదర్శి విశ్వయోనిశ్చ శాశ్వతః
 వరారోహశ్చ వేదాఙ్గః పంచాత్మా జగదాదిజః॥ ౧౪౨
 ధృతాత్మా నియమః ప్రాంశు స్సాలగ్రామస్వరూపభాక్
 వంద్యుజనమందార ప్రౌఢశానద్దకన్దశః॥ ౧౪౩

వసుయావీ సమాత్మాచ నియమో మధుసూదనః లోకై కవిశ్రుతో విద్యామూర్తిః పద్మాసనస్థితః ॥	౧౪౪
ధరాధరధరో విశ్వవ్యాపీ నిరరసత్కృతః సృతాపనః పసనోపై చంద్రాంశుర్లోపాకవనః ॥	౧౪౫
సత్యధర్మాశ్రయః కామ సృమితిజ్ఞయ ఏవచ సమయజ్ఞో హవి స్సర్వశుభలక్షణలక్షితః ॥	౧౪౬
దక్షో హిరణ్యగర్భోనై మహాభోగశ్చ సువ్రతః సుదర్శన శోచగ్రహాపీ సుఘోషశ్చ మనోహరః ॥	౧౪౭
శత్రుఘ్నః పవనః కాలో ధనేశశ్చా ఒంశుమాన్సుఖి సద్ధర్మకృత్సహాదేవ సోమపశ్చ చిరన్తనః ॥	౧౪౮
రసాపతి స్సత్యస్థో దాశార్హ శ్శాన్తవిగ్రహః త్రిలోకరక్షణో ధన్వీ సత్కీర్తి ర్ముక్తసంశయః ॥	౧౪౯
విభూతినాయకో ఒర్విష్మా ననిరుద్ధః ప్రజాపతిః యజ్ఞాజ్ఞ స్సత్పథశ్చైవ సత్కర్తాచ వసుప్రదః॥	౧౫౦
లరిన్దమః కున్దహాస శ్శణ్డాంశు ర్జగదాదిజః అప్రమేయో నగాధీశో నారద స్సర్వరూపభాక్ ॥	౧౫౧
ఉత్తమః కామదృష్టతా మాతరిశ్వా మనోరమః లక్ష్మీప్రదః పరాసన్ద శ్చతుర్వవతి మన్తదః॥	౧౫౨
హిరణ్మయః భేచరశ్చ భూచరో వేదరూపకః చతుర్వింశతిత్వాత్మా చోద్గీధశ్చ విశాంపతిః॥	౧౫౩
అపస్మారహరశ్చైవ స్వర్గద్వారో ఒక్షరాధిపః జ్యోతిర్జ్యోతి ర్నాదరూపో నిరాలమ్బః పురాతనః॥	౧౫౪
జగద్గురు ర్బృహచ్చక్తి స్సత్యవాదీ కళాధరః దివ్యోషధాత్మణో యోగీ యోగగమ్య శ్చతత్త్వదః॥	౧౫౫
మహేశవన్దిత స్సత్యస్థో వై కుణ్ఠనాయకః రసజ్ఞ శ్శరభో మాయా నిర్జితాఒసురమణ్డలః॥	౧౫౬
సప్తర్షివన్దితో మోక్షదాయీ దార్భాగ్య నాశకః భక్తాఒపచారసహన శ్శతమన్యు రకల్మషః॥	౧౫౭

స్వతేజఃకాంత దశదిబ్బణల శ్చిత్రయాపభృత్	
సుధీమణి రభద్రయాహ విషశ్చిన్మనిమణ్మనః	౧౭౮
సద్యోజాత సుశీలశ్చ శ్రీపతి స్సర్వశక్తిమాన్	
అరిన్దమో నిత్యత్వస్త స్త్రీపాదో బహుశ్రుతః	౧౭౯
యుగపన్నిర్గతాదిత్యశతకోటిసమద్యుతిః	
శజ్జచక్రసుధాకుమ్భదివ్యాపథలసత్కరః	౧౮౦
దివ్యరత్న ప్రభాపుష్పా జ్వలచ్ఛచ్ఛల కుణ్డలః	
వైజయంతీ సమాశ్లిష్య ద్వక్షస్థుల విరాజితః	౧౮౧
తటితృహస్రసజ్జాశ శ్రీమత్పితౄమ్బురోజ్వలః	
లావణ్యామృతసందోహ స్సంస్మృతి కేశనాశకః	౧౮౨
ప్రళయార్క సహస్రాభ కిరీటోజ్వల మస్తకః	
శ్రీవత్సాంజ్ఞ మహారస్క శ్చతపత్ర నిభాననః	౧౮౩
అచలద్భవసజ్జాశః కాన్తుభ ప్రియ దర్శనః	
ఉజ్వలన్మణిహారశ్చ వసమాలా విభూషితః	౧౮౪
తప్తజామ్బూనద బ్రహ్మసూత్రదీప్త భుజాన్తరః	
అనేకార్క ప్రతీకాశ కేయూర మణిదీధితిః	౧౮౫
రత్నహాటక ముక్తాధ్య కటకద్వయ శోభితః	
నవరత్న మయాజ్ఞశ్చ భరణాల జ్ఞాతోఽం శుమాన్	౧౮౬
సితాభ గన్ధితాస్యాజ్ఞ స్సరక్తా ఽధరపల్లవః	
ధిక్ష్మాతా ఽఖిలతేజస్కో వీరపట్ట విరాజితః	౧౮౭
దీర్ఘ పీఠర దోర్ణః కమ్బుగ్రీవో ఽరుణేక్షణః	
స్నిగ్ధ కుశ్చిత కేశాన్త స్సహాస సింహా విక్రమః	౧౮౮
నిత్యలీలా విభూతీశో వివిధానన్త వేషభాక్	
ఉద్యద్దినేశ చిమ్బాభ చూడామణి విరాజితః	౧౮౯
ఆకర్ణపూర్ణనయనః పద్మకర్ణావతంసకః	
తిలపుష్పసమాకార నాసికాపుట శోభితః	౧౯౦
నిమనాభి స్ఫురద్దివ్య మాణిక్యోదర బద్ధనః	
హస్తీహస్త ప్రతీకాశ జానుమణ్డల మణ్డితః	౧౯౧

- శిష్టతత్తులారాకోటికాన్యదీప్త పదామ్బుజః
సర్వర్తు కాలసంజాత సుమదామ భుజాన్తరః || ౧౭౨
- సర్వాఽలంకార సంయుక్త స్సర్వానయవ సుందరః
అపాకృతాజ్ఞవిభవ శ్చాయుర్వేదదృగ్విజృంభాన్ || ౧౭౩
- సంసారతూలవాతూల శ్శతమూర్తి ర్మహాశయః
మహానిధి ర్మహాకర్తా మహాభాగో మహామృతిః || ౧౭౪
- మహారదో మహాదారో మహాదేవాత్మ కోవిభుః
సిద్ధార్థో సిద్ధిసంకల్ప స్తపస్సిద్ధిక హేతుకః || ౧౭౫
- జీవదాతా మకుందశ్చ ప్రమోదాత్మా జయేశ్వరః
వైరివా క్షుమ్భశ్చైవ సర్వవశ్యకరో బుధః || ౧౭౬
- యత్తువిద్యాధరారాధ్యో భక్తసంఘ ప్రతిష్ఠితః
అన్తరక్ష్యో మహాభాగో శ్రీతభాగ్యా లయాలయః || ౧౭౭
- అనంతోత్సృజ పీఠస్థ శ్శోర్పరేతాః పురందరః
నిష్ప్రళాప్తో మహాకర్మ వికర్మచ సతాంపతిః || ౧౭౮
- జాగత్స్విషమసుషుప్త్యాది రూపస్సత్య నిధిష్ఠుభః
ద్రష్టాద్రష్టవ్యరూపశ్చ శత్రుద్వేష్టా మహానటః || ౧౭౯
- సిరివిజ్ఞానసముద్రః ప్రజ్ఞానక విభూషణః
గాయత్రీతత్త్వరూపశ్చ సర్వదేవాత్మక స్థిరః || ౧౮౦
- సతాంగతి స్సత్యవాదీ సకలేస్థిత విగ్రహః
నిశ్చేయసో నిష్కృతిశ్చ నిర్మోహో మహతో మహాన్ || ౧౮౧
- త్రైలోక్య మోహనకరో మేధారూపః పరాఽర్థవిత్
పదావతీప్రియశ్చైవ మునిధర్మ పరాయణః || ౧౮౨
- యత్తు సాధ్యశ్చ భూతేశో యమబాధానివారకః
నీతిప్రియః పాశహస్త శ్చేజ్జితజ్ఞ స్తపోనిధిః || ౧౮౩
- అనన్తవిక్రమః యోగభృద్ధితకారీ హరిత్పుతిః
సర్వకామేశ్వరో గోష్ఠా చణ్డరశ్మి ర్జ్ఞాధరః || ౧౮౪
- చరాచర మయశ్చైవ జాడ్యభూషో జీవనౌషధః
జగజ్జీవన హేతుర్నై శాపాఽనుగ్రహ శక్తిమాన్ || ౧౮౫

ప్రణతామయహారీచ జగత్స్వామీ జగత్ప్రీతా
 చతుర్ముఖీ రుద్రోమాసి గజేంద్రఘ్నా నిరాశయః॥ ౧౮౬
 రిపుదర్శనస్తో వీరో రత్ననాభో విమత్సరః
 దిగ్భురశ్చ మహ్నాజ్ఞ స్థిరయోగో జయూజుశః॥ ౧౮౭
 గుణరత్నాక్షరో యోగమార్గవి ద్దమ్భవర్జితః
 ఆయుర్వేదప్రియ స్సర్వ దేవాత్మా చోర్జ్జనమ్భవః॥ ౧౮౮
 యువాచ మజ్జళాధార స్సర్వమజ్జళ మజ్జళః
 సర్వభూతాశ్రయో దివ్య సౌఖ్యోష్ణజ్జలవిగ్రహః॥ ౧౮౯
 ఇదం ధన్వంతరే రామ సహస్రం యః పఠేన్నరః
 త్రికాలం వా ద్వికాలం వా షణ్మాసం యతమానసః ౧౯౦
 బ్రహ్మహత్యా సురాపాన స్వర్ణస్తేయాదికా నృపహూన్
 పాపాన స్తస్యనశ్యన్తి శ్రీధన్వంతర్య మగ్రహత్ ౧౯౧
 అపమృత్యుభయంనైవ యస్మాత్సాహ్చ్య ద్భవిష్యతి
 శుచిర్భూత్వా ద్విరాచమ్య శాశ్వతం భక్తవత్సలమ్॥ ౧౯౨
 ధన్వంతరిం సమభ్యర్చ్య యోజపే దేన ముత్తమమ్
 స్తవం సలభతేకామా న్మహతీ సుర దుర్లభాన్॥ ౧౯౩
 కార్తిక్యాం పార్ణమాస్యాం వా త్రయోదశ్యాం భృగోర్దినే
 చైకాదశ్యాం మన్దవారే చన్ద్రసూర్యోపరాగయోః॥ ౧౯౪
 అశ్వతమూలమాగత్య యఃపఠేద్భక్తి పూర్వకమ్
 సవై మహాదరిద్రోఽపి భవతి శ్రీమతాం నరః॥ ౧౯౫
 లోకాఽన్తర స్థితాలక్ష్మీ రాయాత్యేవ హితత్వణాత్
 జడా స్వయం సమాగత్య భక్తిబద్ధా భజన్తితమ్॥ ౧౯౬
 రోగేభ్యో రోగిణస్తద్యః ప్రముచ్యేర న్నసంశయః
 వన్ధ్యాచ లభతే పుత్రం కన్యాపాపౌతి సత్పుత్రమ్॥ ౧౯౭
 శత్రవో మిత్రతాం యాన్తి యాన్తి శాన్తిం మహామయా
 ప్రభవోవశతాంయాన్తి కింపున స్వల్ప మానవాః ౧౯౮
 ఏతన్నామ సహస్రస్య పఠనాచ్చివణాదపి
 యం యం కామయతే మర్త్యస్తం తం కామ మవాప్నుయాత్

ఏతన్నామ సహస్రస్య పూజనా ల్లేఖనాదపి
 ధన్వంతరి ప్రిసాదేన సుఖభూత్వా మహీతలేః ॥ ౨౦౦
 గోభూహిరణ్య వస్త్రాద్యై రవిచ్ఛిన్నైశ్చభావుకైః
 ధనదారసుపుత్రాద్యై ర్భౌగైశ్చ సురదుర్లభైః ॥ ౨౦౧
 ఆయుర్యశో జ్ఞానవృద్ధి మవాప్యబుధరజ్ఞానః
 అస్తే విమానమారుహ్య గచ్ఛేద్బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥ ౨౦౨

శ్రీమద్వైఖానసాభిఖ్య వంశార్ణవ కలానిధేః
 శ్రీరామ దేశికేంద్రస్య నిగమాగమ వేదినః ॥ ౧
 తార్క్తియీక తనూజేన భక్తిబద్ధాః ౭ఋగేణనా
 శ్రీనివాస కృపాలబ్ధ కవితా భాగ్యశాలినాః ॥ ౨
 వసతా లఘునాభిఖ్య నగరే శ్రీశనన్విధౌ
 రామానుజాభిధానేన కృతం స్తోత్ర మిదంమహత్ ॥ ౩

ఇదం ధన్వంతరే రామ సహస్రస్తోత్ర ముత్తమమ్
 త్యక్తకైతవ వృత్తానాం గుణసర్వస్వవేదినామ్ ॥ ౪
 సుధియాం సమదృష్టినాం న్యాయబద్ధాః ౭స్తరాత్మనామ్
 హృదయానందదంభూత్వా జీయాదా చంద్రతారకమ్ ॥ ౫

శ్రీ కృష్ణార్జునుస్తు

శ్రీమ ధన్వంతరి సహస్రీనామ స్తోత్రం

“ సంపూర్ణమ్ ”

శ్రీమదభరద్వాజకులాల్లిచంద్రం
 శిష్యేషు కారుణ్య రసైకసాంద్రమ్
 శ్రీకాస్తపాదాముఖజ పట్టదేన్ద్రం
 భజామి శ్రీరామసుదేశికేన్ద్రమ్ ”

శ్రీ

శ్రీ

శ్రీ

శ్రీరస్తు

—॥ శ్రీమద్ధన్వంతరి సహస్రనామావళి: ॥—

ఓం శ్రీమతే నమః.

- ,, ధన్వంతరయే నమః
- ,, దేవాయ నమః
- ,, స్వర్వలోకైకవర్దితాయ నమః
- ,, సర్వాశ్చర్యమయాయ నమః
- ,, కామరూపిణీ నమః
- ,, పరబలార్దనాయ నమః
- ,, నిత్యాయ నమః
- ,, సర్వేశ్వరాయ నమః
- ,, సత్యాయ నమః
- ,, సత్యనిష్ఠాయ నమః
- ,, పరాత్పరాయ నమః
- ,, చతుర్భుజాయ నమః
- ,, ప్రసన్నాత్మనే నమః
- ,, సర్వవిఘ్ననివారకాయ నమః
- ,, కామదాయ నమః
- ,, కరుణానిధే నమః
- ,, కమలాకాముకాయ నమః
- ,, పరస్మై నమః
- ,, పురుషుతాయ నమః
- ,, పుణ్యకీర్తయే నమః
- ,, ప్రఫుల్లాబదశేఖరాయ నమః
- ,, భవదుఃఖభయధ్వంసినే నమః
- ,, భగవతే నమః
- ,, భక్తవత్సలాయ నమః

ఓం నీలనీలదసశ్శాయ నమః

- ,, కలిదోషనివారకాయ నమః
- ,, సర్వశక్తిమయాయ నమః
- ,, అనంతాయ నమః
- ,, సర్వసాక్షిణే నమః
- ,, తమోహరాయ నమః
- ,, సర్వజ్ఞాయ నమః
- ,, సర్వదాయ నమః
- ,, సత్యవాచే నమః
- ,, సత్యవిగ్రహాయ నమః
- ,, శిశివిష్టాయ నమః
- ,, పరనామాయ నమః
- ,, శాంతాయ నమః
- ,, క్షీదారాయ నమః
- ,, సనాతనాయ నమః
- ,, కల్యాణగుణపాథోధయే నమః
- ,, ప్రసన్నవదనేశ్వరాయ నమః
- ,, యీర్ణార్థవసముద్భూతాయ నమః
- ,, శేఘ్రచక్రధరాయ నమః
- ,, అవ్యయాయ నమః
- ,, సుధాప్రదాయ నమః
- ,, భైషజ్యకరాయ నమః
- ,, కల్యాణకారకాయ నమః
- ,, హేమారవిందపీఠస్థాయ నమః

ఓం కామదుహే నమః
 ,, భక్తపాలకాయ నమః
 ,, సనకాదిమహాయోగవిత్తాజ్ఞి
 సరోరుహాయ నమః
 ,, దేవదేవాయ నమః
 ,, జగన్నాథాయ నమః
 ,, సర్వామయ కులస్తకాయ
 నమః
 ,, ప్రాణిదాయ నమః
 ,, ప్రాణరూపాయ నమః
 ,, ప్రణతార్తిహరాయ నమః
 ,, సమస్తానాం నమః
 ,, ప్రియోపదేశకాయ నమః
 ,, శ్రీదాయ నమః
 ,, శ్రీమయాయ నమః
 ,, శ్రీవికేతనాయ నమః
 ,, ఆయుర్వైద్యప్రవక్త్రే నమః
 ,, శ్రుతిమాన్విత్తాయ నమః
 ,, హరయే నమః
 ,, కర్త్రే నమః
 ,, కారయిత్రే నమః
 ,, కార్యకారణరూపవతే నమః
 ,, సర్వజీవేశ్వరాయ నమః
 ,, జిష్ణవే నమః
 ,, పశ్చిమ్యూహాత్మకాయ నమః
 ,, అభవాయ నమః
 ,, ఆమ్నాయనూచకాయ నమః
 ,, విదుషే నమః

ఓం సహస్రనామాయ నమః
 ,, సహస్రపదాయ నమః
 ,, సహస్రమస్తకాయ నమః
 ,, సర్వార్థాయ నమః
 ,, సర్వసాధకాయ నమః
 ,, వేదవేదాజ్ఞరూపిణే నమః
 ,, సర్వకర్మఫలప్రదాయ నమః
 ,, పాపనాయ నమః
 ,, పాపశంహరే నమః
 ,, వాత్సల్యైకవిభూషణాయ
 నమః
 ,, జగత్తేమజ్జగతాయ నమః
 ,, శుద్ధాయ నమః
 ,, పూర్ణేనుసద్భావనాయ నమః
 ,, లోకాంతికాయ నమః
 ,, పుణ్యకీర్తయే నమః
 ,, లోకనాథాయ నమః
 ,, అర్చితకాయ నమః
 ,, మధుకైటభసంహరే నమః
 ,, మానసియాయ నమః
 ,, ప్రతాపవతే నమః
 ,, సూర్యమణులమధ్యస్థాయ
 నమః
 ,, చంద్రమణులసంస్థితాయ నమః
 ,, వహ్నిమణులగుచ్ఛరిణే నమః
 ,, వాయుమణులమధ్యగాయనమః
 ,, విద్యుత్మణులమధ్యస్థాయ నమః

ఓం త్రిగుణాయ నమః

,, త్రిగుణాత్మకాయ నమః

,, అనాదిమధ్యనిధనాయ నమః

,, అర్చారూపాయ నమః

,, త్రివిక్రమాయ నమః

,, కుటీస్థసర్వబహ్మానాయ నమః

,, కోటిసూర్యప్రభాయతాయ
నమః

,, అనన్తవీశశాన్తైస్సంస్తూయ
మానాయ నమః

,, జగత్ప్రియాయ నమః

,, సర్వాత్మనే నమః

,, సర్వగాయ నమః

,, సర్వసిద్ధిప్రదాయకాయ నమః

,, అమృతార్ణవపర్యజ్ఞాయ నమః

,, పురాణపురుషాయ నమః

,, ఘనయే నమః

,, క్రతుభుజే నమః

,, క్రతురూపాయ నమః

,, విష్వక్సేనాయ నమః

,, జనార్దనాయ నమః

,, భోగీంద్రభోగమాణిక్యదీపి
తాజాయ నమః

,, దరస్మితాయ నమః

,, శరణాగతరత్నైకదీప్తిబద్ధాయ
నమః

,, సురోత్తమాయ నమః

,, అవ్యక్తాయ నమః

ఓం వ్యక్తరూపాయ నమః

,, సర్వకర్మఫలాత్మకాయ నమః

,, ఛిద్రోర్ధ్వపుష్కాసుంశోభితాన
నాబాయ నమః

,, ప్రియంవదాయ నమః

,, మీనాకృతయే నమః

,, సోమకాఖ్యదైతేయప్రాణ
భజ్జనాయ నమః

,, మన్మాదాద్దిధరాయ నమః

,, శేషిణే నమః

,, కమలాయ నమః

,, శ్రోడరూపవతే నమః

,, హిరణ్యామృతసూక్ష్మరేనమః

,, నారసింహాయ నమః

,, వీర్యవతే నమః

,, జహమణ్డలనిర్భిన్నవియద్భర
పయోధరాయ నమః

,, దైతేయసాధ్వసాకారాయ నమః

,, హిరణ్యకనిషూదనాయ నమః

,, ప్రహ్లాదపాలకాయ నమః

,, దత్తాయ నమః

,, ధర్మవిదే నమః

,, ఉత్తమాయ నమః

,, బలిసర్వస్వహరిణే నమః

,, భృగవంశోత్తమాయ నమః

,, కృతినే నమః

,, రాజవంశఘటాసింహాయ నమః

,, కార్తవీర్యమదాంతకాయనమః

- ఓం విశ్వామిత్రానమః నమః ఓం విపులాంసాయ నమః
 ,, విదేహోన్మదాయకాయ నమః ,, మహాతేజసే నమః
 ,, పుంసాంమోహనరూపాయ నమః ,, సుప్రతాపాయ నమః
 ,, నమః ,, సుకీర్తిమతే నమః
 ,, వీరలోకభయంకరాయ నమః ,, సుభగాయ నమః
 ,, అభిష్టసుఖదాత్రే నమః ,, సుందరాయ నమః
 ,, రామాయ నమః ,, సునాసీరాభివర్దితాయ నమః
 ,, భక్తమనోరమాయ నమః ,, లోకాత్మనే నమః
 ,, కల్పదుర్వససంశ్చరిణే నమః ,, లోకకృతే నమః
 ,, రత్నసింహాసనస్థితాయ నమః ,, లోకేశాయ నమః
 ,, వసిష్ఠవామదేవాది మన్యర్పిత ,, లోకభావనాయ నమః
 పదాంబుజాయ నమః ,, సర్వసాధనసమ్పన్నాయనమః
 ,, అయోధ్యాధిపతయే నమః ,, సర్వపావనపావనాయ నమః
 ,, ధన్వినే నమః ,, సర్వగోప్త్రే నమః
 ,, రిఘుకులారత్నమాయ నమః ,, కోదణ్డనే నమః
 ,, జ్ఞానవిజ్ఞానహేతవే నమః ,, సుగ్రీవప్రాణరక్షకాయ నమః
 ,, ప్రజ్ఞారూపాయ నమః ,, అకల్మషాయ నమః
 ,, సుభోగభాజే నమః ,, నివృత్తాత్మనే నమః
 ,, రామభద్రాయ నమః ,, ధీరోదాతాయ నమః
 ,, రాజేంద్రాయ నమః ,, సువీర్యవతే నమః
 ,, జానకీప్రాణవల్లభాయ నమః ,, అనన్తదృష్టయే నమః
 ,, ఖరదానవవిధ్వంసినే నమః ,, కల్యాణప్రకృతయే నమః
 ,, జితక్రోధాయ నమః ,, సర్వకామదాయ నమః
 ,, దృఢవ్రతాయ నమః ,, గుణశ్రేష్ఠాయ నమః
 ,, అనూయారహితాయ నమః ,, అభివన్ద్యాయ నమః
 ,, కౌసలేయాయ నమః ,, వీరరాగాయ నమః
 ,, ధర్మపరాయణాయ నమః ,, జనేశ్వరాయ నమః
 ,, మహాప్రభావాయ నమః

ఓం సుఖదాయ నమః

- ,, సత్యవాదివే నమః
- ,, విశ్వకృతే నమః
- ,, బుధచూడామణయే నమః
- ,, కర్త్రే నమః
- ,, కాలానాయ నమః
- ,, బ్రహ్మవర్ధనాయ నమః
- ,, రక్షితరిక్రతవే నమః
- ,, చూరీచవర్ధావిదాయ నమః
- ,, విరాధప్రాణహరిణే నమః
- ,, దమ్యాయ నమః
- ,, దుస్స్వప్ననాశనాయ నమః
- ,, కుణ్డినే నమః
- ,, కవచినే నమః
- ,, శజినే నమః
- ,, చక్రిణే నమః
- ,, ఖడ్గినే నమః
- ,, సర్వజితే నమః
- ,, జటాయుమోక్షదాయినే నమః
- ,, సహిష్ణువే నమః
- ,, వేదశాస్త్రవిదే నమః
- ,, మహాకాంతయే నమః
- ,, విశ్వయోనయే నమః
- ,, స్థాణవే నమః
- ,, శత్రుప్రమాదకాయ నమః
- ,, గుణామ్బుధయే నమః
- ,, అజేయాయ నమః
- ,, సర్వభూతహితేరతాయ నమః

ఓం ఉపేంద్రాయ నమః

- ,, ధనుర్వేదవేత్తే నమః
- ,, జామ్బవదాశితాయ నమః
- ,, కృతసుగ్రీవసఖ్యాయ నమః
- ,, శరణాగతవత్సలాయ నమః
- ,, వాలిపమధనాయ నమః
- ,, మన్త్రిణే నమః
- ,, రోగహర్రే నమః
- ,, మహాప్రభవే నమః
- ,, పదాఽఙ్గులిసఖోత్తిష్టదైత్యకజ్జాలాయ నమః
- ,, హనుమద్వత్సలాయ నమః
- ,, ధుర్యాయ నమః
- ,, సద్గతయే నమః
- ,, లక్ష్మణాఽగ్రజాయ నమః
- ,, మనోవేగసమాయుక్తాయ నమః
- ,, పూర్ణాయ నమః
- ,, పురుషరథాయ నమః
- ,, సురలోకహితారమ్భాయ నమః
- ,, కౌసల్యానందవర్ధనాయ నమః
- ,, భక్తాఽనుకూలవరదాయనమః
- ,, సాధుశీలాయ నమః
- ,, ప్రమోదవత్తే నమః
- ,, విభీషణతాగ్రహర్రే నమః
- ,, సేతుబద్ధనవణితాయ నమః
- ,, కుమ్భకర్ణప్రభేత్తే నమః

ఓం రావణ ప్రాణహరకాయ నమః

,, దివ్యాక్షుధధరాయ నమః

,, వంద్యాయ నమః

,, గభీరాత్మనే నమః

,, ప్రజాగరాయ నమః

,, శబ్దైతిగాయ నమః

,, కోమలాక్షాయ నమః

,, ఆత్మయోగయే నమః

,, జితేంద్రియాయ నమః

,, నిరాకులాయ నమః

,, నిర్లేపాయ నమః

,, వివిక్తాయ నమః

,, శ్రుతివందితాయ నమః

,, యుగాయ నమః

,, సంవత్సరాయ నమః

,, ఋతవే నమః

,, మాసాయ నమః

,, పక్షాయ నమః

,, అయనాత్మకాయ నమః

,, దివసాయ నమః

,, ప్రహరాయ నమః

,, రాకారూపిణే నమః

,, భానుమతే నమః

,, సిసీవాల్యాత్మకాయ నమః

,, ధర్మాయ నమః

,, అనుమతిరూపకాయ నమః

,, కుహూరూపిణే నమః

,, భర్గాయ నమః

,, కలాకాష్టాదిరూపభృతే నమః

ఓం శార్ఙ్గప్రాణయే నమః

,, గుడాకేశాయ నమః

,, అహల్యాశాప మోక్షదాయ నమః

,, తాటకాప్రాణహస్తే నమః

,, సుఖాహువధక్షి తాయనమః

,, నీలకణ్ఠసుర్ధ్వంసినే నమః

,, సీతాచిత్రైపహరకాయ నమః

,, భార్గవస్మయభేదినే నమః

,, పితృభక్తిపరాయణాయ నమః

,, దణ్డకావనసహృదిణే నమః

,, మునిమణిలపూజితాయ నమః

,, శతకోటిస్ససజ్జాశశ్వేతచ్ఛత్ర విరాజితాయ నమః

,, అక్షయేషుధియుక్తాయ నమః

,, మహాభాగ్యైధినాయకాయ నమః

,, చిత్రకూటవిహారిణే నమః

,, కాకదానవరక్షకాయ నమః

(300)

,, సర్వభూతనివాసాయ నమః

,, రాఘవాయ నమః

,, సత్యవిక్రమాయ నమః

,, భక్తచింతామణయే నమః

,, ధీమతే నమః

,, పుణ్యశ్లోకాయ నమః

,, అజ్గద్రపియాయ నమః

ఓం రాజరాజాయ నమః

- ,, ధనాధ్యక్షాయ నమః
- ,, స్లవజ్ఞాధిపరాజ్యదాయ నమః
- ,, పావకాయ నమః
- ,, విశ్వనేత్రాయ నమః
- ,, కీశపాయ నమః
- ,, కామజితే నమః
- ,, సర్వలోకశరణ్యాయ నమః
- ,, లోకైకప్రియదర్శనాయ నమః
- ,, హలాయుధధరాయ నమః
- ,, కామినే నమః
- ,, పులమబ్జసురమారకాయ నమః
- ,, ఆత్మారమాయ నమః
- ,, మహామానినే నమః
- ,, విధాత్రే నమః
- ,, వారుణీప్రియాయ నమః
- ,, యమునార్పురవిధ్వంసినే నమః
- ,, స్వకాన్యుద్దిపితవ్రజాయ నమః
- ,, శృంగచూడావధోద్యోగినే నమః
- ,, యమునావరదాయకాయ నమః
- ,, కాలీయోరగగర్వాపహరిణే నమః
- ,, హరసమర్చితాయ నమః
- ,, విజయస్యస్థనారూఢాయ నమః
- ,, గీతాచార్యాయ నమః
- ,, శుచిస్మితాయ నమః
- ,, ధర్మమార్గైకనిరతాయ నమః

ఓం వాసుదేవాయ నమః

- ,, సనాతనాయ నమః
- ,, కంసాదిదుష్టసంహారే నమః
- ,, భక్తిశృంగులబంధితాయ నమః
- ,, ధర్మభారహరిణే నమః
- ,, ద్రౌపదీమూలరక్షకాయ నమః
- ,, రాధాహృదయరాజేపవట్టుతాయ నమః
- ,, శుభదాయకాయ నమః
- ,, వృషభాసురసంహరిణే నమః
- ,, కాలకాలాయ నమః
- ,, కాశ్యపయే నమః
- ,, జాలస్థరప్రాణహరే నమః
- ,, భాస్వరాయ నమః
- ,, లోకపూజితాయ నమః
- ,, బృన్దావనాంతసంహరిణే నమః
- ,, కమలావాళ్ళితార్థదాయ నమః
- ,, దైత్యగర్వవినాశినే నమః
- ,, గోపీనాథాయ నమః
- ,, ధనుర్ధరాయ నమః
- ,, ముకుందాయ నమః
- ,, ప్రణవాతీతాయ నమః
- ,, నిరాకారాయ నమః
- ,, నిరాశ్రయాయ నమః
- ,, ఈశానాయ నమః
- ,, త్రిదోషఘ్నాయ నమః
- ,, చక్రపాణయే నమః

ఓం గదాధరాయ నమః

,, బదర్యాశ్రమ శుభ్చారిణే నమః

,, మురళీనాదతత్పరాయ నమః

,, సామగానరతాయ నమః

,, జితామితాయ నమః

,, జగన్మయాయ నమః

,, కరుణాపూరితస్వాంతాయ నమః

,, పూర్ణమాడ్గుణ్య విగ్రహాయ
నమః

,, విషయార్ణవహృన్మగ్న దీనా
వసనముత్సుకాయ నమః

,, శృంగచక్రగదాచిహ్న చిహ్న
తాంజీసరోరుహాయ నమః

,, జగద్ధాత్రే నమః

,, జగద్భరే నమః

,, జగద్ధానందదాయకాయ నమః

,, శరణ్యాయ నమః

,, వరేశ్వరాయ నమః

,, భోగదాయ నమః

,, సుఖదాయ నమః

,, శుచయే నమః

,, క్షయవృద్ధివిహీనాయ నమః

,, యోగాత్మినే నమః

,, విజితేంద్రియాయ నమః

,, నిరీశ్వరాయ నమః

,, దేవాధిదేవాయ నమః

,, పరపురస్కరాయ నమః

ఓం అమృతానంద సమ్పూర్ణలోచ

నాయ నమః

ఓం పురుషోత్తమాయ నమః

,, నిగమావేదితానన్తగుణకర్తృణే
నమః

,, మహామతయే నమః

,, వరణ్యాగ్రాయ నమః

,, మహామతయే నమః

,, శరణ్యాగ్రాయ నమః

,, ప్రధానాయ నమః

,, జగత్కారణకారణాయ నమః

,, పద్మామ్రతాత్మకాయ నమః

,, జ్ఞానకర్తృప్రియేశ్వరాయ నమః

,, సచ్చిదానందరూపిణే నమః

,, జ్ఞానకర్తృనిరూపకాయ నమః

,, శ్రుతిస్మృత్యాంబాలాయ నమః

,, యమాయ నమః

,, యమవతాంవరాయ నమః

,, తప్తాయ నమః ...

,, తపస్వినే నమః

,, తాపత్రయహరాయ నమః

రం

,, బలినే నమః

,, నిత్యముక్తిప్రదాయినే నమః

,, నిత్యముక్తాభివృద్ధితాయ నమః

,, దుర్లభాయ నమః

,, సులభాయ నమః

,, సదసత్తైతగాయ నమః

,, కవయే నమః

,, కర్మిణే నమః

,, కర్మస్వరూపిణే నమః

ఓం గోవిందాయ నమః

- ,, గోకలాధిపాయ నమః
- ,, విష్ణవే నమః
- ,, మహావిష్ణవే నమః
- ,, సదావిష్ణవే నమః
- ,, యదూద్వహాయ నమః
- ,, వ్యాసినారాయణాయ నమః
- ,, గజేంద్రప్రీణదాయకాయనమః
- ,, మాయినే నమః
- ,, మాయావతాంఘ్రాయే నమః
- ,, ధర్మాధర్మవిదే నమః
- ,, ఉత్తమాయ నమః
- ,, కృష్ణాయ నమః
- ,, ఉత్కృష్టకర్మణే నమః
- ,, క్షిరాయ నమః
- ,, అక్షిరాయ నమః
- ,, ఇష్టాయ నమః
- ,, ఇష్టప్రదాయినే నమః
- ,, వైష్ణవేశాయ నమః
- ,, అక్షిరాధిపాయ నమః
- ,, జయినే నమః
- ,, విజయరూపాయ నమః
- ,, విజయానందదాయకాయ నమః
- ,, స్వకీర్తిరానుకమ్పినే నమః
- ,, దృశ్యాయ నమః
- ,, ఆదృశ్యాయ నమః
- ,, శ్రుతాయ నమః
- ,, అశ్రుతాయ నమః

ఓం తారకాచంద్రదీపాం విద్మ్య

- దర్శాదిదీప్తిదాయ నమః
- ,, జగన్మోహయ నమః
- ,, ఉరుగాయాయ నమః
- ,, పారిజాతాపహరికాయ నమః
- ,, సంసారసాగరసముత్తర
- ణోపాయభోధకాయ నమః
- ,, స్వయంభూషే నమః
- ,, శేషభూషే నమః
- ,, ఆదిత్యాయ నమః
- ,, బ్రహ్మణ్యాయ నమః
- ,, బ్రాహ్మణప్రియాయ నమః
- ,, క్షీరాబ్ధినందినీజానయే నమః
- ,, బ్రహ్మచర్యపరాయణాయ
- నమః
- ,, హంసాయ నమః
- ,, హయాననాయ నమః
- ,, వృషభాయ నమః
- ,, పరమేశ్వరాయ నమః
- ,, నిర్జగముతసన్నాతే నమః
- ,, జ్వరాద్యామయలుక్తకాయ
- నమః
- ,, నామజాత్యాదిహీనాయనమః
- ,, సర్వదోషవివర్జితాయ నమః
- ,, హవ్యకవ్యస్వరూపిణే నమః
- ,, సర్వశబ్దారాయ నమః
- ,, విష్వక్సేననాన్ది దాసదాసై
- స్సమాప్తతాయ నమః
- ,, హరమోహకరాయ నమః

ఓం యజ్ఞప్రోతిణే నమః

,, భానుమతే నమః

,, అసన్తభోగశయనాయ నమః

,, అసన్తభోగసమాయుతాయ
నమః

,, ఖగేశ్వరభుజారుఢాయ నమః

,, షత్రుచామరశోభితాయ నమః

,, పద్మాపకాశితోరస్తాయ నమః

,, జ్ఞానగమ్యాయ నమః

,, కృపానిధయే నమః

,, ధర్మిషాయ నమః

,, ధర్మపాలాయ నమః

,, భవాయ నమః

,, బ్రహ్మణే నమః

,, త్రయీమయాయ నమః

,, భక్తపాపక్షయోదినే నమః

,, గదాపాణయే నమః

,, దిశాంశతయే నమః

,, నరకాసురసంహారిణే నమః

,, సత్యభామారతాయ నమః

,, సుధియే నమః

,, ద్వీజరాజాయ నమః

,, సురాధీశాయ నమః

,, కేశవాయ నమః

,, నిరుపాధికాయ నమః

,, ఆధారకూర్మరూపిణే నమః

,, నయనానందకారకాయ నమః

,, అద్భుతాకారసమ్పన్నాయ
నమః

ఓం జగద్రక్షయోకరాయ నమః

,, అమలాయ నమః

,, వరిష్ఠాయ నమః

,, వరేశ్వాయ నమః

,, సర్వపాపహరాయ నమః

,, వ్రతినే నమః

,, తత్పూరుషాయ నమః

,, ధర్మాత్మనే నమః

,, దోషఘ్నాయ నమః

,, గరుడధ్వజాయ నమః

,, శాంతాయ నమః

,, శ్రుతిధరాయ నమః (500)

,, దుర్నిరీతాయ నమః

,, దుర్ధరాయ నమః

,, రసేశాయ నమః

,, సరసాయ నమః

,, స్నిగ్ధాయ నమః

,, మృగ్ధాయ నమః

,, ప్రియశ్రవాయ నమః

,, తోషితామరసజ్ఞతాయనమః

,, సత్యవాచే నమః

,, సత్యసజ్జరాయ నమః

,, పూతనా ప్రాణహర్యే నమః

,, యశోదానందవర్ధనాయ నమః

,, స్నిగ్ధజ్ఞనేషీణాయ నమః

,, బాలాయ నమః

,, శకటాసురమారకాయ నమః

,, గోపాలసుందరీజారాయ నమః

,, పరశ్చంద్రోతిషే నమః

ఓం పరిస్ఫుటాయ నమః

- „ పద్మనాభాయ నమః
- „ అమరజ్యేష్ఠాయ నమః
- „ గణాధ్యక్షాయ నమః
- „ మహామనసే నమః
- „ రాధాననామ్బుజాదిత్యాయ నమః
- „ కంసహృణాపహరకాయనమః
- „ రుక్మిణీశాయ నమః
- „ యదుశ్రేష్ఠాయ నమః
- „ ప్రద్యుమ్నాయ నమః
- „ మహాబలినే నమః
- „ వనమాలాబద్ధతాయ నమః
- „ మహావీర్యాయ నమః
- „ మహాధనాయ నమః
- „ చైత్యదర్శనాశినే నమః
- „ గరుడస్మయ భక్తాకాయ నమః
- „ తేజోరూపాయ నమః
- „ తమోరూపాయ నమః
- „ వహ్నిరూపాయ నమః
- „ విశ్వజితే నమః
- „ విష్ణవే నమః
- „ పురుషాయ నమః
- „ సత్యాయ నమః
- „ అచ్యుతాయ నమః
- „ అనిరుద్ధాయ నమః
- „ పరస్మై నమః
- „ పూహాయ నమః
- „ విభవాయ నమః

ఓం అన్తర్యామిణే నమః

- „ జగత్ప్రియాయ నమః
- „ అర్చారూపాయ నమః
- „ భద్రరూపాయ నమః
- „ భావకస్పదాయ నమః
- „ స్యమన్తకథరాయ నమః
- „ ప్రాజ్ఞాయ నమః
- „ చణ్డకోపినే నమః
- „ మహామునయే నమః
- „ గోవర్ధననగోద్ధరే నమః
- „ తిరస్కృతశచీవతయే నమః
- „ ప్రతిజ్ఞాపాలకాయ నమః
- „ ఈశాయ నమః
- „ భక్తచిన్తామణయే నమః
- „ స్వభవే నమః
- „ నారాయణాయ నమః
- „ శతానందాయ నమః
- „ శ్రీకృతే నమః
- „ యశోధనాయ నమః
- „ ప్రత్యగాత్మనే నమః
- „ గురవే నమః
- „ అప్రమేయాయ నమః
- „ సదాశివాయ నమః
- „ వేణునాదసమూహాత గోష్ఠీ
జననమీక్షితాయ నమః
- „ ధరాపతయే నమః
- „ ఆచిన్త్యాత్మనే నమః
- „ శశిశేఖరపూజితాయ నమః

ఓం నీలారవిందసజ్జా శ శ్శామ

లాయ నమః

,, కోమలాకృతయే నమః

,, అకళజ్జాయ నమః

,, శుద్ధసత్త్వాయ నమః

,, దుష్టవైరినిబహుళాయ నమః

,, యసునాతీరసజ్జారిణే నమః

,, భువనావనదీక్షితాయ నమః

,, బలవిక్రమసమ్పన్నాయ నమః

,, ద్విజరాజకులేశ్వరాయ నమః

,, అపూర్వ దివ్యశృంగార మూర్తయే నమః

,, నాగ్నజీప్తిమాయ నమః

,, మిత్రవిద్యాసఖాయ నమః

,, పుణ్యశోకాయ నమః

,, త్రిమతే నమః

,, ఆశేషభాగ్యసమ్పన్నాయ నమః

,, ద్వారకాపురసంస్థితాయ నమః

,, సర్వజీవ దయాముక్తాయ నమః

,, సద్వైద్యాయ నమః

,, సర్వమజ్జకాయ నమః

,, స్వపవాశ్రిత వంద్య భోగ మోక్షై కదాయకాయ నమః

,, వడ్డుణేశ్వర్యసమ్పన్నాయ నమః

,, సర్వశాస్త్రవిశారదాయ నమః

,, సర్వావధీశాయ నమః

,, సర్వాఽర్థాయ నమః

ఓం సర్వసాధనసాధనాయ నమః

,, మారజన్మనే నమః

,, దయాదృష్టయే నమః

,, జగన్నాటకవైభవాయ నమః

౬౦౦

,, ఆర్తార్తి హరణోపాయాయ నమః

,, పూర్ణకామాయ నమః

,, ప్రతాపవతే నమః

,, పాణ్డవప్రాణబంధనే నమః

,, సుయోధన కులాస్తకాయ నమః

,, యోగీశ్వరేశ్వరాయ నమః

,, తేత్రజ్ఞాయ నమః

,, ప్రాణదాయకాయ నమః

,, నాదబిందు కళాతీతాయ నమః

,, చతుర్వర్గఫలాత్మకాయ నమః

,, యోగమాయాసమాయుక్తాయ నమః

,, సుషుమ్నామార్గగాయ నమః

,, హరయే నమః

,, విజ్ఞానాదర్శ సన్మత్యాయ నమః

,, జయదాయ నమః

,, జపపిరియాయ నమః

,, జాపకప్రియకృతే నమః

,, ధాతే నమః

,, శ్రేయఃపతయే నమః

,, అతస్థితాయ నమః

,, వాక్పతయే నమః

ఓం భక్తివశ్యాయ నమః
 ,, నిత్యతృప్తాయ నమః
 ,, అనుపద్రవాయ నమః
 ,, త్రికాలాయ నమః
 ,, త్రిదేహాయ నమః
 ,, త్రితత్త్వజ్ఞాయ నమః
 ,, తపోనిధయే నమః
 ,, అన్నదాయ నమః
 ,, అన్నరూపాయ నమః
 ,, సద్యోజాతాయ నమః
 ,, వైద్యుతాయ నమః
 ,, గోబాహ్మణసితాయ నమః
 ,, మృత్యుమృత్యు స్వరూపవతే
 నమః
 ,, దేవకీపుణ్యరాశయే నమః
 ,, సత్త్వోద్రిక్తాయ నమః
 ,, సర్వగాయ నమః
 ,, గ్రహతారాధిపాయ నమః
 ,, లోకభావనాయ నమః
 ,, తపనాయ నమః
 ,, రవయే నమః
 ,, సర్వమజ్జమాజ్జల్యాయ నమః
 ,, సర్వశోకనివారకాయ నమః
 ,, సర్వాధ్యక్షాయ నమః
 ,, అపవర్గాయ నమః
 ,, మూలపకృతయే నమః
 ,, ఈశిత్రే నమః
 ,, అనంతశక్తయే నమః
 ,, ఆశ్చర్యకర్తయే నమః

ఓం కైవల్యనాయకాయ నమః
 ,, కార్యకారణరూపిణే నమః
 ,, నిగూఢాయ నమః
 ,, మనోలయాయ నమః
 ,, విముక్తసజ్జనంయుక్తాయ నమః
 ,, పశ్చిమాక్షాతయే నమః
 ,, హితాయ నమః
 ,, దుష్ప్రణయాయ నమః
 ,, స్వతంత్రాయ నమః
 ,, గుణసజ్జవివర్జితాయ నమః
 ,, శక్తితయసమేతాయ నమః
 ,, ప్రపన్నపరిపాలకాయ నమః
 ,, అనన్తరూపిణే నమః
 ,, కర్మేంద్రియానవాప్యాయ నమః
 ,, దురభ్యయాయ నమః
 ,, సర్వాశినే నమః
 ,, మహారౌద్రాయ నమః
 ,, తమోఘ్నాయ నమః
 ,, శత్రుశూదనాయ నమః
 ,, తప్తజామ్బునదాభయనమః
 ,, విశ్వకర్మణే నమః
 ,, మనవే నమః
 ,, కవయే నమః
 ,, హిరణ్యగర్భాయ నమః
 ,, అగ్నిగర్భాయ నమః
 ,, వ్యోమధారిణే నమః
 ,, త్రియూతనవే నమః
 ,, ద్వాదశాత్మనే నమః
 ,, తేజస్వినే నమః

ఓం చతుర్వింశతిమూర్తిమతే నమః

,, జ్యోతిషే. నమః

,, గణపతయే నమః

,, వేదగర్భాయ నమః

,, మధుసూదనాయ నమః

,, సంసారోత్తారకాయ నమః

,, గోపగోపీ చిత్తాపహరకాయ
నమః

,, బాణబాహువనధ్వంసినే నమః

,, మహేశానందవర్ధనాయ నమః

,, ధర్మధ్వజాయ నమః

,, ధరాశాంతాయ నమః

,, ధర్మాయ నమః

,, ధర్మనియామకాయ నమః

,, కద్రుదాయ నమః

,, ఇంద్రానాథాయ నమః

,, వ్యోమకేశినే నమః

,, భీషణాయ నమః

,, మహామని మనోల్లాసాయ
నమః

,, త్రైకాలికఫలప్రదాయ నమః

,, ఛత్రీకృతఫణింద్రాయ నమః

,, యశోదాతల్పలాలితాయ నమః

,, తృణావర్తనిహస్తే నమః 700

,, కుబ్జానుగ్రహమాససాయ
నమః

,, వసుదేవతపోమూర్తయే నమః

,, బృన్దావనజనప్రియాయ నమః

,, రాశక్రీడావిలోలాయ నమః

ఓం గోపీవస్త్రిహరకాయ నమః

,, దస్తవక్త్రశిరచ్ఛ్రేణే నమః

,, బర్హిబర్హివిభూషణాయ నమః

,, భీష్మముక్తిప్రదాయ నమః

,, శౌరయే నమః

,, మధురానగరాధిపాయ నమః

,, పౌణ్డికప్రాణహరిణే నమః

,, ముచుకున్దవర్జప్రదాయ నమః

,, ధేనుకాసురహస్త్రే నమః

,, ధృతగోగోఽభూమికాయ నమః

,, కురుపాణ్డవసన్ధాన యత్నకౌ
రిణే నమః

,, దయానిధయే నమః

,, ధర్మసంస్థాపనచార్యాయ
నమః

,, చతుర్వర్ణ విభాగకృతే నమః

,, సాధుసజ్జన సన్తానాయ నమః

,, దుష్టప్రాణాపహరకాయ నమః

,, ఇంద్రనూను బహిఃప్రాణాయ
నమః

,, పద్మనాభాయ నమః

,, అర్ధికల్పకాయ నమః

,, దుర్మర్షణాయ నమః

,, విశుద్ధాత్మనే నమః

,, విశ్వరూపాయ నమః

,, ప్రతాపవతే నమః

,, సర్వావాసాయ నమః

,, పరాకాశాయ నమః

,, తారకాయ నమః

ఓం మహాదేవాయ నమః

„ యమతార్జున శాస్త్ర కార
కాయ నమః

„ మహామనసే నమః

„ ప్రద్యుమ్నకోటి లావణ్యాయ
నమః

„ ఇంద్రకోటి సుశీతలాయ నమః

„ అర్కకోటిద్యుతయే నమః

„ మరుత్కోటి మహాబలాయ
నమః

„ విరిజ్విగర్వసర్వస్వ హర
కాయ నమః

„ పురుషోత్తమాయ నమః

„ ఉలూఖలనిబద్ధాయ నమః

„ కుచేల పరిపాలకాయ నమః

„ ధన్వంతరయే నమః

„ మహాభాగాయ నమః

„ భిషగానందవర్ధనాయ నమః

„ అహేయగుణసమ్పన్నాయ
నమః

„ కలానాథాయ నమః

„ ఖలాస్తకాయ నమః

„ విశ్వసృష్టిసిద్ధిధ్వంస కార
కాయ నమః

„ స్వయంప్రభవే నమః

„ యజ్ఞసూత్ర సమశ్లిష్టతులసీ

రత్నమాలికాయ నమః

„ మందారదామసమ్పర్ధనీలకోమల
కున్దలాయ నమః

ఓం మల్లికార్జునరకరదాయ నమః

„ సుధాసుతరదచ్చదాయనమః

„ శతకోటిచంద్రశాశముఖమణ్డల
శోభితాయ నమః

„ కమ్బుగ్రీవాయ నమః

„ మహారస్కాయ నమః

„ మహాస్కంధాయ నమః

„ మహాద్వలాయ నమః

„ పీతాద్భుతధరాయ నమః

„ స్రగ్ధ్రే నమః

„ సామ్రాజ్యవిగ్రహాయనమః

„ రత్నకంకణ కేయూర కాంక్షి
నూపుర శోభితాయ నమః

„ మానిహృత్పండ్రికస్థాయ
నమః

„ పరమేష్ఠినే నమః

„ త్రిలోచనాయ నమః

„ జ్ఞానదాయ నమః

„ జ్ఞానరూపాయ నమః

„ జ్ఞానగమ్యాయ నమః

„ చిరన్తనాయ నమః

„ అణవే నమః

„ మహాన్నతాయ నమః

„ సూలాయ నమః

„ గుణభృతే నమః

„ నిర్గుణాయ నమః

„ లఘవే నమః

„ ప్రజాసతయే నమః

„ పరంబ్రహ్మణే నమః

- ఓం పరమాత్మనే నమః
 ,, పరేశ్వరాయ నమః
 ,, మజ్జునాచే నమః
 ,, దివ్యతేజసే నమః
 ,, దివస్పతయే నమః
 ,, అనుత్తమాయ నమః
 ,, ప్రాజ్ఞాయ నమః
 ,, ప్రజ్ఞావతాం మాళయే నమః
 ,, యజ్ఞాయ నమః
 ,, యజ్ఞఫలప్రదాయ నమః
 ,, భవమగ్నసముద్ధరే నమః
 ,, స్వకైజ్ఞర్యరతాదరాయ నమః
 ,, నిరస్తరపదధ్యావ భక్తహృ
 త్పజ్జ-జ్ఞాత్రయాయ నమః
 ,, నిర్వేలకరుణాపూర పూరితా
 త్మనే నమః
 ,, నిరజ్ఞనాయ నమః
 ,, విశ్వేశ్వరాయ నమః
 ,, కాలమూర్తయే నమః
 ,, కపిలాయ నమః
 ,, విశ్వరూపభృతే నమః
 ,, దామోదరాయ నమః
 ,, పృథవే నమః
 ,, వ్యాసాయ నమః
 ,, పరమధార్మికాయ నమః : 00
 ,, ఛన్దోమయాయ నమః
 ,, చిదానందాయ నమః
 ,, కృతఘ్నఘ్నాయ నమః
 ,, రుచాంసతయే నమః

- ఓం బ్రహ్మణ్డానరబహిర్వాప్తాయ
 నమః
 ,, సుకుమారాయ నమః
 ,, మహాబలాయ నమః
 ,, యోగిహృద్ధ్యానగమ్యాయ
 నమః
 ,, భవతాపహరాయ నమః
 ,, వరాయ నమః
 ,, విశ్వరేతసే నమః
 ,, మేధావినే నమః
 ,, బ్రభవే నమః
 ,, శుచిస్రవాయ నమః
 ,, ఆమోఘాస్త్రధరాయ నమః
 ,, రుద్రాయ నమః
 ,, కృతజ్ఞాయ నమః
 ,, ధురంధరాయ నమః
 ,, నవబ్రహ్మాస్మికాయ నమః
 ,, సిద్ధాయ నమః
 ,, మాధవాయ నమః
 ,, మహాతపసే నమః
 ,, సర్వాదయే నమః
 ,, సమదర్శినే నమః
 ,, సవిషాయ నమః
 ,, లోహితామ్బికాయ నమః
 ,, ప్రజాభవాయ నమః
 ,, సర్వదశినే నమః
 ,, విశ్వయోనయే నమః
 ,, శాశ్వతాయ నమః
 ,, వరారోహయ నమః

ఓం వేదాక్షాయ నమః

॥ వజ్రాత్మనే నమః

॥ జగదాదిజాయ నమః

॥ ధృతాత్మనే నమః

॥ నియమాయ నమః

॥ ప్రాంశవే నమః

॥ సాలగ్రామస్వరూపభాజే నమః

॥ వంద్యుజనమందారాయ నమః

॥ త్రిదశానందకందళాయ నమః

॥ వసురూపిణే నమః

॥ సమాత్మనే నమః

॥ నియమాయ నమః

॥ మధుసూదనాయ నమః

॥ లోకైకవిశ్రుతాయ నమః

॥ విద్యామూర్తయే నమః

॥ పద్మాసనస్థితాయ నమః

॥ ధరాధరధరాయ నమః

॥ విశ్వవ్యాపిణి నమః

॥ నిజకరసత్కృతాయ నమః

॥ ప్రతాపనాయ నమః

॥ ప్రసన్నాయ నమః

॥ చంద్రాంశవే నమః

॥ లోకపావనాయ నమః

॥ సత్యధర్మాశ్రయాయ నమః

॥ కామాయ నమః

॥ సమితిష్ఠాయ నమః

॥ సమయజ్ఞాయ నమః

॥ హవిషే నమః

ఓం సర్వశుభలక్షణ లక్ష్మితాయ
నమః

॥ దక్షాయ నమః

॥ హిరణ్యగర్భాయ నమః

॥ మహాభోగాయ నమః

॥ సువ్రతాయ నమః

॥ సుదళా నాయ నమః

॥ ఉగ్రరూపిణే నమః

॥ సుఖోపాయ నమః

॥ మనోహరాయ నమః

॥ శత్రుఘ్నాయ నమః

॥ పవనాయ నమః

॥ కాలాయ నమః

॥ ధనేశాయ నమః

॥ అంశుమతే నమః

॥ సుఖినే నమః

॥ సద్ధర్మకృతే నమః

॥ మహాదేవాయ నమః

॥ సోమపాయ నమః

॥ చిరస్తనాయ నమః

॥ రసాంపతయే నమః

॥ సత్యసన్ధాయ నమః

॥ దాశాహాయ నమః

॥ శాస్త్రవిగ్రహాయ నమః

॥ త్రిలోకరక్షకాయ నమః

॥ ధన్వినే నమః

॥ సత్కీర్తయే నమః

॥ ముక్తసంశయాయ నమః

॥ విభూతినాయకాయ నమః

ఓం అర్చిష్టతే నమః
 ,, అనిరుద్ధాయ నమః
 ,, ప్రజాపతయే నమః
 ,, యజ్ఞాజ్ఞాయ నమః
 ,, సత్పథాయ నమః
 ,, సత్కర్త్రే నమః
 ,, వసుప్రదాయ నమః
 ,, అరిష్టమాయ నమః
 ,, కున్దహాసాయ నమః
 ,, చక్షాంశవే నమః
 ,, జగదాదిజాయ నమః
 ,, అప్రమేయాయ నమః
 ,, నగాధీశాయ నమః (900)
 ,, నారదాయ నమః
 ,, సర్వరూపభాజే నమః
 ,, ఉత్తమాయ నమః
 ,, కామదృశే నమః
 ,, జేత్రే నమః
 ,, మాతరిశ్వనే నమః
 ,, మనోరమాయ నమః
 ,, లక్ష్మీప్రదాయ నమః
 ,, పరానందాయ నమః
 ,, చతుర్వవతిమన్త్రవాయ నమః
 ,, హిరణ్మయాయ నమః
 ,, ఘోషరాయ నమః
 ,, భూచరాయ నమః
 ,, వేదరూపకాయ నమః
 ,, చతుర్వింశతితత్త్వాత్మనే నమః
 ,, ఉద్గితాయ నమః

ఓం విశాంపతయే నమః
 ,, అపస్మారహరాయ నమః
 ,, స్వర్గద్వారాయ నమః
 ,, అక్షిరాధిపాయ నమః
 ,, జ్యోతిరోతిషే నమః
 ,, నాదరూపాయ నమః
 ,, నిరాలమ్యాయ నమః
 ,, పురాతనాయ నమః
 ,, జగద్గురవే నమః
 ,, బృహచ్చక్తయే నమః
 ,, సత్యవాదినే నమః
 ,, కళాధరాయ నమః
 ,, దివ్యోషధాత్మకాయ నమః
 ,, యోగినే నమః
 ,, యోగగమ్యాయ నమః
 ,, తత్త్వదాయ నమః
 ,, మహేశవనితాయ నమః
 ,, సత్యసన్ధాయ నమః
 ,, వైకుంఠనాయకాయ నమః
 ,, రసజ్ఞాయ నమః
 ,, శరభాయ నమః
 ,, మాయానిర్జితాసురమణ్డ
 లాయ నమః
 ,, సప్తవిన్దితాయ నమః
 ,, మోక్షదాయినే నమః
 ,, దౌర్భాగ్యనాశకాయ నమః
 ,, భక్తాపచారసహనాయ నమః
 ,, శతమన్త్రవే నమః
 ,, అకల్మషాయ నమః

- ఓం స్వతేజఃక్రాంత దశదిబ్ధా
లాయ నమః
- ,, చిత్రరూపభృతే నమః
- ,, సుధీమణయే నమః
- ,, భద్రరూపాయ నమః
- ,, విపశ్చితే నమః
- ,, మునిమణ్ణనాయ నమః
- ,, సద్యోజాతాయ నమః
- ,, సుశీలాయ నమః
- ,, శ్రీపతయే నమః
- ,, సర్వశక్తిమతే నమః
- ,, అరిష్టమాయ నమః
- ,, నిత్యతృప్తాయ నమః
- ,, తీర్థపాదాయ నమః
- ,, బహుశుతాయ నమః
- ,, యుగపన్నిర్గతాదిత్య శతకోటి
సమద్యుతయే నమః
- ,, శక్తిచక్రసుధావమ్భ దివ్య
వధ లసత్కరాయ నమః
- ,, దివ్యరత్నప్రభాపుష్ప జ్వలచ్చ
శ్చలకణ్డలాయ నమః
- ,, వైజయంతీసమాశ్లిష్య ద్వక్ష
స్థలవిరాజితాయ నమః
- ,, తటిత్సహస్రసంజ్ఞాశ శ్రీమతీ
తామబ్ధరోజ్వలాయ నమః
- ,, లావణ్యామృత సందోహాయ
నమః
- ,, సంస్ఫుటికేశనాశకాయ నమః

- ఓం ప్రళయార్క సమాస్రాభ
కీర్తోజ్వలమస్తకాయ నమః
- ,, శ్రీవత్సాజ్ఞామహారస్థాయ
నమః
- ,, శతప్రతాపభాననాయ నమః
- ,, అచలద్వంద్యశాయ నమః
- ,, కౌస్తుభప్రియదర్శనాయ
నమః
- ,, ఉజ్వలస్మణిహారాయ నమః
- ,, వసమాలావిభూషితాయ నమః
- ,, తప్తజామ్బునద బ్రహ్మ సూత్ర
దీప్తభుజాంతరాయ నమః
- ,, అనేకార్క ప్రతీకాశ కేయూర
మణి దీధితయే నమః
- ,, రత్నహాటక ముక్తాభ్య కటక
ద్వయ శోభితాయ నమః
- ,, నవరత్నమ యాజ్ఞశ్యాభర
ణాలంకృతాయ నమః
- ,, అంశుమతే నమః
- ,, సీతాభృగనితాస్యాబ్జాయ నమః
- ,, సురక్తాధరపల్లవాయ నమః
- ,, ధీకృతాఽఖిలతేజస్కాయ
నమః
- ,, వీరపట్టవిరాజితాయ నమః
- ,, దీఘవీరదోర్ధణాయ నమః
- ,, కమ్బుగ్రీవాయ నమః
- ,, అరుణేక్షణాయ నమః
- ,, సిద్ధిగుళిత్తకేశాంతాయ నమః
- ,, సహసాయ నమః

ఓం సింహవిక్రమాయ నమః

,, నిత్యలీలావిభూతీశాయ నమః

,, వివిధానందవేషభాజే నమః

,, ఉద్యద్ధినేశ విమూర్ఖ చూడా
మణి విరాజితాయ నమః

,, ఆకర్ణార్ణానందనాయ నమః

,, పద్మకర్ణాపతంసకాయ నమః

,, తిలపుష్పసమాకార నాసికా
పుట శోభితాయ నమః

,, నిమనాభయే నమః

,, స్ఫురద్దివ్యమాణి క్రోధరబద్ధ
నాయ నమః

,, హస్త హస్త ప్రతీకాశ జాను
మణిల మణితాయ నమః

,, శిష్టద్రక్ష తులాగోటి కాన్తు
ద్వీప పదామృజాయ నమః

,, సర్వరూపాల సజ్జాతసుమదామ
భుజాస్తరాయ నమః

,, సర్వాలంకార సంయుక్తాయ
నమః

,, సర్వావయవ సుందరాయ నమః

౧౦౦౦

,, అప్రాకృతాజ్ఞావిభవాయ నమః

,, ఆయుర్వేదదృశే నమః

,, ఇజ్యభాజే నమః

,, సంసారతూల వాతూలాయ
నమః

,, శతమూర్తయే నమః

,, గుహశయూగం నమః

ఓం మహానిధయే నమః

,, మహాకర్మణే నమః

,, మహాభోగాయ నమః

,, మహాద్యుతయే నమః

,, మహార్థదాయ నమః

,, మహోద్ధారాయ నమః

,, మహాదేవాత్మికాయ నమః

,, విభవే నమః

,, సిద్ధాంతరాయ నమః

,, సిద్ధిసంక్కుల్పాయ నమః

,, తపస్సిద్ధ్యైక హేతుకాయ నమః

,, జీవదాత్రే నమః

,, మకుందాయ నమః

,, ప్రమోదాత్మనే నమః

,, జయేశ్వరాయ నమః

,, వైరివాత్సన్యమృనాయ నమః

,, సర్వవశ్యకరాయ నమః

,, బుధాయ నమః

,, యక్షవిద్యాధరారాధ్యాయ
నమః

,, భక్తసంక్షుప్తప్రియతాయ నమః

,, అనర్థక్షయాయ నమః

,, మహాభోగినే నమః

,, శ్రీతభాగ్యాలయాయ నమః

,, అలయాయ నమః

,, అనన్తస్సజ్జితస్తాయ నమః

,, ఊర్ధ్వరేతనే నమః

,, గురవగాగు నమః

ఓం నిష్కామజ్ఞానాయ నమః

- ,, మహాకర్మణే నమః
- ,, వికర్మణే నమః
- ,, సతాంపతయే నమః
- ,, జాగత్స్వప్న సుషుప్త్యాది రూపాయ నమః
- ,, సత్యనిధయే నమః
- ,, శుభాయ నమః
- ,, ద్రష్టే నమః
- ,, ద్రష్టవ్యరూపాయ నమః
- ,, శత్రుద్వేష్టే నమః
- ,, మహానితాయ నమః
- ,, స్థిరవిజ్ఞాన సమృద్ధాయ నమః
- ,, ప్రజ్ఞానైకవిభాషణాయ నమః
- ,, గాయత్రీతత్త్వరూపాయ నమః
- ,, సర్వదేవాత్మకాయ నమః
- ,, స్థిరాయ నమః
- ,, సతాంగతయే నమః
- ,, సత్యవాదినే నమః
- ,, సకలేస్థితవిగ్రహాయ నమః
- ,, నిశ్చేయసాయ నమః
- ,, నిష్కమతయే నమః
- ,, నిర్మోహాయ నమః
- ,, మహాత్మామహాశే నమః
- ,, త్రైలోక్య మోహన కరాయ నమః
- ,, మేధారూపాయ నమః
- ,, పరాఽర్థవిదే నమః
- ,, పద్మావతీప్రియాయ నమః

ఓం మునిధర్మపరాయణాయ నమః

- ,, యత్నసాధ్యాయ నమః
- ,, భూతేశాయ నమః
- ,, యమబాధానివారకాయ నమః
- ,, సీతిప్రియాయ నమః
- ,, పాశేహస్తాయ నమః
- ,, ఇజ్జితజ్ఞాయ నమః
- ,, తపోనిధయే నమః
- ,, అపన్నాశ్రమానాయ నమః
- ,, క్షౌభృతే నమః
- ,, హితకారిణే నమః
- ,, హరితృతయే నమః
- ,, సర్వకామేశ్వరాయ నమః
- ,, గోప్తే నమః
- ,, చణ్డశక్తయే నమః
- ,, జహాధరాయ నమః
- ,, చరాచరమయాయ నమః
- ,, జాడ్యహూయ నమః
- ,, జీవనోపధాయ నమః
- ,, జగజ్జీవనహేతవే నమః
- ,, శాపాఽనుగ్రహశక్తిమతే నమః
- ,, ప్రణతామయహారిణే నమః
- ,, జగత్స్వామినే నమః
- ,, జగత్ప్రీతే నమః
- ,, చతుర్మూర్తయే నమః
- ,, సరాయ నమః
- ,, మానినే నమః

ఓం గజేంద్రఘ్నాయ నమః

,, నిరాశ్రయాయ నమః

,, రిపుదర్పాన్తకాయ నమః

,, వీరాయ నమః

,, రత్ననాభాయ నమః

,, విమత్సరాయ నమః

,, దిగమ్బరాయ నమః

,, మన్త్రాక్షయ నమః

,, స్థిరయోగాయ నమః

,, జయాంజ్ఞశాయ నమః

,, గుణరత్నకరాయ నమః

,, యోగమార్గవిదే నమః

ఓం దమ్భవర్జితాయ నమః ౧౧౦౦

,, ఆయుర్వేదప్రియాయ నమః

,, సర్వదేవాత్మనే నమః

,, ఊర్జసమ్భవాయ నమః

,, యూనే నమః

,, మజ్జశౌధారాయ నమః

,, సర్వమజ్జశౌధాయ నమః

,, సర్వభూతాశ్రయాయ నమః

,, దివ్యాయ నమః

,, సాక్షాన్మజ్జశౌధాయ నమః

౧౧౦౧

శ్రీకృష్ణార్పణ మస్తు

శ్రీమద్ధన్వంతరి సహస్ర నామావళిః

సమాప్తా

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

—॥ శ్రీమద్ధన్వంతరిమజ్జిమకాశన శ్లోకాః ॥—

శ్రీరాజ్యవసముద్భూత శ్రీనికేతనవక్షసే
ధన్వంతరిశుభాఖ్యాయ దేవరాజాయ మజ్జశమ్॥ ౧

మజ్జశం భువనేంద్రియ మహేశాభీష్టదాయినే
సురాసురైకసంసేవ్య సాదాబ్జాయ మజ్జశమ్॥ ౨

శ్రుత్యాగమైకవేద్యాయ సుఖమోదవిధాయినే
మోక్షాలయాధినాథాయ మునివంద్యాయ మజ్జశమ్॥ ౩

అతనీకుసుమాభాస విగ్రహాయ మహాత్మనే
ఛిద్రోర్ధ్వపుణ్య సంశోభితాననాబ్జాయ మజ్జశమ్॥ ౪

కిరీటహార కేయూర కటకాది విభూషణై
రూపితాజవిలాసాయ పుణ్యశోకాయ మజ్జశమ్॥ ౫

విద్యుత్ప్రకాశ యజ్ఞోపవీతాలంకృతవక్షసే
చతుర్భుజధరాయాస్తు స్వామినేమమ మజ్జశమ్॥ ౬

జ్వలతోస్తుభ మాణిక్యధారిణే పీతవాససే
సహస్రప్రతిపీతాయ సర్వాధారాయ మజ్జశమ్॥ ౭

భిషజాం భద్రరూపాయ భద్రదాయాగమ శాలినామ్
శరణ్యానాం శరణ్యాయ జ్ఞానరూపాయ మజ్జశమ్॥ ౮

సుదర్శన సుధాకుమ్భ శబ్ద భైషజ్యధారిణే
అపూర్వ దివ్యలావణ్య దీపితాజాయ మజ్జశమ్॥ ౯

కల్యాణగుణపూర్ణాయ కామితార్థప్రదాయినే
లోకత్రయ మహారోగ్య పరిపాకాయ మజ్జశమ్॥ ౧౦

ఆయుర్వేదదృశే సత్యసజ్జలాయ మహాజనే
భిషజ్జయన భాగ్యాయ భాగ్యరాజాయ మజ్జశమ్॥ ౧౧

రామానుజకృతంచైత ధన్వంతరి ముదావహమ్
మజ్జశం యః పఠేన్నీత్యం తస్మై భూయాత్తు మజ్జశమ్॥ ౧౨

—॥ శ్రీమద్ధన్వస్తరికరావలమ్మస్తోత్రమ్ ॥—

చిద్రాణ శ్శుభచక్రౌషధ విమలసుధాపూర్ణకుమ్భాం శ్చతుర్భు |
 ర్దోర్భిః పద్మానవస్థ స్సతతనుతపద శ్చంద్రమాదాది దివ్యైః |
 నానాబ్రహ్మాణ్ణ భాణ్ణోదర లసదఖిలప్రాణినాం ప్రాణరూపః |
 పామూద్ధన్వస్తరి రాత్రిం జటిల నటదఘా చ్చీశదివ్యావతారః ॥

శ్రీవత్స కౌస్తుభ విభూషిత దివ్యమూర్తి
 ర్దోర్భిః వాగనుపలబ్ధ విశాలకీర్తిః
 బ్రహ్మాంశౌ తాఖిలజగజ్జన సచ్చయూర్తి
 ధన్వస్తరి ర్దిశతుమేంద్ర్య కరావలమ్బమ్ ॥

౧

కేయూర హరి మకుటోజ్జ్వల నవ్యరత్న
 ప్రోతమ్భిత ప్రచురదీధితి దీపితాశః
 మాణిక్యకుణ్డల సువర మయోపవీతీ
 ధన్వస్తరి ర్దిశతుమేంద్ర్య కరావలమ్బమ్ ॥

౨

యోగీంద్రవస్థిత పదాబ్జయుగః ప్రసన్నః
 పాపావశీనన మహోత్కట వీతిహోత్రః
 సర్వామయోరగ విహజ్జకులేశ్వర శ్రీ
 ధన్వస్తరి ర్దిశతుమేంద్ర్య కరావలమ్బమ్ ॥

౩

తాపిచ్ఛ శక్రమణి నవ్యవలాహశాభః
 కల్యాణదః కమలకోమల పత్రనేత్రః
 అజానుబౌహు రకశంఖ శశాంజనవక్త్రో
 ధన్వస్తరి ర్దిశతుమేంద్ర్య కరావలమ్బమ్ ॥

౪

కస్తూరికాకలీత చంద్రచర్చితాంజ్ఞః
 కమూరుణద్యుతి పదాముబురుహో మహాత్మా
 కున్దాభిమాన హరణోద్యత దంతకాంతి
 ధన్వస్తరి ర్దిశతుమేంద్ర్య కరావలమ్బమ్ ॥

రోగాపనోదన విధాయకశాస్త్ర మాయు
 ర్వేదాఖ్య ముత్రిముఖ సంయమ విద్యరేభ్యః
 సూత్రాత్మనైవ య ఉపాదిత దక్షిణా ౭ సా
 ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ౭ద్య కరావలమృమ్॥

౬

సవ్యేనశఙ్ఖ మితరేణకరేణ చక్ర
 మవ్యేన సాధకలశఙ్ఖ పరేణదివ్యమ్
 థైషజ్య మాద్యమవలమృవ్య విరాజమానో
 ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ౭ద్య కరావలమృమ్॥

౭

ఇంద్రాగ్ని దణ్డధర కోణప పాశభృద్భి
 ర్వాయ్వరనాధగిరిశైః పరిగీయమాన
 ప్రాచుర్య దివ్యవిభవః పరమః కృపాళు
 ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ౭ద్య కరావలమృమ్॥

౮

యస్యాజ్ఞీ నీరజపరాగధ రోత్తమాక్షాః
 ప్రద్యోత నేస్తు కుజ సౌమ్య వచోధినాథాః
 శుక్రాగ్ని రాహు శిఖనశ్చ భవన్తి సో ౭ సా
 ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ౭ద్య కరావలమృమ్॥

౯

చిద్రోర్వపుణ్ణి లసదానన కాన్తికాన్తః
 వద్రాక్షి నవ్యతులనీదళ చమ్పకానామ్
 మాల్యై స్సమేధిత రుచిప్రక రాజ్గరాగో
 ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ౭ద్య కరావలమృమ్॥

౧౦

మారాణ్డమణల నిభాముజ కర్ణికాన్త
 ర్విద్యోతమాన శతమన్మథ సున్దరాక్షః
 బ్రహ్మాణ్డకో ట్యభిహితార్థ ఫలస్వరూపీ
 ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ౭ద్య కరావలమృమ్॥

౧౧

క్షీరాగ్నివోన్మథన జాతపరిశ్రమాణాం
 నాకాకనా మమరతా మమృతప్రదానాత్

..

దాతుం స తత్ర కృపయైవ య ఆవిరాసీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౨

గాయన్తి యస్య చరితం వివిధం వివశ్చీ
నాదైస్సమం వియతి తుమ్బురు నారదాద్యాః ।
సోఽప్రాకృతః పరమమజ్గశ్విగహ శ్శ్రీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౩

బ్రహ్మాదిదేవ పరివత్కృత యాచ్ఛయా యః
పాథోధి గర్భకుహరా జ్ఞనిమాదధానః ।
తస్యై సముత్సుక మదాత్స జగన్నియన్తా
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౪

నూర్యేన్ద్రువహ్నినయనః పురుషః పురాణ
స్సర్వాత్మక శ్శృతిశిరః పరివర్తమానః
కక్షీస్ససర్వభువనః పరతః పరశ్శ్రీ
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౫

సృష్టిసితి ప్రళయ హేతు రకారవాచ్య
స్సర్వజ్ఞమూర్తి రమలః కరుణార్ద్రచిత్తః ।
దృశోత్రిసంహృత జగత్త్రితయామయాశి
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౬

అగ్రే చతుర్ముఖ మృడాద్యమరైశ్చ పృష్ఠే
భృగ్వత్రి కశ్యపమరీచి ముఖైర్మునీనైః ।
నిత్యైశ్చ పార్శ్వయుగళే తు సమీడ్యమానో
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౭

దేవాజ్ఞనా కరతలార్పిత పారిజాత
ప్రత్యగ్ దివ్యకుసుమాగుడులాజమిత్రైః
మూర్వాఙ్మరై ద్విహిత మణ్డన మణ్డితాజ్ఞో
ధన్వన్తరి ర్దిశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥ ౧౮

గన్ధర్వ యోషి దభిపీచిత చామరాస్త
ర్విభాజమాన మణిమణ్మప హాటకాబే
నిష్ఠః కఠోర భగణాధిప లాఙ్ఘనాభో
ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥

౧౯

ఇన్ద్రోపలాది పరివర్తిత చన్ద్రికాయా
గర్వాపహరచణ సున్దర మన్దహాసః
వాత్సల్యసిన్ధు రభయాగత దీనబన్ధు
ధన్వన్తరి ద్విశతుమే ఽద్య కరావలమ్బమ్ ॥

౨౦

మాతా పితాచ గురు రాత్మహితశ్చ బన్ధు
రాభ్రతా సఖాచ కులదైవత మస్మదీయమ్
సర్వం త్వమేవ సకలాగమ వేదవేద్య
ధన్వన్తరే మయి కృపాం యీప తావకీనామ్ ॥

౨౧

శ్రీరామదేశిక వరేణ్యతనూభవేన
రామానుజేన ఫణితం క్రతుభుగ్వరస్య
ధన్వన్తరే స్సవమిమం నిరతం పరే ద్యః
ప్రాప్నోతి నిర్వృజినతాం చిరసముదశ్చ ॥

౨౨

లోకే ఽతిచిత్రత రఘోర గదాబ్ధిమధ్యే
పాపాతిరేక మరుతా వినిపాతితానామ్
స్తోత్రం నృణాం సముదయేషు కరావలమ్బమ్
రామానుజేన రచితం హ్యమృతప్రదాతుః ॥

౨౩

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

—॥ శ్రీ ధన్వంతరి సుప్రభాతమ్ ॥—

శ్రీమతీ రవయోదధేః పరిసరే నాకాకసః ప్రీణయన్
వాత్సల్యా దమృతం వితీర్య ఫణిరాట్టల్నే జహతుం శ్రీమమ్
నిద్రాముద్రిత లోకనాథ కరుణాలక్ష్మీర తేజోనిధే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౧

యోగీంద్రా స్సనకాదయోఽనుబరః సదగ్జ్ఞా ప్రసాహే భృశం
సాత్వా కాల్యముపాస్య కృత్యమతులం దివ్యైర్మయైః కాఙ్క్షనైః
ఆదాయామ్భు భవంత మర్చయితు మతాః ౨౨గత్య తిష్ఠన్ భో
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౨

శ్రుత్యనైః పరిరమ్భితం శతధృతీశ్చాద్యై స్సదాసేవితం
శ్రీభూమీ కరపల్లవోపచరితం యుష్మత్పదాబ్జద్వయమ్
ధ్యాయంత సుకలాగమోక్త వచనైర్ద్వారేస్థితా యాజ్ఞకా
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౩

ఏకత్ర శ్రుతిపాఠకాశ్చ పఠతో వీణాస్వనై స్సాదరం
గాయంత స్తవదివ్యమగ్గళచరిత్రం చాన్యతో ద్రావిడ
మూయంతోత్రీపరా వసన్తి విబుధా స్వర్గోపుర పాఞ్గణే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౪

గర్భరాశ్చ జగు స్తవాద్భుత యశశ్చిత్రం ప్రబన్ధం మహా
ద్వీణా వేణుమృదగ్గ నిస్వనయుతం నృత్యన్తి రమాభదయః
స్వర్గేశ్యా భవదాలయాగ్రశిఖరజ్యోతీంషీ దృష్ట్వాఽమ్భరే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౫

యుష్మద్వాద సరోజరేణువహనే మూర్ధస్వతీ వోత్సుకాః
ప్రాజ్ఞా స్సంతభ క్తిలీనహృదయా బద్ధాఙ్గలీ శ్చత్వరే
తిష్ఠన్త్యద్య భవత్కథా మధురతా మాస్వాదయన్తో భృశం
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౬

శ్రీమత్పరమ సార్వభౌమ ఫణరత్నజ్యోతిరుద్భాసిత
ప్రాత్యుజ్జ్వలీలస సౌమ్య మహాకల్యాణనిశితో మహా
ద్భుతో బద్ధగన్ధసమర్థ విపత్సంహార తేజోమణే
స్వామిన్ జాగృహీ సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ || ౯

రత్నప్రాత విచిత్రవీర మృగరాజాజ్ఞాన నాగ్రస్థిత
స్వర్ణామౌర్భుహ సన్నివిష్ట చతురాస్థేశాన ముఖ్యామర
వ్రాత ప్రార్థిత పాదనీరజ జగత్కల్యాణ లీలావిభో
స్వామిన్ జాగృహీ సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ || ౧౦

త్వత్పదాబ్జ సమర్చరూప మతులం సౌవర్ణకుమ్భు నదీ
పాథోభిః పరిపూరితం గజశిరస్యారోపయ స్త స్త్రీయా
ధ్వనైస్సార్థ ముపాగతాశ్చ బహవస్తే యాజ్ఞాః కాతుకాత్
స్వామిన్ జాగృహీ సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ || ౧౧

మందరాముఖ చూతకునవకు లామోదావహూ మారుతః
మంద మంద ముపాగతో ౭త్ర ససుఖం చానతి భ్యజ్యంతైః
భృగ్భాః పజ్జ-జబన్ధితాశ్చ సభయం ధావన్తి తారస్యనై
స్వామిన్ జాగృహీ సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ || ౧౨

బ్రహ్మాన్ద్రాదిసురై స్సమర్చిత పదాబ్జద్వన్వ వాత్సల్యసా
శీత్యాదార్య మహోజ్జ్వలాతిశయ విజ్ఞానాద్యసజ్జేయ క
ల్యాణానంద గుణాభిరామ భువనస్థమైకధామ స్ప్రభో
స్వామిన్ జాగృహీ సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ || ౧౩

విష్ణుతేజ రథాజ్ఞపాలి రతులం మోదం మహద్భిన్నునై
స్సానందం చరణాయుధాః పరికిలం కూజన్తి పారావతాః
ఉడ్డినాది గతిప్రభేదవివశా స్వస్మణ్డపాత్రేసితాః
స్వామిన్ జాగృహీ సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ || ౧౪

అశోకే తిమిరం చకోరనివహే హ్వానన్దతేజో వసం
దృశ్యేతే విజహతి కాన్తిమతులాం నక్షత్రరాజః కిమాత్

సజ్జోచః కుముదావళౌ ప్రవిశతి ప్రాచీముదం చాశ్నుతే
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౧౩

త్వద్దాణ్డేయ మయాలయాగ్రశిఖర జ్యోతీంషి సంవర్తయ
నాభస్వానద్య గభస్తిభి ర్దశతతై రైన్ద్రాస్పదే జాయతే
ధ్యాయన్త్య స్ఫుటవర్ణ గుమ్భితపదైస్త్వాం పఞ్చరస్మకాః
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౧౪

యుష్మద్గోపుర కూట వేదిఖచి తేన్ద్రాశ్మప్రభా మణ్డలం
చోద్వీత్యై ౭ భ్రమనీషయా సకుతుకం నృత్యన్తమీ బర్హిణః
దివ్యస్ఫుటిక కాన్తిరూషిత మహాసాలాగ్ర భాగళితాః
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౧౫

జాతీచమ్పక కేతకాబ్జ వకుళాన్యదాయ మైమేశ్శుభైః
పాత్రైర్గిరర్చయితుం భవన్త మచిరా త్వద్దాసదానవ్రజః
తిష్ఠత్యేవ సువర్ణగోపురవరద్వారే సమాగత్య భో
స్వామిన్ జాగృహి సుప్రభాత మధునా ధన్వంతరే తావకమ్ ॥ ౧౬

భారద్వాజ కలాభి కాన్తుజమణే శ్శ్రుత్యాగమజ్ఞానిన
శ్రీరామాఖ్య విపశ్చిత స్తవభువా రామానుజే నోదితమ్
శ్రీధన్వంతరి సుప్రభాతనవనం భక్త్యానిశం యఃపఠే
తస్మైయచ్చతి సర్వకామనివహం తుష్ట్యా సధన్వంతరిః ॥ ౧౭

శ్రీకృష్ణార్పణ మస్తు.

శ్రీ రస్తు

శ్రీ శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణేనమః

— ప్రాతరనుసంధ్యైశ్లోకాష్టకమ్ —

శ్లో॥ ప్రాతస్సూరామి కలికల్మషతాపశాన్త్యై
సీలామ్బువాహనిధి దివ్యతనూవిలాసమ్
సమ్ముల్ల శోణజలజాయత చారునేత్రం
ధన్వంతరిం సకల కామద మభిజాతమ్॥

౧

శ్లో॥ ప్రాతర్నమామి భవవారినిధిం తిత్తిరుః
కల్యాణరాశి మమలం ధృత శక్తిచక్రమ్
సర్వామయోజ్వల ధనశ్చయ వారివాహం
ధన్వంతరిం కనకచేల ముదారభావమ్॥

౨

శ్లో॥ ప్రాతర్భజామి మనసా పదపద్మయుగ్మం
సర్వోత్తమస్య భువనావన దీప్తితస్య
కారుణ్యపూర్ణహృదయస్య శుభైకహేతో
ర్ధన్వంతరే రభవ భయాగ్ని నివారకస్య॥

౩

శ్లో॥ వందేహ మద్య తరుణారూణ కోటిదివ్య
కాన్త్యుల్లస ద్దశశిరోమణి దీప్తితాశమ్
రాకాసుధాకర నిభాస్య విరాజమానం
ధన్వంతరిం కనక సీరజ సన్నివిప్తమ్॥

౪

శ్లో॥ మాణిక్యకుండల విరాజిత గణ్డభాగం
అకర్ణపూర్ణ నయనాబ్జ యుగాభిరామమ్
స్మేరాననం నవసుధాస్నుత విద్రుమోష్ఠం
ధన్వంతరిం సురసుతం హృదిభావయేహమ్॥

౫

శ్లో॥ సాందర్యరాశి మమలం సుగుణాలవాలం
 భక్తానుకూల మఖిలాగమ వేదమూలమ్
 స్నిగ్ధాలకాళి విజితోష్ణదభృజ్జవాలం
 ధన్వన్తరిం హృది భజామ్యజితం సుశీలమ్॥

౬

శ్లో॥ డివ్యోల్లస స్రవణి కిరీట గభస్తిమాలా
 మనీకృతాఽర్కశతకోటిరుచి ప్రవాహమ్
 కస్తూరికాతిలక శోభిత సాలభాగం
 ధన్వన్తరిం హరి మహం శిరసా నమామి॥

౭

శ్లో॥ సేవే సుధాధర మనన్త మజం ప్రసన్నం
 నిత్యానవద్య గుణరత్న పయఃపయోధిమ్
 బ్రహ్మాన్ద్రముఖ్య సురమాళి పరీవృతాఽఘ్రిం
 ధన్వన్తరిం గురుకృపాభరణం మహాన్తమ్॥

౮

శ్లో॥ రామానుజేన విఖనో మునికల్పసూత్ర
 బద్ధాత్మనా విరచితం భిషగీశ్వరస్య
 శ్లోకాష్టకం మురరిపో స్సతతం పఠేద్యః
 ప్రాతః శ్మశ్మభాని స ఉవైతి సుదుర్లభాని॥

౯

శ్రీహద్వన్తరయేనమో నమః

— “శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు” —

శ్రీరమ్మ హయగ్రీవానమః

శ్రీ ధన్వంతరి చరణధ్యాన పంచకం

శ్లో॥ దుగ్ధాంబురాశి మథనే త్రిజగజ్జనాఘ
రక్షచణోమల పయోజ దళాంతరసః ।
యస్సర్వరోగ హరణాయ సముద్ధితోఽప్య
ధన్వంతరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౧

శ్లో॥ ఏకేన పంకజనిశేన కరేణ శంఖం
చక్రంచ పల్లవ విలాసముపాపరేణ ।
ధృత్వామహః కిమపి భాగయతేహమస్య
ధన్వంతరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౨

శ్లో॥ వీయూష మోషధి వరాంశ్చ వయస్సముద్రా
న్నిదాణతా వశమపేయుష ఆనినాయ ।
ఆర్తప్రజా కుశలకామనయైవయోఽస్య
ధన్వంతరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౩

శ్లో॥ యస్త్వాదితేయ జనతా పరిపూజితాంఘ్రిః
లీలాలసత్కరధృతామృత పూర్ణకుంభః ।
యో భక్తియుక్త జనతాశుభదోస్సనిత్యం
ధన్వంతరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౪

శ్లో॥ యస్య ప్రసాద లవమాత్రమవాప్తిహేతు
రారోగ్యభాగ్య శతజీవిత ధీనుఖానాం
మేధా శరీరబల వర్ణకృతాంచతస్య
ధన్వంతరేస్తు చరణౌ శరణం ప్రపద్యే॥ ౫

మంగళం మహత్ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

వేదాంకం అనంతపద్మనాభాచార్యుః,
చల్లివర - కృష్ణాక్షిణ్ణ.

శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణేనమః

— అసాధు సాధు పద ప్రతికా —

పుటే వక్తా అసాధు	సాధు	పుటే వక్తా అసాధు	సాధు
2 11 వ్యక్తశన	వ్యక్తశన	31 15 కుటుంబానాంన	కుటుంబస్యన
.. 26 ద దాత్యే	దదాత్యే	.. 16 రా	రా
4 6 సుఖోద్భవతే	సుఖోద్భ (అవ	.. 18 మవ్వల	మవ్వల
వరుణానంపూజ్య	తేరదణానంపూ	.. 18 వజ్రేపూ	వజ్రేపూ
వ	జ్య) వ	.. 24 రిస్వామినేనమః	రయేనమః తా
8 27 రవరాహే	రవరాహే	నర్వోవచారతా	మూలాదిసర్వో
8 18 బ్రహ్మమానన	బ్రహ్మమానన	మూలాదికంనకుర్వ	పచారానరికల్ప
11 4 నిర్మిరంకృ	నిర్మిరంకృ	34 1 గురుభ్యోనమః వర	అస్మద్గురుభ్యో
.. 18 తన్తిషే	తన్తిషే	మగురుభ్యోనమః	నమః అస్మత్పర
14 14 దృవదీప్య	దృవదీప్య	.. 17 మిద్యస్తరిమా	మిద్యస్తరిమా
.. 16 దృవమా	దృవమా	.. 10 కావళిమ్	కావళిమ్
.. 17 దృవదేర	దృవదేర	.. 12 చిత్తభ	చిత్తభ
.. 23 అస్తిషన్నా	అస్తిషన్నా	.. 26 మహోజ	మహోజ
15 12 గ్నయోపూ	గ్నయోపూ	.. 27 లామోరోజ్య	లామోరో
20 6 స్వస్తరేః ఆ	స్వస్తరేః ఆ	.. 28 వనప్రాధ	వనప్రాధ
.. 17 తేపురుషోత్త	తే....అముర్యే	.. 27 యాఅదా	యాఅదా
మన్య....అముర్యే	.. 28 వనప్రాధ	.. 3 ఇజ్జితా	ఇజ్జితా
.. 24 పురస్కృత్య	పురస్కృత్య	.. 7 జానకన	జానకన
21 1 సాన్యజ్యః	సాన్యజ్యః	.. 13 మదుపేకా	మదుపేకా
28 10 శ్మణదే	శ్మణదే	.. 3 నమోకంత్రిక	నమోకంత్రిక
.. .. మహాత్మని	మహాత్మనః	.. 11 నమోపాల	నమఃపాల
.. 24 తోత్తమః	తోత్తమః	41 4 కూద్యదా	కూద్యదా
30 15 నారిత్యాత్త	నారిత్యాత్త		
.. 18 స్వస్తిరద్యా	స్వస్తికమోద్యా		
31 14. ధ్యనామంత	ధ్యనామ, త		

పుట సంఖ్య	అసాధు	సాధు	పుట సంఖ్య	అసాధు	సాధు
41	8 పశ్యేజ్ఞః	సశ్యేజ్ఞః	66	24 త్యక్తాయ	త్యక్తాయ
..	24 త్వాతహే	త్వాదహే	68	5 వరద్యాగ్నాయనమః
..	25 ర్దదాయ	ర్దదాయ	..	8 మహామతయేనమః
42	1 దుష్టేనమః	దుష్టేనమః	..	12 త్యమర్తాది	త్యముక్తాది
..	4 ఇజ్ఞితా	ఇజ్ఞితా	..	21 బద్ధకా	బద్ధకా
..	6 తస్యపాదర్శక	తస్యపాదర్శక	69	27 త్వేనసనన్దాది	త్వేనసనన్దాది
44	7 ధన్వంతరి	ధన్వంతరి	..	28 శ్చేర	శ్చేర
46	8 ఇహఃపా	ఇహఃపా	71	19 శత్రుశూద	శత్రుశూద
..	8 హరి	హరిః	78	12 సుచిన్రవాయనమః	సుచిన్రవనేనమః
..	12 మస్తక	మస్తక	..	14 యాయమః	యాయనమః
..	15 రేఘునః	రేఘున	78	5 జ్యోతిర్జ్యోతి	జ్యోతిర్జ్యోతి
47	6 పవాన్	పవాన్	80	28 పీఠస్థాయ	పీఠస్థాయ
..	28 కిర్తిమాన్	కిర్తిమాన్	86	25 రైద్విహిత	రైద్విహిత
48	9 కుజరీ	కుజరీ	87	1 విచితచా	విచితచా
..	29 మోదచాన్	మోదచాన్	..	12 ధన్వంత	ధన్వంత
49	4 జీర్ణదా	జీర్ణదా	..	21 ప్తార్పణ	ప్తార్పణ
..	6 కణ్ణధను	కణ్ణధను	88	6 ప్రభాత	ప్రభాత
..	15 శ్వకేశవత్సై	శ్వకేశవత్సై	..	14 స్వామిన్	స్వామిన్
50	21 త్యమక్తి	త్యముక్తి	..	24 బద్ధాశ్చరీశ్వత్సరే	బద్ధాశ్చరీశ్వత్సరే
57	14 ఉజ్జ్వరి	ఉజ్జ్వరి	89	14 చావాతిభగ్గ్య	చావాతిభగ్గ్య త్రవ
58	8 స్పిద్యైక	స్పిద్యైక	90	3 వర్షయ	వర్షయ
..	12 లయోలయః	లయోలయః	..	5 దైస్వాంవ	దైస్వాంవ
59	2 యూర్తిర్న	యూర్తిర్న	..	8 త్యస్తమీ	త్యస్తమీ
..	22 జడాస్వ	జడాస్వ	..	17 ప్రభాత	ప్రభాత
65	19 జటాయు	జటాయు			
	మోక్ష	రోక్ష			

శ్రియే జాతశ్చియ అనిర్యాయ శ్రియం వయో జనిత్యభ్యో ద
ధాతి, శ్రియం వసానా అన్యుతత్వమాయా భవంతి సత్యా
సమిధామితద్రా- ఆయాతు భగవతీ దేవీ శ్రీ స్స వర్ణ వర్ణా

ద్వితీయాం, వారీశ్చతసః * ఆభిర్గీర్భిః * ఆశ్రావయ అస్తు శ్రౌషట్ య
జ యే యజామహే వౌషట్ ఓమ్ హ్రీమ్ ఓమ్ సువర్చువర్భాః
క్షమ్ ఓమ్ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే * ఆయాతు భగవాన్ * విష్ణు
స్స ర్వేషామధిపతిః * (విష్ణుమావాహాయామి) యామ్ ఓమ్ అని
రుద్ధసర్వదుష్టసంహారాత్మకవిభక్తకవ్యవాహజీవకలాం ధార్యా
గ్నికుండే ఆవాహయామి వషట్ స్వాహా స్వధా నమః.

తృతీయాం, వారీశ్చతసః * ఆభిర్గీర్భిః * ఆశ్రావయ అస్తు శ్రౌషట్ య
జ యే యజామహే వౌషట్ ఓమ్ హ్రీమ్ ఓమ్ సువర్చువర్భాః
క్షమ్ ఓమ్ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే * ఆయాతు భగవాన్ *
విష్ణుస్స ర్వేషామధిపతిః * (విష్ణుమావాహాయామి) యామ్
ఓమ్ అనిరుద్ధసర్వదుష్టసంహారాత్మకవిభక్తకవ్యవాహజీవకలాం
విమానే ఆవాహయామి వషట్ స్వాహా స్వధా నమః.

చతుర్థీం, వారీశ్చతసః * ఆభిర్గీర్భిః * ఆశ్రావయ అస్తు శ్రౌషట్ యజ
యే యజామహే వౌషట్ ఓమ్ హ్రీమ్ ఓమ్ సువర్చువర్భాః
క్షమ్ ఓమ్ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే * ఆయాతు భగవాన్ *
విష్ణుస్స ర్వేషామధిపతిః * (విష్ణుమావాహాయామి) యామ్ ఓమ్
అనిరుద్ధసర్వదుష్టసంహారాత్మక విభక్తకవ్యవాహజీవకలామర్చ
కే ఆవాహయామి వషట్ స్వాహా స్వధా నమః.

తథా శ్రీభూమ్యోరావాహనే ధ్రువశ్రీదేవ్యాః కౌతుక శ్రీదేవ్యాం
శ్రియ ముత్సవ శ్రీదేవ్యాం ధృతి స్స పనశ్రీదేవ్యాం పవిత్రీం బలి
శ్రీదేవ్యాం ప్రమోదాయినీం ధ్రువభూదేవ్యాః కౌతుకభూమ్యాం హరి

సగణా ససైన్యా పరమపురుషసహాయా సహదేవతాభిరనుమ
 న్యతామ్, యా పద్మాసనా పద్మహస్తా హంసనిర్యాఖ్యవా
 హినీ నిత్య మృషిభిశ్చనుగామినీం తామజాం పుణ్డరీకనయ
 నాం భగవతీ ¹మోం శ్రీయమావాహయామి, ధృతిమావా
 హయామి, పవిత్రీమావాహయామి, ప్రమోదాయినీమావా
 హయామి.

ణీ ఉత్సవభూమ్యాం పౌష్టిం స్నానభూమ్యాం క్షీణీం బలిభూమ్యాం
 మహీమావాహయేత్ * ¹ఈమ్.

* అస్మిన్ పక్షే చలకలాగర్భితాని బింబాని బింబాంతరాజ్యేన సమృద్ధ్యంతే.
 యథా కర్మణ ఏకస్య కల్పితాః పంచ మహ్నయః, యథా చైకశరీరస్య వాయుపంచ
 కకల్పనమ్, తథా చైకవిమానస్య పంచచేరాణి కల్పయేదితి భగవద్భృగువచనరీత్యా
 బేరపంచకస్య ద్రువకాతుకాత్సవస్నాపనబలిబేరయాపస్య క్రమాద్విష్ణుపురుషసత్యాచ్యు
 తానిరుద్ధనామకమూర్తిపంచకస్యవహరః ప్రసిద్ధః. తదా ధ్రువస్య విష్ణురితి కాతుకస్యపురు
 ష ఇత్యేతస్సవస్య బేరస్య సత్య ఇతి స్నాపనస్యాచ్యుత ఇతి బలేరనిరుద్ధ ఇతి ప్రతి నియ
 తో న్యవహరః. అర్చనాకాలే తు పూర్వోక్తనయే ద్రువకాలాను క్రమాత్కృతుకాదిచ
 తుష్టవిష్ణుపురుషసత్యాచ్యుతకలానామాధానాత్కృతుకో విష్ణురొత్సవః పురుషః స్నా
 పనస్సత్యః బలిరచ్యుత ఇతి ప్రతినియతవ్యవహరస్య సంకోచః ప్రాప్యతే.

కించ 'ఆదిమూర్తేశ్వతుర్మూర్తిత్వాత్క్రమేణ విష్ణుర్మహావిష్ణు సుదావిష్ణుర్వావి
 పీనారాయణ ఇతి చతుర్మూర్తయో భవంతి. విష్ణోరంశః పురుషో మహావిష్ణోరంశస్సత్యః
 సదావిష్ణో రంశోఽచ్యుతో వ్యాపి నోఽంశోఽనిరుద్ధ ఇతి భర్మాది బ్రహ్మగుణైశ్చ
 తుర్ధా భిద్యతే, పురుషః పురుషాత్మకః పరమపురుషో ధర్మమయ ఇతి సత్యస్సత్యాత్మ
 కో జ్ఞానస్సర్వతేజో మయ ఇత్యచ్యుతోఽపరిమిత విశ్వరూపీ పరితీత్యనిరుద్ధో మహా
 నైవైరాగ్యస్సంహారక ఇతి త్యాది భగవన్మరీచి వచనేన తత్ర కుండలీకృత పురుషమావా
 హయామి సత్యమావాహయాచ్యుత మావాహయామ్యనిరుద్ధమావాహయామి త్యుక్తే
 షు చతుష్ట మూర్తిషు తదుక్త చత్వారి నామాని సంయోజ్య మూర్ధ్నివిష్ణుం దిక్షు చ
 త్వారి నామాని చోక్త్వా తత్తద్భింబేషు మూర్త్యావాహనం కేచిత్కుర్వంతి. తత్పక్షే సర్వ
 తోపచారసమర్పణేషు పంచమూర్తి భిరుపచార సమర్పణే యుగపదేన సర్వేషాం బిమ్బ
 నామర్చనం సిద్ధ్యతీతి తే వదంతి. తత్ర విచారణీయవిశేషాస్తు స్థలాంతరే విమృశ్యంతే.

వేదిని దేవీ వసున్ధరీ స్యాద్వసుథా దేవీ వాసవీ, బ్రహ్మవర్చసః
పితృణాం శ్రోత్రం విష్ణుర్మనః - ఆయాతు భగవతీ దేవీ హరిణీ
శ్యామవర్ణా సగణా ససైన్యా పరమపురుషసహాయా సహ
దేవతాభిరనుమన్యతామ్, యా ¹నీలోత్పలాసనా నీలోత్పల
హస్తా మహాచాతకవాహినీ నిత్యమృషిభిశ్చానుగామినీం తామ
జాం నీలోత్పలనేత్రీం భగవతీ ²మోం హరిణీమూవాహయామి,
పౌష్టిమూవాహయామి, ³క్షోణీమూవాహయామి, మహీమూ
వాహయామి.

తతః పరం స్నాపనౌత్పవబలిచేరేషు చతుర్వపి పూర్వవద్విష్ణోః
శ్రియో మహ్యశ్చావాహనం కుర్యాత్.

అథ మంత్రాసనం సజ్కల్ప్య

‘ప్రతద్విష్ణురస్తాసన’మితి కుశదర్శపుష్పాన్యతమేనాసనం

ప్రతద్విష్ణుస్తవ తే వీర్యాయ, మృగో న భీమః కుచరో
గిరిష్ఠాః, యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేషు, అధిష్ఠీయన్తి భువ
నాని విశ్వా. అస్తాసనగ్ం శుభం లోకే బ్రుసీ శుద్ధస్తపోమ
యమ్, తపశ్చాయుస్తథా యోగమస్తు తే పరమం పదమ్.
విష్ణవేనమః ఆసనం దదామి* గి. శ్రియై నమః ఆసనం దదా
మి ర. హరిణ్యై నమః ఆసనం దదామి ర.

విశ్వాధికానామితి స్వాగతం సమ్ముఖీకరణం

విశ్వాధికానాం భువనాదికర్త్రే ధాత్రే తపోయజ్ఞ సువేదమూ
ర్తే, సుస్వాగతం యత్ర తు తత్ర యస్మా తత్తే పదం సూరిభి

¹ఉత్పలాసనా ఉత్పలహస్తా ²గ్లామితి ³క్షోణీం.

* విష్ణవే నమః ఆసనం కల్పయామితి వా వచన్

స్వాగతం తే. విష్ణువేనమః స్వాగతం దదామి* గి. శ్రియైనమః
స్వాగతం దదామి ర. హరిశ్చైత్యనమః స్వాగతం దదామి ర.

మనోభిమన్తేత్యర్చనానుమానయాచనం

మనోభిమన్తా మానవస్సుధర్మా యన్మాతరం పితరో మాన
సేషు, అమోఘమోఘం ప్రతివేద వేదాస్స్వకం జనానా
మనుమన్యతామిదమ్. విష్ణో అర్చనార్థం ప్రసీద, † పురుష
అర్చనార్థం ప్రసీద, సత్య అర్చనార్థం ప్రసీద, అచ్యుత అర్చ
నార్థం ప్రసీద, అనిరుద్ధ అర్చనార్థం ప్రసీద, శ్రీః అర్చనార్థం
ప్రసీద, ధృతి అర్చనార్థం ప్రసీద, ఐవిత్రి అర్చనార్థం ప్రసీద,
ప్రమోదాయని అర్చనార్థం ప్రసీద, హరిణి అర్చనార్థం ప్రసీద,
పౌష్ణి అర్చనార్థం ప్రసీద, ఊణి అర్చనార్థం ప్రసీద, మహి
అర్చనార్థం ప్రసీద.

‡ త్రీణి పదా - ఇంద్రోభిమన్తేతి సాదయోర్జలం సంస్రావయేత్పాద్యం
త్రీణి పదా విచక్రమే విషుర్గోపా అదాభ్యః, తతో ధర్మాణి
ధారయత్. ఇంద్రోభిమన్తా మనవో వాయవశ్చాపస్సమగ్రా అభి
తో యస్య దద్యాత్, విష్ణో ఇమాం వైష్ణవాం స్తర్పయామి
ప్రసీద దేవాధికతేజసైనమ్. విష్ణువే నమః పాద్యం దదామి గి.
శ్రియై నమః పాద్యం దదామి ర. హరిశ్చైత్య నమః పాద్యం
దదామి ర.

* విష్ణోః స్వాగతం. శ్రియః స్వాగతం మహ్యః స్వాగతమితి వా వచేత్.

† విష్ణో భవానిదమర్చనమనుమన్యతామ్, శ్రీః భవతీ ఇదమర్చనమనుమన్య
తామ్, హరిణి భవతీ ఇదమర్చనమనుమన్యతామ్, ఇతి వా వచేత్.

‡ త్వంశ్రీతి పాద్యాభిమన్తేతిమితి పూర్వోక్తనమోనాభిమన్తేతి పాద్యం
దద్యాత్. మంత్రస్తు యే పుటే ద్రవ్యవ్యుః.

* ఆమావాజ్యస్య-త్రిదైవ ఇతి దేవస్య దక్షిణహస్తే స్పృశ్యమర్ఘ్యం యోగే యోగే శన్నోదేవీ రిత్యాచమనీయంచ దద్యాత్.

ఆమావాజ్యస్య ప్రసవో జగమ్యాదా ద్యావాపృథివీవిశ్వశం భూ, ఆహుగంతాం పితరా మాతరా చామాసోమో అమృత త్వాయ గమ్యాత్. త్రిదైవః పృథివీమేష ఏతామ్, విచక్రమే శతర్షసం మహిత్యా, ప్రవిష్ణురస్తు తవసస్తపీయా, త్వేషగ్గ్ హ్యస్య స్థవిరస్య నామ. విష్ణవే నమః అర్ఘ్యం దదామి గి శ్రియై నమః అర్ఘ్యం దదామి ర. హరిత్యై నమః అర్ఘ్యం దదామి ర.

యోగే యోగే తవస్తరం వాజే వాజే హవామహే, సఖాయ ఇంద్రీమూతయే. శన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే, శం యోరభిస్రవన్తు సః, విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హరిత్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

ఘృతాత్పరి- విచక్రమ ఇత్యాస్యవివరగతం యథా భావయేత్తథా తా మ్బాలం

ఘృతాత్పరి మండ ఇవాప్పు స్నేహః సర్వాధికస్సర్వధత్తేషు శర్వః, సచేతనశ్చేతయతే స్వశక్త్యా ఏకో లోకా గర్భవ త్పాతు సర్వా. విచక్రమే పృథివీమేష ఏతామ్, తేత్రాయ విష్ణుర్మనుషేద శస్య, ధ్రువాసో అస్య కీరయో జనాసః, ఉరుక్షితిగ్ం సుజనిమా చకార. విష్ణవే నమః తామ్బాలం దదామి గి. శ్రియై నమః తామ్బాలం దదామి ర. హరిత్యై నమః తామ్బాలం దదామి.

* ఆమావాజ్యస్యేతి పాత్రశోధనే వినియుజ్యతే ప్రాయః. అర్ఘ్యాభిషేచనాదుని ప్రేత్యుక్తం సంపాద్య దేయమ్. మన్తస్థ ప్రాక్ పుష్పటే ప్రవేశ్యః.

ఇతి మన్తాసనం పంచోపచారం విజ్ఞేయం భవతి.

అథ స్నానాసనం సంకల్ప్య

భూః ప్రపద్య ఇతి దేవేశం నమస్కృత్యపరం రంహ ఇతి పీఠాదాదాయ
స్వస్తి సూక్తం జప్త్వా ప్రతద్విష్ణుస్తవత ఇతి స్నానశీలే దేవం సంస్థాప్య

భూః ప్రపద్యే భువః ప్రపద్యే సువః ప్రపద్యే భూర్భువ
స్సువః ప్రపద్యే విరాజమానం తమజం ప్రపద్యే తేజోమయం
తేజసామప్యగచ్యుగం సర్వాత్మానం తమసః పారభూతం భూ
త్యా విశ్వం పాతి యస్తం ప్రపద్యే, విష్ణుం ప్రపద్యే, పురుషం ప్రప
ద్యే, సత్యం ప్రపద్యే, అచ్యుతం ప్రపద్యే, అనిరుద్ధం ప్రపద్యే.
పరం రంహ ఆస్థాస్యే గారుడం రంహ ఆస్థాస్యే గారుత్మనం
రంహ ఆస్థాస్యే, సర్వం సర్వరంహో వైష్ణవమహమాస్థాస్యే.
స్వస్తి నో మిమితామ్* ప్రతద్విష్ణుస్తవతే వీర్యాయ, మృగో
నభీమః కుచరోగిరిష్ఠాః, యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేషు,
అధిక్షీయన్తి భువనాని విశ్వా.

వేదాహముపాసహావీతి పాదుకే పురస్తాద్విన్యస్య పాద్యమాచమనం
దత్వా

వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్, ఆదిత్యవర్ణం తమస
స్తుసారే, సర్వాణి యాపాణి విచిత్ర్యధీరః, నామాని కృ
త్వాఽభివదన్యదాస్తే. ఉపాసహావధ్యవరోహామి, ప్రజాపతేశ్వ
రణమసి, బ్రహ్మణశ్చద్విశ్వజనస్య ఛాయాసి సర్వతోమా పా
హి, భువః పునాతూషసి పూర్ణసంఘాస్తే గోకరావారమిదగ్ం
హరేయమ్. విష్ణవే నమః పాదుకే దదామి గి. త్రీణిపదా విచ
క్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః, తతో ధర్మాణి ధారయ. విష్ణవే
నమః పాద్యం దదామి గి. శ్రియే నమః పాద్యం దదామి ర.

* స్వస్తి నో మిమితాం సూక్తః 26 పుటే ద్రవ్యము

హరిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర. శన్నోదేవీ రభిష్టయ ఆపా
భవస్తు పీతయే - శంయోరభిస్తవస్తు నః. విష్ణవే నమః ఆచమ
నీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.
హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

అన్నాద్యాయ-పూత స్తస్యేతి దస్తధావనమామృతేణ రాప్యేణ
వా కాష్ఠేన కరోతి.

అన్నాద్యాయ పూహధ్య, దీర్ఘాయురహమన్నాదో భూయా
నమ్. పూత స్తస్య పారే* విష్ణవే నమః దస్తధావనం కరోమి గి.
శ్రియై నమః దస్తధావనం కరోమి ర. హరిణ్యై నమః దస్తధా
వనం కరోమి ర.

ఇదం బ్రహ్మేతి జిహ్వశోధనం, పూత స్తస్యేతి గండాపం యన్మేగర్భ
ఇతి ముఖప్రత్యక్షనం యోగే యోగే శన్నాదేవీరిత్యాచమనం

ఇదం బ్రహ్మపునీమహే, బ్రహ్మ పునాతు. విష్ణవేనమః
జిహ్వశోధనం కరోమి గి. శ్రియై నమః జిహ్వశోధనం కరోమి గి.
హరిణ్యై నమః జిహ్వశోధనం కరోమి ర.

పూత స్తస్య పారే* విష్ణవేనమః గండాపం భావయామి గి.
శ్రియై నమః గండాపం భావయామి ర. హరిణ్యై నమః గండా
పం భావయామి ర.

యన్మే గర్భే వసతః పాపముగ్రం యజ్ఞాయ మానస్య చ
కించిదైర్ఘ్యమ్, పాపం జాతస్య యస్య భువి వర్త తో మే
తస్య తత్పావమానీభీరహం పునామి. విష్ణవే నమః ముఖ
ప్రత్యక్షనం కరోమి గి. శ్రియై నమః ముఖప్రత్యక్షనం కరోమి ర.
హరిణ్యై నమః ముఖప్రత్యక్షనం కరోమి.

యోగే యోగే-శన్నోదేవీ, విష్ణవేనమః ఆచమనీయం దదా

మి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హరిశ్చై నమః
ఆచమనీయం దదామి ర.

అతో దేవాదినా తైలోద్వర్తనం మూర్ధాదిపాద పర్యంతం కరోతి.
అతో దేవా అవన్తు నః ౬. విష్ణవే నమః తైలోద్వర్తనం కరో
మి గి. శ్రియై నమః తైలోద్వర్తనం కరోమి ర. హరిశ్చై నమః
తైలోద్వర్తనం కరోమి ర.

తీంత్రిణీరస శిలాచూర్ణ ఖండశీక పలాల భస్మామలకాదిభిః
పరిలిఖితమిత్యజ్ఞశోధనం కరోతి. అష్టమ్యాం చ నవమ్యాం చ చతుర్ద
శ్యాం చ పర్వణి, అభ్యంజనం చ దంతానాం ధావనం వర్జయేత్తథా
ఇతి క్రియాధికారే భృగుః.

పరిలిఖితం రక్షః పరిలిఖితా అరాతయః, పరిలిఖితం సోఽస్తి
యోఽస్మాక్ ద్వేష్టి యం చ వయం ద్విష్టుః విష్ణవే నమః అజ్ఞ
శోధనం కరోమి గి. శ్రియై నమః అజ్ఞశోధనం కరోమి ర. హరి
శ్చై నమః అజ్ఞశోధనం కరోమి ర.

వారీశ్చతస్ర ఇతి వారిణా సంస్నాప్య¹

వారీశ్చతస్రః సదృశః కపీనాం పత్యుః ప్రత్యావరితాక్షరంచ,
భూయో భూత్యై భువనస్య పుష్ట్యై స్నాయిత యస్సజ్గతం
స్నాపయామి. విష్ణుం వారిణా స్నాపయామి గి. శ్రియం
వారిణా స్నాపయామి ర. హరిణీం వారిణా స్నాపయామి ర.

¹(నమో వరుణః శుద్ధ ఇతి క్షీరేణాగ్న ఆయాహీతి ఘృతేన దధిక్రావణ్ణ
ఇతి దధ్నా భూరానిలయ ఇతి గన్ధతోయేనాగ్నిమీశ ఇతి మధునా
యాః ఫలినీర్యా ఇతి నాళికేరోదకేన శ్రియే జాత ఇతిహరిద్రోదకేన
గంధద్వారాః పేతోర్వర్జ్యేతి గన్ధతోయేన చాస్తరాస్తరా వారీశ్చ
తస్ర ఇతి శుద్ధతోయేన ప్రత్యేకం సంస్నాప్య.

నమో వరుణశ్శుద్ధశ్శుద్ధోహమస్మి, శుద్ధో బ్రహ్మ వీరో హ
ర్యథా శుద్ధః, పంచభూతాస్తథా శుద్ధాశ్శుద్ధోహమస్మి, బ్ర
హ్మైహమస్మి హరిరస్మి ఈశ ఈశోఽస్మి భవభవనామహే, వి
ష్ణుం క్షీరేణ స్నాపయామి గి. శ్రియం క్షీరేణ స్నాపయామి ర.
హరిణీం క్షీరేణ స్నాపయామి ర. వారీశ్చ తస్యః * గి. ర. ర.
అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే, నిశాతా
సథ్ని బర్హిషి. విష్ణుం ఘృతేన స్నాపయామి గి. శ్రియం ఘృతేన
స్నాపయామి ర. హరిణీం ఘృతేన స్నాపయామి ర. వారీశ్చ
తస్యః గి. ర. ర.

దధి క్రావ్ణో అకారిషమ్, జిహ్వారశ్వస్య వాజినః, సురభినో
ముఖాకరత్, ప్రాణ ఆయాగ్ంషి తారిషత్. విష్ణుం దధ్నా
స్నాపయామి గి. శ్రియం దధ్నా స్నాపయామి ర. హరిణీం
దధ్నా స్నాపయామి ర. వారీశ్చ తస్యః * గి. ర. ర.

భూరాసిలయ భూతయా (భూతయా) పరిషించామి, భువస్సుషు
మ్నయా ప్రాణవత్యా చ పరిషించామి, స్వరమృతవత్యా జోతి
ష్మత్యా చ పరిషించామి, తాగ్ం సవితుర్వరేణ్యస్య చిత్రామా
హం వృణే సుమతిం విశ్వజన్యామ్, యామస్య కణ్వో అదు
హత్ప్రీషినాగ్ం సహస్రధారాం పయసా మహీం గామ్. విష్ణుం
గన్ధతోయేన స్నాపయామి గి. శ్రియం గన్ధతోయేన స్నాప
యామి ర. హరిణీం గన్ధతోయేన స్నాపయామి ర. వారీశ్చ
తస్యః గి. ర. ర.

అగ్నిమీశే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్, హోతారం
రత్నధాతమమ్. విష్ణుం మధునా స్నాపయామి గి. శ్రియం మ
ధునా స్నాపయామి ర. హరిణీం మధునా స్నాపయామి ర.
వారీశ్చ తస్యః * గి. ర. ర.

యాః ఫలినీర్ణా అఫలా అపుష్పాయాశ్చ పుష్పిణీః, బృహస్పతి
ప్రసూతాస్తా నో ముఖ్యన్త్యోం హసః. విష్ణుం నాభికేరోదకేన
స్నాపయామి గి. శ్రియం నాభికేరోదకేన స్నాపయామి ర. హరి
ణీం నాభికేరోదకేన స్నాపయామి ర. వారీశ్చతస్రః* గి. ర. ర.

శ్రియేజాతః శ్రియ ఆనిర్యాయ శ్రియం వయో జనితృభ్యో
దధాతి, శ్రియం వసానా అమృతత్వమాయ్ భవన్తి సత్యా
సమిధా మితద్రా. విష్ణుం హరిద్రోదకేన స్నాపయామి గి.
శ్రియం హరిద్రోదకేన స్నాపయామి ర. హరిణీం హరిద్రోదకేన
స్నాపయామి ర. వారీశ్చతస్రః* గి. ర. ర.

గన్ధద్వారాం దురాధర్మం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్, ఈశ్వ
రగ్ం సర్వభూతానాం త్వమిహోపహ్వయే శ్రియమ్. ఇషే
త్వోర్జేత్వా వాయవస్థోపాయఃస్థ దేవో వస్సవితా ప్రార్ప
యత శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వచుష్మియా దేవ
భాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీరనమీవా అయత్నో
మావస్తేన ఈశతమాఘశగ్ంసో రుద్రస్య హేతిః పరి
వో వృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్ గోపతౌ స్యాదబహ్వీర్యజమా
నస్య పశూన్ పాహి. యజ్ఞస్య ఘోషదసి ప్రత్యుష్టగ్ం
రక్షః ప్రత్యుష్టా అరాతయః ప్రేయమగాద్ధిషణా బహ్నిరచ్ఛ
మనునా కృతా స్వధయా వితష్టా త ఆవహన్తి కవయః
పురస్తాద్దేవేభ్యో జప్తమిహ బర్హిరాసదే దేవానాం పరి
ఘాతమసి వర్షవృద్ధమసి దేవబర్హిర్ మాత్మాన్వజ్ఞా
తిర్యక్ష్వర్వతే రాధ్యాయమాచ్ఛేత్తా తే మారిషం దేవ
బర్హిశ్శతవల్శం విరోహ సహస్రవల్శావియగ్ం రు
హేమ సృథివ్యాసంపుచః పాహి సుసంభృతా త్వ సంత
రామ్యదిత్యై గాస్నాసీద్ద్యాత్యై సన్నహనం పూషా తే గన్ధిం

పురుషసూక్తేన సంస్కృత్య

సహస్రశీర్షా పురుషః, సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్, స భూమిం
విశ్వతో వృత్వా, అత్యతిష్ఠద్దశాజ్ఞులమ్, పురుష ఏవేదగ్ం
సర్వమ్, యద్భూతం యచ్ఛ భవ్యమ్, ఉతామృతత్వస్యేశానః,
యదన్నేనాతిరోహతి, ఏతావానస్య మహిమా, అతో జ్యాయా
గ్శ్చపూరుషః, పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని, త్రిపాదస్యామృ
తం దివి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్సరుషః, పాదోఽస్యేహాభవాత్స
నః, తతో విష్యజ్వ్యక్రామత్, సాశనానశనే అభి, తస్మాద్వి
రాడజాయతి, విరాజో అధిపూరుషః, స జాతో అత్యరిచ్యత,
పశ్చాద్భూమిమథో పురః, యత్సరుషేణ హవిషా, దేవా
యజ్ఞమతన్వత, వసంతో అస్యాసీదాజ్యమ్, గ్రీష్మఞ్శర్మశ్శరద్ధవిః,
సప్తాస్యాసక్ పరిధయః, త్రిస్సప్త సమిధః కృతాః, దేవా య

గ్రథాతు స తే మాఘాదిష్టస్య త్వా బాహుభ్యాముద్యచ్ఛే
బృహస్పతేర్ముర్ధ్నా హరామ్యర్వన్తరిక్షమన్విహి దేవజ్ఞమమ
సి. శుంధధ్వం దైవ్యాయ కర్మణే దేవయజ్ఞాయై మాతరి
శ్వనో ఘర్మోఽసి ద్యౌరసి పృథివ్యసి విశ్వధాయా అసి పర
మేణ ధామ్నా దృగ్ంహస్వ మాహ్వర్వసూనాం పవిత్రమసి
శతధారం వసూనాం పవిత్రమసి సహస్రధారగ్ం హుతస్తోకో
హుతో ద్రష్పోఽగ్నయే బృహతే నాకాయ స్వాహా ద్యావా
పృథివీభ్యాగ్ం సా విశ్వాయుసావిశ్వవ్యచాసా విశ్వకర్మా
సంపుచ్యధ్వమృతావరీర్హిణీర్మనుమత్రమా మద్గ్రాధనస్యసా
తయే సోమేన త్వాతనచ్చీన్ద్రాయ దధి విష్ణో హవ్యగ్ం రక్షస్వ.
విష్ణుం గన్ధతోయేన స్నాపయామి. గి. శ్రియం గన్ధతోయేన
స్నాపయామి ర. హరిణీం గన్ధతోయేన స్నాపయామి ర. వారీ
శ్చతస్రః * గి. ర. ర.

ద్యజ్ఞం తన్వానాః, అబధ్నః పురుషం పశుమ్, తం యజ్ఞం
 బర్హిషి ప్రాక్షః, పురుషం జాతమగ్రతః, తేన దేవా అయజన్త,
 సాధ్యా ఋషయశ్చ యే, తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః, సమృద్ధతం
 పృషదాజ్యమ్, పశూగ్ స్తాగ్ శ్చ కే) వాయవ్యాః, ఆరణ్యాః
 గ్రామ్యాశ్చ యే, తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః, ఋచస్సామాని
 జజ్ఞిరే, ఛందాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్, యజన్తస్మాదజాయత,
 తస్మాదశ్వా అజాయన్త, యే కే చోభయాదతః, గావో హజ
 జ్ఞిరే తస్మాత్, తస్మాజ్జాతా అజావయః, యత్పురుషం న్యౌ
 ధుః, కతిధా వ్యకల్పయన్, ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ, కౌ
 పూసూ పాదాపుచ్యేతే, బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్, బా
 హూ రాజన్యః కృతః, ఊరూ తదస్య యదైవశ్యః, పద్భ్యగ్ం
 శూద్రో అజాయత, చన్ద్రీమా మనసో జాతః, చక్షో
 స్సూర్యో అజాయత, ముఖాదిన్ద్రీశ్చాగ్నిశ్చ, ప్రాణాద్వాయుర
 జాయత, నాభ్యా ఆసీదన్తర్క్షమ్, శీర్ష్ణోద్వాస్సమవర్తత,
 పద్భ్యం భూమిర్దిశశ్రోత్రాత్, తథా లోకాగ్ం అకల్పయన్,
 వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్, ఆదిత్యవర్ణం తమసన్తు
 పారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్ర్య ధీరః, నామాని కృత్వాఽభి
 వదన్ యదాస్తే, ధాతా పురస్తాద్యముదాజహార, శక్రః ప్రవి
 ద్వాన్ ప్రదిశశ్చతస్రః, తమేవం విద్వానమృత ఇహ భవతి,
 నాన్యః పథా అయనాయ విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త
 దేవాః, తానిధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్, తేహ నాకం మహి
 మానస్సచస్తే, యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః. విష్ణుం
 వారిణా స్నాపయామి ౧. శ్రియం వారిణా స్నాపయామి ౨.
 హరిణీం వారిణా స్నాపయామి ౩.

మిత్రస్సపర్ణ ఇతి ప్రోతేన విమృజ్య

మిత్రస్సపర్ణశ్చస్త్రోద్ధృతౌ రుద్రస్త్వహ విష్ణుస్సవితా గోప
తిస్త్వమ్, త్వం విష్ణుర్భూతాని తు త్రాసి దైత్యస్త్వయా వృతం
జగదుత్పేన గర్భః. ధీవిష్ణుం ప్రోతేన విమృజామి. గి. శ్రియం
ప్రోతేన విమృజామి ర. హరిణో ప్రోతేన విమృజామి ర.

భూరసిభూరిత్యాదినా జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య

భూరసి భూః ప్రతిష్ఠిత్యై *

స్పృశ్యమర్ఘ్యం నివేదయేదితి స్నానాసనమప్తౌపచారం విజ్ఞేయం భవతి,
రాత్రౌ స్నానాసనమభ్యుక్షణం చ నేష్టం తస్యాం సన్ధ్యారక్షాలంకార
దీపా ఉచితా ఇతి విశేషః.

త్రిదేవః పృథివీం. *విష్ణవేనమః అర్ఘ్యం నివేదయామి గి. శ్రి
యై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. హరిణ్యై నమః అర్ఘ్యం
నివేదయామి ర.

తతోలక్ష్మారాసనం సంకల్ప్య తేజోవత్సవః విష్ణోర్ముకమితి
శ్వేతపీత కృష్ణరక్త (చిత్రశ్యామ) వస్త్రైరలంకరోతి.

తేజోవత్సవః సవితుః ప్రసవేశ్వినోర్బాహుభ్యామ్, పూ
ష్ణోహస్తాభ్యామ్. విష్ణోర్ముకం వీర్యాశే ప్రవోచం యః పార్థి
వాని విమమే రజాంగ్ సి యో అస్కభాయమత్తరగ్ం సధస్తం
విచక్రమాణస్త్రోధోరుగాయో విష్ణోరరాటమసి విష్ణోః పృష్ఠ
మసి విష్ణోశ్చ, ప్రేష్టో విష్ణోస్సూరసి విష్ణోర్ధ్రువమసి వైష్ణవమసి
విష్ణవే త్వా విష్ణవే నమః వస్త్రం దదామి గి. శ్రియై నమః
వస్త్రం దదామి ర. హరిణ్యై నమః వస్త్రం దదామి ర.

సోమస్య తనూరసీత్యుత్తరీయం

సోమస్య తనూరసి తనువం మే పాహి, సా మాతనూరావిశ
శివో మా తనూరాపిత. విష్ణోర్నుకం* విష్ణవేనమః ఉత్తరీ
యం దదామి గి శ్రియై నమః ఉత్తరీయం దదామి ర. హరి
శ్చైవనమః ఉత్తరీయం దదామి ర.

(ఇదం బ్రహ్మేతి పవిత్రం ప్రణవేనోర్ధ్వపుండ్రం విష్ణోర్నుకమితి తిలకం
ఇదం బ్రహ్మ పునీమహే, బ్రహ్మ పునాతు. విష్ణోర్నుకం*
విష్ణవేనమః పవిత్రం దదామి గి.

‘ఓమ్’ విష్ణోర్నుకం* విష్ణవే నమః ఊర్ధ్వపుండ్రం ధారయామి
గి. శ్రియై నమః ఊర్ధ్వపుండ్రం ధారయామి ర. హరిశ్చైవ
నమః ఊర్ధ్వపుండ్రం ధారయామి ర.

విష్ణోర్నుకం వీర్యాశి * విష్ణవేనమః తిలకం ధారయామి గి.
శ్రియై నమః తిలకం ధారయామి ర. హరిశ్చైవ నమః తిలకం
ధారయామి ర.)

భూతో భూతేష్విత్యాభరణం

భూతో భూతేషు చరతి ప్రవిష్టస్స భూతానామధిపతిర్భూవ,
తస్య మృత్యో చరతి రాజసూయగ్ం స రాజారాజ్యమనుమస్య
తామిదమ్. విష్ణోర్నుకం* విష్ణవే నమః ఆభరణం దదామి గి.
శ్రియై నమః ఆభరణం దదామి ర. హరిశ్చైవ నమః ఆభరణం
దదామి ర.

అగ్నిం దూతమిత్యుపవీతం దద్యాదేతేషాం విష్ణోర్నుకమిత్యనువర్తతే.
అగ్నిం దూతం వృణీమహే హోతారం విశ్వవేదసమ్, అస్య
యజ్ఞస్య సుక్రతుమ్, విష్ణోర్నుకం* విష్ణవే నమః ఉపవీతం
దదామి గి.

పూర్వవత్పాద్యమాచమనం చ దద్యాత్.

శ్రీణి పదా విచక్రమే* ఇంద్రోభిమంతా* విష్ణవేనమః పాద్యం
దదామి గి. శ్రీయై నమః పాద్యం దదామి ర. హరిణ్యై నమః
పాద్యం దదామి ర. యోగే యోగే* ఇన్నో దేవీః* విష్ణ
వే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రీయై నమః ఆచమనీ
యం దదామి ర. హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

తద్విష్ణోః పరమమిమాన్సుమనస ఇతి మూర్ధ్ని భుజయోశ్శంఖ
చక్రయోః పాదయోశ్చ పుష్పం దద్యాత్ రీ

తద్విష్ణోః పరమం పదం* ఇమాన్సుమనసః శ్రేష్ఠా దివ్యపు
ష్పాధివాసితాః, పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణ పూతాన్సుర్యస్య
రశ్మిభిః, విష్ణవే నమః పుష్పాణి దదామి గి. శ్రీయై నమః
పుష్పాణి దదామి ర. హరిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర.

తద్విప్రాస ఇమే గంధా ఇతి లలాటే గంధేనోర్ధ్వగ్రమాలిప్య బాహ్యో
ర్వక్షసి కంఠే నాభేయార్ధ్వే వా తేనాలంకుర్యాత్.

తద్విప్రాసో విపన్యవః* ఇమే గంధాన్సురభినో దివ్య గంధా
ధివాసితాః, పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణ పూతాన్సుర్యస్య రశ్మి
భిః, + విష్ణవే నమః గంధం దదామి గి. శ్రీయై నమః గంధం దదా
మి ర. హరిణ్యై నమః గంధం దదామి ర.

యదాంజనమిత్యంజనం

యదాంజనం త్రైకకుండం జాతగ్ం హిమవత ఉపరి, తేనవా

రీ సంహితాను ప్రాయశః పుష్పవ్యాసస్య ప్రాక్ సంబంధ కుర్వవ్యాసాదేవ
విధానం పూర్వమేవోక్తమ్. ఏకబేరార్చనే మరీచి భగవత్పాదమతమయధ్య పుష్పవ్యా
సః పుష్పవిగ్రహాత్పూర్వ కాలిక స్సమ్మతే. తదనుస్మత్యాత్రాపి కేచిత్పుష్పవ్యాస
మృదనం పుష్పవిగ్రహాత్పూర్వమేవోచితమితి తే చుప్యస్తే.

+ విష్ణుం గంధేనాలంకరోమితి వా వదేత్.

మూజే తేజసే యశసే భగాయ చ, విష్ణవే నమః అంజనం దదామి గి. శ్రియై నమః అంజనం దదామి ర. హరిణ్యై నమః అంజనం దదామి ర.

దేవస్య త్వేత్యాదర్శం దర్శయిత్వా పుష్పన్యాసం కుర్యాత్.

దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవే, అశ్వినోర్బాహుభ్యామ్, పూష్ణో హస్తాభ్యామ్, విష్ణవే నమః ఆదర్శం దర్శయామి గి. శ్రియై నమః ఆదర్శం దర్శయామి ర. హరిణ్యై నమః ఆదర్శం దర్శయామి ర.

(ధ్రువపీఠే పుష్పన్యాసః)

ధ్రువపాదయోర్మధ్యే ఓమ్ విష్ణవే నమః, ప్రాగాది చతుర్దిక్షు క్రవేణ, ఓమ్ పురుషాయ నమః, ఓమ్ సత్యాయ నమః, ఓమ్ అచ్యుతాయ నమః, ఓమ్ అనిరుద్ధాయ నమః, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ కపిలాయ నమః, ఓమ్ యజ్ఞాయ నమః, ఓమ్ నారాయణాయ నమః, ఓమ్ పుణ్యాయ నమః - ద్వితీయావరణే - ప్రాగాది, ఓమ్ వారాహాయ నమః, ఓమ్ నారసింహాయ నమః, ఓమ్ వామనాయ నమః, ఓమ్ త్రివిక్రమాయ నమః, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ సుభద్రాయ నమః, ఓమ్ ఈశితాత్మనే నమః, ఓమ్ సర్వోద్వహాయ నమః, ఓమ్ సర్వవిద్యేశ్వరాయ నమః - తృతీయావరణే - ప్రాగాది, ఓమ్ ఇంద్రియ నమః, ఓమ్ యమాయ నమః, ఓమ్ వరుణాయ నమః, ఓమ్ కుబేరాయ నమః, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ అగ్నయే నమః, ఓమ్ నిర్ఋతయే నమః, ఓమ్ వాయవే నమః, ఓమ్ ఈశానాయ నమః. ఓమ్ శ్రియై నమః, ఓమ్ ధృత్యై నమః, ఓమ్ పవిత్ర్యై నమః, ఓమ్ ప్రమోదాయై నమః, ఓమ్ హరిణ్యై నమః ఓమ్ పౌష్ట్యై నమః, ఓమ్ ఊర్జ్యై నమః, ఓమ్ మహ్యై నమః.

(కౌతుకపీఠే పుష్పన్యాసః)

కౌతుకపీఠే ప్రాగాది, ఓమ్ సుభద్రాయ నమః, ఓమ్ హయ
త్మకాయ నమః, ఓమ్ రామదేవాయ నమః, ఓమ్ పుణ్యదే
వాయ నమః - ఆగ్నేయాది - ఓమ్ సర్వాయ నమః, ఓమ్
సుఖావహాయ నమః, ఓమ్ సంవహాయ నమః, ఓమ్ సువహాయ
నమః - ద్వితీయావరణే - ప్రాగాది, ఓమ్ మిత్రం ప్రపద్యే,
ఓమ్ అత్రిం ప్రపద్యే, ఓమ్ శివం ప్రపద్యే, ఓమ్ విశ్వం
ప్రపద్యే, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ సనాతనం ప్రపద్యే, ఓమ్
సనన్దనం ప్రపద్యే, ఓమ్ సనత్కుమారం ప్రపద్యే, ఓమ్
సనకం ప్రపద్యే - తృతీయావరణే - ప్రాగాది, ఓమ్ ఇంద్రియ
నమః, ఓమ్ యమాయ నమః, ఓమ్ వరుణాయ నమః, ఓమ్
కుబేరాయ నమః, ఆగ్నేయాది, ఓమ్ అగ్నియే నమః, ఓమ్
నిర్ఋతయే నమః, ఓమ్ వాయవే నమః, ఓమ్ ఈశానా
య నమః.

పుష్పన్యాసదేవా ధ్రువకౌతుకపీఠసమాశ్రితాః ప్రథమావరణే ద్వితీ
యావరణే చ స్థితా బహిర్ముఖాః - తృతీయావరణే లోకపాలా దేవా
భిముఖాస్సచుర్వనీయాః, నామ్నా ప్రణవాది సమోఽంతం పుష్ప
న్యాసః. ఏతేషామేకాదశోపచారైరర్చనం భవతి.

పుష్పన్యాసదేవేభ్యః ఆసనం దదామి, స్వాగతం దదామి,
దేవా అనుమన్యంతామ్, పాద్యం దదామి, ఆచమనీయం దదామి,
పుష్పాణి దదామి, గంధం దదామి, ధూపం దదామి, దీపం
దర్శయామి, అర్ఘ్యం నివేదయామి, ఆచమనీయం దదామి.

దక్షిణే - ఓమ్ మార్కండేయం ప్రపద్యే, ఉత్తరే - ఓమ్ భృగుం
ప్రపద్యే, భిత్తిపార్శ్వే, దక్షిణే - ఓమ్ బ్రహ్మణం ప్రపద్యే,
ఉత్తరే - ఓమ్ గంగాధరం ప్రపద్యే, ద్వారప్రదేశే, దక్షిణే - ఓమ్

ధాత్రే నమః, ఉత్తరే-ఓమ్ విభాత్రే నమః, అధః-ఓమ్ భువం
 గాయ నమః, ఉద్ధే-ఓమ్ పతజ్గాయ నమః, దక్షిణకవాటే-
 ఓమ్ పతిరాయ నమః, ఉత్తరకవాటే-ఓమ్ వరణాయ నమః,
 దక్షిణద్వారదేశే-ఓమ్ మణికాయ నమః, ఉత్తరద్వారదేశే-
 ఓమ్ సంధ్యాయై నమః. అస్తరాలే-ఓమ్ న్యతాయ నమః, ఓమ్
 ఇంద్రియ నమః, ద్వితీయద్వారే-ఓమ్ విఖనసే నమః, ఓమ్
 తాపసాయ నమః. తృతీయద్వారే-ఓమ్ కిష్కిన్ధాయ నమః,
 ఓమ్ తీర్థాయ నమః. (సోపానమధ్యే-ఓమ్ శ్రీభూతాయ నమః,
 ఓమ్ గరుడాయ నమః. ఆగ్నేయ్యాం-ఓమ్ హవిరక్షకాయ
 నమః, ఓమ్ అగ్నయేనమః, దక్షిణే-ఓమ్ వివస్వతే నమః, ఓమ్
 వైవస్వతాయ నమః, నైర్ఋత్యాం-ఓమ్ నిర్ఋతయే
 నమః, ఓమ్ బలిరక్షకాయ నమః, పశ్చిమే-ఓమ్ మిత్రాయ
 నమః, ఓమ్ వరుణాయ నమః, వాయవ్యే-ఓమ్ పుష్పేశాయ
 నమః, ఓమ్ మరుతే నమః, ఉత్తరే - ఓమ్ క్షత్రే నమః, ఓమ్
 కుబేరాయ నమః, ఐశాన్యాం-ఓమ్ ఈశానాయ నమః, ఓమ్
 భాస్కరాయ నమః, భూతపీఠే, ప్రాగాది చతుర్దిక్షు - ఓమ్
 చక్రాయ నమః, ఓమ్ ధ్వజాయ నమః, ఓమ్ శఙ్ఖాయ నమః,
 ఓమ్ యూథాధిపాయ నమః, ఓమ్ అక్షహస్తే నమః. గోపుర
 ద్వారదక్షిణవామయోః-ఓమ్ నాగరాజాయ నమః, ఓమ్ గణే
 శాయ నమః).

ఇత్యేతేషాం నామమంత్రైరర్చనం కుర్యాదితి పుష్పన్యాసః.

పశ్చాత్ అభ్యంతరం ప్రవిశ్య భూరాలనియేతి ద్వారప్రక్షాళనంచరేత్.

భూరాలనియ భూతయా పరిషించామి భువస్సుషుమ్నయా
 ప్రాణవత్త్యా చ పరిషించామి, స్వరమృతవత్త్యా జ్యోతిషత్త్యా
 చ పరిషించామి, తాగ్ం సవితుర్వరేణ్యస్య చిత్రామాహం

వృణే సుమతిం విశ్వజన్యామ్, యామస్య కణ్వో అదుహత్రప్రీ
నాగ్ం సహస్రధారాం పయసాం మహీం గామ్.

ధర్మాయేతి దక్షిణే జ్ఞానాయేతి మధ్యమే విశ్వరాయేతి వామే
పుష్పాణి నిక్షిప్య

ఓమ్ ధర్మాయ నమః ద్వారదక్షిణే, ఓమ్ జ్ఞానాయ నమః ద్వా
రమధ్యమే, ఓమ్ విశ్వరాయ నమః ద్వారవామే. ధర్మాదిభ్యః
పుష్పం దదామి.

ద్వారవామభాగే సర్వత్ర రక్షార్థం సేనాధిపతిమర్చయేదితి విజ్ఞా
యతే.

ఆగ్నేయో యస్మాద్యజామహే త్వా విశ్వే సదాత్వం మహి
తోనుశంభో, వైరాజస్తే సుహృతం నిధతామ్. ప్రేత్యమధీశో
విబుధానామనాదిః, యామేశస్తాం ధనితాం దధాతు. ఓమ్
విష్వక్సేనం ప్రపద్యే గి. పుష్పాణి దదామి.

ఇతి శ్రీవైఖానసే నృసింహవాజపేయీయే భగవదర్చాప్రకరణే
అనుక్రమణికాయాం చతుర్థః ఖండః.

అ థ ప ఙ్గా మః ఖ ఙ్గా.

అథ పాదా ప్రత్యుఖ్యానమార్యాస్థానముపవిశ్య పరోమాత్రయా
బృహస్పతిరిమే ధూపా ఇతి చతుర్దిక్షు ధూపం ధూపయేత్.

పరో మాత్రయా తను వావృధాన, నతేమహిత్వ మన్వశ్ను
వన్తి, ఉభే తే విద్మ రజసీ పృథివ్యా, విష్ణో దే వ త్వం పర
మస్య విత్సే .. బృహస్పతిర్దేవానామిమం యజ్ఞం బృహతో
మే దధాతు, బృహస్పతివీతయే, (బృహస్పతిస్సమం దధాతు
బృహస్పతిర్యజ్ఞం దధాతు, బృహస్పతివీతయే - బృహస్పతే
అతి యదర్యోఅర్హాద్ధ్యుమద్విభాతిక్రతు మజ్జీనేషు, యద్దీదయ
చ్చవసర్తవ్రజా తతదస్మాసు ద్రవిణం ధేహి చిత్రమ్ - ఉప
యామ గృహీతోఽసి బృహస్పతే త్వేష తే యోనిః, బృహ
స్పతివీతయే) - ఇమే ధూపాస్సురభినో దివ్యధూపాధివాసితాః,
పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణపూతాస్సూర్యస్య రశ్మిభిః. †విష్ణవే
నమః ధూపం ధూపయామి గి. శ్రియై నమః ధూపం ధూప
యామి ర. హరిణ్యై నమః ధూపం ధూపయామి ర.

విష్ణోః కర్మాణి-శుభ్రాజ్యోతిరితి పార్శ్వయోర్దీపం దర్శయేత్.
విష్ణోః కర్మాణి* శుభ్రాజ్యోతిశ్చ దేవానాం* విష్ణవే నమః
దీపం దర్శయామి గి. శ్రియై నమః దీపం దర్శయామి ర. హరి
ణ్యై నమః దీపం దర్శయామి ర.

త్రిర్దేవ-ఇన్ద్రియాఃఃతి నేత్రయోర్దర్శయేద్వీక్షణార్ఘ్యం
త్రిర్దేవః పృథివీమ్ * ఇన్ద్రియాణి శతక్రతో యాతేజనేషు
పంచసు, ఇన్ద్రితానిత ఆవృణే. *విష్ణవే నమః అర్ఘ్యం నివే
దయామి * గి. శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. హరి
ణ్యై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర.

† విష్ణవేనమః ధూపేన ధూపయామి, ధూపం దదామితి వా కరేత్.

కౌత్సవం బేరమాసాద్య ఆసనస్నానవస్త్రాంకార పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యచమనాని దద్యాత్.

ప్రతద్విష్ణుః * విష్ణవేనమః ఆసనం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆసనం దదామి ర. వారిణ్యై నమః ఆసనం దదామి ర. ఆపో హిష్ఠామయో భువః, తా న ఉజ్జరే దధాతన, మహేరణాయ చక్షుసే, యోవశ్శినతమో రసః, తస్య భాజయతే హ నః, ఉశతీరివ మాతరః, తస్మా అరణ్యమానువః, యస్య క్షయాయ జన్వళి, ఆపో జనయథాచ నః. విష్ణవే నమః స్నానాయాభ్యుక్షణం కరోమి గి. ర. ర. తేజోవత్సవః* విష్ణవే నమః వస్త్రం దదామి గి. ర. ర. త్రీణి పదా* ఇన్ద్రోభిమంతా * విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి. గి. ర. ర. యోగే యోగే * శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. ర. ర. తద్విష్ణోః పరమం* ఇమాస్సుమనసః* విష్ణవే నమః పుష్పాణి దదామి గి. ర. ర. తద్విప్రాసః* ఇమే గన్ధాః* విష్ణవే నమః గన్ధం దదామి గి. ర. ర. పరోమాత్రయా* బృహస్పతిర్దేవానాం* ఇమే ధూపాః* విష్ణవే నమః ధూపం దదామి గి. ర. ర. విష్ణోః కర్మాణి* శుభ్రాజ్యోతిః* ‡ విష్ణవే నమః దీపం దద్యామి గి. ర. ర. త్రిదేవః పృథివీ* ఇంద్రియాణి శతక్రతో* ధివిష్ణవే నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి గి. ర. ర. యోగేయోగే* శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి. గి. ర. ర.

‡ విష్ణవేనమః దీపం దదామితి వా వదేత్.

ధి స్సృశ్యం దృశ్యం నివేద్యమితి త్రివిధేఽర్ఘ్యే స్నానాసనవిహితస్యైవ నివేద్యత్వవచనాత్తత్రై వార్ఘ్యనివేదయామిత్వచితమ్. తథాప్యర్ఘ్యత్వా విశేషాదిహాపి కేచిత్స్వయుజ్జతే. ఇహార్ఘ్యం దదామితి వా వదేత్. తథామస్త్రాసనేపి ద్రష్టవ్యమ్.

తదైవ స్నాపనం బేరం బలిబేరం చాసాద్య పూర్వోక్తౌత్సవబేరోచి
తానేవోపచారాః దద్యాత్. † తథా పంచబేరేభ్యోఽతిరిక్తాః బింబ
విశేషానపి యథానుశాసనం సప్తవింశతివిగ్రహైరష్టవిగ్రహైర్వాఙ్మ
యేత్. స తత్రావాహనమ్. తదైవ సాళగ్రామశ్రీమూర్తీనామర్చనం
భవతి. ‡ తేషామష్టోపచారాః.

శ్రీమహావిష్ణు శుద్ధోఽకేన స్నాపయామి (ఇతి సంస్నాప్య)
పాద్యమాచమనం పుష్పం గంధం ధూపం దీపమర్ఘ్యమాచమ
నం దదామి.

దేవస్యాగ్రే త్రిపాదోపరి నీరాజనకుంభం నిధాయ శుచీవో హవ్యా
ఇతి ప్రోక్ష్య కుంభే వరుణం పిథానే చంద్రం చతుర్దలేషు ప్రాగాది
క్రమేణ వారాహం నారసింహం వామనం త్రివిక్రమమిత్యావాహ్యష్టో

† ‘అర్చయేత్లాకికం బేరం సప్తవింశతివిగ్రహైరితి భగవద్భృగువచనేన సప్తవింశతివి
గ్రహారాధ్యః లాకికబేరః పరామృశ్యతే. లాకికత్వం చ బేరస్య తదాలయవిహిత
ధ్రువాది బేరపంచకభిన్నవిష్ణుబింబత్వమేవ. సప్తవింశతి విగ్రహాస్తు ఆసనస్వాగతాఽను
మానపాద్యాచమన పుష్పగంధపూపదీపార్ఘ్యాచమన స్నానష్టోతవస్త్రోత్తరీయాభరణ య
జ్ఞోపవీత పాద్యాచమనపుష్పగంధపూపదీపాచమనహవిఃపానీయాచమనముఖవాసాః.

‘లాకికం చావతారం చేత్పూజయేద్దప్తవిగ్రహైః రితివచనేనాష్టవిగ్రహైరారా
ధ్యం బేరాస్తరం లాకికం జ్ఞాప్యతే. తస్య వచనస్యాయమర్థః, ఇదం చ బేరాస్తరం పూ
ర్వోదితా ద్విలక్షణమ్. తద్వైలక్షణ్యమవతారశబ్దేనోచ్యతే. యద్యయం లాకికో బే
రోఽవతారభేదస్య రాయకృష్ణాదేః స్వాత్తదా తస్య పూజా విగ్రహైరష్టభిరేవ భవతీతి.

సవనీతేపి శయనాసన ప్రస్తావే లాకికబేరః పత్యతే. ‘కాతుకం బలిబేరం వా
అన్యల్లాకికమేవ వా, అథ వా కృష్ణరూపం వా నిత్యం శయనతల్పకే’ ఇత్యాదినా.

‡ సాళగ్రామార్చనే ఆవాహనం నిషిద్ధతే, యథోచితైరుపచారైరారాధనం
పురాణాదిషు బహుశో మహిమానువర్తనం చ ప్రస్తూయతే. తథా మరీచిభగవత్పా
దైరష్టానన్దసంహితాయాం శ్రావణః సాళగ్రామసంవాద ఉక్తః ‘వైఖానసా మత్క
లయా ప్రదీప్తాస్తస్మాత్తేషాం తప్తచక్రంహి నిర్ద్యమ్, నిర్ద్యం యద్వన్మన్త్రీసంస్కార
పూర్వ మాహ్వసం మే వ్యుక్తచక్రే శిలాయామ్’ ఇతి. సాళగ్రామమూర్తిం శ్రీమూర్తి
రితి శిష్టా వ్యవహరన్తి.

పచారైరభ్యర్చ్య వర్తికాయాం శ్రియం ధూమే భవం జ్వలనే
శ్రియం సమూరాధ్యేషజ్జలం సంప్రవ్య పుష్పగన్ధాక్షతైః పూజయి
త్వా (సురభిముద్రాం ప్రదర్శ్య)

శుచీవోహవ్యాః*

కుంభే వసుమావాహయామి, పిథానే చన్ద్రమావాహ
యామి, చతుర్దశేషు స్త్రాగది, వారాహమావాహయామి
నారసింహమావాహయామి, వామనమావాహయామి, త్రివి
క్రమమావాహయామి, ఆవాహితేభ్యో దేవేభ్యః పాద్యాచ
మనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యా చ మ నా న్య జ్ఞోపచారాన్ దదా
మి. వర్తికాయాం శ్రియమావాహయామి, ధూమే భవ
మావాహయామి, జ్వాలాయాం శ్రియమావాహయామి ఆవా
హితేభ్యో దేవేభ్యః పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్ఘ్యా
చమనాని దదామి.

విష్ణుస్తావం రక్షత్వీతి కరాభ్యాం కుంభముద్భుత్యేదం విష్ణుః, శ్రియే
జాతః, శుభ్రాజ్యోతిరితి మూర్ధాదిపాదపర్యంతం సర్వలోకహితార్థం
లలాటాంతం తద్ద్రామసమృద్ధ్యర్థం నేత్రాంతం స్థానయజమానప్రభురాజ
విజయార్థం చ త్రిః ప్రదక్షిణం భ్రామయేత్.

విష్ణుస్తావం రక్షతు చక్ర ఊర్ధ్వం ధనుః పూర్వం శక్తి ర్దక్షిణ
మపరం గదోదీచీం నందకోధస్తాద్వాసుకి రస్తరేష్వితరేస్తాః,
విఘ్నో విఘ్నాధీశో ప్రసాదాద్విందో భయాద్దుఃఖాద్యమో వరు
ణో విక్రమాత్, కుబేరోర్థక్షయాచ్ఛిస్సర్వాభ్య ఊనాభ్యస్స
మ్యక్సుమనసస్సర్వే రక్షన్తు. ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే* శ్రియే
జాతః శ్రియ ఆనిర్యాయ * శుభ్రాజ్యోతిశ్చ దేవానాం * 3.
విష్ణవే నమః నీరాజనం దర్శయామి ర. శ్రియే నమః నీరాజనం
దర్శయామి ర. హరిత్యై నమః నీరాజనం దర్శయామి ర.

(తద్దీపం పరిచారకహస్తే విస్ఫుజేత్సోఽపి సద్యవాద్యసర్వాలంకారసం
యుక్తం విమానప్రదక్షిణం కృత్వా తద్దీపం భూతపృష్ఠే విస్ఫుజేత్).
యోగే యోగే ఇత్యాచమనీయం దత్వా ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం
విష్ణుగాయత్ర్యా పుష్పాంజలిం దద్యాత్.

యోగే యోగే * శన్నోదేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం
దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హరిశ్చై
నమః ఆచమనీయం దదామి ర. ఓమ్ నమో భగవతే వాసు
దేవాయ, ఓమ్ నమో నారాయణాయ, ఓమ్ నారాయణాయ
విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్.
విష్ణవే నమః పుష్పాంజలిం దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాం
జలిం దదామి ర. హరిశ్చై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర.

(సోమం రాజానమితి ఛత్రం దేవస్య మూర్ధ్ధోపరి ధారయేత్.

సోమగ్ం రాజానం* విష్ణవే నమః ఛత్రం ధారయామి గి.
శ్రియై నమః ఛత్రం ధారయామి ర. హరిశ్చై నమః ఛత్రం
ధారయామి ర.

మరుతః పరమాత్మేతి చామరవ్యజనాదిభిః పార్శ్వయోస్సంవీజ్య
మరుతః పరమాత్మా పరమా గతిః పరం బ్రహ్మ పరం
యోగమ్, పరమాత్మానం మన్యే ఆజరం యోగ్నిరహమన్నం
వాయవే. విష్ణవే నమః చామరై ర్వీజయామి గి. శ్రియై నమః
చామరై ర్వీజయామి ర. హరిశ్చై నమః చామరై ర్వీజయామి ర.
వాయుపరీజలశయనీస్వయంధారాసత్యంధోపరిమేదినీ, సోపరిధ
త్రంగాయ. విష్ణవే నమః తాలవృంతాదిభిర్వీజయామి గి. ర. ర.

దేవస్య త్వేత్యాదర్శం ముఖే దర్శయతి.

దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవే, ఆశ్వికోర్బాహుభ్యామ్, పూ
ష్ణో హస్తాభ్యామ్. విష్ణవే నమః ఆదర్శం దర్శయామి గి. శ్రియై

నమః ఆదర్శం దర్శయామి ర. హరిశ్చైవ నమః ఆదర్శం దర్శయామి ర.)

(మాత్రాదానమ్)

కాంస్యపాత్రే ద్రోణతంకులం పూరయిత్వా తదర్థం పాదం పాదార్థం
వా తిలసంయుక్తం కృత్వా కదలీఫలాదీన్ సువర్ణం తామ్రములం
విన్యస్య (నారాచముద్రాం దర్శయిత్వా) అర్చకమాహూయ గన్ధమా-
ల్యాదిభిః సంపూజ్య ఘృతాత్పరీతి మాత్రాదానం దేవస్య దక్షిణహస్తే
నాభిమృశ్య దదాతి.

ఘృతాత్పరి మణ్ణ ఇవ* ...గోత్రాయ...శర్మణే శ్రీవైఖాన
సూత్రాయ యజ్ఞశ్శాఖాధ్యాయినే శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపిణే
అర్చకాయ తుభ్యమిదం మాత్రాదానమర్చనా సాధుణ్య సం-
పాదనాయాఽహం సంప్రదదే (ఇదం న మమ).

సోఽర్చకో దేవస్య త్వేతి ప్రతిగృహ్య మస్త్రీపుష్పమక్షతం దేవస్య
మూర్ధ్ని పాదయోశ్చ ప్రక్షిప్య నిత్యైశ్వర్యో భవేత్పాశాస్తే.

దేవస్య త్వా *

† ఋగ్యజుస్సామాఖర్వణ శ్రీవైఖానసకల్పసూత్రేతిహాసపురాణాధా-
మీమాంసా స్తోత్ర పంచాంగశ్రవణ (స్తోత్ర్య) మృదజ్గళణవమర్దశనిస్సా-
ఖాదీన్ దేవం శ్రావయేన్నతం చ దర్శయేత్.

ఋగ్వేదః :— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, అగ్నిమీశే పురోహితం
యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్, హోతారం రత్న ధాతమమ్.

† 'వేదపారాయణాదీని పురాణస్తుతిమేవ చ, దేవస్యాఽపరభాగే తు ఘోషయే-
ద్వేదమస్త్రీవాక్, బ్రహ్మజ్యైష్ఠిష్ఠభక్తైశ్చ యథాఽచార్యపురస్కర' మితు పచారణ్ణ-
య నిరూపక క్రియాధికారదశమాధ్యాయస్థ వచనైర్భక్తానామితరేషాం బ్రహ్మణా-
దీనాం తత్కాలే సమవాయే తేషామపి స్తోత్రకరణాదావన్వయం తత్కరణేఽర్చకస్య
పురోగామిత్వం చ నూచ్యతే.

యజుర్వేదః :— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, ఇషే తోవోర్జ్జేత్వా వాయవ
స్థోపాయవస్థ దేవోవస్సవితా ప్రార్పయత శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ
ఆప్యాయధ్వమఘ్నియా దేవభాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజా
వతీరనమీవా అయత్కౌమావస్తేన ఈశతమాఽ ఘ శ గం సో
రుద్రస్య హేతిః పరివో వృణక్తు ద్రువా అస్మిక్ గోపతౌ స్యాద
బహీర్వర్యజమానస్య పశూన్ పాహి.

సామవేదః :— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణా
నోహవ్యదాతయే, నిహూతా సఖి బర్హిషి.

అథర్వవేదః:—హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, శన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపో
భవన్తు పీతయే, శంయోరభిస్రవన్తు నః.

ఉపనిషత్ :— హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరేత్,
నమ ఇతి పశ్చాత్, నారాయణాయేత్యుపరిష్టాత్, ఓమి
త్యేకాక్షరమ్, నమ ఇతి ద్వే అక్షరే, నారాయణాయేతి పంచా
క్షరాణి, ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమ్, యోహ
వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమధ్యేతి, అనుపబ్రువస్సర్వ
మాయురేతి, విన్దతే ప్రాజాపత్యమ్, రాయస్పృషం గౌపత్యమ్,
తతోమృతత్వమశ్నుతే తతోమృతత్వమశ్నుత ఇతి, య ఏవం
వేద, ఇత్యుపనిషత్.

పారమాత్మికమ్:—హరిః ఓమ్, హరిః ఓమ్, విష్ణుస్సర్వేషామధిపతిః
పరమః పురాణః పరో లోకానామజితో జితాత్మక్, భవతే
భవాయ స్వాహా.

శ్రీవైఖానసకల్పసూత్రమ్:— హరి ఓమ్, అథనిషేకాదిసగ్గస్కారాన్
వ్యాఖ్యాస్యమః ఋతుసజ్జమనగర్భాధానపుంసువనసీమన్తవిష్ణు
బలిజాతకర్మోద్ధాననామకరణాన్నప్రాశన ప్రవాసాగమన పిణ్డవ

ర్థనచోళోపనయన పారాయణవ్రతబంధవిసర్గోపాకర్మ సమూర్త
నపాణిగ్రహణానీత్యష్టాదశ సగ్గస్కారా శ్చారీరాః.—అథా
గ్నానిత్యహోమాస్తే విష్ణోర్నిత్యార్చా సర్వదేవార్చా భవత్య
గ్నిర్వైదేవానామవమో విష్ణుః పరమస్తదంతరేణ సర్వా
అన్యైదేవతాః, ఇతి బ్రాహ్మణం, తస్మాద్గృహే పరమం విష్ణుం
ప్రతిష్ఠాప్య సాయం ప్రార్థ్వోమాస్తేర్చయతి...యజ్ఞేషు విహీనం
తత్సంపూర్ణం భవతి. ద్విజాతిరతద్వితో నిత్యం దేవాయతనే
వా భక్త్యా భగవంతం నారాయణమర్చయే తద్విష్ణోః పరమం
పదం గచ్ఛతీతి విజ్ఞాయతే.

భగవచ్ఛ్రుమ్:— మరీచి మహామునిం స్వశిష్యాత్పితకుశాసనే
సమాసీనం సర్వజ్ఞం జితేంద్రియం శుద్ధం నానాలోకనివాసిన్
ధర్మసంసక్తాః ఋషయః సమాగమ్యానమ్య భగవన్ కేన
మాగ్ధేణ కైర్మనైః కం దేవమర్చయంతః కాన్ లోకాన్
గమిష్యంతీత్యుచుః, మరీచిరువాచ, సుప్రసన్నం పరమా
త్మానం నారాయణం ధ్యాత్వా లభిష్య స్తుత్యనుకూలేనమా
గ్ధేణ చతుర్వేదోద్భవైర్మనైస్తమర్చయంతః స్తుతిభిరభిహితం
శాశ్వతమతీంద్రియం పరాత్పరం దేవైరనభిలక్యం తద్విష్ణోః
పరమంపదం గచ్ఛేయితి.

శ్రీమద్రామాయణమ్ :—

ఓమ్, తపస్స్వాధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్
నారదం హోపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవమ్.
ఇచ్ఛామో హి మహాబాహుం రఘువీరం మహాబలమ్
గజేన మహతా యాంతం రామం ఛత్రావృతాననమ్.
తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్
బభూవ హృష్టా వై దేహీ భర్తారం పరిషస్వజే,

తరుణౌ యాపసంపన్నా సుకుమారౌ మహాబలా.
 పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరా
 ఫలమూలాశినౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ
 పుత్రే దశరథస్యాస్తాం భ్రతరా రామలక్ష్మణౌ.

శ్రీ భాగవతమ్: —

ఓమ్, జన్మాద్యస్య యతోఽస్వయాదితరతశ్చార్థేష్వభిజ్ఞస్వరాట్
 తేనే బ్రహ్మ హృదా య ఆదికవయే ముహ్యంతి యత్సారయః
 తేజోవారిమృదాం యథా వినిమయో యత్ర త్రిసర్గో మృషా
 ధామ్నా స్వేన సదా నిరస్తకుహకం సత్యం పరం ధీమహి.
 తాసామావిరభూచ్ఛ్చిరస్త్వయమానముఖాముఖజః
 పీతామ్బరధరస్సగ్ధీ సాక్షాన్మన్మథమన్మథః.

శ్రీ విష్ణుపురాణమ్: —

ఓమ్, పరాశరం మునివరం కృత పౌర్వాష్టాక క్రియమ్
 మైత్రేయః పరిపత్రచ్ఛ ప్రణిపత్యాభివాద్యచ.
 వర్ణాశ్రమాచారవతా పురుషేణ పరః పుమాన్
 విష్ణురారాధ్య తే పథా నాన్యస్తత్తోషకారకః.

శ్రీ భారతమ్: —

ఓమ్, నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్
 దేపిం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్.
 ఓమ్, ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమ వేతాయుయుత్సవః
 మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ
 మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కృతు
 మామేవైష్యసి యుక్తైవమాత్మానం మత్పరాయణః.
 సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ
 అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః.

బ్రహ్మసూత్రమ్.

ఓమ్, అథాఽతో బ్రహ్మజ్ఞానా, జన్మాద్యస్య యతః, శాస్త్ర
యోనిత్వాత్, ఈక్షతేర్నాఽశబ్దమ్.

బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమ్.

నిరుపమగుణసిన్ధుర్నిత్యలక్ష్మీసమేణో

నిఖిలనిగమవేద్యో నిస్తులో వేఙ్కటేశః,

నిజచరణసమర్పాఽసక్తభక్తౌఘరక్షీ

నివసతు హృదయే మే స్వాక్షిభక్తి వితన్వత్.

ప్రణమ్య విఖనోముని త్రియుగపుత్రమత్రి భృగుం

మరీచిమథ కాశ్యపం మమగుహంశ్చ వైఖానసాన్

తదీయమతము త్తమం సమనుసృత్య వైయాసికీం

గిరాం ప్రవివృణోమ్యహం శ్రుతిశిరోర్థవిద్యోతినీమ్.

ఇహాఖిలు భగవాన్ కామణికః పారాశర్యః సంస్మృతి సింధుని

మజ్జచ్ఛేతన వర్గోద్ధారణాయ ప్రవృత్తః సమస్తో పనిషత్ప్రతిపా

దితం నిఖిలజగదేక శరణ్యాపహత పాపృత్వానవధికకృపాలు

త్వాది కల్యాణగుణాకర పరమపురుషోపాసనం ప్రఖ్యాపయి

తుం చతురధ్యాయాత్మకం శారీరకం నిర్మమే. అత్రాకారః

శ్రీమన్నారాయణవాచక ఇతి ప్రథమం ప్రయుక్తః, అక్షరాణా

మకారోఽస్మి ఇతి భగవద్వచనాదకారస్య తదాత్మకత్వం చ

విదితమ్. అథ శబ్దస్య మగ్ధలార్థత్వ మానస్తర్కార్థత్వం చ ఏక

వృత్త గతఫలద్యయవద్భోధ్యమ్. మగ్ధభత్వం చ పరబ్రహ్మణః

పరమపురుష స్యైవ యుక్తతరమ్.

పంచాంగ శ్రవణమ్:—

సక్షత్రం యోగః కిరణమేవ చ

కాలో విష్ణుమయః పక్షమాసర్వబ్రాయనాభిధః

మంగళమ్: —

శ్రీయః కాంతాయ కల్యాణనిధయే సిద్ధయేర్థినామ్,
శ్రీవేంకట నివాసాయ శ్రీనివాసాయ మజ్గళమ్ †.

అఘోదేవా: ౬. విష్ణవే నమః సృతందర్శయామి ౧౬. ౪. ౪.

ఇత్యులంకారాసనం దశోపచారం విజ్ఞేయం భవతి.

(ప్రభుకకదలీఫలపాయసాఽపూప గుడలాజదధినాళికేరచూతఫలాదీని
విన్యస్య ¹విశ్వభేషజమస్త్రీణ దేవస్య దక్షిణహస్తే స్పర్శయన్ వదనే
నివేదయేత్.

తముష్టుహి యః స్విషుస్సుధన్వా యో విశ్వస్య క్షయతి భేష
జస్య, యత్స్వేమహే సౌమనసాయ రుద్రం నమోభిర్దేవమసురం
దువస్య, అయం మే హస్తో భగవానయం మే భగవత్కరః,
అయం మే విశ్వభేషజోఽయం శివాభిమర్శనః.

¹విశ్వభేషజం సుభేషజమ్, యథాస్థిత ఇదం మే విశ్వభేషజమ్,
అశ్వినాప్లావతాం యువమ్, ఇదమహం సేనాయాభిత్వరైః,
త్వం జుషజభేషజం న వైశ్వానరాయ భేషజమ్, అథో అస్మ
భ్యం భేషజం సుభేషజమ్ — ఆనాతవాహి భేషజం వివాత.
వాహి యద్రుషః, త్వంహి విశ్వభేషజో దేవానాం దూత
ఈయసే.

† దేవస్యాదర్శదర్శనానంతరం 'దేవస్య దర్శయిత్వా తు స్తోత్రం వేదైః క్రమా
చ్చరేత్, స్తోత్రధ్వనిసమాయుక్తం దేశభాషాశ్చ శాస్త్రయేత్' ఇతి సంహితానారసంవా
దాదత్ర తత్తద్దేశే తత్తద్దేశీయాభిర్భాషాభిః స్తోత్రమనుమన్యతే. యథా దామిషదేశే
దామిష్యాం భాషాయాం రచితాః భగవత్కల్యాణగుణబోధకాః గాధావిశేషాః
అంధ్రదేశే అంధ్ర్యాం భాషాయాం రచితాస్తద్భక్తప్రబంధవిశేషాః కర్ణాటదేశే
కర్ణాటభాషాయాం రచితాస్తద్భక్తగ్రంథవిశేష నిత్యాదిప్రకారేణ దేశాంతరేషు తద్దే
శీయభాషాప్రబంధాః శాస్త్రయేత్, తథా క్వచిత్క్వచిదాచారే ప్యయం ప్రకారః పరి
దృశ్యతే, పాక్షికమిదం దేశ భాషాశాస్త్రవిషయే తథానుశాసనాత్. ఉక్తశ్లోకే చకా
రస్య తదర్థకత్వాచ్చ. నాయం చకారోఽనుక్తసమచ్ఛాయకః, బహుగ్రంథవిరోధాత్.

విష్ణవే నమః ఫలమపూపాది నివేదయామి గి. శ్రియై నమః
ఫలమపూపాది నివేదయామి ర. హరిఙ్ఘై నమః ఫలమపూపా
దినివేదయామి ర.

యోగే యోగ ఇత్యాచమనం విచక్రమ ఇతి తామ్బూలం ముఖా
స్తముద్భృత్య నివేద్య విష్ణుగాయత్ర్య పుష్పాంజలిం దద్యాత్.

యోగే యోగే * విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై
నమః ఆచమనీయం దదామి ర. హరిఙ్ఘై నమః ఆచమనీయం
దదామి ర. విచక్రమే పృథివీమ్ * విష్ణవే నమః తామ్బూలం
నివేదయామి గి. శ్రియై నమః తామ్బూలం నివేదయామి ర.
హరిఙ్ఘై నమః తామ్బూలం నివేదయామి ర. నారాయణాయ
విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్.
విష్ణవే నమః పుష్పాంజలిం దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాం
జలిం దదామి ర హరిఙ్ఘై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర.

తతో భోజ్యసనా సంకల్ప్య గుడమధుదధిక్షీరఘృతమిశ్రం + మధు
పర్కం యన్మధునో మధవ్యమితి నివేద్యాచమనం దద్యాత్.

యన్మధునో మధవ్యం పరమమన్నాద్యం వీర్యమ్, తేనాహం
మధునో మధవ్యేన పరమేణాన్నాద్యేన వీర్యేణ పరమోఽన్నా
దో మధవ్యోఽసాని - విష్ణవే నమః మధుపర్కం నివేదయామి
గి. శ్రియై నమః మధుపర్కం నివేదయామి ర. హరిఙ్ఘై నమః
మధుపర్కం నివేదయామి ర. యోగే యోగే * విష్ణవే నమః
ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి
ర. హరిఙ్ఘై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

+ అగ్నిమితేతి మంత్రేణ మధుపర్కం నివేదయేదితి భార్గవక్రియాధికారపద
నాదగ్నిమిలమన్తో మధుపర్కయుక్తః.

అథావనీదమితి మండలాన్యపలివ్య

అథావనీదం పరమం పవిత్రం సురేశవీర్యాదిదమస్తు రక్షాః,
అయాన్తు దేవాః పితృభిస్సహత్రాస్త్విన్ధతే సన్నిధిం ధత్తలిప్తే.
(అమావాజస్యేతి హవిఃపాత్రాః సంశోధ్య) పుష్పాద్వైరధిదేవమాదిత్య
మభ్యర్చ్య

ఆదిత్యం ప్రపద్యే, భాస్కరం ప్రపద్యే, సూర్యం ప్రపద్యే,
మార్తాండాం ప్రపద్యే, వివస్వంతం ప్రపద్యే.
పుష్పాదీన్ సంశోధ్య దేవస్య త్వేతి హవిః, పాత్రం చ గోఘృతేనాభి
ఘూర్య
దేవస్యత్వా సవితుః* హవిరభిఘూరయామి, పాత్రమభిఘూర
యామి.

అమృతోపస్తరణమసీత్యన్నం యుక్తం పాత్రేషు ప్రక్షిప్య
అమృతోపస్తరణమసి.

ఫలదధిగుడోపదంశాదీన్ + విష్ణుగాయత్ర్యా వివ్యస్య
నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో
విష్ణుః ప్రచోదయాత్.

యత్తే సుసీమ ఇతి గోఘృతమాస్రావ్య
యత్తే సుసీమే హృదయం దివి చంద్రమసః శ్రితమ్, తథామృతత్వ
తత్వస్యేశానో మాహం పౌత్రమఘగ్ం రుదమ్, వేద తే
భూమి హృదయం దివి చంద్రమసః శ్రితమ్, తథామృతత్వ
స్యేశానో మాహం పౌత్రమఘగ్ం రుదమ్.

అష్టాక్షరేణ మన్తేణ తులనీం నిక్షిప్య పుష్పాద్భిః ప్రోక్ష్య పరిషిచ్య
ఓ మ న మో నా రాయణాయ.

+ పరం విష్ణుర్వరణీయం భగ్తో మా యా చ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోద
యాదితి విష్ణుగాయత్రీమివా కేచిదాచార్యాః ప్రియుంజతే.

ఓమ్- తత్సవితుర్వరేణీయః భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో
యో నః ప్రచోదయాత్.

అన్ననూక్తేనాభిమృత్యుః (సురభిముద్రాం ప్రదర్శ్య) తదస్య ప్రియం
(సుభూస్వయంభూః) ఇతి †విష్ణవే సర్వం హవిర్ని వేదయేత్.

అహమస్మి! ప్రథమజా ఋతస్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య
నాభిః, యో మా దదాతి స ఇ దేవమావాః, అనామన్నమ

† అత్రాన్ననూక్తాభిమృతనానంతరం యత్రే నుసీమ ఇత్యభిపూరణం క్వచిద్వ్యక్తే.
యథా క్రియాధికారే భృగుః —

అమావాశేతి మస్త్రేణ హవిః పాత్రాని శోధయేత్
రవిం తత్ర సమభ్యర్చ్య పువశ్చాపి విశోధయేత్
అభిపూర్య ఘృతేనైవ దేవస్య త్వేతి మస్త్రేణః
అమృతోపస్తరేత్యుక్త్యా హవిః ప్రక్షిప్య తత్ర వై
గాయత్రీమస్త్రముచ్చార్య నూవైస్సుర్యోపదంశకమ్
అన్ననూక్తేన మస్త్రేణ హవీంషి చాభిమృత్యు చ
ఘృతపాత్రం తతో గృహ్య త్రిపాదోపా సంస్థితమ్
యత్రే నుసీమ ఇత్యుక్త్యా ఘృతమాస్రావయేత్సవః ఇత్యాది.

† హిరణ్యగర్భః సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతిరేక ఆసీత్, స దాధార
పృథివీం ద్యాముతేహం కన్త్యై దేవాయ హవిషావిధేమ. పురుషాయ నమః పాయసం నివేద
యామి.

ఇహ పుష్టిం పుష్టిపరిద్ధధాత్విహ ప్రజాం రమయతు, ప్రజాపతయే పుష్టిపతయేఽగ్ని
పతయే రయిపతయే కామాయన్నా ద్యాయ. సత్యాయ నమః తిరొదనం నివేదయామి.
సమావవర్తి పృథివీ సమషా సమనూర్య సుయ విశ్వమిదం జాత్, వైశ్వానరజ్యో
తిర్భూయాసం విభుం కామం వ్యక్ష్యవై భూః. అమృతాయ నమః గౌల్యం నివేదయామి.
త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుగోపా అదాభ్యః, తతో ధర్మాణి ధారయత్. అని
రుద్ధాయ నమః యావకం నివేదయామి. ఇతి హవిర్దానే విశేషః.

పంచమూర్తిభ్యః ప్రత్యేకం హవిర్దాన పక్షే లేమమాచమనదానేఽగ్నిదానే చ
మస్త్రైః పృథగుచ్యస్తే. పురుషాదీనాం క్రమేణా పోహిష్ఠేతి యోగేయోగ ఇతి సమానే
వృక్షఇతి పవిత్రస్త ఇత్యాచమనం తథా హిరణ్యగర్భఇతి దహచక్రివాఇతి నానా
యజ్ఞాయ విద్యమా ఇతి కయానక్చిత్ర ఇత్యేఽగ్నిదానం చ భవతి.

న్నమదన్తమద్ది, పూర్వసుగ్నే రపిదహత్యన్నమ్, యత్తై హాసా
తే అహముత్తరేషు, వ్యాత్తమస్య పశవసు జమ్భమ్, పశ్య
న్తి ధీరాః ప్రచరన్తి పాకాః, జహామ్యన్యం న జహామ్యన్యమ్,
అహమన్నం వశమిచ్ఛరామి, సమానమర్థం పర్యేమి భుజత్,
కోమామన్నం మనుష్యా దయేత, పరాకే అన్నం నిహితం
లోక ఏతత్, విశ్వేద్దేవైః పితృభిర్నుప్తమన్నమ్, యదద్యతే
లుప్యతే యత్పరోప్యతే, శతతమీ సా తనూర్మే బభూవ,
మహాస్తా చరూ సకృద్ధృగేన పప్రా, దివం చ పృథ్వి పృథివీ చ
సాకమ్, తత్సంపిబన్తో న మినన్తి వేధసః, నైతద్భూయో భవ
తి నో కనీయః, అన్నం ప్రాణమన్నమపాసమాహుః, అన్నం
మృత్యుం తము జీవాతుమాహుః, అన్నం బ్రహ్మణో జరసం
వదన్తి, అన్నమాహుః ప్రజననం ప్రజానామ్, మోఘమన్నం
విస్తతే అప్రచేతాః, సత్యం బ్రవీమి వధ ఇత్స తస్య, నార్యమణం
పుష్యతి నో సఖాయమ్, కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ, అహం
మేఘః స్తనయన్ వర్షన్నస్మి, మామదన్త్యహమద్మ్యన్యాక్,
అహగ్ంసదమృతో భవామి, మదాదిత్యా అధి సర్వే తపన్తి
తదస్య ప్రియమభిపాథో అశ్యాం సరో యత్ర దేవయవో మ
దన్తి, ఉరుక్రమస్య స హి బద్ధురిథా విష్ణోః పదే పరమే మధ్య
ఉత్సః. (సుభూస్వయం భూః ప్రథమం మహత్యర్ణవే దధేహ
గర్భమృత్వియమ్, యతో జాతః ప్రజాపతిః) విష్ణవే నమః హ
విర్ని వేదయామి గి. శ్రియై నమః హవిర్ని వేదయామి ర. హరి
శ్చై నమః హవిర్ని వేదయామి. ర.

ఔత్సవాదీ బేరా తాకికా బింబా సాల గ్రామాంశ్చసాద్య పృ
థక్పృథక్ విరపూపాదికం చ నివేద్య

తదస్య ప్రియం * సుభూస్వయమ్భూః * విష్ణవే నమః హవి
ర్ని వేదయామి గి. ర. ర.

సుభూఃస్వయమ్భూఃత్యపూపాదీన్ నివేద్య

సుభూస్వయమ్భూః* విష్ణవే నమః అపూపాదీన్ నివేద
యామి. గి. ర. ర.

పృథుకకదలీపాయససక్తులాజగుడదధి నాభికేరపనసాదీన్ విశ్వభేషజమ
స్త్రేణ నివేదయేత్. విష్ణవేనమః అపూపాదీన్ నివేదయామి గి. ర. ర.

తముష్టుహియః స్విఘః * విష్ణవే నమః పృథుకాదీని నివేదయా
మి. గి. శ్రియై నమః పృథుకాదీని నివేదయామి ర. హరిశ్చై
నమః పృథుకాదీని నివేదయామి ర.

అపక్వాని చ సర్వాణ్యష్టాక్షరేణ నివేదయేత్.

ఓమ్ న మో నా రా య ణా య. విష్ణవే నమః ఫలాదికం
నివేదయామి గి. శ్రియై నమః ఫలాదికం నివేదయామి ర. హరి
శ్చై నమః ఫలాదికం నివేదయామి ర.

ఇదం విష్ణుఃపితృ స్వాదు శీతలం సురభి పానీయం దత్వాఽంతః పరిషేకం
గంఢూషం పాద్యమాచమనం చ దద్యాత్.

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే * విష్ణవే నమః స్వాదు శీతలం సురభి పా
నీయం దదామి గి. శ్రియై నమః స్వాదు శీతలం సురభి పానీ
యం దదామి ర. హరిశ్చై నమః స్వాదు శీతలం సురభి
పానీయం దదామి ర. 'ఓమ్' అంతః పరిషేకం కరోమి. పూ
తస్తస్య * విష్ణవే నమః గంఢూషం భావయామి గి.
శ్రియై నమః గంఢూషం భావయామి ర. హరిశ్చై నమః
గంఢూషం భావయామి ర. త్రీశే పదా* విష్ణవే నమః
పాద్యం దదామి గి. శ్రియై నమః పాద్యం దదామి ర. హరి
శ్చై నమః పాద్యం దదామి ర. శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః

ఆచమనీయం దదామి గి. శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి
ర. హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.

ఘృతాత్పరి విచక్రమ ఇతి (పాండరవిష్ణులీపత్ర వజ్రఘనసారామ్బు
శుక్తిక్షారయుతం) దక్షిణాసహితం ముఖవాసం ప్రదాయ

ఘృతాత్పరి* విచక్రమే* విష్ణవే నమః ముఖవాసం దదామి
గి. శ్రియై నమః ముఖవాసం దదామి ర. హరిణ్యై నమః
ముఖవాసం దదామిర.

ఔత్సవాదీః బేరానన్యాంశ్చసాద్య పానీయాచమనముఖవాసాః
పృథక్పృథగ్ద్యాత్.

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే గి. విష్ణవే నమః పానీయం దదామి గి.
ర. ర. యేగే యోగే * శన్నోదేహిః * విష్ణవే నమః ఆచమ
నీయం దదామి గి. ర. ర. ఘృతాత్పరి* విచక్రమే* విష్ణ
వే నమః ముఖవాసం నివేదయామి గి. ర. ర.

ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం పుష్పాంజలిం దత్వా

ఓమ్ నమో భగవతే వాసుదేవాయ, ఓమ్ నమో నా
రాయణాయ, ఓమ్ ప్రణవస్వరూపిణే భగవతే వాసుదేవాయ
నమః. ఓమ్ ప్రణవస్వరూపిణే నారాయణాయ నమః. విష్ణవే
నమః పుష్పాంజలిం దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాంజలిం
దదామిర. హరిణ్యై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర.

భూః ప్రపద్య ఇత్యపచారాః త్నమస్వేతి ప్రణమ్య వైష్ణవైస్సూక్తైస్సం
స్తూయాలంకారదీపం దర్శయేత్.

భూఃప్రపద్యే * విష్ణుం ప్రపద్యే గి. శ్రియై నమః ర. హరిణ్యై
నమః ర. విష్ణుం ప్రణమామి గి. శ్రియం ప్రణమామి ర.
హరిణీం ప్రణమామి ర.

ఉపచారాపదేశేన కృతానహరహర్మయా
అపనాచారానిమాన్ సర్వాన్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా రాగాద్వేషాత్ప్రమాదతః
అపరాధః కృతో యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

మయా వా మజ్జనైర్వాపి మమ ఒన్ముభిరేవ వా
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

రాజ్ఞా వా తదమూలైర్వారాజభృత్యైర్వరభాషివా
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

అచార్యేణార్చకేనాపి భక్తైర్వా పరిచారకైః
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

గాయకైర్మర్తకైర్వాఘ తథా వాదిత్రవాదకైః
అపరాధశతం యత్తత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

ప్రణవాదివిసర్గా న్తం క్రియాసు విధిపూర్వకమ్
అమన్త్రీకార్చనంయత్ తత్ క్షమస్వ త్వం జనార్దన.

తస్మాత్త్వాం ప్రార్థయే దేవం ప్రసీద భగవన్మయి
అనయా పూజయా విష్ణో ప్రశాన్తం సర్వమస్తు నః.

అశక్యం విధివత్కర్తుం బ్రహ్మదైర్వరపి పూజనమ్
న్యూనాతిరిక్తవ్యాఘాతం తత్ క్షమస్వ జగత్పతే.

కిముతాస్మాభిరజ్ఞైస్తు మనుష్యైర్దృఢాత్మభిః

తస్మాన్నిత్యార్చనాయాం తు యదుద్భూతమశోభనమ్
అనయా పూజయా విష్ణో ప్రశాన్తం సర్వమస్తు శే.

ఉపచారాపదేశేన కృతానహరహర్మయా
అపచారానిమాన్ సర్వాన్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ.

అతో దేవా ఇదం విష్ణుస్త్రీణిపదా విష్ణోః కర్మాణి తద్విష్ణోః
పరమం పదం తద్విప్రాసః. విష్ణోర్ముఖం తదస్యప్రియం ప్రత
ద్విష్ణోః పరోమాత్రయా విచక్రమే త్రిరేవః.

సహస్రశీర్షం దేవ విశ్వాక్షం విశ్వశమ్భవమ్, విశ్వం నారా
యణం దేవమక్షరం పరమం ప్రభుమ్, విశ్వతః పరమం నిత్యం
విశ్వం నారాయణగ్ం హరిమ్, విశ్వమేవేదం పురుషస్తద్విశ్వ
ముపజీవతి, పతి విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ం శాశ్వతగ్ం శివమచ్యు
తమ్, నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్,
నారాయణ పరంబ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః, నారాయణ
పరోజ్యోతిరాత్మా నారాయణః పరః, యచ్చ కింవిజ్జగత్యస్మిన్
దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా, అస్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య
నారాయణః స్థితః, అనస్తమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽంతం
విశ్వశమ్భవమ్, పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్య
ధోముఖమ్, అధోనిష్ఠ్యా వితస్త్వాన్తు నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి,
హృదయం తద్విజానీయాద్విశ్వస్యాయతనం మహత్, సంత
తగ్ం సిరాభిస్తులమ్బత్యాకోశసన్నిభమ్, తస్యాస్తే సుషిరగ్ం
సూక్ష్మం తస్మిన్ తస్యం ప్రతిష్ఠితమ్, తస్య మధ్యే మహానగ్ని
ర్విశ్వాఽర్చిర్విశ్వతోముఖః, సోఽగ్రభుగ్విభజన్తిష్ఠన్నాహారమ
జరః కవిః, సంతాపయతి స్వం దేహమాపాదతలనుస్తకమ్,
తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః, నీలతోయ
దమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా, నీవారశూకవత్తన్వీ
పీతాభా స్వాత్తనూపమా, తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పర
మాత్మా వ్యవస్థితః, స బ్రహ్మ సశివస్సేంద్రిస్సోఽక్షరః పర
మస్స్వరాట్, ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపి
ఙ్గలమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమః,

నారాయణాయ విష్ణుహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో
విష్ణుః ప్రచోదయాత్. ఏకాక్షరం త్వమరితాఽసి సోమే *
విష్ణవే నమః స్తోత్రైః స్తామి గి. శ్రియే నమః స్తోత్రైః స్తామి
ర. హరిణ్యై నమః స్తోత్రైః స్తామి ర. శుభ్రాణ్యోతిశ్చ
దేవానాం* విష్ణవేనమః అలంకార దీపం దర్శయామి గి. శ్రియే
నమః అలంకార దీపం దర్శయామి. ర. హరిణ్యై నమః అలంకార
దీపం దర్శయామి. ర.

హోమస్థానం గత్వా ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య
అస్య దేవదేవస్య భగవతో మహాపురుషస్య శ్రియః పతేః
పురుషోత్తమస్య శ్రీ స్వామినః ప్రీత్యర్థం
నిత్యార్చనాయాం ప్రాతర్హోమం కరిష్యామి.

ఉపావరోహేతి సమిధం నిధాయా గ్నిం ప్రజ్వాల్య
ఉపావరోహజాతవేదః పునస్త్యం దేవేభ్యో హవ్యం వహ నః
ప్రజానన్, ఆయుః ప్రజాగ్ం రయిమస్మాసు ధేహ్యాజస్త్రో
దీదిహి నో దురోణే.

తత్సవితుర్వివేదిం పరిమృజ్య
తత్సవితుర్వరేణీయం భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యో నః
ప్రచోదయాత్.

చత్వారి శృంగేత్యగ్నిం ధ్యాత్వా ౭గ్నయ ఇత్యాదిభిరలంకృత్య
పుష్పం గంధం తథా ధూపం దీపమర్ఘ్యం హుతమితి వడుపచారాన్
కృత్వా బ్రహ్మసోమవభ్యర్చ్య

చత్వారి శృంగాత్రయో అస్య పాదా ద్వే శీర్షే సప్తహస్తా
సోఽ అస్య, త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహా దేవో
మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ. అగ్నయే నమః, హుతవహాయ నమః,
హుతాశినే నమః, కృష్ణవర్మనే నమః, దేవముఖాయ నమః,

సప్తజహ్వయనమః, వైశావనరాయ నమః, జాతవేదసే నమః,
అగ్నయే నమః పుష్పం గంధం ధూపం దీపమర్ఘ్యం హవిశ్చ ద
దామి. దక్షిణే, ఓమ్ బ్రహ్మణే నమః, ప్రజాపతయే నమః.
పితృమహాయ నమః, హిరణ్యగర్భాయ నమః, ఉత్తరే - ఓమ్
సోమాయ నమః. యజ్ఞాక్షాయ నమః, ఇంద్రవే నమః, చంద్రా
యనమః, అప్సోపచారాః.

(త

పరిషి + చావ్యజ్యచరుభ్యామితోదేవాదైవ్యూర్తిమంత్రైశ్చ జహూయా
విష్ణవే స్వాహా, అతో దేవా అవన్తు...సప్తధామభిస్సాహా.
ఇదం విష్ణుః ...సురే స్వాహా, త్రీణిపదా ... ధారయన్
స్వాహా, విష్ణోః కర్మాణి ...సఖా స్వాహా, తద్విష్ణోః పరమం
... ఆతతగ్న్ స్వాహా, తద్విప్రానః ...పదగ్న్ స్వాహా - విష్ణోర్ముకం
వీర్యాణి ...విష్ణవే త్వా స్వాహా, తదస్య ప్రియం...
పరమే మధ్య ఉత్ప స్వాహా, ప్రతద్విష్ణు స్తవతే ...భువనాని
విశ్వా స్వాహా, పరోమాత్రయా ...పరమస్య విత్నే స్వాహా,
విచక్రమే పృథివీం ...సుజనిమా చకార స్వాహా, త్రిర్దేవః
పృథివీం ...స్థవిరస్య నామ స్వాహా. సహస్రశీర్షా పురుషః
...దశాంగులగ్న్ స్వాహా, పురుషవేదగ్న్ సర్వం ... అతిరోహతి
స్వాహా, ఏతావానస్య ... దివిస్వాహా, త్రిపాదూర్ధ్వః ...
అభిస్వాహా, తస్మాద్విరాట్ ... పురస్వాహా, యత్పరుషేణ
...హవిస్సాహా, సప్తాస్యాసక్ ... పశుగ్న్ స్వాహా, తం య
జ్ఞం ...ఋషయశ్చ యే స్వాహా, తస్మాద్విజ్ఞాత్ ... గ్రామ్యా
శ్చ యే స్వాహా, తస్మాద్విజ్ఞాత్ ... అజాయత స్వాహా, తస్మా

+ తత్రావ్యచరుభ్యామితి పృథక్పృథక్సంఖ్యం కేచిదిచ్ఛన్తి. సాక్ష్యేన చరుణా
హోమ ఇతి ప్రచురః పక్షః. తదా వైష్ణవైర్మంత్రై రా జ్యహో మో మూర్తిమంత్రై
శ్చురుహోమ ఇతిభిలాధికారే భృగుః.

దశావస్థ: ... అజాననస్వాహ, యత్సరుషం...

స్వాహ, బ్రాహ్మణోఽస్య ... అజాయత స్వాహ, చన్ద్రమాః
... వాయురజాయత స్వాహ, నాభ్యా ఆసీత్ ... అకల్ప
య స్వాహ, వేదాహమేతం ... యదాస్తే స్వాహ, ధాతా
పురస్తాత్ ... అయనాయ విద్యతే స్వాహ, యజ్ఞేన యజ్ఞం
... సన్తి దేవాః స్వాహ.

విష్ణవే స్వాహ, పురుషాయ స్వాహ, సత్యాయ స్వాహ,
అచ్యుతాయ స్వాహ, అనిరుద్ధాయ స్వాహ, శ్రియై స్వాహ,
ధృత్యై స్వాహ, షవిత్యై స్వాహ, ప్రమోదాయనై స్వా
హ, హరిత్యై స్వాహ, పౌష్ట్యై స్వాహ, క్షోద్యై స్వాహ,
మహ్యై స్వాహ, కపిలాయ స్వాహ, యజ్ఞాయ స్వాహ, నారా
యణాయ స్వాహ, పుణ్యాయ స్వాహ, వారాహాయ స్వాహ,
నారసింహాయ స్వాహ, వాసుదాయ స్వాహ, త్రివిక్రమాయ
స్వాహ, సుభద్రాయ స్వాహ, ఈశితాత్మనే స్వాహ, సర్వోద్వ
హాయ స్వాహ, సర్వవిద్యేశ్వరాయ స్వాహ, ఇంద్రియ స్వాహ,
యమాయ స్వాహ, వరుణాయ స్వాహ, కుబేరాయ స్వాహ,
అగ్నయే స్వాహ, నిర్ఋతయే స్వాహ, వాయవే స్వాహ,
ఈశానాయ స్వాహ, సుభద్రాయ స్వాహ, హయాత్మకాయ
స్వాహ, రామదేవాయ స్వాహ, పుణ్యదేవాయ స్వాహ, సర్వా
య స్వాహ, సుఖావహాయ స్వాహ, సంవహాయ స్వాహ, సువ
హాయ స్వాహ, శివాయ స్వాహ, విశ్వాయ స్వాహ, మిత్రాయ
స్వాహ, అత్రయే స్వాహ, సనత్కుమారాయ స్వాహ, సన
కాయ స్వాహ, సనాతనాయ స్వాహ, సనన్దనాయ స్వాహ,
ఇంద్రాయ స్వాహ, యమాయ స్వాహ, వరుణాయ స్వాహ,
కుబేరాయ స్వాహ, అగ్నయే స్వాహ, నిర్ఋతయే స్వాహ,

నాయవే స్వాహా, ఈశానాయ స్వాహా, మార్కండేయాయ
 స్వాహా, భృగవే స్వాహా, బ్రహ్మణే స్వాహా, శబ్దరాయ
 స్వాహా, ధాత్రే స్వాహా, విధాత్రే స్వాహా, భువజ్ఞాయ
 స్వాహా, పతజ్ఞాయ స్వాహా, పతిరాయ స్వాహా, వరణాయ
 స్వాహా, మణికాయ స్వాహా, సన్ధ్యాయై స్వాహా, విఖనసే
 స్వాహా, తాపనాయ స్వాహా, న్యక్షాయ స్వాహా, ఇంద్రియ
 స్వాహా, కిష్కిన్ధాయ స్వాహా, తీర్థాయ స్వాహా, శ్రీభూతాయ
 స్వాహా, గరుడాయ స్వాహా, హవిరక్షకాయ స్వాహా, అగ్న
 యే స్వాహా, వివస్వతే స్వాహా, వైవస్వతాయ స్వాహా, నిర్
 ఋతయే స్వాహా, బలిరక్షకాయ స్వాహా, మిత్రాయ స్వాహా,
 వరుణాయ స్వాహా, పుష్పేశాయ స్వాహా, మరుతే స్వాహా,
 క్షత్రే స్వాహా, కుబేరాయ స్వాహా, ఈశానాయ స్వాహా,
 భాస్కరాయ స్వాహా, సక్రాయ స్వాహా, ధ్వజాయ స్వాహా,
 శంఖాయ స్వాహా, యూధాధిపాయ స్వాహా, అక్షహస్తే స్వా
 హా, నాగరాజాయ స్వాహా, గణేశాయ స్వాహా.

సమారాధనవైకల్యప్రాయశ్చిత్తార్థం చ తు ర్వే దా ది మస్తే రాజ్యేన
 హుత్వా

అగ్నిమీశే పురోహితం ... రత్నధాతమగ్న్ స్వాహా, ఇషే
 త్వోర్జ్జేత్వా... పశూం పాహి స్వాహా, అగ్నాయాహి ...
 బర్హిషి స్వాహా, శన్నో దేవీః ... అభిస్రవన్తు నస్స్వాహా.

స్వరాక్షరమాలావ్యత్యయప్రాయశ్చిత్తార్థమాజ్యేన వ్యాహృతీర్హుత్వా
 ఓమ్ భూస్వాహా, ఓమ్ భువస్వాహా, ఓం సువస్వాహా, ఓమ్
 భూర్భువస్సువస్వాహా. అదితేఽన్వమగ్న్గ్నాః, అనుమతేఽన్వ
 మగ్న్గ్నాః, సరస్వతేఽన్వమగ్న్గ్నాః, దేవసవితః ప్రాసావీః.

భూతిస్సేతి భస్మ గృహీత్వా లలాటహిక్కబాహుకంఠాదీనాదిత్య
 స్సామో నమ ఇత్యుర్ధ్వగ్రమాలిప్యత్మానం ప్రోక్ష్య

భూతిస్సాత్తే లభ తే నిత్యం సర్వయజ్ఞకృతం భవేత్, అగ్నిమా
రుతయోహ్యుతిః, ఆదిత్యస్సామో నమః, త్ర్యాయుషం జమ
దగ్నేః కశ్యపస్య త్ర్యాయుషమ్, యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం
తన్నే అస్తు త్ర్యాయుషమ్, దీర్ఘాయుత్వాయ బలాయ శతం చ
వర్చసే త్ర్యాయుషమ్. ఆపో హిష్ఠామయో భువః, తానఊర్జే
దధాతన, మహేరణాయ చక్షసే, యోవశ్శివతమో రసః,
తస్య భాజయతే హ నః, ఉశతీరివ మాతరః, తస్మా అరణ్య
మామవః, యస్య క్షయాయ జన్వథ, ఆపో జనయథాచ నః.

ఉద్వయమిత్యాదినాఽదిత్యమగ్నిం చోపస్థాయ

ఉద్వయం తమసస్సోపశ్యన్తో జ్యోతిరుత్తరమ్, దేవం దేవత్రా
సూర్యమగన్త జ్యోతిరుత్తమమ్, ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవం
వహన్తి కేతవః, దృశే విశ్వాయ సూర్యమ్, చిత్రం దేవానా
ముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః, ఆస్తా ద్యావా
పృథివీ అంతరిక్షగ్ం సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ, తచ్చక్షు
ర్దేవహితం పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్చరత్, పశ్యేమ శరదశ్శతం
జీవేమ శరదశ్శతం నన్దామ శరదశ్శతం మోదామ శరదశ్శతం
భవామ శరదశ్శతగ్ం శ్రుణవామ శరదశ్శతం ప్రబ్రవామ శర
దశ్శతమజీతాస్సాయుశరదశ్శతం జ్యోక్ష్వ సూర్యం దృశే, య
ఉదగాన్తహతోఽర్హ వాద్విభ్రాజమానస్సరిరస్య మధ్యాత్సమా
వృషభో లోహితాక్షస్సూర్యో విపశ్చిన్దనసా పునాతు.

వై శ్వనరస్య రూషమ్, పృథివ్యాం పరిస్రసా, స్యోనమావి
శన్తు నః, అగ్నినాగ్నే బ్రహ్మణా, ఆనశే వ్యానశే సర్వమాయు
ర్వాన్యనశే, నర్యప్రజాం మే గోపాయ, అమృతత్వాయ జీవసే,
జాతాం జనిష్యమాణాం చ, అమృతే సత్యే ప్రతిష్ఠితామ్,
అఖర్వపితుం మే గోపాయ, రసమన్నమిహాయుషే, అదభ్యా

యోశీతతనో, అవిషం నః పితుః కృణు, శక్తోస్య పశూన్
 మే గోపాయ, ద్విపాదో యే చతుష్పదః, అష్టాశఫాశ్చ య
 ఇహగ్నే, యే చైకశఫా ఆశుగాః, సప్రథ సభాం మే గోపా
 య, యే చ సభ్యాస్సభాసదః, తాన్నిద్రియావతః కురు, సర్వ
 మాయురుపాసతామ్, అహే బుద్ధియ మంత్రం మే గోపాయ,
 యమృషయత్రయివిదా విదుః, ఋచస్సాని యజుగ్ం
 పి, సా హి శ్రీరమృతా సతామ్, చతుశ్శిఖిండా యవతి
 స్సుపేశాః, ఘృతప్రతీకా భువనస్య మధ్యే, మర్మృజ్యమానా
 మహతే సాభగాయ, మహ్యో ధుక్ష్య యజమానయ
 కామాన్, ఇహైవసం తత్ర సత్తో వో అగ్నయః, ప్రాణేన
 వాచా మనసా బిభర్ధి, తిరోమాసస్తమాయుర్మా ప్రహసీత్,
 జ్యోతిషా వో వైశ్వానరేణోపతిష్ఠే, పంచధాగ్నిక్ వ్యక్రా
 మత్, విరాట్ సృష్టా ప్రజాపతేః, ఊర్ధ్వా రోహద్రోహిణీ,
 యోనిరగ్నేః ప్రతిష్ఠితిః, నమోబ్రహ్మణే నమో అస్త్యగ్నయే
 నమః పృథివ్యై నమః ఓషధీభ్యః, నమో వాచే నమో వాచస్ప
 తయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి, ఆహమిన్ద్రోభవామ్యు
 హం విష్ణుస్సూర్యస్సర్వాస్తరాత్మా, బ్రహ్మ బ్రహ్మస్తరాత్మా
 విరాడహం చతుర్ముఖః, యామహమగ్నౌ వసామ్యాహుతిమ్,
 తద్దేవానామమృతగ్ం మాణ్డాసికం తదసురాణాం విషగ్ం
 సద్యోనాశం భవతు, యన్మమహస్తా తద్విష్ణోరసురాస్తకమస్తు,
 యన్మన్త్రహీనం తదహీనం భవతు, తదృషీణాం తపసా పృథి
 వ్యాః క్షమయా దేవా మునయో మామావిశంతామ్, శాస్త్రా
 మే వాచి సంవిశంతామ్, తదస్మాకం భూత్యై రయిమత్యై
 పుష్టిమత్యై, మనోనో భవతు వరోభి భవతు, సర్వమస్మాకగ్ం
 సంపదస్తు.

యత్రే అగ్నే తేజస్తేనాహం తేజస్వీ భూయాసమ్, యత్రే
అగ్నే వర్చస్తేనాహం వర్చస్వీ భూయాసమ్, యత్రే అగ్నే
హరస్తేనాహం హరస్వీ భూయాసమ్, మయి మేధాం మయి
ప్రజాం మయ్యగ్నిస్తేజో దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం
మయ్యాద్ధృ ఇద్ధ్రియం దధాతు మేయి మధాం మయి ప్రజాం
మయి సూర్యో భ్రాతో దధాతు.

ఉపావరోహేతి సమిధం యావత్కృష్ణం తావత్తప్తా ధ్రువపాదయో
ర్మధ్యే విశ్వనేదితి భోజ్యాసనం దశోపచారం విజ్ఞేయం భవతి.

ఉపావరోహ జాతవేదః *

తతో యాత్రాసనం సంకల్ప్య స్వస్తిసూక్తం జపన్ బలిబేరమాదాయ
రథస్తరమసీతి కౌతుకరథే చతురస్తే వా సమారోప్య వస్త్రమాల్యా
ద్వైరలంకృత్య నారాచరజ్జ్వ సుదృఢం బద్ధ్వా

స్వస్తిసోమిమితామ్ * రథస్తరమసి వామదేవ్యమసి బృహ
దసి, అఙ్గావ్యఙ్గావభితోరథం యాధ్వాంతం వాతాగ్రమను
సంఘరంతా దూరే హేతిర్ద్వియావాన్ పతత్రీ తేనోఽగ్నయః
పప్రయః పారయన్తు, అయం వామశ్వినౌ రథో మా దుఃఖే
మా సుఖే ిషత్, అరిష్టస్వస్తిగచ్ఛతు వివిఘ్నై పృతనా
యతః.

(అన్నబలిం ప్రకల్ప్య దేవాభీముఖే నిధాయ పూర్వవత్కౌతుకాద్భూతా
దేవం ధ్యాత్యా యోగేశం, పరం బ్రహ్మణం, పరమాత్మానం, భక్త
వత్సలమిత్యావాహ్య

యోగేశమావాహయామి, పరంబ్రహ్మణమావాహయామి,
పరమాత్మానమావాహయామి, భక్తవత్సల మావాహయామి)

విఘ్నస్త్యాం రక్షత్సీతి దేవస్య పాదౌ స్పృష్ట్యా జపతి.

విఘ్నస్త్యాం రక్షతు *

సోమం రాజానమితి ఛత్రం మరుతః పరమాత్మేతి చామరం వాయుప
రీతి తాలవృంతమన్యైర్ధ్వజపతాకాదిపరిచ్ఛదైః పరివృతమగ్రే ఘం
టారవశంఖభేరినిస్సౌళకాహళమ్బదజ్జపణవమర్దళాదిభిశ్చ రాగశ్రుతి
యుక్తం పంచశబ్దయుతమాలయం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్.

సోమగ్ంరాజానం* విష్ణవే నమః ఛత్రం ధారయామి గి.

మరుతః పరమాత్మా* విష్ణవే నమః చామరైర్విజయామి గి.

వాయుపరీ* విష్ణవేనమః తాళవృన్తైర్విజయామి గి.

శిష్యో నమ్రదేహస్తతద్దేశే మణికాదిద్వారపాలేభ్యః శ్రీభూతా
ద్యనపాయిభ్యో దిద్దేవతాభ్యో విమానపాలేభ్యో మహాభూతాంతం
ప్రణవాది నమో నైవ తత్తన్నామ్నా పూర్వముదకం పుష్పం బలిము
దకం చ దద్యాద్ధాత్రాదీనాం నిత్యతృప్తానామర్చనమేవ న బలిరితి
శాస్త్రానుశాసనమ్. బలికాలే చత్వార ఉపచారా విహితాః తోయం
పుష్పం బలిరాధావశ్యేతి. ప్రథమద్వారదేశే మణికసంధ్యా ద్వితీయ
ద్వారే విఖనసతాపసావంతరాలే న్యక్షేన్ద్రా తృతీయద్వారే కిష్కిన్ధ
తీర్థా సోపానమధ్యే శ్రీభూతగరుడావాగ్నేయ్యాం హవిరక్షకమగ్నించ
దక్షిణే వివస్వద్వైవస్వతో వైర్ముత్యాం నిర్ముతిబలిరక్షకౌ పశ్చిమే
మిత్రావరుణౌ వాయవ్యాం పుష్పేశమరుతానృతరస్యాం క్షత్త్రకుబే
రావైశాన్యామిశానభాన్కరా భూతపీతే (మధ్యే) ప్రాగాది చక్రధ్వజ
శంఖయూధాధిపాక్షహస్త్యాన్ గోపురద్వారదక్షిణవామయోర్నాగ
రాజగణేశా వభ్యర్చ్య పీఠస్య దక్షిణే భాగే కాశ్యపోక్తప్రకారతః
యే భూతా ఇతి భూతయక్షపిశాచనాగేభ్యో బలిశేషం నిర్వపతి.

మణికాయ నమః, సన్ధ్యాయై నమః, - తోయం పుష్పం బలిం

తోయం చ దదామి. విఖనసే నమః, తాపసాయ నమః,

తోయం పుష్పం* - న్యక్షాయ నమః, ఇన్ద్రాయ నమః,

తోయం పుష్పం* కిష్కిన్ధాయనమః, తీర్థాయనమః, తోయం

పుష్పం* శ్రీభూతాయ నమః, గరుడాయ నమః, తోయం పుష్పం* హవిరక్షకా నమః, అగ్నయే నమః, తోయం పుష్పం* వివస్వతే నమః, వైవస్వతాయ నమః, తోయం పుష్పం* నిర్ఋతయే నమః, బలిరక్షకాయ నమః, తోయం పుష్పం* మిత్రాయ నమః, వరుణాయ నమః, తోయం పుష్పం* పుష్పేశాయ నమః, మనుతే నమః, తోయం పుష్పం* క్షత్రే) నమః, కుబేరాయ నమః, తోయం పుష్పం* ఈశానాయ నమః, భాస్కరాయ నమః, తోయం పుష్పం* చక్రాయ నమః, ధ్వజాయ నమః శంఖాయ నమః, యూథాశిపాయ నమః, అక్షహస్తే) నమః, తోయం పుష్పం* నాగరాజాయనమః, గణేశాయ నమః, తోయం పుష్పం* యే భూతాః ప్రచరన్తి దివా నక్తం బలిమిచ్ఛన్తో వితుదస్య ప్రేష్యాః, తేభ్యో బలిం పుష్టికామో హరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతిర్దధాతు. భూతేభ్యో నమః, యక్షేభ్యో నమః, రాక్షసే భ్యో నమః, పిశాచేభ్యో నమః, నాగేభ్యో నమః, బలిశేషం నిర్వపామి.

(పాత్రం పరిచారకహస్తే విసృజ్య) పాదా ప్రత్యక్షాచమ్య వాద్యస్తా త్యన్తగీతాదిభిస్తత్తద్దేశభాషావిధానేన దేవం త్రిచూళికాయాం త్రిః ప్రదక్షిణం కారయిత్వా సోపానమధ్యే ఆసనాదినీరాజనాస్తమ ర్చయిత్వా

విష్ణవే నమః, గి. ఆసనంస్వాగతమనుమానం పాద్యమాచమనం పుష్పం గంధం ధూపం దీపమర్ఘ్యం దదామి, నీరాజనం దర్శయామి.

అన్తరాలే న్యక్షేన్ద్రమధ్యే సంస్థాప్య నారాచరజ్ఞం విసృజ్యైస్త్వదికం దత్వా

విష్ణవే నమః గి. అర్ఘ్యనూచమనీయం చ దదామి.

(హవిర్నివేద్య) (బలిమాదాయ కౌతుకే దేవమోంకారేణ సమారోపయేత్. 'ఓమ్' యథోక్తం వినియుంజ్యాత్).

బలిదేరమాదాయ స్వస్థానే నివేశ్య పుష్పాంజలిం బహుశో దత్వా సుఖమాస్నేతి ప్రణమ్య + దక్షిణాం దద్యాత్†.

ఓమ్ నమో భగవతే వాసుదేవాయ, ఓమ్ నమో నారాయణాయ, నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్యగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః, నమోవాచే నమోవాచస్పతయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి. నారాయణాయవిద్మహే* విష్ణోసుఖమాస్న్వి, విష్ణవే నమః గి ప్రణామం కరోమి గి. ర. ర.

ఘృతాత్పరి* విష్ణవే నమః దక్షిణాయుతం ముఖవాసం నివేదయామి గి. ర. ర.

బలికాలే యే నేవన్తే తే పదే పదే యజ్ఞఫలం లభేరన్నితి శ్రుతిః. వాద్యహీనే వర్షకాలే బలిదానం నైవేతి కేచిత్. ద్వారదేశే సమావాహ్య బలిదానం కుర్యాత్. నయావత్పరివారేభ్యోబలిరేదేన దీయతే, తావద్యత్నేనసం రక్షేద్విష్ణుతీర్థం విశేషతః, విష్ణుస్తీర్థంప్రసాదం చ వినానిత్యానపాయినః, సోమబల్యుత్సవాత్పూర్వం విసియోగం నచార్హతి, పూజాన్తే తుళస్తీర్థం పూజకః ప్రథమం పిబేత్, అన్యథా విని

+ తత్ర ప్రణామప్రకారస్సంహితానూపదిశ్యతే 'విష్ణునూక్తేన మస్తీష్కం సంపుటం ప్రహ్వంగం పంచాంగం దండాంగమితి పంచప్రణామా కుర్యాత్, మస్తకేంజలౌ న్యస్తే స మస్తీష్కః, హృదయేంజలిపుటం న్యస్తే సంపుటః, పాణీ వ్యత్యస్య హృదయే న్యస్యావతగాత్రో భవేత్సప్రహ్వంగః, పాదాంగులిభ్యాం జానుభ్యాం వాసీనస్సాంజలిర్భూహ లలాటంనిదధ్యాత్ప పంచాంగః, పాదౌ హస్తౌ ప్రసార్య సాంజలిర్భూత్వాఽథోముఖో దండవచ్చయిత స దండాంగః ప్రణామ ఇతి

† ఆత్ర బల్యనంతరమేన పానీయమాచమనీయం చ బహుశః సంహితానూపదిశ్యతే.

యుక్తంచే తత్పూజా నిష్ఫలా భవేదిత్యగ్చకపురస్కరం తీర్థాది విని
యోగో భవేదితి యాత్రాసనం పంచోపచారా విశ్లేయం భవతి †
(ఇతి స్తాతః కాలార్చనాప్రయోగః).

తతో రాత్రే శయనాసనం సంకల్ప్య బ్రాహ్మణానన్యాక్ భక్తజనాంశ్చ
విసృజ్య వస్త్రమాల్యాదీన్విమోచ్య సూక్ష్మవస్త్రైరాచ్ఛాద్య పుష్పగం
ధాద్యైరలంకృత్యాపూపం నివేద్య సర్వావధిమిత్రం కషాయతోయం
ప్రదాయ పానీయమాచమనం ముఖవాసం చ దత్వా

విష్ణవే నమః పుష్పాణి దదామి గి. శ్రియై నమః పుష్పాణి
దదామి ర. హరిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర. విష్ణవే
నమః. గి శ్రియై నమః. ర. హరిణ్యై నమః ర. గంధం
ధూపం దీపం దదామి. సుభూస్వయమ్భూః * విష్ణవే నమః
అపూపం నివేదయామి ర. శ్రియై నమః అపూపం నివేదయా
మి ర. హరిణ్యై నమః అపూపం నివేదయామి ర. యే తే శతం
వరుణ యే సహస్రం యజ్ఞయాః పాశా వితతాః పురుత్రా,
తేభ్యో న ఇన్ద్రాస్సవిక్షోతవిష్ణుర్విశ్వే దేవా ముచన్తు మరు
తః స్వస్త్వా. విష్ణవే నమః కషాయతోయం దదామి గి. ర. ర.
ఇదం పిష్ణుర్విచక్రమే * విష్ణవే నమః పానీయం దదామి గి.
శ్రియై నమః పానీయం దదామి ర. హరిణ్యై నమః పానీయం ద
దామి ర. యోగేయోగే * విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదా
మి గి. ర. ర. విచక్రమే పృథివీ * విష్ణవే నమః ముఖవా
సం నివేదయామి గి. ర. ర.

† ఉక్తైః పంచభిరాసన్నైర్మద్రస్నానాలంకారభోజ్యయత్రాభిధానైః స్తాతరవ్య
నస్య సమాప్తత్వాదత్ర కవాట బంధనప్రస్తావ ఉచితః. నూర్యస్త్రీతి కవాట బంధనము
త్తరత్రోచ్యతే. కవాటబంధనం కృత్వా ఉద్యయమిత్యాదిత్యముపస్థాయ గృహం గత్వా
నిత్యకర్మాణి కుర్యాత్. ఆద్యవేలాయాం కవాటబంధనం నూర్యస్త్రీతి మంత్రేణోక్త్యా
స్యకారేషు ద్యావాపృథివీర్భూతి మద్రేణ తక్కుర్యాదితి క్వచిద్వ్యక్తతే.

శయనే శేషమభ్యర్చ్య యద్వైష్ణవమితిసోపధానే (తల్పే) శాయయి
త్వా శ్రియే జాతో మేదిసీ దేవీతి తత్సర్వమర్చితం శ్రీభూమ్యా
సహ శాయయిత్వా

శయనే శేషమావాహయామి, శేషాయ నమః పుష్పాక్షతాః
దదామి. యద్వైష్ణవగ్ం శయనే శయానం తత్సహ దేవైస్స
హఙ్గుషిభిః, తత్సర్వదేవా అనుమన్యతాం పోక్తో వైష్ణవో
హగ్ం శయితం కరోమి, తగ్ం శయనే దేవేశం దైత్యనాశా
య తత్సర్వదేవైరనుమన్యతామ్, అవిఘ్నం పుణ్యగ్ం సమృద్ధ్య
తాంతద్భగవాననుమన్యతామ్. యద్వైష్ణవత్వగ్ం సమతాగ్ం
సమత్వం వైష్ణవోఽహం వహతాం వహామి, విష్ణోరహం
జిష్ణు మహాః ప్రపద్యే సావహా స్వధా వై శిరసా వహామి,
సిన్ధోః పతిం వరుణం మావిశన్తు. శ్రియే జాతః* మేదిసీ
దేవీ* విష్ణవే నమః విష్ణుం శయనే శాయయామి గి. శ్రియై
నమః శ్రియం శయనే శాయయామి ర. హరిశ్చైవ నమః హరి
ణీం శయనే శాయయామి ర.

ధ్రువమన్త్రం సముచ్చరన్, అర్చితస్సుష్టుతశ్చేతి దేవం ధ్రువబేరే సమా
రోప్య

ఆత్వాహార్షమన్తరభూర్ధ్రువస్తిష్ఠావిచాచలిః, విశస్త్వాసర్వా
వాంఛన్తస్మిన్రాష్ట్రమధిశ్రయ, ఇహైవైధి మావ్యధిష్ఠాః
పర్వత ఇవాపిచాచలిః, ఇన్ద్రిఇవేహ ధ్రువస్తిష్ఠేహ రాష్ట్ర
ము ధారయ, ఇంద్ర వీణమదీధరద్ధ్రువం ధ్రువేణ హవిషా
తస్మై దేవా అధిబ్రువన్నయం చ బ్రహ్మణస్పతిః, ధ్రువా

* తత్సర్వదేవతానుమతో వైష్ణవోఽహం శయనం కరోమి, తం శాయ
యే దేవం దైత్యనాశాయ - విష్ణోరదం జిష్ణు మహం ప్రపద్యే, ఇతి పాఠ భేదః.

ద్యౌర్ధ్రవా పృథివీ భువం విశ్వమిదం యత్, భువా హ
 పర్వతా ఇమే ద్రువో రాజా విశామయమ్, భువన్తే రాజా
 వరుణో భువం దేవో బృహస్పతిః, భువన్త ఇన్ద్రాశ్చగ్నిశ్చ
 రాష్ట్రం ధారయతాం భువమ్, భువం భువేణ హవిషా అభి
 సోమమ్మశామసి, అథోత ఇన్ద్రః కేవలీర్విశో హి తస్మరత్.
 అర్చితస్సస్త్వితశ్చాపి సుపర్ణ గరుడధ్వజ, చక్రపాణే మహా
 బాహుః యథేష్టం వ స ఓమ్ నమః, విష్ణుం భువజేరే సమా
 రోపయామి గు. ర. ర.

ప్రదక్షిణః ప్రణామా కృత్వా సంస్తూయ పుష్పాంజలిం దద్యాదపరా
 ధతూపణం కుర్యాత్.

అతో దేవాః ౬. విష్ణోర్ముకం ౬. సహస్రశీర్షా పురుషః*
 సహస్రశీర్షం దేవం* ఓమ్ వరం విష్ణుః* యో వా భూతే
 ర్భూతిరాసీత్సావానన్దం ప్రత్యానన్దం సంజుషా వ్రజామి,
 సత్యం సత్యాయ స్వాహా, సత్యస్సత్యస్థస్సత్యలోకస్థస్సత్యస్స
 జ్ఞానిత్రమాసీత్, సత్యం సత్యాయ రంహసే స్వాహా, ఋతం
 సత్యమమితం పురాణమాదిం జనిత్రమమృతం సురేన్ద్రమ్,
 సజ్జ్యోతిషాం జషమాణం జషస్వ స్వాహా, అంరాజిమన్తం సక
 లస్య గుప్తిం సోమే జషన్తమమృతం బిభర్తి, రయిమత్సు
 పుష్టిం గుణవన్తమత్ర తస్మై సుపుణ్యాయ వరదాయ పిత్రే
 స్వాహా, మామాత్మగుప్తాం సత్యస్య సర్వస్య వితానరూపాం
 సజ్జలూజషన్తి పరమాం పషేత్రామ్, సన్తారయన్తి స్వయ
 మప్రమత్తాం సంయోజయిత్రే వరదాయ పిత్రే స్వాహా. ఓమ్
 నమో విష్ణవే. ఓమ్ నమో భగవతే వాసుదేవాయ. ఓమ్
 నమో నారాయణాయ.

నారాయణ సమస్తేస్తు కరుణాత్మక దయానిధే
 సాహి మాం కృపయా దేవ భ క్తం తే భ క్తవత్సలం
 మమ కర్మవశాజ్ఞతో నానాయోనిషు మూఢధీః
 కర్మక్షయాదహం ప్రాప్తస్తవ సాదాబజ్జతనమ్ ౨.
 అద్యప్రభృతి దాసోఽహం దేవదేవ జగత్పతే
 జన్మ మాభూజగన్నాథ దేవదేవ జనార్దన ౩.
 సంసారార్ణవమగ్నస్య త్వత్పాదాబ్జ విలాస గతిః
 నాన్యదస్తి సముద్ధర్తు మృత్యుసంసారసాగరాత్ ౪.
 మదీయధనదారాదిస్సర్వభారస్సమర్పితః
 ఆత్మానా శేషభూతం హి రక్ష మాం శరణాగతమ్ ౫.
 ఉపచారాపదేశేన * విష్ణవే నమః స్తోత్రైః స్తామి ౫. ౪. ౪.

ధ్రువసమారోపణానంతరం శయనమిత్యేకే. అన్యవేలాయాం సూర్య
 స్తేవీతి కవాటబద్ధసం కరోతీతి విజ్ఞాయతే, ఇతిశయనాననం పంచోప
 చారం విజ్ఞేయం భవతీత్యాహ భగవాన్ విఖనా ఇతి కాశ్యపః.

సూర్యస్త్వా పురస్తాత్పాతు కన్యాశ్చిదభిశస్త్యాః.

అకాలే దర్శనే త్వాయః శ్రీపుత్రాశ్చ నశ్యంతి. స రుద్రస్య సేవాసమ
 యః, తస్మాత్ కాలే యోర్చయతి సేవతే వా స దీర్ఘాయః శ్రీపుత్రదా
 రగృహక్షేత్రా రామయశస్సమ్పదశ్చేహలోకే చిరమనుభూయ దేహావ
 సానే సద్యశ్శింఖచక్రధరః శ్యామలాజ్ఞశ్చతుర్భుజోభూత్వా గగనే
 గరుడారూఢస్సర్వదేవ(తా)నమస్కృతో రవిమండలం భిత్వా తస్య
 పరి చంద్రమండలం ధ్యాయన్ గణిమాగ్ధేణ సర్వా లోకానతీత్య
 సత్యస్థం సత్యలోకే ప్రతిష్ఠితమనాదిజగద్భీజమశేషవిశేషం నిత్యానందమ
 మృతరసపానవత్సర్వదాత్మప్రికరం పునరావృత్తిరహితం శాశ్వతం పరం
 జ్యోతిః ప్రవిశతీతి విజ్ఞాయతే.

ఇతి శ్రీవైఖానసే నృసింహవాజపేయాయే భగవదరాజప్రకరణే
 అనుక్రమణికాయాం పంచమః ఖండః.

గ్రంథశ్చ సమాప్తః.

శ్రీ నృ సిం హ వా జ పే యి గు ర వే న మః.

మా ధ్యాహ్ని కార్చనా ప్రకరణమ్.

అథ మాధ్యాహ్ని కార్చనమ్, పూర్వవత్క వాటాపుద్ఘాట్య
 ద్వారాద్భితపుష్పాణ్యపోహ్యభ్యుక్ష్య ధ్రువస్య పాదపీఠే న్యస్తాని పుష్పా
 ణ్యనుద్భవోపరి పూర్వవత్సప్నన్యాసం కుర్యాత్, తథైవ ధాత్రాది
 ద్వారదేవాంశ్చభ్యర్చ్య కౌతుకాదిబంజేఽర్చితాని పుష్పాణ్యదా
 య తత్పీఠపాఞ్చే నిధాయాఽఽసనాద్వైరర్చయేత్. ఉత్తమే
 పాద్యాద్వైరుపచారైరర్చయేత్. (మధ్యమే స్నానాద్వైరుపవీతాన్తై
 ర్విసాన్తైః, అథమే పాద్యాద్యర్హ్యచమనాన్తైర్హ్వావిషి లభ్యే పాద్యాది
 హవిరన్తైరర్చనం భవతి). తత్రాసనాద్వైరుపచారైరిత్యనేన ద్వాత్రింశ
 దుపచారా ఉక్తా భవన్తి. తే చ ఆసనస్వాగతానుమాన పాద్యాచమ
 నపుష్పగన్ధధూపదీపార్హ్యచమన స్నానప్రోతవస్త్రోత్తరీయాభరణయజ్ఞోప
 వీతపాద్యాచమన పుష్పగన్ధధూపదీపాచమన హవిఃపానీయాచమనము
 ఖవాసబలిప్రణామదక్షిణాః పుష్పాంజలిసహితా స్తుతిశ్చేతి భగవన్న
 రీచిసమ్మతాః. 'షట్కాలం వా త్రికాలం వా ద్వికాలం కాలమేన వా,
 త్రికాలమర్చనాయుక్తే త్వేకదావాహనం చరేత్' ఇతివత్ తత్రదండ
 కోక్తస్సానోపచారే మాధ్యాహ్ని కార్చనాయాం స్నానార్థమభ్యుక్ష
 ణమేవ కర్తవ్యం భవతి. త్రికాలమర్చనాయుక్తే స్నపనం ప్రాతరేవ
 హి, ప్రోక్షయేదన్యకాలే తు మస్త్రోజేత్యాహ పూజనమితి. ప్రాతరర్చ
 నాయామావాహనస్య సంపన్నత్వాదత్రావాహనం న భవతి. త్రికాలం
 జహాయాదుత్తమ ఇత్యుక్తేస్తదా హూమో విహితః, బలికాంక్షి
 ణాం పూర్వోక్తవదుక్తదండకపఠితా బలిరవశ్యం దేయా స్యాత్.
 తథా ఉత్తమే త్రికాలేష్వన్నబలిరిత్యుక్తైరన్నబలికల్పనం చ సమ్మ
 తమ్. తథా నిత్యముత్సవమిచ్ఛన్ బలి బేరమారాధ్యేత్యుపక్రమ్య

నిత్యోత్సవం త్రిసంధ్యం సాయంప్రాతర్వా కుర్యాదిత్యుక్తేర్బలిబేరభ్రమ
ణం చానుశిష్యతే. తదా కాతుక బేరస్యేవ ఔత్సవాదిబేరాంతరాణామ
ర్చనం వైధం భవతి. అన్యేషాం తాకికానాం బింబానామర్చనమైచ్ఛి
కమ్, కరణేఽభ్యుదయః.

పాత్రశుద్ధిరాత్మశుద్ధౌ బ్రహ్మన్యాసశ్చ కార్యః. వినా బిమ్బా
భిషేకేన, ఆసనాదిత్రయేణ చ, వినా నైర్విగ్రహైర్యజ్ఞేన్మధ్యాహ్న
ఇతి మతాంతరేణ క్రియాధికారే భగవాన్ భృగుః.

ఇతి మాధ్యాహ్న కార్యనమ్.

సాయాహ్ని కార్యనాప్రకరణమ్

అథ సాయమర్చనమ్, పూర్వవత్కవాటాపుద్ఘాట్య ద్వారాద్బలిత
పుష్పాణ్యపోహ్యభ్యుక్ష్య ద్రువస్య పాదపీఠే న్యస్తాని పుష్పాణ్యనుద్భ్రత్యో
పరి పూర్వ త్పష్పన్యాసం కుర్యాత్. తథైవ ధాత్రాదిద్వారదేవాంశ్చ
భ్యర్చ్య కాతుకాదిబింబేచ్ఛితాని పుష్పాణ్యదాయ తత్పీఠపార్శ్వేని
ధాయాసనాదైర్వరర్చయేత్. దివాహృతేన తోయేన రాత్రావగ్నిసన్ని
ధావాహృతేన చ తోయేన కార్యం కుర్యాత్. ఉత్తమే పాద్యా
దైర్వరుపచారైరర్చయేత్. మధ్యమే రాత్రే స్నానాదైర్వరుపవీతానైర్వి
నానైః, అథమే పాద్యాద్యర్హ్యచమనాన్తర్హవిషిలభ్యే పాద్యాది
హవిరన్తైరర్చనం భవతి. రాత్రే స్నానం స్నానాయాభ్యుక్షణం వా న
భవతి. పాద్యాద్యైస్త్రయో వింశతివిగ్రహైరర్చనం భవతి. తే చ
విగ్రహాః పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపార్హ్యచమన పాద్యాచ
మనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పా నీ యా చ మ న ముఖ వా స
బలిప్రణామదక్షిణాస్తుతయః. ఆవాహనం న భవతి. బలిహోమశ్చ భవతి.

హోమే ఆదిత్యోపస్థానస్థానే అగ్నేనయేత్యగ్నుపస్థానం భవతి.
అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మాక్ విశ్వాని దేవవయునాని విద్వాన్,

యుయోధ్యస్సృజ్జహురాణమేనో భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ,
 ప్రవశ్యక్రాయ భానవే భరథ్వగ్ం హవ్యం మతిం చాగ్నయే సుపూతమ్,
 యో దైవ్యాని మానుషా జమాగ్ష్యన్త్యిశ్వాని విద్యనా జగతి,
 అచ్ఛాగిరో మతయో దేవయన్తీగ్నిం యన్తి ద్రవిణం భిక్షమాణాః,
 సుసన్దృశగ్ం సుప్రతీగ్ స్యజ్ఞుగ్ం హవ్యవాహమరతి మానుషా
 ణామ్, అగ్నేత్వమస్మర్యయోధ్యమి వా అనగ్నిత్ర అభ్యమన్త
 కృష్టీః, పునరస్మభ్యగ్ం సువితాయ దేవతాం విశ్వేభిరజరేభిర్యజత్ర,
 అగ్నేత్వం పారయానవ్యో అస్తాభ్యస్తిభిరతిమగ్గాణి విశ్వా, పూశ్చ
 పృథ్వీ బహులాన ఉర్వీ భవాతోకాను తసయాయ శంయోః, ప్రకా
 రవో మననా నచ్యమానా దేవద్రీచీ నయథ దేవయన్తః, దక్షిణావా
 ద్వోజనీ ప్రాచ్యేతి హవిర్భరన్త్యగ్నయే ఘృతాచీ, ఇతి.

ఔత్సవాది బేరాన్తరాణామర్చనంవైధమన్యేషామైచ్ఛికం భవతి,
 అన్యైవాన్త్యవేలార్చనాత్వపక్షే పూర్వోక్తం శయనాసనం సంకల్ప్య
 పచారాణా కృత్వా దేవం ధ్రువే సమాహోపయేత్. తథా తత్తన్మూర్తి
 మన్త్రం తత్తన్మన్త్రేషు సంయోజ్యర్చయేత్. అర్థయామార్చనే
 పృథక్క్రియమాణే తు నాత్ర శయనాసనారోపణాది భవతీతి విశేషః.

రాత్రౌ స్నానాదిషడ్భిశ్చ వినాన్యైర్విగ్రహైర్యజేత్, హవిర్ని
 వేదనాత్పూర్వం రాత్రౌ నీరాజనం చరేదితి మతాన్తరమాహ భగవాన్
 భృగుః. రాత్రౌ స్నానాసనం నేష్టమ్, తస్యాం సన్ధ్యారక్షాలంకారదీపా
 ఉచితా ఇతి విశేష ఇతి పంచఖండే చ, నీరాజనస్య తదా విశేషవి
 ధిసామర్థ్యాన్నియతత్వమితరస్మిన్ కాలే తదభావత్వం చోక్తం భవతి.
 సాయం స్రగ్భిరలంకృత్య రక్షానీరాజనాత్పూర్వమ్, మాషాపూషం నివే
 ద్యైవ పశ్చాత్కర్మ సమాచరేదితి విశేషో నవనీతే.

ఇతి సాయాహ్ని కార్పనమ్.

ఉపసన్ధ్యార్చనా ప్రకరణమ్.

అథ ప్రత్యూషేర్చనమ్, ప్రత్యూషః ప్రాతఃకాలశ్చ మధ్యాహ్న శ్చాపరాహ్ణకః, సాయంకాల్గర్ధరాత్రశ్చ పూజాకాలస్తుషడ్విధః, ఇతివచనాత్ప్రత్యూషకాలేఽహర్మఖేర్చనం ప్రథమకాలార్చనం ప్రథమోపసన్ధ్యార్చనం వా భవతి.

ఉపసన్ధ్యాసుసర్వాసు కేవలం త్వష్టవిగ్రహైః

అర్చయిత్వా నివేద్యై వ పానీయాచమనం దదేత్

ముఖవాసం నివేద్యైవ ప్రణామం పునరాచరేత్, ఇతివత్

పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాసా దత్వా ప్రణామం కుర్యాత్. తథా పుష్పన్యాసం చ హోమం చ పరివారార్చనం బలిమ్, నిత్యయాత్రాం బలించైవ ఉపసన్ధ్యాసువర్జయేదితివత్పుష్పన్యాసం హోమం పరివారార్చనం బలిదానమన్నబలికల్పనం నిత్యోత్సవం చ న కుర్యాత్.

ఉపసన్ధ్యార్చనం యత్తదధికార్చనముచ్యత ఇత్యస్యోపసన్ధ్యార్చనస్యాధికార్చనత్వేన పరిగణితత్వాదత్ర నిత్యార్చనాయామననర్యావః.

అథాపరాహ్ణేర్చనమ్, మధ్యాహ్నోత్పరం చతుర్థకాలకర్తవ్యం ద్వితీయోపసన్ధ్యార్చనమిదం భవతి, అస్మిన్నపి కాలే ప్రత్యూష ఇవపాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాస ప్రణామా కుర్యాత్పుష్పన్యాసం. హోమం పరివారార్చనం బలిదానమన్నబలికల్పనం నిత్యోత్సవం చ న కుర్యాత్.

అథార్థయామేర్చనమ్, అర్థరాత్రోదితామర్చాం యామా
 దూర్ధ్వం సమాచరేత్, దేవేశమస్త్యవేలాయామర్చయిత్వా తు కౌతు
 కాత్, స్నాపనాచాత్సవాద్భింబాద్ధ్రువబేరే తత్తైవ చ, దేవమారోప
 యేన్నిత్యమర్చనానే విశేషతః, హుత్వా చాహవనీయావ్యగ్నీం
 నిత్యహోమాంత ఏవ చ, గమయేద్ధార్షపత్యాగ్నౌ యథా సమ్య
 క్సమాహితః, మనసా ధ్రువబేరే చ దేవమారోపయేత్క్రమాత్,
 కేవలం నామమన్తైస్తు పరివారాః సమర్చయేత్, ఉక్తకాలే తు
 సంపూర్ణే కవాటం బద్ధయేత్క్రమాత్, ఉద్భూటనమకాలే తు న
 కుర్యాదితి శాసనమ్, ఇతివత్, అర్థయామేర్చయేద్దేవం పాద్యా
 ద్యైరష్టవిగ్రహైః, హవిర్దత్వా యథాపూర్వం పానీయాదినివేదయేత్,
 అస్త్యవేలార్చనాయాన్తు విసర్జనమథాచరే దితివచ్చ పూర్వోక్తన
 యేన పాద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమన
 ముఖవాస ప్రణామా కుర్యాత్పుష్పన్యాసం హోమం బలిమన్నబలిం
 నిత్యోత్సవం చ వర్జయేత్. పరివారార్చనం నామమన్తైః కుర్యా
 న్నావా.

పూర్వోక్తం శయనం సంకల్ప్య శయనాసనోపచారాశ్చ
 త్వా ప్రాతరావాహితం దేవం దేవీసహితం మనసా ధ్యాత్వా స్వస్థానే
 ధ్రువే సమారోపయేత్. కవాటబద్ధనం కుర్యాత్.

ఉపసన్ధ్యార్చనం కౌతుకజేరస్యైవ, నేతరేషామ్.

ఇత్యుపసన్ధ్యార్చనా ప్రయోగః.

శ్రీదేవ్యా మహీదేవ్యాశ్చ తత్సాక్షాత్కాభ్యామర్చనమ్.
మన్త్రపాఠక్రమేణాహం వక్ష్యే శ్రీభూమిపూజనమ్
కాంసోఽస్మీత్యాసనం లక్ష్మ్యః స్వాగతం తామ్న ఇత్యథ.
అనుమానే త్వత్పూర్వాం పాద్యం చంద్రాం ప్రభేత్యతః
ఆపస్సంజన్త్యాచమనే ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం సుమే.
గన్ధద్వారేతి గన్ధస్సాన్యధూపశోచైతు మన్త్రతః
ఆదిత్యవర్ణే దీపే స్యాదర్ఘ్యం మనస ఇత్యతః.
ప్రాగ్వదాచమనం స్నానం కర్తమనేతి మన్త్రతః
ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిమితి స్నానం తు కుత్రచిత్.
శ్రియే జాతః ప్రోతవస్త్రోత్తరీయాభరణేషు చ
ప్రాగ్వత్పాద్యాదికం యుత్పిపాసామితి హవిర్భవేత్.
పానీయం తామ్న ఆవేతి పరేణ మనునా తథా
ఆచామో ముఖవాసస్తు పద్మ ప్రియ ఇతీరయన్.
శ్రీదేవ్యర్చనమేవం స్యాద్ధరిణ్యా వచ్చి చార్చనమ్
భూమిర్భూమేత్యాసనం చ స్వాగతం చానుమానకమ్.
ఆయం గౌః పాద్య ఆచామో యత్రే మన్యుపరోష్ఠ్వితి
తత్త్రీణ్యేషా సుమే గన్ధ అస్య ప్రాణాదితి స్మృతః.
త్రింశద్ధూపే దీపదానే యత్త్వా క్రుద్ధః ప్రకీర్తితః
మేదీనీత్యర్ఘ్యమాచామః ప్రాగ్వద్వాయుపరీత్యతః.
స్నానం శృంగే ప్రోతవస్త్రోత్తరీయాభరణేషు చ
పాద్యాదికం పూర్వవత్స్యాత్తయాదిత్యేతి వై హవిః.
పానీయే తు సముద్రేతి మనురాచమనం తథా
దేవీ హిరణ్యమస్త్రేణ ముఖవాసః ప్రకీర్తితః.
భృగుర్వాసాధికారే తు ప్రకారాంతరమబ్రవీత్.

(ఇతి కృష్ణభట్టాచార్యకారికా).

తథా, అతః పరం ప్రవక్ష్యామి శ్రీభూమ్యార్యనామమ్
 పృథక్ దేవ్యా సమభ్యర్చ్య పూర్వం ఊడశవిగ్రహైః.
 హిరణ్యవర్ణామిత్యుక్త్వా శ్రియమావాహయేద్బుధః
 తాం మ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా కల్పయిత్వాఽసనం క్రమాత్.
 అశ్వపూర్వామితి ప్రోక్త్వా పాద్యం చైవ తతః పరమ్
 కాంసోఽస్మి తామిత్యుక్త్వా దద్యాదాచమనం పునః.
 చంద్రం ప్రభాసామిత్యుక్త్వా స్నానముక్తవదాచరేత్
 ఆదిత్యవర్ణమస్త్రేణ ప్రోతవస్త్రాద్యలంకృతిః.
 శ్రీమ్ బీజం చైవ హృదయే న్యసేత్ప్రణవసంయుతమ్
 ఉపైతు మామితి ప్రోక్త్వా భూషణైరపి భూషయేత్.
 తుత్పిపాసామితి ప్రోక్త్వా పు మ్మైరవ్యైరలంకృతిః
 గంధద్వారామితి ప్రోక్త్వా చన్దనాదీః ప్రలేపయేత్.
 మనసః కామమిత్యుక్త్వా భూషం దద్యాద్విధానవత్
 కర్దమేన ఇతి ప్రోక్త్వా దీపం దద్యాదతః పరమ్.
 ఆపస్సృజన్విత్యుచ్చార్య అర్ఘ్యం దత్వా విశేషతః
 ఆర్ద్రాం యః కరిణీంయష్టిమితి జప్త్వా నివేదయేత్.
 ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిం పానీయాచమనం దదేత్
 తాం మ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా తాంబూలం చ నివేదయేత్.
 షడ్మప్రియేతి మస్త్రేణ చోద్వాస్య విధినా పునః
 స్నానే వస్త్రే నివేద్యే చ దద్యాదాచమనం పృథక్.
 నీవమేవ క్రమేణైవ శ్రీదేవీం సమ్యగర్చయేత్
 అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మహ్యైశ్చైవార్చనామమ్.
 భూమిర్యామన్న ఇతి ప్రోక్త్వా హరిణ్యావాహనం చరేత్
 ఆయు గౌరితి మస్త్రేణ పాదప్రత్యశనం చరేత్.

త్రిం శ్రద్ధామ ఇత్యుక్త్వా పుష్పం దద్యాత్సమాహితః
 అస్య ప్రాణాదితి ప్రోక్త్వా గంధం చైవానులేపయేత్.
 యత్త్వా కుంధ ఇతి ప్రోక్త్వా ధూపయిత్వా తతః పరమ్
 యజ్ఞే మన్యుపరోత్తస్య దీపం దద్యాత్సమాహితః.
 మేదినీతి చ మస్త్రేణ అర్ఘ్యం దద్యాత్సమాహితః
 దేపే హిరణ్య ఇత్యుక్త్వా హవిస్సమ్యజ్ఞీ వేదయేత్.
 సముద్రవతీతి మస్త్రేణ పానీయాచమనం దదేత్
 శృంగే శృంగేతి మస్త్రేణ దద్యాదాచమనం పునః.
 వాయుపరీతి మస్త్రేణ తామ్బూలం చ నివేదయేత్
 ఏవమేన క్రమేణైవ హరిణీం సమ్యగర్చయేత్.

(ఇతి వాసాధికారే భగవాన్ భృగుః).

శ్రీ సూ క్తమ్.

* హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజామ్, చంద్రాం
 హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ, తామ్మ అవహ జాత
 వేదో లక్ష్మీమనపగామినీమ్, యస్యాం హిరణ్యం విందేయం గామశ్వం
 పురుషానహమ్, అశ్వపూర్వాం రథమధ్యాం హస్తినాదప్రభోధినీమ్,
 శ్రియం దేవీముపహ్వామే శ్రీర్మాదేనీ జషతామ్, కాంసోస్మి తాం
 హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం జ్వలంతీ తృప్తాం తర్పయంతీమ్, పద్మే
 స్థితాం పద్మవర్ణాం త్వమిహోపహ్వాయే శ్రియమ్, చంద్రాం ప్రభా
 సాం యశసా జ్వలంతీ శ్రియం లోకే దేవజష్టాముదారామ్, తాం
 పద్మినీమీం శరణమహం ప్రపద్యేఽలక్ష్మీర్దే సశ్యతాం త్వాం వృణే,
 ఆదిత్యవర్ణే తపసోఽధిజాతో వనస్పతిస్తవ పృతోథ బిభ్వః, తస్య

* శ్రీ దేవ్యర్చనే ఉపయుజ్యమానత్వాత్సూక్తమేవ విఖ్యతే. అర్చనే వినియుజ్య
 మానా మస్త్రా అత్ర ద్రష్టవ్యాః

ఫలాని తపసా నుదన్తు మాయాఽన్తరాయాశ్చ బాహ్య లలక్ష్మీః,
 ఉపైతు మాం దేవసఖః కీర్తిశ్చ మణినా సహ, ప్రాదుర్భూతోఽస్మి
 రాష్ట్రేఽస్మి కీర్తిమృద్ధిం దదాతు మే, క్షుత్సిహసామలాం జ్యేష్ఠాను
 లక్ష్మీం నాశయామ్యహమ్, అభూతిమసమృద్ధిం చ సర్వాం నిర్లుద మే
 గృహాత్, గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణిమ్, ఈశ్వరీం
 సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్, మనసః కామమూ
 కూతిం వాచస్పత్యమశీమహి, పశూనాం రూపమన్నస్య మయి
 శ్రీశ్శ్రయతాం యశః, కర్తమేన ప్రజాభూతా మయి సంభవ కర్తమ,
 శ్రియం వాసయ మే కులే మాతరం పద్మమాలినీమ్, ఆపస్సృజన్తు
 స్నిగ్ధాని చిక్లీత వస మే గృహే, నిచదేపిం మాతరం శ్రియం వాసయ
 మేకులే, ఆర్ద్రాం (పుష్క) యఃకణిణీం యష్టిం పింగళాం పద్మమాలినీమ్,
 చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ, ఆర్ద్రాం
 పుష్కణిణీం పుష్టిం సువర్ణాం హేమమాలినీమ్, సూర్యాం హిరణ్మ
 యీం లక్ష్మీం జాత వేదో మమావహ, తాం ను ఆవహ జాతవేదో
 లక్ష్మీమనపగామినీమ్, యస్యాం హిరణ్మ ప్రభూతం గావో
 దాస్యోఽశ్వాః విద్వేయం పురుషానహమ్, పద్మప్రియే పద్మిని పద్మహ
 స్తేపద్మాలయే పద్మదలాయతాక్షి, విశ్వప్రియే విష్ణుమనోనుకూలే
 త్వత్పాద పద్మం మయి సన్నిధత్స్వ, శ్రియే జాతశ్శ్రియ ఆనిర్యాయ
 శ్రియం వయో జనితృభ్యో దధాతి, శ్రియం వసానా అమృతత్వ
 మాయా భవన్తి సత్యా సమిధా మితత్రా. శ్రియ సవైనం తచ్చి
 యమాదధాతి, సన్తతమృచా వషట్కృత్యం సన్ధత్యై సన్ధియతే ప్రజ
 యా పశుభిః, యవవం వేద, మహాదేవ్యై చ విద్మహే విష్ణుపత్న్యై చ
 ధీమహి, తన్నో లక్ష్మీః, స్రచోదయాత్.

భూసూక్తమ్.

భూమిరూపాన్ని ద్వార్యరిణాంతరక్షం మహిత్యా, ఉపస్థే తే
 దేవ్యదితేగ్నిమన్నాదమన్నా ద్యాయా దధే, ఆయక్ణాః పృథ్విరక్త
 మీదసనన్మాతరం పునః, పితరంచ ప్రయన్ త్సువః, త్రిగంశ్రద్ధామ
 విరాజతివాక్పతక్ణాయ శిశ్రియే, ప్రత్యస్య వహద్యభిః, అస్య ప్రాణాద
 పానత్యంతశ్చరతి రోచనాః, వ్యఖ్యన్మహిషస్సువః, యత్త్వా క్రుద్ధః పరో
 వపమన్యనా యదవర్త్యా, సుకల్పమగ్నే తత్తవ పునస్త్వాదీపయామసి,
 యత్రేమన్యపరోప్తస్య పృథివీమనుదధ్వసే, ఆదిత్యా విశ్వేతద్దేవా వ
 సవశ్చ సమాభరన్, (మనోజ్యోతిర్జ్ఞప్తతామాజ్యం విచ్ఛిన్నం యజ్ఞగ్ం
 సమిమం దధాతు, బృహస్పతిస్తనుతామిమం నో విశ్వే దేవా ఇహ
 మాదయన్తామ్).

సప్త తే అగ్నే సమిధస్సప్తజహ్వ స్సప్తర్ముషయస్సప్త
 ధామ ప్రియాణి, సప్త హోత్రాస్సప్తధా త్వా యజన్తి సప్తయోనీ
 రావృణస్వా ఘృతేన, పునరూర్జా నివర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయమా,
 పునర్నః పాహి విశ్వతః, సహ రయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వ ధార
 యా, విశ్వస్నియా విశ్వతస్పరి, లేకస్సలేకస్సలేకస్తేన ఆదిత్యా
 ఆజ్యం జహాణా వియన్తు కేతస్సకేతస్సకేతస్తేన ఆదిత్యా ఆజ్యం
 జహాణా వియన్తు వివస్వాగ్ం అదితిర్దేవజాతిస్తేన ఆదిత్యా ఆజ్యం
 జహాణా వియన్తు).

మేదిసి దేవీ వసున్ధరీ స్యాద్వసుధా దేవీ వాసవీ, బ్రహ్మవర్చ
 సః పితృణాం శ్రోత్రం విష్ణుర్మనః, దేవీ హిరణ్యగర్భిణీ దేవీ ప్రసాదరీ,
 రసనే సత్యాయనే సీద, సముద్రవతీ సావిత్రి హనో దేవీ మహ్యకీ,
 మహాధరణీ మహోర్యతిస్థః, శృంగే శృంగే యజ్ఞేయజ్ఞే విభీషణీ, ఇన్ద్ర
 పత్నీ వ్యాజనీ సురసిత ఇహ, వాయుపరీ జలశయనీ స్వయన్ధారా
 సత్యన్ధోపరి మేదిసి, సోపరి ధత్తం గాయ, విష్ణుపత్నీం మహీం దేవీం

మాధవీం మాధవప్రియామ్, లక్ష్మీప్రియసఖం దేవీం సమామృత్యుత
వల్లభామ్, ధనుర్ధరాయై విద్మహే సర్వసిద్ధ్యైచ ధీమహి, ధిన్సో
ధరా ప్రచోదయాత్.

తయాదిత్యా నిర్వికల్ప భూతా విశ్వే గుణానాం హవిషో
నహన్త్యా, పరామృతాయా సుహృతం నిధతామ్. తత్ప్రీత్యేహ ధరతే
సర్వమర్వాగ్యామాయాంతః సూరయో ద్యాం వ్రజంతః, తస్యా అగ్ని
పున్నీయస్తే జాహ్నవామి.

శ్రీ దే వ్యా అ ర్చ న మ్.

పంచశుద్ధిం కృత్వా, శుభతిథౌ, శ్రీమహాలక్ష్మ్యై నిత్యార్చనం
కరిష్యే. శ్రీమ్ బీజం శ్రీదేవ్యాః హృదయే న్యస్య ప్రణవేనవేష్టయి
త్వా శ్రియే జాతః* ఆయాతు భగవతీ* శ్రియమావాహ
యామి ర. కాంసోఽస్మితాం* శ్రియై నమః ఆసనం దదామి ర.
తామ్మ ఆవహ* శ్రియై నమః స్వాగతం దదామి ర. అశ్వపూర్వాం*
శ్రీరనుమన్యతామ్. ర. చంద్రాంప్రభాసాం* శ్రియై నమః పాద్యం
దదామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.
అర్ద్రాం యః కరిణీం* శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర. గంధ
ద్వారాం* శ్రియై నమః గంధం దదామి ర. ఉపైతుమాం ర. శ్రియై
నమః ధూపం దదామి ర. ఆదిత్యవర్ణే* శ్రియై నమః దీపం దదా
మి ర. మనసః కామమాసూతిం* శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేద
యామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.
కర్తవ్యేన* శ్రియం స్నాపయామి ర. శ్రియే జాతః* శ్రియం
ప్రోతేన విమృజామి ర. శ్రియే జాతః* శ్రియై నమః వస్త్రం దదామి ర.
శ్రియేజాతః* శ్రియై నమః ఉత్తరీయం దదామి ర. శ్రియే జాతః*
శ్రియై నమః ఆభరణం దదామి*. చంద్రాం ప్రభాసాం* శ్రియై నమః
పాద్యం దదామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం

దదామి ర. ఆర్ద్రాం యః కరిణీం * శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర.
గన్ధద్వారాం* శ్రియై నమః గన్ధం దదామి ర. ఉపైతు మాం* శ్రియై నమః
ఘాపం దదామి ర. ఆదిత్యవర్ణే* శ్రియై నమః దీపం దదామి ర. మన
సః కామం * శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. ఆపస్సృజన్తు*
శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. తుత్త్విపాసాం* శ్రియై
నమః హవిర్నివేదయామి ర. తాగ్ముతవహ* శ్రియై నమః పానీయం
దదామి ర. ఆపస్సృజన్తు* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.
పద్మప్రియే * శ్రియై నమః ముఖవాసం నివేదయామి ర. (మహాదే
వై చ * శ్రియై నమః ప్రణమామి).

భూ మ్యా అ ర్చ న మ్.

శుభతిథౌ, హరిణ్యా నిత్యార్చనం, కరిష్యే, పంచశుద్ధిం కృత్వా,
లమ్ బీజం భూమ్యాః హృదయే న్యస్య ప్రణవేన వేష్టయిత్వా.

మేదినీ దేవీ* ఆయాతు భగవతీ* హరిణీమావాహయామి ర.
భూమిర్భూమ్నా* హరిణ్యై నమః ఆసనం దదామి ర. భూమిర్భూమ్నా*
హరిణ్యై నమః స్వాగతం దదామి ర. భూమిర్భూమ్నా*
హరిణి అనుమన్యతామ్ ర. ఆయజ్ఞైః* హరిణ్యై నమః పాద్యం దదా
మి ర. యత్తే మన్యుపరోత్తస్య* హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం ద
దామి ర. తత్త్రీణ్యేషా* హరిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర. అస్య
ప్రాణాత్* హరిణ్యై నమః గన్ధం దదామి ర. త్రిగంశ్రద్ధామ*
హరిణ్యై నమః ఘాపం దదామి ర. యత్త్వా క్రుద్ధః* హరిణ్యై నమః
దీపం దదామి ర. మేదినీ దేవీ* హరిణ్యై నమః అర్ఘ్యం దదామి ర.
యత్తే మన్యుపరోత్తస్య* హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర.
వాయుపరీ జలశయనీ* హరిణీ వారిణా స్నాపయామి ర. శృంగే శృం
గే* హణీంస్తోతేన విన్ముజామి ర. శృంగే శృంగే* హరిణ్యై నమః వత్స్రం

దదామి. ర. శృంగే శృంగే* హరిణ్యై నమః ఆభరణం దదామి ర. ఆయక్ష్ణః* హరిణ్యై నమః సాద్యం దదామి ర. యత్రేమన్యుపరోప్తస్య* హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. తత్రీశ్యపా* హరిణ్యై నమః పుష్పాణి దదామి ర. అస్య పాణిణీ* హరిణ్యై నమః గంధం దదామి ర. త్రిగంశ్రద్ధామ* హరిణ్యై నమః భూపం దదామి ర. యత్వా కుద్ధః* హరిణ్యై నమః దీపం దదామి ర. మేదినిదేవీ* హరిణ్యై నమః అర్ఘ్యం దదామి ర. యత్రేమన్యుపరోప్తస్య* హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. తయానిత్యా* హరిణ్యై నమః హవిర్నివేదయామి ర. సముద్రవతీ సావిత్రి* హరిణ్యై నమః సానీయం దదామి. ర. యత్రేమన్యుపరోప్తస్య* హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. దేవీ హిరణ్యగర్భిణీ* హరిణ్యై నమః ముఖవాసం నివేదయామి ర. (ధనుర్ధరాయై* హరిణ్యై నమః ప్రణమామి ర.).

శ్రీ దేవ్యా అర్చనమ్. (ప్రకారాంతరమ్)

హిరణ్యవర్ణం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజామ్, చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదోమమావహా. శ్రియోజాతః* ఆయాతు భగవతీ* శ్రియనూవాహయామి ర. తాం మ ఆవహ జాతవేదః* శ్రియై నమః ఆసనం దదామి ర. అశ్వపూర్వా* శ్రియై నమః సాద్యం దదామి ర. కాంసోఽస్మితాం* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. చంద్రాం ప్రభాసాం* శ్రియం వారిణా స్నాపయామి ర. కాంసోఽస్మితాం* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. ఆదిత్యవర్ణే* శ్రియంప్లోతేన విమృజామి ర. శ్రియై నమః వస్త్రం దదామి ర. కాంసోఽస్మితాం* శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. శ్రీమ్ బీజం శ్రియోదేవ్యాహృదయేన్యస్య 'శ్రీమ్' ప్రణవేన వేష్టయిత్వా 'ఓమ్' ఉపైతు మాం* శ్రియై నమః భూషణం దదామి ర. త్సుశ్చిపాసా

మలాం * శ్రియై నమః పుష్పాణి దదామి ర. గంధద్వారాం * శ్రియై నమః గంధం దదామి ర. మనసః కామం * శ్రియై నమః ధూపం దదామి ర. కర్దమేన * శ్రియై నమః దీపం దర్శయామి ర. ఆపః సృజన్తు * శ్రియై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. ఆర్ద్రాగ్నియః కరిణీం * శ్రియై నమః హవిర్నివేదయామి ర. ఆర్ద్రాగ్నిం పుష్కరిణీం * శ్రియై నమః పానీయం దదామి ర. కాంసోఽస్మితాం * శ్రియై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. తాం మ ఆవహా * శ్రియై నమః తామూలం దదామి ర. షడ్మప్రియే * శ్రియై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర. మహాదేవ్యై చ విద్మహే * శ్రియం సమారోపయామి ర.

భూమ్యర్చనమ్. (ప్రకారాంతరమ్)

భూమిర్భూమ్నా * మేదిసీదేవీ * ఆయాతుభగవతీ * హరిణీ మావాహయామి ర. భూమిర్భూమ్నా * హరిణ్యై నమః ఆసనం దదామి ర. ఆయం గౌః * హరిణ్యై నమః పాద్యం దదామి ర. శృంగేశృంగే * హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. భూమిర్భూమ్నా * హరిణీం వారిణాన్నాపయామి ర. భూమిర్భూమ్నా * హరిణీం ప్లోతేన విమృజామి, హరిణ్యై నమః వస్త్రం దదామి ర. త్రిగంశ్రద్ధామ విరాజతి * హరిణ్యై నమః పుష్పం దదామి ర. అస్యప్రాణాత్ * హరిణ్యై నమః గంధం దదామి ర. యత్త్వా కృద్ధః * హరిణ్యై నమః ధూపం దదామి ర. యత్తే మన్యుపరోప్తస్య * హరిణ్యై నమః దీపం దదామి ర. మేదిసీదేవీ * హరిణ్యై నమః అర్ఘ్యం నివేదయామి ర. శృంగేశృంగే * హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. దేవీహిరణ్యగర్భిణీ * హరిణ్యై నమః హవిర్నివేదయామి ర. సముద్రవతీ * హరిణ్యై నమః పానీయం దదామి ర. శృంగే శృంగే * హరిణ్యై నమః ఆచమనీయం దదామి ర. వాయుపరీ * హరిణ్యై నమః తాంబూలం దదామి ర. విష్ణుపత్నీం * హరిణ్యై నమః పుష్పాంజలిం దదామి ర. ధనుర్ధరాయై విద్మహే * హరిణీం సమారోపయామి ర.

(అనయా దిశా షడాసనవిధిరున్నేయః)

ధ్రు వా ర్చా య జ న వి ధిః.

అథైక బేరార్చనవిధిం వక్ష్యే, ప్రభాతే స్నాత్వాఽలయ
ప్రదక్షిణం ప్రణామం చ కృత్వా నిరస్తమితకవాటాపుష్పాట్య దీపా
నుద్దీప్య శిష్యేణ ధారాస్విత్యుదకం గృహీత్వా

ప్రతద్విష్ణుస్తవతే* విమానం ప్రపద్యే* నిరస్తగ్ం రక్షః*

శుభ్రాజ్యోతిశ్చ దేవానాం* ధారాసు సప్తసు*.

దేవస్య నిర్మూల్యమాదాయ విష్వక్సేనం సమారాధ్య

పూతస్తస్య పాదే* విష్వక్సేనం ప్రపద్యే*

గర్భాలయాదిషు సర్వత్ర సమ్మూర్జనం కృత్వాద్భిరభ్యుక్ష్యోపలిప్య

అవధూతగ్ం రక్షః* ఆశాసు సప్తసు*

అర్చనాపాత్రాణి హవిఃపాత్రాణి చ ప్రక్షాళ్య హవీంషి పాచయిత్వా

ఆమావాజస్య* శుచీ వో హవ్యా మరుతః*

పుష్పగన్ధాద్యర్చనద్రవ్యాణి సంగృహ్య ప్రతద్విష్ణురితి దేవస్య పుష్పా
సనం దత్వా

ప్రతద్విష్ణుస్తవతే* విష్ణవే నమః పుష్పాసనం దదామి గి.

శ్రియై నమః పుష్పాసనం దదామి ర. హరిణ్యై నమః పుష్పా

సనం దదామి ర.

విశ్వాదికానామితి స్వాగతం

విశ్వాదికానాం భువనాదికరే* విష్ణవే నమః స్వాగతం

దదామి గి. ర. ర.

మనోభిమస్తేత్యనుమానం

మనోభిమంతా* విష్ణో అర్చనార్థం ప్రసీద గి. ర. ర.

త్రీణిపదేతి పాద్యం

త్రీణి పదా విచక్రమే* విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి గి.

ర. ర.

శన్నో దేవీత్యాచమనం దత్వా

శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. ర. ర.
అతో దేవాదినా తైలాభ్యంజనం కృత్వా పరిలిఖతమిత్యామ్లాదినా
సంశోధ్య వారీశ్చతస్ర ఇతి వారిణా సంస్నాపయేత్.

అతో దేవా ఇదం విష్ణు స్త్రీణి పదా విష్ణోః కర్మాణి తద్విష్ణోః
పరమం పదం తద్విప్రాసః* విష్ణవే నమః తైలాభ్యంజనం కరో
మి గి. ర. ర. పరిలిఖతగ్ం రక్షః* విష్ణవే నమః ఆమ్లాద్యై
రంగ శోధనం కరోమి గి. ర. ర. వారీశ్చతస్రః* విష్ణుం వారి
ణా స్నాపయామి. గి. ర. ర.

ఇషే త్వా యజ్ఞస్య శున్ధధ్వమితి త్రిభిస్త్రైరభిషేచయేత్.

ఇషే త్వోర్జేత్వా* యజ్ఞస్య ఘోషదసి * శున్ధధ్వం* విష్ణుం
వారిణా స్నాపయామి గి. ర. ర.

(సహస్రధారా యది స్యాద్వస్త్ర)మాల్యాదినా గన్ధాద్యైరలంకృత్య
పాద్యాద్యర్హ్యైస్తమభ్యర్చ్య సహస్రధారయాభిషేచయేత్.

స్త్రీణి పదా* విష్ణవే నమః పాద్యం దదామి గి. ర. ర. శన్నో
దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. ర. ర. తద్వి
ష్ణోః పరమం పదం* విష్ణవే నమః పుష్పం దదామి గి. ర. ర.
తద్విప్రాసః* విష్ణవే నమః గన్ధం దదామి గి. ర. ర. పరోమా
త్రయా* విష్ణవే నమః ధూపం దదామి గి. ర. ర. విష్ణోః
కర్మాణి* విష్ణవే నమః దీపం దదామి గి. ర. ర. త్రిర్దేవః
పృథివీం* విష్ణవే నమః అర్ఘ్యం దదామి గి. ర. ర. ఇషే
త్వా* యజ్ఞస్య ఘోషదసి * శున్ధధ్వం* విష్ణుం సహస్ర
ధారయాభిషేచయామి. గి. ర. ర.)

మిత్రస్సపర్ణ ఇతి స్తోత్రేన విమృజ్య విష్ణోర్ముకమితి వస్త్రాద్యై రలం
కృత్య తథైవాచమనం దత్వా

మిత్రస్సపర్ణః * విష్ణుం స్తోత్రేన విమృశామి. గి. ర. ర.

శన్నోదేవీః * విష్ణవే నమః ఆచమయం దదామి గి. ర. ర.

దేవస్య పాదయోర్మధ్యే విష్ణవే నమ ఇతి పుష్పం దద్యాత్. ప్రాగాది
చతుర్దిక్షు పురుషాద్యావరణత్రయ దేవానాం తద్భాష్యా కౌతుకా
ద్యావరణత్రయదేవానాం చ తత్తత్తన్నామ్నా ప్రణవాది నమోస్తేన
పుష్పన్యాసం కరోతి. గర్భాలయగర్భా దేవా భాత్రాదిద్వార
దేవా ద్వారపాలానస్యపరిషదశ్చ తత్తత్తన్నామమస్త్రేణాభ్యర్చ్య
పురుషాయ సత్యాయాచ్యుతాయానిరుద్ధాయ శ్రియై ధృత్యై
పవిత్ర్యై ప్రమోదాయవై హరిత్యై పౌష్ట్యై షోణ్యై మహ్యై కపి
లాయ యజ్ఞాయ నారాయణాయ పుణ్యాయ వారాహాయ నారసిం
హాయ వామనాయ త్రివిక్ర మాయ సు భ ద్రాయ శితాత్మనే
సర్వోద్వహాయ సర్వవిద్యేశ్వరాయేంద్రియ యమాయ పరుణాయ
కుబేరాయాగ్నయే నిర్ఋతయే వాయవ ఈశానాయ సుభ
ద్రాయ హయాత్మకాయ రామదేవాయ పుణ్యదేవాయ సర్వాయ
సుఖావహాయ సంవహాయ సువహాయ శివాయ విశ్వాయ మిత్రాయా
త్రయే సనత్కుమారాయ సనకాయ సనాతనాయ సనన్దనాయే
ంద్రియ యమాయ పరుణాయ కుబేరాయాగ్నయే నిర్ఋతయే వా
యవ ఈశానాయ మార్కండేయాయ భృగవే బ్రహ్మణే శంకరాయ
ధాతే విధాతే భువక్తాయ పతక్తాయ పతిరాయ వరణాయ మణి
కాయ సన్ధ్యాయై విఖనసే తాపసాయ న్యక్షాయేంద్రియ కష్కి
న్ధాయ తీర్థాయ శ్రీభూతాయ గరుడాయ హవిరక్షకాయాగ్నయే వివ
స్వతే వైవస్వతాయ నిర్ఋతయే ఒలిరక్షకాయ మిత్రాయ పరు
ణాయ పుష్పేశాయ మరుతేక్షత్రే కుబేరాయేశానాయభాస్కరాయ
చక్రాయ ధ్వజాయ శంఖాయయూథాధిపాయాక్షహస్తే నాగరాజాయ
గణేశాయేతి ప్రణవాదినమోస్తం పుష్పన్యాసః.

అభ్యంతరం ప్రవిశ్య దేవం ప్రణమ్యు
అతో దేవా ఇదం విష్ణుస్త్రీణి పదా విష్ణోః కర్మాణి తద్విష్ణోః
పరమం పదం తద్విప్రాసః *

తద్విష్ణోరితి పుష్పం
తద్విష్ణోః పరమం పదం * విష్ణవే నమః పుష్పం దదామి
గి. ర. ర.

తద్విప్రాస ఇతి గన్ధం
తద్విప్రాసః* విష్ణవే నమః గన్ధం దదామి గి. ర. ర.

పరోమాత్రయేతి ధూపం
పరోమాత్రయా* విష్ణవే నమః ధూపం దదామి గి. ర. ర.

విష్ణోః కర్మాణీతి దీపం
విష్ణోః కర్మాణి* విణవే నమః దీపం దర్శయామి గి. ర. ర.

త్రిదైవ ఇత్యర్ఘ్యం తథాచమనం దత్వా
త్రిదైవః పృథివీం* విష్ణవే నమః* అర్ఘ్యం దదామి గి. ర. ర.

శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి గి. ర. ర.

తదస్య ప్రియమితి హవిర్ని వేద్య
తదస్య ప్రియం* విష్ణవే నమః హవిర్ని వేదయామి గి. ర. ర.

ద్వారపాలాదిభ్యో బలిం నిర్వాప్య
మణికాయ సన్ధ్యాయై విఖనసే తాపసాయ న్యతాయేన్ద్రాయ

కిష్కిన్ధాయ తీర్థాయ శ్రీ భూతాయ గరుడాయ హవిరక్షకాయాగ్నయే
వివస్వతే వైవస్వతాయ నిర్ఋతయేఃలిరక్షకాయ మిత్రాయ వరుణాయ

పుష్పేశాయ మరుతే క్షత్త్రే కుబేరాయ శానాయ భాస్కరాయ
చక్రాయ ధ్వజాయ శంఖాయ యూథాశిపాయాక్షహస్తే నాగరా
జాయ గణేశాయత్యాది పుష్పన్యాసోక్తవద్బలిప్రకారః.

హోమం హుత్వా

హోమస్థానం గత్వా సంకల్ప్య ఉపావరోహేతి సమిధం నిధా
యాగ్నిం ప్రజ్వాల్య తత్సవితురిత వేదిం పరిమృశ్య చత్వారిశ్శంకే
త్యగ్నిం ధాత్వాగ్నయ ఇత్యాదిభిరలంకృత్య షషుషచారా కృత్వా
బ్రహ్మసోమవభ్యర్చ్య పరిషిచ్యాఽ జ్యచరుభ్యామహోదేవాద్యైర్హ
ర్తిమస్తేశ్చ జహుయాత్. అహో దేవా ఇదం విష్ణుస్త్రీణి పదా విష్ణోః
కర్మాణి తద్విష్ణోః పరమం పదం తద్విప్రాసః ఇతిషద్యైష్టవం, విష్ణోర్ము
కం తదస్య ప్రియం ప్రతద్విష్ణుః హోమాత్రయా విచక్రమే త్రిదేవ
ఇతి విష్ణుసూక్తం, సహస్రశీర్షా పురుషః పురుష ఏవేదమే తానాన
స్య త్రిపాదూర్ధ్వస్తస్మాద్విరాడ్యత్సరుషేణ సప్తస్యా సంస్తం యజ్ఞం
తస్మాద్యజ్ఞా త్వర్వశుతస్సమృభృతం తస్మాద్యజ్ఞాత్వర్వశుతో ఋచ
స్సామూని తస్మాదశ్వాయత్పురుషం బ్రాహ్మణోస్య చంద్రమానాభ్యా
ఆసీత్పద్భ్యాం భూమిర్వేదాహం ధాతా పురస్తాద్యజ్ఞే నేతి పౌరుషం
సూక్తం, విష్ణవే పురుషాయ సత్యాయాచ్యతాయానిరుద్ధాయ శ్రియే
ధృత్యై పవిత్ర్యై ప్రమోదాయినై హరిత్యై పౌష్ట్యై ఊర్జ్యై
మహ్యై కపిలాయ యజ్ఞాయ నారాయణాయ పుణ్యాయ వారా
హాయ నారసింహాయ వామనాయ త్రివిక్రమాయ సుభద్రాయే శితా
త్మనే సర్వోద్వహాయ సర్వవిద్యేశ్వరామేంద్రాయ యమాయ వరు
ణాయ కుబేరాయాగ్నయే నిర్ఋతయే వాయవ ఈశానాయ సుభ
ద్రాయ హయాశ్మకాయ రామదేనాయ పుణ్యదేవాయ సర్వాయ
సుఖావహాయ సంవహాయ సువహాయ శివాయ విశ్వాయ మిత్రాయా
త్రయే సనత్కుమారాయ సనకాయ సనాతనాయ సనన్దనాయే
ంద్రాయ యమాయ వరుణాయ కుబేరాయాగ్నయే నిర్ఋతయే వా
యవ ఈశానాయ మార్కణ్డేయాయ భృగవే బ్రహ్మణే శబ్కరాయ
ధాత్రే విధాత్రే భువన్కాయ పతన్కాయ పతిరాయ వరణాయ మణి

కాయ సన్ధ్యాయై విఖనసే తాపసాయ న్యతాయేన్ద్రాయ కిష్కిన్ద్రాయ తీర్థాయ శ్రీభూతాయ గరుడాయ హవిరక్షకాయాగ్నయే వివస్వతే వైవస్వతాయ నిర్ఋతయే బలిరక్షకాయ మిత్రాయ వరుణాయ పుష్పేశాయ మరుతే క్షత్రే కుబేరాయేశానాయ భాస్కరాయ చక్రాయ ధ్వజాయ శఙ్ఖాయయాథాధిపాయాక్షహస్తే నాగరాజాయ గణేశాయేతి (మూర్తిమంత్రాంశ్చ) జహయూదితి హోమప్రకారః.

పూర్వవత్పానీయాచమనముఖవాసాః దత్వా

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే* విష్ణవే నమః పానీయం దదామి
 గి. ర. ర. శన్నో దేవీః* విష్ణవే నమః ఆచమనీయం దదామి
 గి. ర. ర. విచక్రమే పృథివీ* విష్ణవే నమః ముఖవాసం
 నివేదయామి గి. ర. ర.

విధినా బలిమారాధ్య బలిభేరేణ సహౌవాలయం ప్రదక్షిణంకృత్వా
 అష్టాక్షరమస్త్రేణ పుష్పాంజలిం దద్యాత్.

ఓమ్ నమో నారాయణాయ. విష్ణవే నమః పుష్పాంజలిం
 దదామి గి. ర. ర.

ఆవాహనవిసర్గౌ వినాన్యత్సర్వం సమానమితి విజ్ఞాయతే.

ఇతి భగవద్గీతాప్రోక్షవైఖానసస్మృతార్చాయజనప్రయోగః.

నిత్యార్చనాస్త్రయశ్చిత్తమ్.

అథ నిత్యార్చనాస్త్రయశ్చిత్తవిధి వక్ష్యే: — సూర్యోదయాన్న
ధ్యాత్వాదస్తమయాచ్చ పూర్వం కవాటోద్ఘాటనే హీనే నిత్యా
గ్నో ఛల్ల్యాం వాగ్నిం పరిస్తీర్యాజ్యేన వైష్ణవం ధాత్రాదిదైవత్యం
దావారికం చ హుత్వా శీఘ్రముద్ఘాటయేత్.

మార్జనోపలేపన నిర్మూల్యశోధనేషు హీనేషు వైష్ణవం వారు
ణం వాయవ్యం వైష్ణవేస్తేనం చ జహుయాత్.

దేవస్య స్నానే హీనే వైష్ణవం వారుణం చ హుత్వా ఆసోహి
ష్టాదైర్మ్యస్త్రస్నానం కృత్వా పశ్చాన్నిత్యార్చనస్నానం కారయేత్.
అభిషేకస్యాశక్తౌ వైష్ణవైః సోమ్య వస్త్రాదీన్ వ్యసోహ్య ధాతం పరి
ధాపయేన్నిత్యస్నాపనం కర్తుమశక్యం చే ద్విష్ణుపంచకది కేషు స్నాపయే
దితి కేచిత్.

(విష్ణుపంచకదినాని:— శ్రవణం ద్వాదశీ శుక్లే కృష్ణే చాధే
చ ద్వాదశీ, పూర్ణిమా చాప్యమావాస్యాపంచైతాని దినాని వై,
ఇతి ప్రకీర్ణాధికారే విష్ణుపంచకదినప్రసంగే భగవాన్ భృగుః).

పుష్పన్యాసం హిత్వా కౌతుకస్య నిత్యార్చనే కృతే వైష్ణవం
విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తం విష్ణుగాయత్రీం చ హుత్వా తథైవ పుష్ప
న్యాసం కుర్యాత్.

సంబంధమూర్తే హీనే వైష్ణవం మునిమన్త్రం చ హుత్వా
కూర్చం సన్న్యసేత్.

ధాత్రాదిపరిషదామర్చనే హీనే తత్తద్దైవత్యం వైష్ణవం చ
హుత్వా ధాత్రాదిపరిషదోఽర్చయేత్.

ఆసనాదిసర్వోపచారవిపర్యాసే క్షమస్వేతి దేవం ప్రణమ్య
పునరర్చయేదేతేష్వేకం హీనం చేత్తత్తద్దేవతామన్త్రం వైష్ణవం చ
హుత్వా పునస్తదుపచారాది సర్వోపచారైరర్చయేత్.

అర్చనాకాలే హవిర్ని వేదనకాలే వా అజస్రదీపో మూషికాకృ
మికిటపతంగ శలభాదిపతనేన స్వయమేవ మరుతా వా విచ్ఛిన్నశ్చే
ద్విగుణం దీపముద్దీప్య సౌరం రాద్రమాగ్నేయం వైష్ణవం చ హుత్వా
పునరర్చయేత్. తత్కాలే సర్వదీపా నశ్యంతి చేన్మహత్తరో దోషో
భవతి. దేవం శుద్ధోదకైస్సంస్నాప్య కుశోదకైశ్చాభిషిచ్య పూర్వ
వత్ప్రాయశ్చిత్తం శాంతిం చ హుత్వా దేవమభ్యర్చ్య ద్విగుణం హవిర్ని
వేద్య ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్. దీపేషు బహుషు వర్తమానేష్వేక
స్మిన్నష్టే తన్న దోషాయ భవతి.

అర్చనాకాలాదన్యస్మిన్ అజస్రదీపే విచ్ఛిన్నే వైష్ణవం విష్ణు
గాయత్రీమాగ్నేయం చ హుత్వా ద్విగుణముద్దీపయేత్.

మంత్రాణాం స్థలనే తన్మూర్త్యా సప్రణవయా కారయేత్.

అర్చనాకాలే పటే హీనే ప్రాజాపత్యం వైష్ణవం చ హుత్వా
ప్రచ్ఛన్నపటం కృత్వార్చయేత్. వేదదూషకపాపం డప్రతిలోమాద్య
న్యజాతీనాం చ దర్శనే వైష్ణవం బ్రాహ్మం రాద్రమాగ్నేయం చ
వ్యాహృత్యంతం హుత్వార్చయేత్.

ఆవరణాద్బాహ్యే పంచాశద్దండభ్యంతరే మనుష్యాణాం మృతి
ర్భవతి చేచ్ఛవోద్ధరణాత్పూర్వం దేవస్యార్చనం హవిర్ని వేదనం చ
న కారయేద్ధ్రువకౌతుకయోః పుష్పన్యాసమేవ కారయేత్. పశ్చా
త్కాలాతీతేశాంతిం హుత్వా ద్విగుణమర్చయేత్. ఏకకాలమర్చనే
హీనే ద్వితీయే ద్విగుణం తృతీయే త్రిగుణం కుర్యాత్.

హవిషి హీనే తద్ద్రామవాసినస్సర్వే జనాః క్షుత్ప్రిపాసాదిభిః
పీడితా భవేయుః, తస్మాత్ప్రయత్నతో దేవస్య హవిస్సమ్యక్ష్ని వేద
యేత్. ఏకకాలే హవిషి హీనే ద్వితీయే ద్విగుణం నివేదయేత్.

సోపదంశం హవిరపక్వం శీతం పర్యుషితం స్థాలీశేషం పాత్రా
న్దగతం వివృతం స్థావితం లంఘితం వికృతమన్యజాతిదృష్టం చ

దేవేశాయ నివేదితం చేద్వైష్ణవం శ్రీభూమిదైవత్యమాగ్నేయం
 వారుణం వాయవ్యం చ దశశో హుత్వా పునశ్చ హవిర్నివేద
 యేత్. అశుచినా స్పృష్టం హవిర్నివేదితం చేద్దేవం సంస్నాప్య
 వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీం చ త్రయస్త్రింశత్కృత్వా హుత్వా శాన్తి
 హోమవిధినా శాన్తి హుత్వా దేవం ప్రోక్త్య పుణ్యాహం వాచ
 యిత్యా ద్విగుణమభ్యర్చ్య హవిర్నివేదయేత్. శర్కరాంగారవీహి
 తుషాదియితే హవిషి నివేదితే అష్టాక్షరేణ విష్ణుగాయత్ర్యా వైష్ణ
 వైశ్చ సంస్తూయ క్షమస్వేతి ప్రణమ్య యాచేత్. మఃకాపతంగమశక
 పిపీలికాకృమికిటకేశాద్యైస్సంయుక్తే హవిషి నివేదితే దేవం శుద్ధో
 దకైస్సంస్నాప్య వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం విష్ణుగాయత్రీం శ్రీభూమిదై
 వత్యం చాష్టోత్తరశతం హుత్వా ద్విగుణం నివేదయేత్. మహాహవి
 ష్యేతైస్సంయుక్తే సతి తత్ర పురుషాశనమాత్రం వ్యపోహ్య భస్మ
 జలైః కుశైరాపోహిరణ్యపవమానైః ప్రోక్త్య తన్నివేదయేత్. ప్రాత
 రర్చనార్థమర్కోదయాః సూర్యం పక్ష్యం హవిరుపదంశం చ సోష్ణం
 చేత్తస్మిన్ కాలే నివేదయేత్. అస్తమయాః సూర్యం పక్ష్యం హవిరుప
 దంశం చ సోష్ణం చేదస్తమయాత్పశ్చాద్దేవస్య సాయమర్చనం కృత్వా
 తద్ధవిర్నివేదయేత్

తాంబూలమసంస్కృతం లేపకేశాన్వితం జన్తుస్పృష్టం నివేదితం
 చేద్వైష్ణవం శ్రీభూమిదైవత్యం చ హుత్వా పునస్తాంబూలం నివేద
 యేత్. అన్యేష్వర్చనాంగద్రవ్యేషు దుష్టేషు హీనేష్వపి తత్తదధిదైవ
 తమస్త్రీం వైష్ణవం చ హుత్వా తత్తద్ద్రవ్యైరర్చయేదథ వా సర్వే
 షాం ద్రవ్యాణామలాభే పుష్పం జలం వా ప్రతినిధిం సంకల్ప్య
 తత్తద్ద్రవ్యం స్మృత్వాఽర్చయేత్.

నిత్యహోమే హీనే వైష్ణవం దశశో హుత్వా యథోక్త
 హోమం ద్విగుణం జహుయాదగ్నిసంరక్షణే శక్తశ్శేత్తుండానగ్నిం

అయిస్తే యోనితి సమిధ్యామారోపయేదథ వా స్వాత్మన్యారోప్య ఉపావరోహేతి లోకకాగ్నావవరోప్యైవమహరహర్జుహుయాదితి విజ్ఞా యతే.

అయిస్తే యోనిర్ ఋత్వియో యతో జాతోలరోచథాః, తం జానన్నగ్న ఆరోహథానో వర్ధయా రయిమ్.

సురర్షిమనుష్యాణాం బలం యస్మాత్ప్రవర్ధతే తస్మాద్బలిరితి వ్యాఖ్యాతమ్. తస్మాద్దేవదేవేశం దినేదినే త్రిషు కాలేషూక్తద్రవ్యేషాం వాహ్యభ్యర్చ్య బలిభ్రమణం కారయేదేవం కర్తుమశక్తశ్చేదుక్తేపాత్రే కేవలం బలిద్రవ్యం నిక్షిప్య తస్యోపరి యథోక్తం బలిదేరం సన్నస్య శిరసా ధారయత్ త్రికాలం ద్వికాలమేకకాలం వాఽలయం ప్రదక్షిణం కారయేదథ బలిద్రవ్యం వినా శిబికాదియానే గజే వా రోప్యాలయం ప్రదక్షిణం కారయేత్. ప్రాతః కాలే బలిభ్రమణే హీనే వైష్ణవం సౌరం సౌమ్యం ప్రాజాపత్యంచ జహుయాదుక్తే ప్రదక్షిణేహీనేఽధికేచ వైష్ణవం గారుడం చ హుత్వా బలిభ్రమణం కారయే త్ప్రాశస్త్యలా హీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం మధ్యాహ్నే చ హీనే సాయం త్రిగుణం కు ర్యాత్.

దేవస్యాలంకారే హీనే శ్రీదైవత్యం ఛత్రపిఛాదీనా మలాభే వారుణం చామరాదీనామలాభే వాయవ్యం దీపాలాభే చాగ్నేయం వైష్ణవం చ హుత్వా వ్యాహృత్యంతం ప్రత్యేకం జహుయాత్.

అన్నబశౌ భూమా పతితే భిన్నే జ్ఞేరే చ పూర్వవద్బలిమా పాద్య వైష్ణవం గారుడం ప్రాజాపత్యం చ హుత్వా ప్రదక్షిణం కార యేత్. బల్యుద్ధరణకాలే యేన కేనచిద్విఘ్నశ్చే త్సౌరం సౌమ్యం వైష్ణవం చ హుత్వా పునరారభేత్. పాత్రాలాభే హవిః పాత్రమా దాయ వైష్ణవం జహుయాత్. ప్రమాణహీనేఽన్నబశౌ వైష్ణవం ప్రాజాపత్యం చ జహుయాద్దోషదుష్టే హవిర్నివేదన ప్రాయశ్చిత్తం

జహాయాత్. అన్న బలానావాహనం వినా బలిభ్రమణే కృతే వైష్ణవం
విష్ణుసూక్తం శ్రీభూమిదైవత్యం హుత్వా పశ్చాద్బలిభ్రమణాకారయేత్
విష్వక్సేనస్య బల్యగ్రఖండనివేదనే హీనే వైష్ణవం తస్మాద్విమన్తేర్దశ
శో హుత్వా పశ్చాద్విష్వక్సేనస్య నివేద్య ముఖవాసం ప్రదాయ
తస్మాద్బల్యధరణం కారయేదితి భగవాన్ మరీచి.

ఆ త్రేయే సమూర్తార్చనాధికరణే షట్షష్టితమేఽధ్యాయే,

అథ నిత్యార్చనాయాస్తు ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవక్ష్యతే
ప్రతరక్తోదయాత్పూర్వం ప్రమాదాదాలయస్య చ.
కవాటోద్ఘాటనే హీనే శీఘ్రముద్ఘాటయేత్తథా
నిత్యాగ్నావథ ఛల్ల్యాం వా చరుం సాజ్యం ప్రగృహ్య చ.
సారం ద్వారాధిదైవత్యం వైష్ణవం చ యజేత్తతః
ద్రవ్యాణామపి సర్వేషామాధానమధికం స్మృతమ్.

తదాధావం గృహీత్వైవ దేవస్యార్చనమారభేత్
నిర్మాల్యశోధనే హీనే హీనే చాభ్యుక్షణే తథా.

వారుణం వైష్వక్సేనం చ వైష్ణవం చ యజేత్తతః
అశక్తావభిషేకస్య దేవేశం సంప్రణమ్య చ.

కుశోదకై స్సమభ్యుక్ష్య పూర్వవత్త్రం విస్మజ్య చ
ధాతేనైవాన్యవస్త్రేణ దేవేశం పరిధాపయేత్.

పునఃస్నాన విహీనే తు వారుణం వైష్ణవం యజేత్
ధృవబేరస్య పీఠే తు న్యస్తపుష్పాణి యాని వై.

ప్రాతఃకాలే వ్యపోన్యైవ సద్యః పుష్పాణి సన్న్యసేత్
ధృవబేరస్య దేవస్య తత్తన్నిత్యార్చనం భవేత్.

పుష్పన్యాసవిహీనే చ కాలాతీతే పునస్తథా

పుష్పన్యాసం చ కృత్వైవ ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తతః.

విష్ణుగాయత్రియా సమ్యగ్దశకృత్వో యజేద్బుధః
బ్రహ్మదీక్షా ద్వారదేవాంశ్చ సమభ్యర్చ్యార్చయేద్ధరిమ్.
అర్చాయాం ధ్యానహీనే తు విష్ణుసూక్తం యజేద్బుధః
ధ్యాత్వా సమ్యక్ తథా దేవం పునరర్చన మాచరేత్.
నవభేదేష్వదైకస్మిన్ కల్పితేష్యర్చనే తథా
ఆసనాద్యుపచారేషు భిన్నం తద్విగ్రహం ప్రతి.
వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీం జహుయాత్తదను స్మరన్
దేవవేవం చ భక్త్యైవ ధ్యాయేద్విష్ణుం సనాతనమ్.
హవిర్హీనే తు తద్ద్రామే జనాస్సర్వే తథైవ చ
పీడ్యంతే తుత్పిపాసాద్యైర్యజమానో నృప స్తథా.
తస్మాత్ప్రయత్నతో దేవం హవిస్సమ్యజ్ఞీ వేదయేత్
ఉపదంశాదిభిస్సార్థం దధ్నా చ తదను క్రమాత్.
ఋగ్యజుస్సామాధర్వణాం మంత్రాణాం జపమాచరేత్
ముఖవాసవిహీనే తు శ్రీమస్త్రం వైష్ణవం యజేత్.
ప్రమాదాన్మూర్ఛహోమం చ *కపాలే జహుయాద్యది
ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్తత్ర వైష్ణవం వ్యాహృతీరపి.
ప్రాతస్సన్ధ్యార్చనే హీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం భవేత్
వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం యజేత్తతః.
ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోర్హీనే సాయే తు త్రిగుణం భవేత్
ఏకాపే త్వర్చనాహీనే ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే.
త్రికాలార్చాం ప్రకృత్యైవ హవీంష్యపి నివేదయేత్
దక్షిణాగ్నిం సమాధాయ ఆఘారం విధివద్యజేత్.
ప్రణమ్య దేవదేవం తమర్చయిత్వా యథావిధి
మహాహవిః ప్రభూతం వా హవిః సమ్యజ్ఞీ వేదయేత్.

* కపాల, ఇతి కపాలాగ్నిరుచ్యతే క్రియాశికారసంవాదాత్.

అచార్యాయ పశూన్ దద్యాద్భక్త్యా విప్రాంశ్చ భోజయేత్
ఏవం దేవార్చనే హీనే ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే.

అన్యేషామపి దేవానామిదం సామాన్యముచ్యతే, ఇతి

ఏకోనసప్రతితమేధ్యాయే,

మంచభిర్బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకసంయుతైః

పాపండ్లైర్నాస్తికైర్వాథ సూతికోదక్యయా తథా.

అన్యైశ్చ పత్తితైర్వాథ తథాన్యప్రతిలోమజైః

ధ్రువబేరే చ సంస్పృష్టే స్పృష్టే బింబే చ కాతుకే.

మహాపాతకసంయుక్తైశ్చండాలాదైర్మరుదక్యయా

సూతిక్యా? వాఽథ సంస్పృష్టే హవిషి వినివేదితే.

మహాశాన్తిం చ సప్తాహమబ్జాగ్నౌ జహుయాత్సనః

బ్రహ్మణా భోజయిత్వా తు శక్తితో దక్షిణాం దదేత్.

అధివాసం చ పూర్వోక్తం కారయిత్వా యథావిధి

ధ్రువబేరే ప్రకుర్వీత స్పృష్టే తత్ర చ పూర్వవత్.

వాస్తుహోమం తథా కృత్వా స్నపనోక్తక్రమేణ చ

కలశైః స్థాపయిత్వైవ ప్రతిష్ఠాం కారయేత్సనః.

అన్యైశ్చ వివ్రేసుంస్పృష్టే ధ్రువబేరథ కాతుకే

వేదదూషక పాపండ్లైర్దీక్షితైర్దేవలైరపి.

శూద్రైర్వాఽథానులోమైర్వా శ్వభిర్వా కుక్కుటాదిభిః

ఏవమాదినికృష్టైశ్చాస్పృష్టైః స్పృష్టే చ పూర్వవత్.

హుత్వైకాహం మహాశాన్తిమధివాసం వినైవ చ

స్నపనం చ ప్రతిష్ఠోక్తం కృత్వైవం న్నాపయేత్తతః.

అనుక్తేషు తథాన్యత్ర మహాదోషేషు సర్వశః

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్.

అల్పదోషసమాయుక్తే బింబేస్పృష్టేపి తైరిపి

అల్పదోషయతే స్ఫుష్టే హవిష్యపి నివేదితే.
 దశకృత్వో మహాశాన్తిమబ్జాగ్నౌ జహుయాత్తథా
 స్నపనోక్తక్రమేణైవ కలశైః స్నాపయేద్విభుమ్.
 దోషమల్పం మహాంతం చ సమాలోచ్య యథావిధి
 విచార్యైశ్చ వినిశ్చిత్య జ్ఞాత్వైవ గురులాఘవమ్.
 తస్య దోషస్య సదృశం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్
 యథాదోషేఽగ్నిహోత్రస్య పునరాధానముచ్యతే.
 తథాదోషే. తు బింబస్య పునఃస్థాపనమాచరేత్
 తస్యోపఘాతమిత్యుక్తం ప్రాయశ్చిత్తం తు యత్ర తు.
 కలశైః స్నపనం తత్ర బింబస్యేతి విధీయతే
 చండాలాద్యైశ్చ సూతక్యా మహాపాతకసంయుతైః.
 గర్భాలయే ప్రపిష్టే చ బింబస్యాతీవ పార్వతః
 అన్యవిప్రప్రవేశేచ స్పృయే బింబే చ మోహతః.
 గోమయేనోపలిప్తైవ ప్రోక్షయేత్పశ్చగవ్యకైః
 వాస్తుహోమం చ హుత్వైవ పర్యగ్నిం కారయేత్తతః.
 అన్యద్రవ్యస్య శుద్ధిం వా యథావిధి చ కారయేత్
 తథాబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిమేకాహం జయాయాత్పనః.
 కలశైర్విధినా సమ్యక్ స్నాపయిత్వా స్వశక్తితః
 పునఃప్రతిష్ఠామత్రాపి కారయేదితి కే చ న.

నిర్మాల్యస్యార్చనే వాపి నివేదితనివేదనే
 తయోశ్చ సంకరే తత్ర పంచగవ్యైః కుశోదకైః.
 శుద్ధోదైర్వాభిషిచ్యైవమర్చయిత్వా నివేదయేత్
 అర్చకాన్యద్విజైః స్ఫుష్టే శుద్ధోదైరభిషేచయేత్.
 అన్యద్విజైశ్చ సంస్ఫుష్టే పూర్వవద్ధోమమాచరేత్
 మృగైర్వా పక్షిభిర్వాథ సర్పాద్యైశ్చ ప్రవేశనే.

ఇదం విష్ణ్వతి మస్తేనా ప్రోక్షయేత్పశ్చగవ్యతైః
శాన్తిహోమం చ హుత్వైవ శక్తిహో దక్షిణాం దదేత్.

భార్గవే నాసాధికారే,

అగ్రే యవనికాహీనే విష్ణుసూక్తం జపేద్భుధః
సమృద్ధకూర్చహీనే చ లమ్బనే చ విహీనకే.
ప్రతద్విష్ణుతి ప్రోచ్య దీపమస్త్రం సముచ్చర
తత్తన్మస్త్రం సుహోతవ్యం పాండరీకే విశేషతః.
పునః కూర్చం విధాయైవ విధినా సమ్యగర్చయేత్
అథవా కారయేచ్చైవం కృత్వా తద్దేశికోత్తమః.
చలే చైవాచలే చైవ తయోర్మధ్యే విశేషతః
సంబంధాఖ్యస్య కూర్చస్య నిక్షేపం చార్చనం భవేత్.
సంబంధ కూర్చ నిక్షేపే హీనే తత్ర కుతః ఫలమ్
దత్వా కాతుకభోగం తు దీపనీరాజనేపి చ.
హీనే కూర్చే చ నిత్యే చ పూజనం యత్రదాసురమ్
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన క్షిప్త్వా నిత్యం సమర్చయేత్.
అథవా కారయేద్విద్వాన్ దేవేశస్య సమాచరేత్
హీనే దిగ్బంధనే యత్ర తత్ర కూర్చం న చాచరేత్.
అన్యవేలార్చనాత్పుర్వం కూర్చస్యోల్లంఘనం న చ
యది స్నాల్లంఘనం యత్ర తత్ర దోషస్య శాన్తయే.
బ్రాహ్మం చ వైష్ణవం హుత్వా తత్ర దేవం సమర్చయేత్
పుష్పన్యాసవిహీనే చ కాతుకస్య తథైవ చ.
తత్తన్మూర్తిం సముచ్చార్య జహూయాత్తత్ర వైష్ణవమ్
ఈంకారాదీంస్తతో హుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్భుధః.
ఉక్తక్రమేణ పుష్పాణి న్యాసం కృత్వా విచక్షణః
ప్రాతరావాహనే హీనే హీనే చోద్వాసనే తథా.

నిత్యాగ్నిం చ పరిస్తీర్య జుహుయాత్తత్ర వైష్ణవమ్
సారం చ గారుడం హుత్వా శ్రీసూక్తం చ తతః పరమ్.
ఏవం మంత్రం సకృద్ధత్వా పునరావాహనం చరేత్
మార్కండేయం భృగుం చైవ బ్రహ్మణః శంకరం తథా.
యద్దేవతార్చనే హీనే తత్తన్నన్త్రం సుహూయతామ్
వైష్ణవేనాపి హోమశ్చ న్యూనాధిక్యాదికేర్చనే.
తత్తత్త్రియావిధానేన దోషైరేవాపి కీర్త్యతే

* * * * *
పూర్వం మన్తాసనే హీనే హీనే చ ఉపచారకే.
పృథివ్యాదీని హుత్వా తు గారుడం చ యజేత్కమాత్
విష్ణుగాయత్రీముచ్చార్య హుత్వా తత్ర సవైష్ణవమ్.
పశ్చాచ్చైవవాసనం కల్ప్య భోగం తద్యక్తమాచరేత్
వాసయేత్పాదుకే హీనే హీనే ద్రవ్యేంజనాదికే.
ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే ప్రత్యేకం వైష్ణవం యజేత్
అలకాశోధనే హీనే హీనే తైలాజ్ఞమర్చనే.
నన్తథావన హీనే చ హీనే జహ్వగ్రశోధనే
ముఖప్రత్యేకే హీనే శాటిఛాదనహీనకే.
ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే విష్ణుగాయత్రియా యజేత్
హరిద్రాన్నానహీనే చ హీనే వా శంఖపద్మకే.
ఏతద్దోషస్య శాస్త్యర్థం పాండరీకే విశేషతః
హుత్వాతు తు పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
సాదర్శనం తు సాపర్ణం విష్ణుగాయత్రియా యజేత్
ప్రత్యేకం దశపర్యాయం హుత్వా తచ్ఛాస్త్రపారగః.
నీరాజనే తథా హీనే రాద్రమన్త్రం సవైష్ణవమ్
ప్రోతేన మార్జనే హీనే హీనే చాభ్యుక్షణే తథా.
విన్ద్రమాగ్నేయమన్త్రం చ జపిత్వా ౭ త్ర విశేషతః

వస్త్రైరాచ్ఛాదనే హీనే హీనే పుష్పైరలంకృతే ?
 భూషణే చ తథా హీనే హీనే చైవోపవీతకే
 ఏతద్దోషస్య శాస్త్ర్యర్థం పాండరీకే విశేషతః.
 పద్మైర్వా బిల్వపత్రైర్వాఘృతాక్షౌశ్చ హునేతథా
 వైష్ణవం విష్ణుగాయత్రీమట్టోత్తరశతం యజేత్.
 యథోక్తమాచరేద్విద్వాన్ దేవదేవమనుస్మరన్
 గంధస్య లేపనే హీనే శ్రీమన్త్రం చ యజేద్భుధః.
 భూషదీపే తథా హీనే హీనే చార్ఘ్యప్రదర్శనే
 శ్రీమన్త్రం రుద్రమన్త్రం చ సౌమ్యం చాత్ర యజేత్కృమాత్.
 స్తోమస్యారోపణే హీనే హీనే దానే చ కర్మణి
 మునిమన్త్రం సకృద్ధత్వా వైష్ణవం చ ప్రణమ్య చ.
 సన్ధ్యారత్నా దీపహీనే హీనే చేద్వాహనాదికే
 చక్రమన్త్రం జపేచ్ఛైవ జయాదిమన్త్రముచ్చరన్.
 ఛత్రపింఛాదిహీనే చ మహాశబ్దస్య వంచనే
 తద్దోషశమనార్థాయ పృథివ్యాదీన్ యథాక్రమమ్.
 జహుయాత్తత్ర దేవేశం క్షమస్వేతి ప్రణమ్య చ
 సతంత్రీగలగానం చ సుషిరం త్సరు పంకజమ్.
 ఏతత్పంచమహాశబ్దం నిర్మితం బ్రహ్మణా పురా
 నృత్తం గీతం తు తత్కాలే జయాదిమన్త్రముచ్చరన్ ?
 ప్రముఖే మండలే హీనే హీనే చైవాప్యలంకృతే
 హవిః పాత్రవిహీనే చ తస్య తస్యాధిదైవతమ్.
 తత్తన్మూత్రం సుహృదాతవ్యం పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్
 భాండే భిన్నే చ పతితే ప్థాల్యాం చైవోపదంశకే.
 ఏతద్దోషయుతే యత్ర తత్ర దోషస్య శాస్త్రయే
 హవిష్యత్ర విహీనే చ ఉపదంశే తథైవచ.

ఘృతస్రావణ హీనే చ హీనే దత్తే తథైవ చ
గుడఖండఫలే హీనే మధుపర్కస్య హీనకే.
బ్రాహ్మం చ వైష్ణవం హుత్వా పునః కర్మ సమాచరేత్
హవిర్నివేదనే హీనే హీనే తద్యుక్త విగ్రహే.
నిత్యాగ్నిం చ పరిస్తీర్య జహుయాత్సర్వదైవతమ్
వారుణం వైష్ణవం హుత్వా హవిస్సమ్యజ్నివేదయేత్.
మశకైశ్చ మషీకైశ్చ? మక్షికైరన్యజన్తుభిః
శల్కలోప్తతుషాణ్కైర్మత్సైస్త్వైశ్చైవ యుతే పృథక్.
ఏతద్దోషాంస్తు దృష్ట్వైవ దేవేశం న నివేదయేత్
తద్దోషశమనార్థాయ పాండరీకే విశేషతః
ఈంకారాదీంస్తతో హుత్వా జహుయాత్సర్వదైవతమ్
వైష్ణవం చ తతో హుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్బుధః.
శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్పునః
బ్రాహ్మణాః భోజయేత్పశ్చాద్ధవిః సమ్యజ్నివేదయేత్.
దేవీభ్యాం చ విహీనే చ తత్తత్సూక్తం యజేత్పునః
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవీభ్యాం చ నివేదయేత్.
ముఖవాస విహీనే తు శ్రీమన్త్రం చ సుహూయతామ్
నిత్యాగ్నిపూజనే హీనే దర్భాదీనాం విహీనకే.
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పారుషేణ సమన్వితమ్
మిన్దాహుతీ యజేత్పశ్చాత్సర్వం పూర్వవదాచరేత్.
బలిభిఃపూజితో హీనే చ బలిదాన విహీనకే
గారుడం విష్ణుసూక్తం చ విష్వక్సేనం సవైష్ణవమ్.
ఆలయాన్తర్గతాన్ దేవాన్ హుత్వా తత్తత్సమాచరేత్
అథ వా బలికాలే తు తూర్యఘోషవిహీనకే.
అతివాతాదినా వాద్యశిష్యాభావే తథైవ చ

దుర్దినే మేఘఘోషే చ కలహాదిసముద్యతే.
 తదా దేవాన్ సమానాహ్య ద్వారాగ్రే నిక్షి పేద్భులిమ్
 బలిభ్రమం తు క ర్తవ్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః.
 యుగ్మప్రదక్షిణం హస్తమయుగ్మాగారకే కృతే?
 ఏనం ప్రదక్షిణం యుగ్మం కారయేదితి కే చన.
 ఏకావరణయుక్తే తు పరీత్యాత్రైవ కారయేత్
 మస్త్రస్య పాఠకే చైవ తథాశాస్త్రస్య పాఠకే.
 అమస్త్రమర్చనే చైవ భవేత్తదభిచారవత్
 ఏతద్దోషస్య శాస్త్రార్థం పాండరీకే విశేషతః.
 బ్రాహ్మం చ వైష్ణవం సూ కం సూ కం పౌరుషమేవ చ
 సూ క్తమేకాక్షరం చైవ హుత్వా దేవం నమేన్ముహుః.

ప్రకీర్ణాధికారే,

అకృతే బలిదానే తు ప్రాశ్య పాదోదకం హరేః
 ప్రసాదం చాపి సంప్రాశ్య పునర్ద్విగుణమర్చయేత్.
 పూజాన్తే తుళసీతీర్థం పూజకః ప్రథమం పిబేత్
 అన్యథా వినియుక్తం చేత్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్.
 పూజాన్తే పూజకాత్పూర్వమన్యస్తీర్థాదికం పిబేత్
 ప్రసాదం వాపి గృహ్ణీయాత్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్.
 మహాశాంతిం తథా హుత్వా పునఃపూజాం సమాచరేత్
 తీర్థం పుష్పం తతః క్షీరం గంధం చ తదనంతరమ్.
 సర్వాణ్యపి హవీంష్యత్ర నాగవల్లీదలాన్యపి
 యద్యన్నివేదితం దేవే దద్యాదగ్రేఽర్చకాయ చ.
 అర్చకస్తు హరిస్సాక్షాచ్ఛరయాపో యతస్స్మృతః
 నిత్యే కర్మణి సర్వత్ర పూజకం పూర్వమర్చయేత్.
 ఆచార్యమర్చకం వాఽథ తథా నైమిత్తికేఽర్చయేత్

యద్యవైఖానసో విప్రః కదాపి హరిమన్దిరే
సమిచ్ఛేదగ్రసమ్మానం తద్దేవస్య విమాననమ్
యజమానో విపన్నస్సాన్యద్రాజరాష్ట్రం వినశ్యతి.
అజ్ఞానాదథ వా మోహాదాచరేదన్యథా యది

ద్విగుణం తు సమభ్యర్చ్య చాన్యద్విగుణమాచరే దితి భగ

వాన్ భృగుః

వైఖానసపంచరాత్రార్చనయోగస్సంకరే ప్రాయశ్చిత్తమ్,

అథ తన్త్రసంకరప్రాయశ్చిత్తం వక్ష్యే:--వైష్ణవస్యాన్యతన్త్రేణ
సజ్కరే సతి తద్ద్రామయజమానరాజరాష్ట్రాణామాశు వినాశాయ
భవతి. తస్మాచ్ఛ్రమపహాయాబ్జౌగ్నౌ వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం పురు
షసూక్తం పారమాత్మికమింకారాదిమష్టాశీతిం చాష్టోత్తరశతం హు
త్వా పూర్వవత్కారయేత్. వైష్ణవం ద్వివిధం వైఖానసం పంచరాత్ర
మితి. వైఖానసం వైదికం వైదికైరర్చితమైహికాముష్మికఫలప్రదం
పంచరాత్రమవైదికం తాపాదిసంస్కారసంస్కృతైర్దిక్షితైరర్చిత మా
ముష్మికఫలప్రదమ్, సౌమ్యం సర్వత్ర సంపూజ్యం గ్రామాదిషు వాస్తవ్య
జ్ఞాలయే మధ్యమే షశ్చిమే బ్రాహ్మణానాం గృహేషు చార్చయేదాగ్నే
యమవాస్తవ్యజ్ఞాలయే ౭రణ్యేపర్వతాదిషు చార్చయేత్. సౌమ్యైస్సా
న్విధౌ పంచరాత్రేణాగ్నేయేన సజ్కరే సతి రాజరాష్ట్రవినాశాయ
భవతి. తద్దోషశమనార్థమబ్జౌగ్నౌ మహాశాంతిం హుత్వాఽష్టోత్త
రశతకలశైరేవం సంస్సాప్య వైష్ణవాన్ సంపూజ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజ
యిత్వా పునస్తేన విధినా కారయేత్. పంచరాత్రవిధానేన ప్రతిష్ఠా
ప్య వర్తమానేఽర్చనే హీనే సతి సౌమ్యస్య ప్రవేశనం కర్తవ్యమ్.
తద్రాజరాష్ట్రసమృద్ధికరం భవతి. పౌండరీకాగ్నౌ మహాశాంతిం హుత్వా
వైఖానసవిధినా తద్దేవం విమానం చ కర్షణాదిభిస్సంస్కారైస్సంస్కృ

త్య ప్రతిష్ఠాం కారణేతతః ప్రభృతి తేనైవ సర్వం సమాచరేదితి
విజ్ఞాయతే ఇతి. (మరీచిః)

వైఖానసై రప్యేనస్విభిరర్చనే ప్రాయశ్చి త మ్,

శ్రీవైఖానససూత్రస్థనప్రముద్రో భవేద్యది
ఆలయం న విశేషశ్చాత్మాజనం నైవ కారయేత్.
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహాద్వా పరపీడనాత్
తప్తముద్రో భవేద్యస్య స్పృష్టం నార్హతి కేశవమ్
అజ్ఞానాద్వా బలాన్మోహాద్యది చక్రాంకితో భవేత్
వైఖానసోఽపి సోఽవద్యః అనర్హస్సర్వకర్మసు.
చక్రాదిచిహ్నధారీ చ అజ్ఞానాత్ జ్ఞానతోఽపి వా,
వైఖానసో యది భవేత్సర్వకర్మబహిష్కృతః,
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహాద్వా పరపీడనాత్
తప్తముద్రా భవేద్యస్య ప్రాయశ్చి తం విధీయతే
వైఖానసకులే జాతా అజ్ఞానా తప్తధారిణః
ప్రాయశ్చి తం మహాశాన్తిం క్రమాదర్హన్తి శాస్త్రుతః, ఇతి
(ఆనందసూహితా)

తథా కృతనిష్కృతీనాం పరిగ్రహ్యాత్వంచోక్తమ్,
ఏనస్విభిరనిర్ణితైర్నార్హం కంచిత్సమాచరేత్
కృతనిర్ణేజనాంశ్చైవ న జగుప్సేత కర్హించిత్, ఇతి (మనుః)

తత్ర బిష్ణుస్యాపి దుష్టత్వమ్,

వేదదూషకపాపంధైర్దీక్షితై ర్వేదనిందకైః
శూద్రైర్వాధాఽనులోమైర్వా శ్వభిర్వాకుక్కుటాదిభిః
ఏవమాదినికృష్టైశ్చ స్పృష్టే బిష్ణే చ పూర్వవత్
హుత్వైవ కాహం మహాశాన్తిమధివాసం వినైవ చ

న్నపనం తు ప్రతిష్ఠా క్తం కృత్యైవ స్థాపయేత్సనః, ఇతి (అత్రిః)
వైఖానసేతరైరాలయార్చనే దోషః,

అవైఖానససూత్రైస్తు వివ్రేరారాధనం మాతేః

ఆలయే సర్వలోకానాం వినాశాయ భవిష్యతి

అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా భయాద్వా ప్యాలయార్చనమ్

యద్యవైఖానసైర్వివ్రేరాలయే సర్వనాశనమ్

యద్యవైఖానసో విప్రః ఆలయార్చనమాచరేత్

షణ్మాసాత్పతనం యాతి సరకం చైవ గచ్ఛతి. ఇతి (పురాతన్యమ్)

ఆచార్యసంకరప్రాయశ్చిత్తమ్,

అథాచార్యం కర్షణకాలే వరయిత్వా కర్షణాదీని ప్రతిష్ఠాంతాని ని
త్యార్చన స్సప్రసాదప్రాయశ్చిత్తవిశేషార్చనానీని నిత్యనైమిత్తికకర్తాణి
సర్వాణి తేనైవ కారయేత్. ఆచార్యాభావే తత్పుత్రం పౌత్రం నప్తారం
తద్వంశజం వా వరయేత్. అయుక్తాశ్చేత్తాననుజ్ఞాప్య పూర్వవదన్యం
యుక్తమాచార్యం వరయేత్తదభావే తచ్ఛిష్యం ప్రశిష్యం వా కార
యేత్. ఆచార్యసన్నిధౌ నాన్యమాచార్యం వరయేద్యది వరయేత్తత్
స్థానస్య గ్రామయజమానయోశ్చౌశు వినాశాయ భవతి, రాజ్ఞో రా
ష్ట్రస్య చ పరచక్రభయం భవతి. తదర్చనం నిష్ఫలం భవతి, తస్మాదా
చార్యసంకరం న కుర్యాత్. అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వాచార్యసంకరే
సతి పౌండరీకాగ్నౌ మహాశాంతిం హుత్వాచార్యం నమస్కృత్య క్షమ
స్వేతి యాచిత్వా పూజయిత్వా తేనైవ తత్తత్కర్మ పునరపి కార
యేత్. ఆచార్యాదీనామలాభే తద్రూపం పశు లిఖిత్వా తం నమ
స్కృత్య తత్సన్నిధావన్యం యుక్తమాచార్యం వరయేత్. ఏకస్మిన్
కాలే బహుకర్మణి ప్రాప్తే సత్యాచార్యం ప్రణమ్య తద్విధినా తత్పుత్రా
దిభిః కారయేత్తదలాభే త్వాచార్య ఏవ తన్త్రయిత్వా కరోతీతి విజ్ఞా
యతే, ఇతి (సురీచిః)

ఆచార్యం కర్షణకాలే వరయిత్వా కర్షణాదీని ప్రతిష్ఠానాని నిత్యార్చనస్స వనోత్సవ ప్రాయశ్చిత్తవిశేషార్చనాదీని నిత్యనైమిత్తిక కర్మాణి సర్వాణి తేనైవ కారయేదిత్యుక్తేరర్చకాచార్యయోరభేద ఉక్తోభవతి. తథాత్వే ఆచార్యసంకర ఇత్యర్చకసంకరోఽప్యुద్దిష్టో భవ త్యథవా ఆచార్య ఇత్యుపలక్షణమర్చకాదీనామితి వేదితవ్యమ్.

అస్మిన్నప్యర్థే వచనమనుగ్రహకం భగవతోమరీచేరస్తి, తత్ర సర్వకార్యోపదేశకం శ్రీవైఖానససూత్రోక్త నిషేకాది సంస్కారైస్సం స్కృతమాచార్య మర్చక పరిచారక స్థాపకాదీనృత్విజశ్చ వరయే దితి.

అముమేవార్థం వ్యక్తమాహ ప్రకీర్ణాధికారే భగవాన్ భృగుః, ప్రతిష్ఠానేతు విధివదర్శకే త్వప్రకల్పితే, ఆసురీ సా భవేదర్చా కర్తా నైవాప్పుయాత్ఫలమ్, దేవేనసార్థముద్దిష్టం యత్కులం పూజకస్య తు, తదతిక్రమ్య పూజాం తు కారయేదితరేణ చేత్, కారవం నరకం యాతి కర్తా కారయితా చయః, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శాస్త్రోక్తం పరిపాలయేదితి.

తథేవోచ్యతే భగవతా అత్రిణా సమూర్తార్చనాధికరణే, అన్యేన విధినా మన్తైరన్యైరన్యార్చకేన వా, ఆలయే త్వర్చనం స్యాచ్ఛే న్మహాదోషో భవేత్తతః, అనేనైవ విధానేన కారయేదర్చనం బుధ, ఇతి. విస్తరస్వాకరేషు ద్రష్టవ్యః.

ఇతి నిత్యార్చనాప్రాయశ్చిత్తమ్.

శ్రీరామచంద్రాయ నమః.

శ్రీవిఖనసమహా గురవే నమః.

శ్రీభగవద్రామకరణగ్రన్థానుబంధః.

అథ విష్ణోర్నిత్యార్చనావిధిం వ్యాఖ్యాస్యమః— నిత్యార్చన త్యనేన విశేషార్చనాదయో వ్యవచ్ఛిద్యంతే యథా, క్రియాధికారే భృగుః, నిత్యార్చనమధికారాచ్చం చ విశేషార్చనంచ కౌతుకే, నిత్యార్చన బలియాత్రార్చన యథాకాలం విధీయతే, ఉపసన్ధ్యార్చనం యత్తదధికార్చనముచ్యతే, విశేషార్చనమిత్యుక్తమఙ్కురార్పణకాదిషు, ఇతి. తథా, నిమిత్తే చేజ్జయన్త్యాదావర్చనైమిత్తికీ స్మృతా, ఇత్యాది. తత్తార్చనా తు విలక్షణా సందృశ్యతే.

విష్ణోరితి దేవతాస్తరవ్యావృత్తిః. భగవత్సూత్రకారస్య విఖనసస్తత్రైవ తాత్పర్యాత్. అథాగ్నా నిత్యహోమానామస్తే విష్ణోర్నిత్యార్చన సర్వదేవార్చన భవత్యగ్ని రైవదేవానామవమో విష్ణుః పరమస్తదస్తరేణ సర్వా అన్యా దేవతాః ఇతి బ్రాహ్మణం, తస్మాద్గృహే పరమం విష్ణుం ప్రతిష్ఠాప్య సాయంప్రాతర్హోమాస్తేర్చయతీత్యారభ్య యజ్ఞేషు విహీనం తత్సంపూర్ణం భవతి, ద్వీజాతిరతద్వితో నిత్యం దేవాయతనే వా భక్త్యా భగవంతం నారాయణ మర్చయేత్తద్విష్ణోః పరమం పదం గచ్ఛతీతి విజ్ఞాయత ఇత్యనేన గ్రన్థేన సూత్రే ప్రతిపాదనాత్. తాదృశసూత్రానుసారేణైవ హి భగవచ్ఛాస్త్రప్రబద్ధారో భృగవాదయో మహర్షయః సంహితాః ప్రణినిన్యః, యథోక్తం మరీచినా, తస్మాదగ్నా నిత్యహోమాస్తే విష్ణోర్నిత్యార్చన గృహే

దేవాయతనే వా భక్త్యా భగవంతుం నారాయణమర్చయేదితి ఋషి
ణా శ్రీవిఖనసా సూత్రే సమాసేనోక్తం తదహమగ్నే సమస్త్రకం
సప్రయోగం క్రియామార్గం క్రమేణ విస్తరతో వక్ష్యామితి. సర్వ
దేవార్చా భవతీత్యనేన సర్వేషాం దేవానామజ్ఞభావేనార్చనం చా
ననుమతం నభవతి. తథా భగవానత్రిరపి, త్వయి సర్వం సమారోప్య
యద్యుపాసా విధీయతే, సావిధిస్సకలా క్షేయేతి. సత్సు భగవదసాధా
ణనామసు మహామన్తజ్ఞాపకేషు నారాయణాదిషు విష్ణుశబ్దేన తత్ర
విద్దేశస్తు వైఖానసపూర్వాప్య విష్ణుప్రధానత్వప్రసిద్ధిమనురుంధ్యేతి
బోధ్యమ్. తథా శ్రీభారతే, అశ్వమేధికే, శ్రుణు పాండవ తత్సర్వ
మర్చనాక్రమమాత్మనః, స్థండిలే పద్మకం కృత్వా సాష్టపత్రం
సకర్ణికమ్, అష్టాక్షరవిధానేన అథ వా ద్వాదశాక్షరైః, వైదితై
రపి వా మన్తైర్మనుసూక్తేన వా పునః, స్థాపితం మాం తతస్తస్మి
న్నర్చయీత సమాహితః, విష్ణుం చ పురుషం సత్యమచ్యుతం చ యుధి
ష్ఠిర, అనిరుద్ధం చ మాం ప్రాహుర్వైఖానసవిదో జనాః, వాసుదేవం చ
రాజేన్ద్ర సజ్కర్షణమథాపి వా, ప్రద్యుమ్నం చానిరుద్ధం చ చతు
ర్ముర్తిం ప్రచక్షత, ఇతి. తథా భగవతా పరాశరేణ యజ్వభిర్యజ్ఞపు
రుషో వాసుదేవశ్చ సాత్త్వతైః, వేదాస్తవేదిభిర్విష్ణుః ప్రోచ్యతే యో
నతోస్మిత, మిత్యుక్తమ్. అస్యార్థః, యజ్వభిరమూర్తభగవద్యజనుపరై
ర్వేదవిద్భిర్వైఖానసైర్భగవాన్ యజ్ఞపురుష ఇతి, తథా సమూర్తభగ
వద్యజనుపరైర్వేదాస్తవేదిభిర్వైఖానసైర్విష్ణురితి చ యః ప్రోచ్యతే
భగవంతుం తం నతోఽస్మి, తీతి భగవాన్ భాష్యకారః.

అర్చకః:- అర్చకస్య నిర్వాహకత్వాత్ప్రధాన్యేనాస్యైవోపా
దానమ్. తేన యజమానః, పరిచారకః పరిజనస్సర్వోపుపలక్ష్యతే

నిత్యకర్మాణి :- శ్రీవైఖానససూత్రోదితాని సామాన్యతో ధర్మే
ఉక్తాని విశేషతః కర్మాంగతయోక్తాని కర్మాణి చ తత్ప్రోచ్యంతే. తథా

యజ్ఞాధికారే భృగుః, అర్చకో యజమానశ్చ పాచకాః పరిచారకాః, స్నాత్వా స్నానవిధానేన నిత్యకర్మాణి చాచరేత్, యద్యత్తత్కర్మ కుర్వాణో యథావర్ణానుకూలతః, ఇతి అర్చకే త రేషాం పరిజనానాం విఖ సస్సూత్రభిన్నసూత్రిత్వేపి వైఖానసమేవ ధర్మమనుసృత్య తేషామనుష్ఠానం యుక్తమథ వా స్వసూత్రోక్తరీత్యా తే కుర్యుః - అర్చకలక్షణ మాహ భృగుః, శ్రీవైఖానససూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితః, అధ్యాత్మగుణసంయుక్తో నిత్యస్వాధ్యాయతత్పరః, వృత్తవాక్ సత్యవాదీ చ స్నానశీలశ్చ యోగవిత్, గృహస్థో బ్రహ్మచారి వా భక్త్యైవార్చనమారభేత్, యథోపనయనాదగ్నో సరుదాధానమర్హతి, తథోపనయనాదే తద్విధినార్చనమర్హతి, ప్రతిష్ఠాముత్సవం కర్తుం బ్రహ్మచారి సమర్హ తీత్యాది. నిత్యకర్మాణీతి నైమిత్తికకర్మాణాం వ్యవచ్ఛేదః.

పద్మాక్షతుశసీదామానీత్యాదిః-సంహితాంతరే, అక్షమాలా తథాకార్యా న దృశ్యా ప్రాకృతైర్యథా, అక్షాస్థిమాత్రా మణయః ఉత్తమాః పరికీర్తితాః, ధాత్రీఫలాస్థిసహితా మధ్యమాః పరికీర్తితాః, అథ వా బదరాస్థ్యాభాః శ్రేష్ఠమష్టశతాత్మకమ్, తదర్థం మధ్యమం ప్రోక్తం తదర్థమథమం స్మృతమ్, సావర్ణంద్రవ్యసిద్ధ్యర్థం పుష్ట్యర్థే పితృకర్మణి, రాజతం తామ్రరూపస్తు షేఢావీర్యజయాప్తయే, త్రాపుషం యక్షిణీసిద్ధౌ సై సం యక్షః పిశాచయోః, వేతాశసాధనార్థం తు రీతిజం కాంస్యజం తు తత్, అక్షసూత్రం పరిజ్ఞేయం నాగపన్నగసాధనే, ఆయసం క్షుద్రకర్మార్థమితి ధాతుమయో మణిః, మోక్షాయ శాంతయే చైవ స్ఫాటికో మణిరుచ్యతే. సౌభాగ్యే వైద్రుమః కార్యః పౌత్రదీపస్తు ముక్తయే, శాంతయే ముక్త యేపుష్ట్యే తుశసీమూలజో మణిః, సర్వసిద్ధికరః పాదో మణిశ్శాంఖశ్శ్రియే మతః, ఆయుః ప్రజా యశోదః స్యాన్మౌక్తికో మణిరుత్తమః, ఆదద్యాదేవమేతేషాం శుభః కాలే గుణాధికే, మస్తేణ గన్ధతోయేన తాలయే తదనంతరమ్, స్నాన

కార్పాసజోర్ణానాం కృత్వా సూత్రం నవం దృఢమ్, త్రిగుణం త్రిగుణీ
కృత్య చతుర్థా వా యథా దృఢమ్, కాలయేన్ములమన్త్రేణ తేనైవ
గ్రన్థయేన్మణీ, అనూనానధికాన్తుల్యానచలన్ గ్రథితాన్తరాన్,
ఇష్టసంఖ్యామణిప్రోతసూత్రాక్షుద్వితయోపమమ్, మణిం ప్రకల్పయేన్మే
రుమక్షమాలావిధిస్తవ్యయ, మిత్యాదివచనాన్యత్ర జ్ఞాతవ్యాని.

కేశవాదిద్వాదశనామభిరిత్యాది:— ఊర్ధ్వపుండ్రధారణే
మహర్షీణామాదరో మహా పరిదృశ్యతే. నిత్యనైమిత్తికానుష్ఠానం
ప్రస్తుత్య, నిత్యనైమిత్తికాని కర్మాణి సర్వాణ్యార్ధ్వపుండ్రధర ఏవ
కుర్యాద్దూర్ధ్వపుండ్రధారణాదశుచిత్సుచిరేవ భవేత్సర్వమజ్గలం వంశ
వృద్ధిం చ కారయేద్దూర్ధ్వపుండ్రం వినా జపహోమార్చనధ్యానా
దీన్నకుర్యాత్కుర్యాచ్చేన్నిష్ఫలం భవతి. తస్మాద్దూర్ధ్వపుండ్రంధార
యేది త్యుర్ధ్వపుండ్రధారణమత్ర విధితే మరీచిః. కేశవాదిద్వాదశ
నామభిర్యుర్ధ్వపుండ్రం ధృత్యేతి, పునరర్చనాజ్ఞత్యేన దేవాలయం ప్రతి
గమనావసరే ద్వితీయవారం విధీయతే, పునశ్చార్చనాయాం ప్రవృత్తా
యాం మధ్యే చందనాద్యైర్యుర్ధ్వపుండ్రం ధృత్యేతి తృతీయవారం
తద్విధానం పశ్చాద్ధోమాస్తే భస్మనా చతుర్థవారం చోర్ధ్వపుం
ద్రస్య ధారణం విహితం జ్ఞేయమ్. ఊర్ధ్వపుండ్రరహితస్య దోషోఽప్య
క్షః. యాగో దానం తపో హోమః స్వాధ్యాయః పితృతర్పణమ్,
భస్మేభవతి తత్సర్వమ్యుర్ధ్వపుండ్రం వినా కృతమ్, ఊర్ధ్వపుండ్రవి
హీనస్య శ్మశానసదృశం ముఖమ్, అవలోక్యముఖం లేమామాదిత్యమ
వలోకయేత్. కాకోదరఫణాయాం తు యద్వద్రేఖా ప్రతిష్ఠితా,
తద్వల్లలాటాద్యజ్ఞేషు ధార్యం పుండ్రం ముముక్షుభిః, ఊర్ధ్వపుండ్రం
లలాటే తు కుర్వీత చతురంగులమ్, ఉదరే హృది కంఠే చ దశాష్టచ
తురంగులమ్, దక్షిణోత్తరయోర్బాహ్వోరేవం త్రిణి పరత్ర చ,
ఆద్యవత్పృష్ఠతో ద్వే చ మూర్ధ్నిచైవం త్రయోదశ, ఇతి సంస్థాపని

శేషాశ్చ గ్రాహ్యః. ధృతోర్ధ్వపుండ్రః కృతచక్రధారి విష్ణుం పరం
ధ్యాయతి యో మహాత్మా, ఇతి శ్రుతిరత్రోపస్కృతా జ్ఞేయా.

సోత్తరీయేత్యాది:--బ్రహ్మణో యజ్ఞోపవీత్యేవాధీయీతే
త్యాదివద్యజ్ఞోపవీతనయేనోత్తరీయం కృత్యేత్వర్థః. కటకం చోపవీతం
చ కుండలం చాంగులీయకమ్, గ్రైవాలజ్జ్వరణం హైమం ధృత్వా
పంచాజ్గభూషణమితి నవనీతపరితపంచాంగభూషణానామిదముపలక్ష
ణమ్. సంహితాంతరే, గంధేస్సగ్భిరలంకారైస్సోత్తరీయైశ్చ భూషితః,
కర్ణభూషణహారాద్యైః కటకైరంగులీయకైః, ఇతి.

ఉభయపవిత్రం ధారయన్నితి:--న్నానే దానే జపే హోమే
త్వర్చాయాం సిత్పతర్పణే, అశూన్యం తు కరం కుర్వాత్సువర్ణరజతైః
కుశైః, ఇతి.

ప్రదక్షిణీకృత్యేతి :--ప్రదక్షిణసమో నాస్తి ప్రత్యక్షఫలదో
విధిః, యాని కాని చ పాపాని జన్మాంతరకృతాని చ, తానితాని ప్రణ
శ్యన్తి ప్రదక్షిణపదే పదే, యగ్మప్రదక్షిణం కుర్యాదయుగ్మం త్వాభి
చారికమ్. స్మృత్యంతరే, ఏకం గాణాధిపే కుర్యాద్దేవీ సూర్యే త్రిణి
శజ్జరే, చత్వారి కేశవే దేవే సప్తశ్వధే ప్రదక్షిణమ్. ఏకం చండ్యాం
రవౌ సప్త తిస్రో దద్యాద్వినియతే, చతస్రః కేశవే దద్యా చ్చివస్య
ద్విః ప్రదక్షిణమితి. ప్రదక్షిణం చతురంగముచ్యతే, పాదా పాదా
ంతరే యస్య కరా చలనవర్జితౌ, స్తుతిర్వాచి హృది ధ్యానం చతు
రంగం ప్రదక్షిణ మితి. తత్ర నియమమాహ, నైవ ప్రదక్షిణం
కుర్యాదంతరే దేవశాంతయోః, దేవపీతాంతరే చైవ స కుర్యాదితి
శాసనమ్, సదా సన్నిహితో విష్ణుః ఛాయయోర్ధామబేరయోః,
ప్రదక్షిణవిధావేతల్లంఘనం తు న దోషకృత్, ఇతి. సాత్త్వతే,
ప్రాసాదం దేవదేవీయమిత్యారభ్య, అశ్వద్ధం చ వటం ధేను సత్స

మూహం గురోర్గృహమ్, దూరాత్ప్రదక్షిణం కుర్యాన్నికటాత్ప్ర
తిమాం విభోః, దండవత్ప్రణీపాతైస్తు నమస్కుర్యాచ్చతుర్దిశమితి.

విమానం నమస్కృత్యేతి:- విమానమితి పారిభాషికం పదమ్. విశేషేణ మీయతే జ్ఞాయతే భగవతో నివాసోఽనేనేతి విమాన మిత్యాలయో లక్ష్యతే. సమీకృత్య సంస్కృతాయాం భూమాపు షరిష్టాద్భితిమూలం సోఽపీతాధిష్ఠానం కేవలాధిష్ఠానం నా కృత్వా పాదవర్గాదివర్గాభ్యం విమానం త్రితలం ద్వితలమేకతలం నా పరికల్ప యే, దితి విమానార్చనాకల్పే భగవాన్ మరీచిః. ఆలయస్య భగవ దావాసత్వేన తన్మాషకత్వం నిశ్చప్రచమ్. తస్మాత్పరం బ్రహ్మ పరం జ్యోతిరక్షరం సర్వభూతాత్మకం సర్వాధారం సనాతనం పరమపురుషమర్చయేత్తద్విమానార్చన, మిత్యర్థా న్తరేపి ప్రయుక్తే విమానశబ్దం భగవాన్ మరీచిః. తదర్థస్తవ్యత్ర విచార్యతే. నమస్కారోఽజలి రూపః కరద్వయసాధ్యః. ఏకేన పాణినా యస్తు ప్రణమేత్సరుషోత్తమమ్, న్యాయ్యస్తస్య కరచ్ఛేద ఇతి ధర్మవిదో విదురిత్యేకహస్తప్రణామని షేధశ్శ్రీభాగవతే ఉపదిశ్యతే. ఏకహస్తప్రణామశ్చ ఏకం చాపి ప్రక్షి ణ్మబ్ధపుణ్యం నాశయతీతి ప్రత్యవాయశ్చ స్మర్యతే. చామరగ్రాహిణీ ప్రభృతీనాం వ్యాప్యతేతరహస్తతయా త్వభ్యనుజ్ఞానమ్. అత ఏవ యథా తథా వాపి సకృత్కృతోఽజలిరితి యామునాచార్యాదయః. విమానం దూరాదపి నమస్కృత్య, ఆలయప్రవేశాన న్తరంబలిపీఠస్యపు రతోనమస్కారో విధీయతే, ఇతివద్బలిపీఠపురతః నమస్కార ఉప దిశ్యతే.

ద్వారస్య దక్షిణభాగ ఇతి:- దావారికప్రధానత్వాద్యన్త్రికా ధారణాదపి, తాపసాదీనతిక్రమ్య మణికన్యాభివాదన, మితి మణికవస్తనే హేతుగుపన్యస్యతే. మణికో గర్భాలయద్వారపాలకః. యత్ర యత్ర కవాటస్తత్రైవ ద్వారపాలానామవస్థితిః. మణిక ఇతి ద్వారపాలకా

నామ స్యే సామ ప్యుపలక్షణమ్. దక్షిణదిగ్భాగ ఇత్యపపాఠః. పశ్చిమా
దిముఖవిమానేషు తత్రదిక్పబ్దనివేశే బాధాత్.

యన్త్రికామితి:- యన్త్రికా చ. కవాటబద్ధనోద్ధాటనసాధన
మాయస సాధనవిశేషః - ఏకవచనం జాత్యపేక్షయా, ఆదాయేత్యనేన
యన్త్రికాం మణికస్య హస్తేర్పయిత్యా తత ఆదానం స్మర్యతే.
మణికోయన్త్రికావాహక ఇతి స్మర్యతే, ప్రథమద్వారదక్షిణే శ్వేతవర్ణః
శుక్లామ్బరధరస్సువధ్వజో గజవాహనః రోహిణీ బీజస్సంధ్యానాథ
శృంఖరవో యన్త్రికాయుధో మకారబీజో మణిక, ఇతి భగవాన్
మరీచిః.

ద్వారదేవైరనుజ్ఞాత ఇతి :- ద్వారస్య దక్షిణే భాగే భువంగం
బోధయేద్బుధః, భువంగశ్చాప్యకాలే తు పాదాభ్యాం సంప్రసారితః,
కుంచిత స్త్వర్చనాకాలే దేవేశస్య విశేషతః, అర్చకాలావసానే తు
ఆసీనస్వపితి ప్రభోః, ఇతి వచనాత్తదర్థ ఉక్తః. అర్చనాకాలాద
న్యత్ర న లంఘ్య ఇతి భగవాన్ మరీచిః.

దేవస్యముఖమిత్యాది :- మూలబింబస్య బింబాంతరాణాం చ
ముఖమ్. ముఖమితి దివ్యమజ్జలవిగ్రహస్యకారేన్మృత దర్శనముచ్యతే.
అహరేకం హరేర్బింబమాపాదమవలోకయేత్, ఆపీతాన్మూలిపర్యంతం
పశ్యతః పురుషోత్తమమ్, పాతకాన్యాశు నశ్యన్తి కింపునస్తూపపా
శక, మిత్యుక్తేస్తథాకార్యః. తచ్చాభినాద్యోత్యతే. భగవద్దృష్టేరన్యత్ర
ప్రసరణాత్పూర్వం ప్రథమదర్శనత్వేనాస్య ఫలాధిక్యం చ విద్యతే.

దక్షిణేన పాణినేత్యాది:- దక్షిణే వామం సంతాడ్య వామ
హస్తేన దక్షిణమ్, వామం దక్షిణహస్తేన కుర్యాత్తాలత్రయం బుధః,
ఇతి కేచిత్. ఏకతాలేన మరణం ద్వితాలే వ్యాధిపీడనమ్, త్రితాలే
గుఱిమాప్నోతి తస్మాత్తాలత్రయం కుర్వీతి చ. పాతాలభూతలవ్యోమ
భూతోపద్రవశాస్త్రయే కుర్యాదిత్యన్యత్ర చ.

విజ్ఞాపకము:—త్యజ యోగముయ్యాం నిద్రాం కృపాం కురు
సనాతన, కౌసల్యానుప్రణా రామ పూర్వా స్థానా ప్రవర్తతే,
ఉత్తిష్ట నరశాస్త్రాల కర్తవ్యం దైవమాహ్నిక, మితి వచ్చ భావ్యమ్.

బలమస్త్రీత్యాది:— భగవతో బలేనేత్యాదిమస్త్రీస్య బల
మస్త్రీ ఇతి పారిభాషికం నామ. సాత్త్వికత్యాగే బహుధాయం
వినియుజ్యతే. మస్త్రీభాష్యే, ఏవం సాత్త్వికత్యాగః స్వస్వవిహితనిత్య
కర్మాదిషు సర్వకర్మసు ఆదౌ కరిష్యామితి తథాస్తే భగవత్కర్మకారి
తవా తద్భగవాననుమన్యతా, మితి వక్తవ్యమితి.

గవాదీనిత్యాది:— ఆదర్శం గాం చ కన్యాం చ గజమశ్వం
చ గాయకా, దేవదేవస్య పురతః స్థాపయిత్వా సుదర్శయేత్,
కర్పూరదీపం ప్రచ్ఛన్నపటముద్వాస్య సేవయేత్, సవత్సాం గాం
దోహయిత్వా ధారోష్ణం చ నివేదయేదితి, ఇతి భగవాన్ భృగుః.
అస్య విధానస్య విశ్వరూపసేవేతి వ్యవహారో నృశ్యతే. తత్ర నివేదితా
నాం భక్తేభ్యో దాపనమపి. (క్షీరనివేదనే మంత్రోఽష్టాక్షరః).

శయనాదుద్ధాప్యేతి:— శయనాసనాత్పూర్వరాత్రౌ సంకల్పి
తాదుద్ధాప్యేత్పర్వః. జీవస్థానమితి బింబస్య స్వస్థానముచ్యతే.

అనుజ్ఞాతశ్చివ్యితి:— అర్చకపరతంత్రత్వాత్పరిచారకాణా
మసాంకర్యేణ కార్యనిర్వాహార్థం తస్యానుమతిరావశ్యకీ. శిష్యా
స్నాతాన్నియుంజీత స్వేస్వే కర్మణి కర్మణీతి యజ్ఞాధికారే భగవాన్
భృగుః. శిష్యేష్వధికారితారతమ్యం సంహితాసు పత్యతే యథా, య
జ్ఞాధికారే భగవాన్ భృగుః :- ఆచార్యాశ్చార్యకాశ్చైవ ఋత్విజో
బలివాహకాః, మస్త్రీనీపప్రదాతారః సాచకాః పరిచారకాః, వైఖా
నసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితాః, వేదవేదాజ్ఞతత్త్విజ్ఞా
బ్రాహ్మణా అధికారిణః, సమస్కృత్యాభిపూజ్యైవ యజమాన

యుతో గురుః, అర్చకాదీన్నియుంజీత తత్తత్కర్మణి మన్త్రవిత్, పుష్పాపచయకర్తారస్తథా మాలోఽపజీవినః, పానీయవాహకాశ్చైవ శిబికావాహకాదయః, ఏతాన్ వైఖానసాలాభే నియుంజీతాన్యసూత్రిణః, శంఖచక్రాంకితభుజాన్ గృహ్ణాయాదన్యసూత్రిణః, ఇతి.

‘వైఖానసానేవ నృణేత్పాచకాన్ పరిచారకాన్, అలాభే శంఖచక్రాంకాన్ పరయేదన్యసూత్రిణ’ ఇతి చ. తత్ర దీక్షితానాం సూత్రాన్తరానుష్ఠాతృణాం బింబస్పర్శాదా నిషేధోక్తేః ప్రాయశ్చిత్తవిధానాచ్చ తాదృశానాం పరిచారకాణాం సంభవేతదధికారానురోధేన సామాన్యతశ్శిష్యకర్తృకాః క్రియాస్సాకోచ్యంతే.

ఘటమాదామేతి:- సువర్ణజతతామ్రాన్యతమనిర్మితో యథార్హపరిమాణః పాత్రవిశేషో ఘటః.

నదీతటాకకూపానామితి:- పూర్వపూర్వస్య పవిత్రతరత్వస్మరణాదుత్తరోత్తరమర్హం విధీయతే. అలాభ ఇత్యుక్తేర్లాభేఽవశ్యం విప్రకృష్టేపి పూర్వపూర్వాదేవ గ్రహణముక్తం భవతి. నద్యాం వా ధ తటాకే వా కూపే వాధపునశ్శుభే ఇత్యత్ర శుభగ్రహణాత్ ‘ప్రతిలోమసమీపేషు రాజకేషు నచాహరే’దితి విధానాచ్చ నదీతటాకజలాహరణేపి దోషశంకా విరహ ఏవ సమాహరేదితి జ్ఞేయమ్. తథా శిష్టా ఆలయ ఏవ కూపం ఖానయిత్వా సర్వత్ర కార్యం కుర్వన్తి.

ఆధావమితి:- ‘ఏతద్వా అపాం నామధేయం గుహ్యం యదాధావ’ మితి శ్రుతిః (తృతీయకాండే) విలక్షణః శ్రౌతోఽయం శబ్ద ఉదకపర్యాయత్వేన శ్రీవైఖానససూత్రకారైర్భూహుశః ప్రయుజ్యతే.

పూరయిత్వేతి:- పూరణమితి యథాకథంచద్రిహణేపి శబ్దార్థస్య సంపన్నత్వే సంపూర్యేత్వేవార్థో గ్రహ్యః. నాలస్యాదినా పాదమర్థం పాదోనం వా పూరయేదిత్యర్థమ్.

గజేబాహ్వారిత్వాది:- గజే సమానీతస్య తీర్థస్య స్పృహనాదా
వేవోపయోగం శిష్టా అనుమత్యనే.

ప్రదక్షిణీకృత్యేతి:- సవ్యం పరీత్యేత్యర్థః. గమనమాత్రం వివ
1. తత్ ౨త్ర నైకదాగమననిషేధః. నాత్ర యుగ్మప్రదక్షిణావ
సరః

అలయే కుంభం సన్న్యస్త్యేతి:- అస్తరాతే పూర్వభాగే స్నాన
దేశ ఇతి గోపనాచార్యాః, స్నానపానీయశాలాయాం సోమం రాజా
నముచ్చరన్నితి భృగుః.

ఉత్పయేతి:- ఉత్పవనం పాత్రాంతరే గాలనమ్. కుశకూ
ర్పాదినేత్యాదిశబ్దేన త్కూమాభ్యాం దుకూలాభ్యాం పుష్పదామభిశ్చ
లంకరణం గ్రాహ్యమ్. ఉద్ధృష్టుంధ్రకరణం చ ప్రకరణాంతరసంవాదాదు
చితమ్. తథా మరీచిః, - ఫాలీబాహ్యమద్భిః సంశోధోర్ధ్వపుండ్రం
కృత్వా వారుణమన్తైర్జలసేకం కృత్యేత్వాది హవిర్విధిపటలే.
ఉత్పవనమంత్ర ఆఘారోక్తో యుక్తః. స దేవోపస్సవితో త్పునా
త్విత్వాదిః. అప్పవిత్రమితి శ్వేతం శుద్ధం వస్త్రశకలముచ్యతే.

అభిమన్త్యేతి:- కుంభం కుశైః స్పృశన్మంత్రేణ జాపో౭భి
మన్త్రేణమ్. ఇదమాపశ్యివా ఇతి, మంత్రలింగాత్స ఏవ మన్త్రః.

గర్భాలయాదీతి:- గర్భాలయమారభ్య సర్వత్రేత్యర్థః. బహిః
ప్రాకారేషు మహామండపాదిషు మార్జనోపలేపనాదేః దేవదాసీభిరన్వై
ర్వాపరిచారకైః పూర్వమేవామన్త్రకం కరణముద్దిశ్య నేహ ప్రసంగః
కృతః. సర్వత్రేతి నిశ్చిద్రం శోధనముచ్యతే.

మార్జన్త్యేతి:- సంహితాంతరే, మయూరపింఛికాపుంజైర్దర్శముష్టి
భిరేవ వా, వితానం గర్భగేహస్య హరేః సింహాసనం తథా, భూమిం

భిత్తిం చ పరితో వేదికాస్థానమేవ చ, శుచీవ ఇతి మన్తేణ ప్రథమం మార్జయే, దితి మార్జనసాధనముక్తమ్.

పంచగవ్యైః ప్రోక్ష్యేతి:- ఇయం స్థానశుద్ధిః సంహితాంతరే, కుంకుమాగురుకర్పూరచందనక్షోదవారిభిః, గర్భగేహం సమాలిప్య వికిరేదక్షతాన్ స్వయ, మితి. గవ్యాని గోసమ్భన్ధీని పంచ మేధ్యాని ద్రవ్యాణి తేషాం సమాహారః, యథాలాభం లబ్ధప్రమాణాని ద్రవ్యాణ్యాహృత్య సమ్మిశ్ర్య ప్రోక్షణార్థముపయుంజ్యత్. తాని చ ద్రవ్యాణి ఘృత దధి క్షీర పురీష మూత్రాణి. షోడశాంశం కృత్వా శుక్రమసీ త్యేకాంశం ఘృతం దధిక్రావ్ణ ఇతి దధి ద్వ్యంశం ఆప్యాయస్వేతి క్షీరం త్ర్యంశం గన్ధద్వారామితి వేదాంశం గోమయం సావిత్ర్య రసాంశం గోమూత్రమేవం సంయోజయేదేతత్పంచగవ్య, మిత్యా ద్యుక్తం పంచగవ్యం తు స్నాపనప్రాశనాద్యర్థం విలక్షణం జ్ఞేయమ్. ఆశాసుసప్త మన్తైః పంచగవ్యప్రోక్షణే సంహితాసు వినియుజ్యతే.

ద్వారేషు పల్లవాద్యైస్తోరణాద్యైరలంకారమత్ర విదధతే గోప నాచార్యాః.

పైష్ఠ్యాదినేతి:- సోమం రాజానమితి పైష్ఠ్యాదినాలంకరణం కు త్రచిద్దృశ్యతే

సర్వోపకరణానీత్యాది:- ఇయమారాధనే ఉపయోక్త్యమాణ సర్వపాత్రాణాం శుద్ధిః. సంహితాంతరే శుద్ధిప్రకారో యథా, ఆమ్లకల్పే నతోయేన హైమం తామ్రం విశోధయేత్, రాజతం గృహధూమేన శా న్తాంగారేణ వా పునః, భస్మమిశ్రేణ తోమేన లోహాయుక్తం విశోధ యేత్, శంఖశుక్తిమయానాన్తు లవణేన విశోధనమ్, ఫలపుష్పమ యానాం చ మృద్భిరద్భిర్విశోధనమ్, తథా, హేమాదిచేచ్ఛర్కరయా

రాజతాని సుధాదిభిః, కాంస్యాని రోమజాతాని పూజాసాత్త్రాణివై
రమే, భస్మనా మృత్స్నయా చైవ శోధయేచ్ఛ యథాక్రమమితి.

హవీంషి చోపదంశాంశ్చ పచేదితి:—తత్ర నియుక్తః పరిచారకః
పాచకశబ్దేన వ్యవహీయతే. పాచకః పచనాలయే శ్రీనాథనాయక
పతిం సంసేవ్య విధినా హవీంషి పాచయతీతి గోపనాచార్యాః.

హవిర్విధిప్రస్తావే భగవాన్ మరీచిః :—ద్వితీయావరణే ప్రథ
మే వాఽగ్నేయ్యాం పచనాలయం యథా శక్తి కారయిత్వా ఛల్లి
శ్చ కారయేత్, వైణుకాన్ యవాన్ మాప్తికాన్ నీవారాన్ ప్రియం
గూన్ శ్యామాకాన్ శాలిభేదానన్యాన్ వ్రీహీన్వాఽప్యేకజాతీ
యాంశ్చతుర్వర్ణైరేవానయేత్. ఏతేషాం పూర్వం పూర్వం శ్రేష్ఠమ్.

తస్మాద్వరకోద్రవాదీని కు(లుద్ధ) ధాన్యాని ప్రతిలోమానీతాని చ
వర్జయేత్. శుద్ధే దేశే కటేషు వస్త్రేషు వా ధాన్యాన్యాస్తీర్య శోష
యేదులూఖలముసలా ప్రక్షాల్యలూఖలే హరిణీం ముసలే విష్ణుమ
భ్యర్చ్యలూఖలే ధాన్యాని ప్రక్షిప్య ధాన్యేషు సోమమభ్యర్చ్య
చార్యోఽతోదేవాదినా కించిదవఘాతం కృత్వా తతశ్శుద్ధాభిః స్త్రీభిః
పురుషైర్వా స్వేదరోమాదీన్ పరిహృత్వావఘాతం (మూలమస్త్రేణ)
కారయిత్వా నిరస్తమితి శూర్పే ప్రక్షిప్య తుషాశ్శత్పాదీన్ సంశో
ధ్య తండులాన్ శుద్ధా నాసో హిషేతి ప్రోక్ష్య శుద్ధే పాత్రే దేవస్య
త్వేతి గృహ్ణతి.

విష్ణోర్దోణం హవిరుత్తమం ద్రోణార్థం మధ్యమమాశకమధమం.
దేవ్యోరాశకం తదర్థం వా పరివారాణాం ద్విప్రస్థైః ప్రస్థాధికైర్వా
తండులైః ప్రోక్తమ్.

అష్టతిలం మాషమష్టమాషం శాణం వింశతిశాణం నిష్కం
తిలాష్టకం శాణం తదష్టకం మాషమితి భృగుః. దశనిష్కం పలమష్టని

ష్కమితి కేచిత్. చతుష్పలం కుడుబం చతుష్కుడుబం పృష్ఠం
చతుః ప్రస్థమాధకం చతురాధకం ద్రోణం భవతి. లోహమయీం
మృణ్మయీం వా స్థాలీం గృష్ణీయాత్, మృణ్మయీం పక్షే తేటి
విసర్జయేత్, మాసేఽతీత ఇతి కేచిత్.

* ప్రజాస్థాలీమితి స్థాలీం ప్రతౌల్య + దేవస్య త్వేతి తండు
లాఁ ప్రక్షిప్య శుద్ధాభిరద్భి + రాపఉన్దన్ద్వితి చతుః ప్రతౌల్య + విష్ణవే
జుష్టమితి (జలం సమభిమన్త్య) ఛల్ల్యాంస్థాలీ మారోప్యేన్దనైర్నిర్ధూ
మైస్సమేనాగ్నినా యవాచస్పతయే పవస్వేతి పచేత్.

ఉపదంశాః కదలీ చూత పనస నాలీకేర తింత్రిణీ కారవల్లి
త్రయ వ్యాఘ్ర (సింహ) శిమ్బభేద బృహతీభేద సింహీ గృధ్రనఖి కర్క
శూర్వారు కకుభాణ్డ కూశ్మాణ్డ కృతబన్ధ నాలక కార్కోటకాని
సూరణకన్ద త్సుద్రకన్ద మహాకన్ద నల్లీకన్ద శృంగిబేరోత్పలకన్ద విజ్జేశ
కుట కన్దాదీని చ మరీచి జీరక సర్వపాణి ముద్గాధక కులుద్ధ తిల తిల్వ

* ప్రజాస్థాలీమభిమన్త్రీ యామిమాం స్థాలీమమృతస్య పూర్ణామక్షీణతయా,
ఉర్జస్వతీ చ పయస్వతీ చ సుధారా చ మధుచరణా చ, మధురం కరివ్యతి మధురం
చరివ్యతి మధుమతి వాచం దేవేభ్యో హవ్యం వహ నః ప్రజానః. + దేవస్యత్వా
+ ఆపఉన్దన్ద జీవనే ధీర్ధాయత్వాయ వర్చసే. , విష్ణవే జుష్టం నిర్వపామి గి. ర. ర.
గ్ని వాచస్పతయే పవస్వవాజిక్ వృషా వృష్ణోఽగ్ంశుభ్యాం గభస్తీహో దేవో దేవా
నాం పవిత్రమసి యేషాం భాగోఽసి తేభ్యస్త్యా స్వాంకృతోఽసి మధుమతీర్న ఇష
స్కృధి విశ్వేభ్యస్తేన్ద్రియేభ్యో దివ్యేభ్యః పాథివేభ్యో మనస్త్యాష్ట్రాన్ద్రియైశ్చమన్వి
హి స్వాహా త్వా సుభవన్సూర్యాయ దేవేభ్యస్త్యా మరీచివేభ్య ఏష తే యోనిః
ప్రాణాయ త్వా, ఇదం దేవానామిదమచస్సహ స్సాత్రై త్వా నారాత్రై సుహ
భివిభ్యేషం వైశ్వానరం జ్యోతిః, శతం తే రాజః భిషజస్సహస్రమర్వీగమ్భిరా
సుచతిష్ఠే అన్తః. బాధస్య ద్వేషో నిర్బుతిం పరాచైః కృతంచదేవః ప్రముముధ్య
స్మత్, అభిష్ఠితో మరణస్య పాశోగ్నరీకమపలవివేక, అపాన్నపాత్రైతిరక్షన్తు
కుర్యం దమేదమే సమిధం యత్యగ్నే.

మాషమసూరకాదీని శాకేషు జీవన్తి రథరసీ రక్తబాష్పాణి చాన్యాని హవిష్యాణి మన్వాద్యైరుక్తాని యథాలాభమాహరేత్.

కోశాతకీం పటోలీమలాంబు చ విశేషేణ వర్జయేత్.

కదల్యాదిష్వేకం ద్వాత్రింశ్చతురోధికాన్యా దోషవిహీనా ప్రత్యేల్య యథాయోగం సుగంధరససంయుక్తం సుపచేత్. ఆశ్శకతణ్డలసోపదంశం ప్రత్యేకం షట్పలం పశ్చువలం చతుష్పలం వా ముద్గసారం ప్రస్థం ప్రస్థార్థం కుడుబం వా ఘృతం కుడుబమర్థం తదర్థం వా గులమేకపలం దధి ప్రస్థం పాదహీనమర్థహీనం వా క్రముకఫలాని షోడశ ద్వాదశాష్ట చత్వారి ద్వే వా తత్త్రిగుణాని ద్విగుణాని వా తాంబూలపత్రాణి మాతులుంకైలాలవజ్జకర్పూరాదీని యథాలాభం భవేత్. ఆశ్శకతణ్డలాదధికేఽప్యేవం వర్జయేత్.

ద్విద్రోణాదిషడ్ద్రోణాంతం ప్రభూతం శతప్రస్థాది సహస్రప్రస్థాంతం మహాహపిరిత్యాచక్షతే.

తణ్డలైః కేవలైః పక్వం శుద్ధాన్నం తణ్డలతుల్యైర్ధైర్యా ముద్గసారయుక్తైర్కాద్ధికం తణ్డలత్రిగుణేన పయసా తదర్థజలేన తణ్డలార్థముద్గసారైర్నాళికేరఫలసారైశ్చ పక్వం పాయసం తణ్డలార్థతిలచూర్ణైర్వ్యుక్తం కృసరం తణ్డలాధికతోయేన త్రిగుణేన పయసాష్టభాగైః పంచభాగైర్ముద్గసారైస్తణ్డలార్థేన ఘృతేన గులేన చ యుక్తం గౌల్యం తణ్డలార్థైర్యవసారైః పక్వం పాయసమితి షడ్విధం హవిర్భవతి. ద్రోణార్థాధికమేకపాత్రేన పచేత్. మాసాతీతే మృద్భాజ్ఞే పచనం న కుర్యాత్. అపక్వం స్థావితం గంధదుష్టం నాసికాస్య వాయూపహత మాఘ్రతం తుషకేశాదిసంయుక్తం వివృతం ద్విజాతిభ్యోఽన్యజాతిద్వయం లుఘితం యామాతీతం పాత్రాన్తరగతం శీతం హవిరుపదంశం చ

వర్జనీయమ్. అన్యపాత్రగతం పునః పాకార్హముపదంశాది న వర్జనీయమ్.

స్థాలీబాహ్యమగ్నిస్సంశో ధ్యోర్ధ్వపుణ్డ్రం కృత్వా వారుణమన్తైర్జలసేకం కృత్వా దక్షిణోత్తరపాణిభ్యాం హవిః ప్రణవేనోద్భృత్య శఙ్ఖస్వనసమన్వితమానీయాలయస్యోత్తరే పార్శ్వే విష్ణుగాయత్ర్యా విధాయ విధివన్ని వేదయేత్.

శుద్ధాన్నాన్మౌద్గికం ముఖ్యం తస్మాత్కృత్యసరం తతః పాయసం తతో యావకం తస్మాద్దాల్యమ్. శ్రేష్ఠంహవిః శ్రేష్ఠం (యత్తత్) ఫలం స్యాత్. తస్మిన్నధికేష్యధికం నిత్యమేనం హవిర్దానే ఫలమన్తనం ప్రాప్నోతి. విధినైవ భక్తియుక్తో యేన కేన (కామేన) విష్ణోరేవేశస్య యో హవిర్దద్యా తత్సర్వం సామ్రాజ్యమసంశయం లభేత్.

తత్తత్ స్థాలీశేషమాచార్యాయ దద్యాదర్చకాయ వా. దేవస్య నివేదితమన్నాద్యం సర్వమాచార్యాయదద్యాత్తన్నాన్వైర్గృహీతవ్యమన్యథా చేద్భగవాన్ క్రుద్ధో భవేద్ధవిరేవో న గృహ్లాతి, సర్వం నిష్ఫలం స్యాదితి.

తథా, ద్వితీయావరణే ప్రోక్తమాగేయ్యాం పచనాలయమ్, అర్చకస్య గృహే వాపి పాచయిత్వా నివేదయేదితి, ప్రక్షిర్ణాధికారే భగవాన్ భృగుః పచనాలయే వికల్పమాహ.

అర్చకః పుణ్యాహం కృత్వేతి:- శ్రీనైఖానససూతోక్తం పుణ్యాహం కుర్యాత్. భగవచ్ఛ్రీసూత్రసాపేక్షత్వసిద్ధాంతాత్. యథాహభగవాన్ మరీచిః, అగ్న్యో నిత్య హోమానై విష్ణోర్నిత్యార్చా గృహే దేవాయతనే వా భక్త్యా భగవన్తం నారాయణమర్చయేదితి ఋషిణా విఖనసా సూత్రే సమాసేనోక్తం తదహమశేషేణ సమన్త్రీకం సప్రయోగం (క్రియామార్గం) క్రమేణ విస్తరతో వక్ష్యా

మి. తస్మాద్యత్ర యత్ర హోమవిధానం తత్ర తత్రాగ్నిభూరః
స్విష్టకృతృభృత్యస్తహోమశ్చాన్యే మన్తాః శ్రీవైఖానససూత్రే దష్ట
వ్యా ఇతి. తుల్యవ్యాధేనైవ విఖనస్సుత్రిణామేవ వైఖానస భగ
వచ్ఛాస్త్రసయేన భగవత్ప్రతిష్ఠాదానారాధనాదా చాధికారశ్చాస్త్ర
సమ్మతః.

భగవదారాధనాజ్ఞసర్వోపకరణ శుద్ధికర్మణే పుణ్యాహం,
స్వస్తి, ఋద్ధిమితి బ్రూయాత్.

దేవమనుమాన్యేతి:- సాక్షాదారాధనస్య ప్రకృతత్వాదనుమాన
మర్చనార్థమనుజ్ఞాయాచనమ్. మన్తలింగత్సంబుద్ధిరుచితా.

నిర్మాల్యమితి :- ఆరాధనే సకృదుపయుక్తం పునరుపయోగా
నర్హం చ మాల్యాది నిర్మాల్యశబ్దార్థః. ప్రాతరర్చితాని పుష్పాణి
త్రస్తూయ, నిశాన్తే తాని నిర్మాల్యాని భవంతి భగవన్మరీచిసంవాదా
త్ప్రాతరర్చితానాం పుష్పాదీనాం నిశాంతాన్తే నిర్మాల్యత్వం జ్ఞాన్యతే.
'స భారం మేరుశిఖరం న భారం సప్తసాగరమ్, రాత్రే పూజితనిర్మాల్యం
ప్రభాతే భారమన్భుతమ్, అహోరాత్రం నిర్మాల్యం ప్రాతఃకాలే
విసర్జయేదితి శాండిల్యవచనాత్ప్రాతః కాలే నిర్మాల్యానామవశ్య
శోధ్యత్వముక్తమ్. మధ్యాహ్నసాయాహ్నయోస్తు ద్వా రార్చి
తపుష్పాణ్యపోహ్యభ్యుక్ష్య ధ్రువస్య పాదపీఠే న్యస్తాని పుష్పాణ్యనుద్ధృ
త్యోపరి పూర్వవత్పుష్పన్యాసం కుర్యాన్నిశాన్తే తాని నిర్మాల్యాని
భవంతి. తథైవ ద్వారదేవాంశ్చాభ్యర్చ్య కొతుకాదిబింబేర్చితాని
పుష్పాణ్యదాయ తత్పీఠపార్శ్వే నిధాయేతి మరీచ్యుక్తేస్తేషామని
ర్మాల్యత్వముక్తం భవతి. తదా కొతుకాదిబింబాదుద్ధృతానాం
పుష్పాణాంపీఠపార్శ్వే నిక్షేపేషి 'యథాబిమ్బస్పృశం నిదధ్యా' దితి
భృగువచనాచ్ఛానిర్మాల్యత్వం స్పష్టం జ్ఞాయతే.

తథా సర్వేభ్యః సౌవర్ణం శ్రేష్ఠం తత్సదా శుద్ధం న జాతు చ నిర్మాల్యం భవేత్, సౌవర్ణం పుష్పమాభరణం మణిముక్తామయంచ ప్రత్యుల్కాదాయ పునః పునరర్చయేదితి సౌవర్ణపుష్పాదీనామనిర్మాల్యత్వము క్తమ్.

దేవస్య నిర్మాల్యమిత్యాది:- దేవస్యేతి బింబాంతరాణాముపలక్షణమ్, సంరక్షితనిర్మాల్యస్యవినియోగ ఉత్తరత్ర దృశ్యతే. పర్యుషితతోయ పుష్పమాల్యాదీన్ సేనాధిపతిపీఠే సంయోజ్యేత్యాదినా. అన్యేషాంతు బింబానాం బహిర్నిక్షేపశ్చ.

పీఠనిర్మాల్యం వ్యసోప్యేతి:- నిర్మాల్యసామాన్యస్య శోధనముచ్యతే. శోధనప్రకారశ్చ సంహితాంతరే, ఆధారాద్భగవద్విమృద్భుద్రపీఠాన్మలచ్యుతిః, న కార్యా కంటకైర్లోహైర్మృదుకూర్పాదినావినా ఇతి, తథా యత్కించిత్పత్రపుష్పాద్యం పరిదృశ్యేత పీఠగమ్, పాణినా తత్సమాహృత్య శుచిస్థానే నిధాయవై, గవ్యైర్వా చామరైర్వాత్రైశ్చ ఖపతైః కుశైరథ, సమ్మూర్జ్య భద్రపీఠంతు వాససా సుసితేన చ ఇతి, తథా, మయూరపింఛికాపుంజ్జేర్ధర్భముష్టిభిరేవ వా, వితానం గర్భగే హస్య హరేః సింహాసనం తథా, భూమిం భిత్తిం చ పరితో వేదికాస్థానమేవ చ, శుచీవ ఇతి మస్త్రేణ ప్రథమం మార్జయేత్, ఇతి చ. నిర్మాల్యశోధనానంతరం శుద్ధవస్త్రేణ శోధనం చ విశేషః.

వేదిమద్భురిత్యాది:- సమూర్తభగవద్యజనస్య ఆగ్నిహోత్రిక విధిరూపత్వస్యసిద్ధాంతాదత్ర వేదిపరిమార్జనాదిశబ్దానాం శౌతా ర్థసంవాదోఽన్యత్ర ప్రపంచ్యతే.

పర్యుషి తేత్యాది:- నిశాంతే నిర్మాల్యాని భవంతీతి సాధారణవచనస్య సంకోచార్థమిదముచ్యతే. అపర్యుషితానాం సౌవర్ణాదీనాం వినియోగస్య సమ్మతత్వాత్. బహిర్విస్మజతీతి బహిశ్శబ్దశ్శుద్ధదేశపరః. తథా శ్రీవేంకటాచలే ప్రాకారాభ్యంతరస్థవాప్యం నిర్మాల్య

ల్యనిక్షేపః, వానాద్రా భగవద్భింబాభిషి క్తతైలస్య తథావాప్యం
నిక్షేపశ్చ దృశ్యతే.

‘త్వయోపభుక్త స్రగ్గన్ధవాసాలక్ష్మారచర్చితః, ఉచ్ఛిష్టభో
జినో దాసాస్తవ మాయాం తరేమ’ హీత్యాదినా నిర్మాల్యస్య భక్తే
ధార్యత్వమప్యుచ్యతే. శ్రీవేంకటాచ్రా నిర్మాల్యస్య భక్తేభ్యః ప్రదా
నం నిషిధ్యత ఇతి చిరన్తన ఆచారః. పుష్పగన్ధత్యాదినా ఉక్తాస్సమ్భూ
రాలను క్తైస్సమున్నీయన్తే.

వేదదూషకేత్యాది :— భగవన్తమనుద్దిశ్య యః కర్మ కురుతే
నరః, స పాపండితి విజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృతః. ఇతి, ఉక్తధర్మ
పరిత్యజ్య యో హ్యధర్మే చ వర్తతే, పతితస్స తు విజ్ఞేయస్సర్వకర్మ
బహిష్కృతః, ఇతి చ పాపండిపతితయోర్లక్షణం జ్ఞేయమ్.

తిరస్కరిణీ కరోతీతీత్యాది:- యననికాం ద్వారవిస్తారసమవి
స్తారాం తదధ్యర్థాయామాం శ్వేతవస్త్రేణ కారయేదితి యవనికాల
క్షణం మరీచిరాహ. ద్వారాధిక్యేన విస్తీర్ణమాయామం ద్విగుణం
భవేత్, త్నామం దుకూలం సుకృతం సుదృఢం సుమనోహరమితి
భృగుశ్చ. తథా త్రిగుణమయరూపణేన త్రిభిర్వర్ణైశ్చ కృష్ణవర్ణైః
కర్తవ్యేతి కేచిద్వదన్తి, భగవన్నాయాత్మ్యేన రూపితేయం యవనికా.
ప్రాయః భగవన్నాయా ప్రాకృతేభ్యః యథా భగవద్దివ్యమజ్జలవిగ్రహసా
క్షాత్కారస్య ప్రతిబద్ధ ఏవ మియం దేవాగా రేష్వనధికారిణాం
భవతి. ఆద్యా చ భగవత్తైవాపకేయా ద్వితీయా తదీయైః పూజ్యకై
రితీయా విశేషః. సేయం తిరస్కరిణీ భగవదసాధారణలాంఛనైర్లాం
ఛితాపి క్రియతే. తిరస్కరిణీమపహాయ కేచిదుపచారాః క్రియన్తే,
తే చోపచారా రాజోపచారా ఇత్యుచ్యన్తే. నవనీతే తత్స్వరూపాది
ప్రబుద్ధం, దర్పణం చామరం ఛత్రమిత్యాదినా.

ఇతి ప్రథమఖండవిచారః.

అథ ద్వితీయఖణ్డవిచారః.

అతః పరం ద్రవ్యార్చనావిధిమితి:-అతః పరం ధ్రువార్చనావిధిం
వ్యాఖ్యాస్యామ ఇత్యస్య ఖణ్డస్యారంభః ప్రాయః పరిదృశ్యతే.
తథా శ్వే ధ్రువార్చయజనన్యైవ గ్రంథకారస్యత్ర గ్రంథే వివక్షితత్వమ
నుమీయతే. తదనుసారేణ నిర్మాణసంకల్ప్యభిజ్ఞస్తరాణిచ సముచ్చి
త్యవా ఆకరాస్తరమనుసృత్యవాఽస్య గ్రంథస్య పూరణం క్రియత ఇత్య
వతారికాయాస్సంగతిః కథంచిదుపపద్యేత. వస్తుతస్తు ధ్రువార్చనాపక్షే
పిప్రథమం ఖండమపహాయాకాండమస్య ద్వితీయస్య తాదృశసంజ్ఞా
దానే గమకాభావాత్స పక్ష ఉపేక్ష్య ఏవ.

స్నానార్థమిత్యాది:- అగ్నికోణ ఇత్యాది తతద్దిక్షిద్దేశేనో
చ్యతే. తత్ర దేవోద్దేశేన న పాత్రవిన్యాసః. తథా చ పాత్రాణాం
విన్యాసే సర్వదిక్కుఖవిమానేష్యపి స్థానం నియమితం సంపన్నమ్.
అయం పంచపాత్రాణాం విన్యాసపక్ష ఆర్షేషు సంకుచితవ్యాప్తికః
ఆవాహనపాద్యాచమస్నానోదకార్థాశ్చతస్రః ప్రణిధ్యో ద్వే చైకాం
వా గృహీత్వా సాక్షతకుశకూర్చాస్విక్షిప్వాద్భిః ప్రణవేన పూర్ణ
యిత్వా కుడుబసంపూర్ణాన్యర్ఘ్యపాత్రాణి సావర్ణరాజతతామ్రకాం
స్యాన్యతమాని పంచాలాభే తదేకం వా తద్దేవం చన్ద్రమభ్యర్చ్యేతి
మరీచిః. అయమర్థః, విష్ణ్వదీనాం పంచానాం మూర్తీనాం ప్రత్యే
కమావాహనార్థమాచమనార్థం స్నానార్థమర్ఘ్యార్థం చతస్రః ద్వే
చైకాం వా ప్రణిధిం పాత్రం గృహ్ణీయాదితి.

తథా, సాధావాంశ్చతురశ్శంఖాః కౌతుకస్యాగ్రతస్తతః, స్థాప
యేత్తు క్రమేణైవ దక్షిణాద్యుత్తరాంతకమ్, ఆవాహనార్థం తత్రైకం
పాద్యాయైవ ద్వితీయకమ్, ఆచమనాయ చైకం స్నానార్థం చతుర్థ
మ్, ఆమావాజస్యేతి వదన్నర్ఘ్యపాత్రాణి శోధయేత్, సోమం తేషు

సమభ్యర్థ్య పునశ్చాపి విశోధయేత్, అర్హ్యద్రవ్యం సమాసాద్య
 గాయత్ర్య తత్ర నిక్షిపేత్, అభిఘోర్య ఘృతేనైవ దేవస్యాభిముఖే
 న్యసే, దితి భగవానత్రిరపి తమేవ ప్రకారమాహ. పంచ పాత్రక్రమే
 త్వత్తోక్తే ఆవాహనార్థపాత్రస్య న సంగ్రహః పరిదృశ్యతే. అన్యస్మిన్
 పక్షే శుద్ధతోయపాత్రస్య తథా అనివేశః. శుద్ధతోయపాత్రస్యావా
 హనపాత్రార్థత్వేపక్షయోరుభయోరైక్యం సంభవేత్. తథా పత
 ద్భిహపాత్రం చ పక్షాంతరే న దృశ్యతే. పాత్రన్యాసేపి పక్షద్వయే
 భేదః. ఏకత్రాగ్నేయాదికోణేష్వన్యత్ర దక్షిణాద్యతరాంతం దండా
 కారేణ చేతి. ఉద్ధరిణ్యా అపి పాత్రవిశేషస్యోచితవిధానమ్. శంఖా
 గ్రేణ వా కూర్చేన వా జలదానం పాద్యమిత్యాచమనం దక్షిణే
 హస్తే కూర్చేన దదాతీత్యాది భృగ్వత్రివచనైరుద్ధరిణ్యాభ్యుపాత్రవిశే
 షభిన్నశంఖాదిభిః పాద్యాదిదానం విధీయతే. పసిష్ఠం సోమమిత్యాదిభిః
 పంచభిర్నామభిః క్రమాత్పంచసున్నానాది పాత్రేష్వావాహనం కేచి
 దిచ్ఛన్తి, తన్న యుక్తమ్. దేవతైక్యాదననుశాసనాచ్చ.

ఘంటాయాః బ్రహ్మణమితి :—ఘంటాం ప్రస్తుత్య వచనాని,
 శబ్దబ్రహ్మమయీ ఘంటా సర్వరక్షోవినాశినీ, బ్రహ్మాండగోలకా
 కారా శుద్ధకాంక్ష్యేన నిర్మితా, ఘంటాయా మధిపో వేధాస్తజ్జి
 హ్వయాం షడాననః, ఘంటానాదే మహాదేవ ఇతిధ్యాత్వా సమర్ప
 యేత్. సూత్రాణాం చ మహానాగ ఉర్ధ్వే వీశశరారయః ఇతి చ.

ప్లోత, వస్త్రోత్తరీయాణి:—నవం సూక్ష్మమహతం ప్లోతం
 వస్త్రముత్తరీయుం చ ఇతి మరీచిః,

ఆభరణమ్:—సౌవర్ణమాభరణం మణిముక్తాపయం చ, ఇతి
 మరీచిః, అనేన కుత్సితలోహస్తరాణాం వ్యావృత్తిః.

యజ్ఞోపవీతమ్:—సౌవర్ణం రాజతం తాంతవం వా ఽహృ
 త్యేతి మరీచిః, బింబార్హం ద్వే త్రీణి వా ఉపవీతానీతి ఖలే విశేషః.

పుణ్యపుష్పాణి:— మరీచిః. అథార్చనార్హపుష్పాణి, జాతీచ
 మృకమల్ల కామాలతీతుళసీబకపుష్ప ద్వికర్ణ పద్మరక్తోత్పలకుముదకరవీర
 నన్ద్యావర్తపలాశ కర్ణికారమద్దారాతసేకేతకీ వకుళార్జున పున్నాగ
 మాధవీపిండిత కాన్యన్యాని తరులతాజాతాని సామ్యాని సుగంధిని దృష్టిప్రి
 యాణి యథార్హం గృహ్ణీయాత్. పుష్పేషు పద్మం ప్రవరం తత్సుగం
 ధిముఖ్యమ్. తుళస్యాః పుష్పం పత్రం చ హరేః ప్రియతమంభవతి.

భూతృణస్థలారవిస్తబిల్వశమీ దూర్వాత్రిపర్ణీ బహుకర్ణీ తమాలస
 హదేవీ శఙ్ఖినీపత్రాణి తాపసాఙ్కుర *మఙ్కురోక్తాంశోచ్చపాదద్యాత్.

తుళసీప్రీతేరోశీరాణాం మూలం చ.

శ్వేతం పుష్పం శాంతిదం పీతం పాష్టికం కృష్ణం వశ్యకరం
 రక్తేషు పిండితకం పలాశం చ సంగ్రహ్యమ్. బహువర్ణముత్తమం ద్వివ
 ర్ణం మధ్యమమేకవర్ణమధమం తత్కాలే ప్రపుల్లం శస్తమైకాహికం
 వా త్యోహతీతం పద్మం వర్జ్యం భవేత్.

ఆచమ్య ప్రయతః పాణీ ప్రత్యౌశ్య శుద్ధే పాత్రే పుష్పాణ్యుక్తా
 నిదేవస్య త్వేతి గృహ్ణీయాత్. అలాభే పుష్పాన్తానాంపత్రైరఙ్కురైరక్ష
 త్రైస్తోయేన వార్చయేత్

కుసుంభజపాఠింశు కాదీని నిర్గుణ్యైర్కాదీన్యన్యానిచోగ్రగంధా
 న్యనుక్తాని సర్వాణి చ వర్జయేత్. పురాణా శుష్కం శీర్ణం నఖరోమాది
 యుక్తం లంఘితం సలేపం నిర్మాల్యసంస్పృష్టం పూతిగంధం శ్మశానచ
 ణ్డాలాద్యావాససమీపోద్భవమశుచౌ పతితం ముఖవాయుగతం సరైర్గ
 వాద్యైరాఘ్రాతం చ సర్వం త్యజేత్. భ్రమరైరాఘ్రాతం లంఘితం
 చానినితం భవతి.

*అంకుర్యాణోక్త ధాన్యాని మరీచిః— ధాన్యాని శాలివృహియవముద్గమాప
 ప్రియఙ్గుగోధూమస్సపచణకతిలతిల్వమనూరాణీతి.

సర్వభ్యః సావర్ణం శ్రేష్ఠం పుష్పమాభరణం మణిముక్తా
మయం చ ప్రక్షాల్యాదాయ పునఃపునరర్చయేత్. ఇతి గ్రాహ్యపుష్ప
సముచ్చయపటలే. ఫలైరర్చనం భృగురాచ. తథా మన్తశాస్త్రే
శారదాతిలకాదాచ.

ఉద్ధరిణి:— జలోద్ధారార్థం కరండికాతుల్యపాత్రవిశేషః.
ఉద్ధరిణ్యార్థ్యపాత్రాది జలపాత్రేషు తజ్జలమ్, యథార్హం కించిదుద్భుత్య
దత్వా దద్యాత్పతత్ గ్రహ, ఇత్యుద్ధరిణ్యేత్యం చ నవనీతే. ఆవాహన
పాత్రాదీనాం లక్షణం పాత్రపరిచ్ఛరాదిలక్షణప్రకరణే విమానార్చ
నాకల్పే ద్రష్టవ్యమ్.

త్రిపాదమితి:— పాదత్రయసహితః పాత్రన్యాసార్హః దారు
మయో లోహోదిమయోవా యథార్హోన్నతః పాత్రవిశేషః. త్రిపాదే
చైకపాదేవాచతుష్పాదయుతేపివా, స్థాపయే దర్చనాపాత్రం పంచ
పాత్రం తతోపరీతి నవనీతే. పతద్గ్రహ పాత్రస్యాపి వినియోగః
ప్రాయశఃసంహితాసు న దృశ్యతే. 'బింబాధ్యర్థాయతం వాపి సువర్ణరజ
తాదిభిః, దుత్తూరకుసుమాకారం కారయేత్తు పతద్గ్రహ' మితి నవనీతే.
తస్యస్థానముదీచీ డిక్.

సంహితాస్తరే 'యాగోపకరణాన్యేవ అర్ఘ్యపాద్యాదికానపి,
సులాంఛ్యాని యథాయోగం శంఖచక్రాదిలక్షణైః, తథా యానాస
నాదీని విభోః సర్వాణి యత్నత' ఇత్యుక్తేః పాత్రాదీనాం శంఖచక్రాది
విష్ణుచిహ్నైర్లాంఛనీయత్వముచ్యతే.

కలాచ్యామితి:— దేవస్య భావనానిష్ఠీవనార్థపాత్రవిశేషః.

శంఖే చంద్రమితి :—వరుణః శంఖకుక్షౌ తు తస్మాలే పృథివీ
మతా, సర్వతీర్థాస్తు ధారాయాం చంద్రశ్శంఖాధిదైవతమితి బహుదై
వత్యశ్శంఖః పత్యతే. భాగవే, తథా తద్వినియోగశ్చ స్మర్యతే తత్రైవ.
ఆవాహనార్థం పాద్యార్థం తథైవాచమనార్థకమ్, స్నానార్థం

చాద్భిరాపూర్య శంఖాంశ్చ చతురో న్యసేత్, యజ్జన్తునామ్ముసం
 పూర్ణం శంఖాఖ్యం తన్న సంస్పృశేత్, తద్రూపవత్క్రతశ్శబ్దః
 పూజాయాం లోహజో వర ఇతి చ. పూజాయాం సువర్ణాదినిర్మిత
 ఏవ శంఖో గ్రాహ్యః. తదధిదైవతం చంద్రః. వాద్యనిశేషే తు పాంచ
 జన్యమావాహయేత్. తత్ర శైవాగమే, తామ్రపర్ణ్యదభవశ్శంఖశోచిత
 మః పరికీర్తితః, గంగాయా మధ్యమశ్చైవ నర్మదాయాం కనిష్ఠకః,
 దక్షిణావర్తకశ్శంఖో జాతిశ్రేష్ఠ ఇతిస్మృతః, ఉత్తమః ప్రస్థపూర్ణస్త
 మధ్యమః కుడుబద్వయః, కనిష్ఠశ్చైవ కుడుబశ్శంఖమానంః ప్రకీర్తితమ్.
 పుచ్చాగ్రే హేమరత్నాదిభూషితం చాతిసుందరమ్, శంఖం ప్రత్య
 లయేద్ధీమా మేషదుగ్ధేన శుద్ధ్యతి, శంఖశ్చాంతశ్శుచికరః బహిరస్థి
 వదుచ్యతే, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కర్తవ్యః కనకాదినా, ఇతి.

అక్షతమ్:-- తండులవ్రీహిమాషసర్ప పమిశ్రమక్షతం స్రాహు.

‘నాక్షతైః పూజయేద్విష్ణు’ మిత్యుక్తమన్యత్.

అర్ఘ్యమ్:-- అక్షతపూర్వం సిద్ధార్థం తిలం కుశాగ్రం దధి
 క్షీరం ఘృతం చ ప్రక్షిప్య గాయత్ర్యా ఆధావేన పూరయత్సర్వ
 మేతత్, ఇతి మరీచిః. ‘కుశాక్షతతిలవ్రీహియవమాషప్రియంగవః
 సిద్ధార్థకసమాయుక్తమిత్యర్ఘ్యద్రవ్యః చ్యత’ ఇతి భృగుశ్చ అర్ఘ్యద్ర
 వ్యమాహతుః. అర్ఘ్యే త్రైవిధ్యం స్పృశ్యదృశ్యనైవేద్యభేదేన భిన్నం
 చ కేచిద్వదన్తి. తత్ర పూర్వముక్తం నివేద్యం దశాంగం పశ్చాదుక్తం
 స్పృశ్యం దృశ్యం చేత్యష్టాంగమితి ద్వివిధమర్ఘ్యం జ్ఞేయమ్. అర్ఘ్య
 దానే నియమాంతరమాహ భృగుః, అర్ఘ్యం నివేదయేత్. పాత్రద్వ
 యం చ కుర్వీత ఏకం విష్ణోర్నివేదయేత్, దద్యాద్వై పురుషాదీనాం
 కూర్చే నాదాయచాన్యతిః, ఏకం చేత్పంచమూర్తీనాం కూర్చేనైవ
 నివేదయేత్, ఇతి. తథాప్రథమం సిద్ధార్థకం ద్వితీయం కుశాగ్రం తృతీ
 యం తిలం చతుర్థం తండులం పంచమం దధి షష్ఠం క్షీరం సప్తమమ్

క్షతమష్టమం తోయమితి సంగృహ్య కుడుబమాత్రం పృథక్ పృథక్ గాయత్ర్యాక్షిప్త్యా ఘృతేనాభిఘాత్యేత్యాదినా ర్ఘ్యద్రవ్య నివేద్యార్హముక్తవాక్ కాశ్యపః. తథా యవమాషసర్వపవ్రీహిసంయోగోక్షతసంజ్ఞితమ్, ఇత్యుక్త్యా అక్షతం తండులం చైవ అంబునా మిశ్రితం తు యత్, పంచాంగమర్ఘ్యముద్దిష్టం విష్ణోరన్యత్ర పూజన ఇతి పంచాంగమర్ఘ్యం తద్వినియోగశ్చ ఖలే ఉక్తమ్.

ఆత్మానం నారాయణం బుద్ధ్యేతి:— 'నావిష్ణుర్విష్ణుమర్చయే' దితి స్మృతిః. పూజకః పురుషోవిష్ణురితి భృగుశ్చ.

సర్వా సమ్భారాధిపానితి:—అమూర్తాననన్తాంశ్చ 'ధ్యాత్వా తాన్మనసార్చయే' దితివదర్చన మాహ భృగుః.

ఘంటాం సంతాడ్యేతి:— తత్ర వచనాని శబ్దబ్రహ్మయూఘంటా సర్వరక్షోవినాశినీ, బ్రహ్మణోలకాకారా శుద్ధకాంక్ష్యేన నిర్మితా, ఘంటాయామధిపో వేధాస్తజ్జిహ్వయాంషడాననః, ఇత్యాదీని నవనీతే ద్రవ్యవ్యాని. పార్శ్వభ్యాం తాడనే ప్రాయశ్చిత్తం ప్రణవేనోక్తం గోపనాచార్యైః.

ఇతి ద్వితీయఖండ విచారః.

అథ తృతీయఖండవిచారః.

అథపీతార్చనమితి:— అత్రగోపనాచార్యాః, అథార్చకో ముఖ్యం బన్ధయిత్వా యథా దేహే తథా బేరే కౌతుకాదిన్యాసకర్మ సమాచరేత్, బింబశుద్ధిం కృత్వా అశక్తశ్చేద్యాయత్ర్యష్టాక్షరాభ్యాం పంచగవ్యైః కుశోదకేన వా బింబశుద్ధ్యర్థం ప్రోక్ష్య పూర్వఃనవరత్నపీఠే ధ్రువపీఠే వా సర్వాధారమిత్యుపయ్యపరి పీఠం సంపూజ్యేతి కౌతుకపీఠే ధ్రువపీఠే వా తత్రోక్తమర్చనమభిప్రయన్తి.

ఆవాహనాదీనాం కాతుకబింబస్యైవ వక్ష్యమాణత్వాద్భ్రువ
పీఠే తాదృశార్చనస్యాత్రాప్రకరణికత్వాచ్చ కాతుకపీఠే ఏవ పీఠార్చనం
కర్తుముచితమ్.

అత్రఖండేప్రధానతయాభూతశుద్ధి ప్రకారా ఉచ్యంతే. భూతశు
ద్ధిం వినా దేవికతా పూజాభిచారవ దిత్వాదివచనైస్సంహితాసూక్తా
స్వల్పవిధానుద్దిశ్య శాస్త్రాంతరీక్తా న్యాసవిశేషా అత్రనివేశితా
జ్ఞేయాః. అత్రమాసం శిష్టసమ్మతస్సప్రదాయః. అత్రార్థే ఖలాధి
కారే భృగుః, స్వయం గత్వాసనే స్థిత్యా సంకల్ప్యక్షతమచ్చయేత్,
కుంభం గృహీత్వా దేవస్య సన్నిధౌ న్యస్య పూర్వవత్, యోగమా
గ్గేణ కూర్చేన పుణ్యాహూదస్థితేనవై, మాతృకాం వ్యాపకం
చైవ స్థితిన్యాసం సమాచరే దిత్వాది. తథా వాసాధికారే. పంచోపనిష
దన్యాస ప్రకారంయోగ పటలే మరీచిశ్చ.

కూర్మపీఠే పద్మాసనమాస్థాయేత్వాది :--ద్విహస్తాయతవిస్తార
ఇత్యుక్తం కూర్మాసనలక్షణమ్. కూర్మాసనే దర్భాసనాదీనాం న్యాసం
గ్రహాంతరేషు విధీయతే, పద్మాసనలక్షణం మరీచిః, ఊర్వోరుపరిపాద
తలం విన్యస్య పూర్వవద్ధస్తలం న్యసేత్తత్పద్మాసనమితి. తథా, స్వస్తి
కమేజానుం వేతి వికల్పేనైకజానుక్రమశ్చారాధనేఽవస్థానాంతరము
చ్యతే. స్వస్తికలక్షణం చ మరీచినోక్తమ్, సీవన్యా ఉభయోః
పార్శ్వయోః గుల్ఫద్వయం నిక్షిప్య పూర్వవదాసనం స్వస్తిక మితి.
పూర్వవదితి బ్రాహ్మమాసనముక్తమ్. యథా దక్షిణపాదమూర్ధ్వం
వామపాదమధః కృత్వా జాన్వంతరేఽంగుష్ఠా నిగూహ్యంకే వామ
పాణిం తదూర్ధ్వే దక్షిణపాణిముత్తానం న్యస్య ఋజుకాయో భ్రుమ
ధ్యేక్షణమాసనం బ్రాహ్మమితి. స్వస్తికైకజానుస్థిత్యోర్లక్షణం
భార్గవే, 'జానూర్వోరంతరే సమ్యక్కృత్వా పాదతలే శుభే, ఋజు
కాయస్సమాసీన స్వస్తికాసనముచ్యతే, ఆసీనే నిహితస్సవ్యే వామ

పాదే సముద్భుతే, దేవస్య దక్షిణ భాగే ఏకజానుక్రమో భవే'దితి. తథా శ్రీభాగవతే 'ఊరూ జంఘాస్తరాధాయ పానాగ్రే జానుమధ్యగే, యోగికో యదవస్థానం స్వస్తికం తద్విదుర్బుధా' ఇతి. యోగినామవస్థానస్య స్వస్తికోచితత్వేకో కత్వాదత్ర స్వస్తికాసనవిధానేన పూజకస్య యోగిదశా వర్ణితా.

దేవస్య దక్షిణ ఇతి :—దేవస్య దక్షిణ భాగే కూర్మపీఠే సమాశ్రితః, ఉదఙ్ముఖః ప్రాఙ్ముఖో వా దేవతార్చనమారభేత్, విపరీతమితో వామే యద్యాసీ నోర్చయేత్తథా ఇతి చ. పూర్వాశాభిముఖం దేవమిత్యాదిశ్లోకాభ్యాం పక్షాస్తరమప్యుక్తం వికల్ప్యతే. దేవాను కూలమిత్యారాధనోచితం యథాతథోచ్యతే. ఏతచ్ఛానుకూల్యం బింబగౌరవహ్రోససంభవం వేదితవ్యమ్. బింబస్య గౌరవే తిష్ఠన్వా పూజయేత్. నాయం నియమః, బింబస్య గౌరవే తిష్ఠన్నేవ పూజయేదితి. తిష్ఠన్న పూజయద్దేవం యథార్హం బింబగౌరవే, ఇత్యపి మానమ్. బింబార్హం తిష్ఠన్నేతి మరీచిరపి. తత్రోత్తమావస్థానమేకజానుక్రమః, ఇతరే తిష్ఠన్నాసీన ఇతి త్వవరే ఇతి సిద్ధాంతః. ప్రతీపగః శయానో వా నార్చయేదిత్యవస్థానాంతరం చ నిషిద్ధ్యతే.

యోగశాస్త్రమార్గేశత్యాది :—యోగప్రకారః శ్రీమన్మరీచిమహర్షిణా సువ్యక్తముపదిశ్యతే విమానార్చనాకల్పే.

తథా శ్రీభాగవతే, తృతీయస్కంధే, అష్టావింశే,
యోగస్య లక్షణం వక్ష్యే సబీజస్య నృపాత్మజే
మనో యేనైవ విధినా ప్రసన్నం యాతి సత్పథమ్.
స్వధర్మాచరణం శక్త్యా విధర్మాచ్చ నివర్తనమ్
దైవాల్లభేన సంతోషః ఆత్మవిచ్ఛరణార్చనమ్.
గ్రామ్యధర్మనివృత్తిశ్చ మోక్షధర్మరతిస్తథా

మితమేధ్యాదనం శశ్వద్వివిక్తజ్ఞేమసేవనమ్.

అహింసా సత్యమస్తేయం యావదర్థపరిగ్రహః

బ్రహ్మచర్యం తపః శౌచం స్వాధ్యాయః పురుషార్చనమ్.

మహానం సదాసనజయః స్థైర్యం ప్రాణజయశ్శనైః

ప్రత్యాహారశ్చేన్ద్రియాణాం విషయోఽమనసా హృది.

స్వధిష్ఠ్యానామేకదేశే మనసా ప్రాణధారణమ్

వైకుంఠలీలాభిధ్యానం సమాధానం తథాత్మనః.

ఏతైరన్యైశ్చ పథభిర్మనోదుష్టమసత్పథమ్

బుద్ధ్యా యుంజీత శనకైః జితప్రాణోహ్యతన్ద్రితః.

శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య విజితాసన ఆసనమ్

తస్మిన్ స్వస్తిక ఆసీన ఋజుకాయస్సమభ్యసేత్.

ప్రాణస్య శోధయేన్నార్గం పూరకుంభక రేచకైః

ప్రతికూలేన వా చిత్తం యథాస్థిరమచంచలమ్.

మనోఽచిరాత్స్యాద్విరజం జితశ్వాసస్య యోగినః

వాయ్వగ్నిభ్యాం యథా లోహం ధ్మాతం త్యజతి వై మలమ్.

ప్రాణాయామైర్దహేద్దోషాః ధారణాభిశ్చ కిల్బిషాః

ప్రత్యాహారేణ సంసర్గాః ధ్యానేనాసీశ్వరాః గుణాః.

యథామనస్స్వం విరజం యోగేన సుసమాహితమ్

కాష్ఠాం భగవతో ధ్యాయేత్స్వనాసాగ్రావలోకనః.

ప్రసన్నవదనామౌభజం పద్మపత్రాయ తేక్షణమ్

నీలోత్పలదలశ్యామం శృంభచక్రగదాధరమ్.

లసత్పద్మజకింజల్కపీతకౌశేయవాససమ్

శ్రీవత్సవక్షుసం భ్రాజత్కొస్తుభాముక్తకన్ధరమ్.

మత్తద్విరేఫకలయా పరీతం వనమాలయా

పరార్థ్యహారవలయం కిరీటాబ్జదనూపురమ్.

కాశ్చీగుణోల్లసచ్ఛ్రీణిం హృదయామౌభజవిష్టరమ్

దర్శనీయతమం శాస్త్రం మనోనయనవర్ధనమ్.

అపీచ్య దర్శనం శశ్వత్సర్వలోకనమస్కృతమ్

సంతం వయసి కైశోరే భక్తానుగ్రహకారకమ్.

కీర్తన్యతీర్థయశసం పుణ్యశ్లోకయశస్కరమ్

ధ్యాయేద్దేవం సమగ్రజ్ఞం యావన్న చ్యవతే మనః, ఇతి.

పంచశుద్ధిలితి:- దేహశుద్ధిః, బ్రాహ్మముహూర్తోద్ధానాది స్నానా
నాః క్రియాః, స్థానశుద్ధిః మార్జనోపలేపనాదిభిః అపసర్పన్తు భూతానీ
త్యాదినా చా భిమంత్రణాదిభిస్సంపాద్యమానా, పాత్రశుద్ధిరామావా
జస్యేత్యాదినాక్రియమాణా, ఆత్మశుద్ధిరూభతశుద్ధిః త్యుపక్రమ్య తత్రో
కశ్చోషణాదయః ప్రాణ ప్రతిష్ఠానాః మానసికార్చనానాశ్చ సంస్కా
రాః, బింబశుద్ధి రాష్ట్రాదినా బింబస్య శోధనం స్నానం చ జ్ఞేయమ్.
పంచశుద్ధి సంస్కారానంతరమారాధనస్య కరణీయత్వస్మరణాదారాధ
నోపక్రమాత్పుర్వమేవ సంహితాసూక్తం స్నానం తత్సన్నియోగశి
ష్టాస్నానాననోక్తా అన్యే ఉపాచారాశ్చ కర్తవ్యా ఇతి సువచమ్.

బింబస్యమూర్ధనాభిపాదేష్వితి:-

న్యాయసేషు సృష్టిస్థితిసంహారభేదేన త్రైవిధ్యం తత్సర్వయాపాదికం
చ స్మర్యతే. స్థానకేన్యాస ఉత్పత్తిరాసీనే తు స్థితిర్భవేత్, శయనే
సంహృతిన్యాసో విపరీతే తు నిష్ఫలమ్, మూర్ధ్ని నాభౌ చ పాదాంత
ముత్పత్తిన్యాస ఉచ్యతే. పాదే నాభౌ చ మూర్ధ్న్యంతం సంహృతి
న్యాస ఉచ్యతే, పాదేమూర్ధని నాభ్యంతం స్థితి న్యాసో విధీయతే,
ఇతి, గృహస్థః సృష్టిమార్గేణ కరన్యాసం చ కారయేత్, వానప్రస్థ
యతీనాం చ సంహారన్యాసముచ్యతే, ప్రాతః సృష్టిక్రమేన్యాసః మ

ధ్యాపే చ స్థితిర్భవేత్, సాయే తు సంహృతీన్యాస ఇత్యాదీని వచనాన్యరాస్తరపరాణీత్యత్ర నిత్యార్చనాయాం స్థితిక్రమేణ న్యాసా ఉక్తాః. బింబస్థాపనకాలే మస్త్రపురశ్చరణకాలేవా తేహం వినియోగ ఇతి నేహప్రపంచావసరః. అతఏవ ధ్యానకాలే తు ఉత్పత్తిః స్థితిరావాహనే తథా, గ్రహణే చ విసర్గే చ సంహృతీన్యాస ఉచ్యతే ఇతియుక్తమ్. పూజాకాలే సుఖాసీనం ధ్యాయేదితి చ స్మరన్తి.

సంయుక్తమేతదితీత్యాదిః— న్యసేత్కౌతుకబేరాగ్రం సమ్యక్సమృద్ధకూర్చకమ్, జలం పంకం చ నాలం చ పుష్పం చేతి చతుష్టయమ్ (తద్దేవ్యోశ్చ తదా న్యస్య గర్భాగారే ప్రతిష్ఠితే, స్నాపనస్యాత్సవస్యాపి తద్దేవ్యోశ్చ సుసన్న్యసేత్, మూలబేరం తు పంకంస్యాత్పుష్పం కౌతుక మేవహి, జలం విమానం కూర్చన్తునాలమి త్యేవభావయేత్, దేవస్యావతితీర్థోస్తత్యోపానం కౌతుకే ధ్రువాత్, అన్యథా చ కృతా పూజా ధ్రువం నైవోపతిష్ఠతే, గర్భాలయాత్తతోఽన్యత్ర యది తు స్నాపనోత్సవా, ఆవాహనవిసర్గా ద్వా నాచరేదితి చాంగిరాః, న తత్ర సన్న్యసేత్కూర్చం యత్ర నావాహ్యతే హరిః, ప్రమాణం తస్య కూర్చస్య సమృద్ధం బేరయోర్యథా, ప్రతిమాసం వ్యపోహ్యైవ కూర్చమన్యత్తు సన్న్యసేత్, ఇతి, తథా, త్రింశద్దశైశ్చ సంయుక్తం సంబంధం కూర్చముచ్యత, ఇతి కూర్చజీవితపరిమితిః దర్శనంఖ్యాచోక్తా. తథాప్రాగ్ద్వారే పశ్చిమద్వారే ప్రాగ్రం కూర్చముచ్యతే, దక్షిణే చోత్తరద్వారే కూర్చం స్యాదుదగత ఇతి వైకల్పికం పక్షాన్తరం చోక్తమ్. సంబంధం కూర్చన్యాసానన్తరం పుష్పన్యాసం పుష్పన్యాసానన్తరం సంబంధం కూర్చన్యాసంవా కృత్వా తత ఆవాహనం సర్వత్ర సంహితాసు పత్యతే.

ఇతి తృతీయఖండ విచారః.

అథ చతుర్థఖండ విచారః.

బింబస్య మూర్ధ్నిత్యాదిః—పుష్పన్యాసావసానా న్యాధ్యవజే
 రాప్సనామతా, ఇత్యుక్తనయేన పుష్పన్యాసం ధ్రువే కాతుకే చ
 బింబే సమాప్య నిత్యార్చనాయాః ప్రకృతత్వాత్తస్యా అర్చనాయాః
 కాతుకబింబే కర్తవ్యతయా తత్రావాహనముచ్యతే. బింబమితి
 దివ్యమంగలవిగ్రహః. బేర ఇతి తత్పర్యాయః. తత్ర కాతు
 కస్య నిత్యార్చనార్థత్వే బేరాంతరాణాం కార్యాంతరార్థత్వేచ వచ
 నాని. కాతుకం బ్రహ్మస్థానే తు స్థాపితం తత్సచుర్చయేత్, తస్య
 చోత్తరతఃపార్శ్వే చోత్సవం చ విధానతః, దక్షిణే కాతుకస్యాపి
 స్నాపనం సమ్యగర్చయేత్, అశక్తః కాతుకం తత్ర కేవలం వా సమ
 ర్చయేత్, నిత్యార్చనావిధానేన ప్రధానం నిత్యమర్చనమ్, అధికం చ
 విశేషం చ బుధః కుర్యాత్తు కాతుకే, జౌత్సవం బింబమాదాయ
 చోత్సవం కారయేత్క్రమాత్, స్నాపనే స్నాపనం కుర్యాద్బింబే
 సమ్యగ్యథావిధి, ఏతయోరర్చనం చాపి కాతుకే సుకృతం భవేదితి.
 కాతుకం బేరం ప్రస్తుత్య, స్నానార్థకాలాదన్యస్మిన్నర్చాపీతాన్నచాల
 యేత్, నార్చాపీతా తతోన్యత్ర నిత్యమర్చనమాచరేత్, జౌత్సవే స్నా
 పనే బింబే హీనే తత్ర తు కాతుకమ్, స్నానార్థముత్సవార్థం చ సన్న
 యేచ్ఛ తదేవ వై, తత్త్రియాస్తేర్చనాపీతే తదభ్యర్చ్య నివేదయే
 దితి చ ఆత్రేయాణి, తథా, అతః పరం ప్రవక్ష్యామి నిత్యపూజావి
 ధింహరే, సాకారం చ నిరాకారం భవేదారాధనం ద్విధా, స్థండిలే చ జ
 లేచైవ హృదయే సూర్యమండలే, ఆరాధనం నిరాకారం బేరేసాకారము
 త్తమ్, సాకారం తద్ద్విధా ప్రోక్తం నిత్యం నైమిత్తికంత్వితి, వక్ష్యే నైమి
 త్తికం పశ్చాన్నిత్యమద్యహ్యుదాహృతమ్, కాతుకం బ్రహ్మస్థానే తు స్థా
 పితం సమ్యగర్చయేత్, దక్షిణోత్తరయోస్తస్య స్థాపయేత్స్నాపనోత్స

వే, ఔత్సవస్నాపనే వాథ స్థాపయేదితి కేచన, గర్భాలయస్య సంకో
చే త్వథ వా ముఖమండపే, అన్తరాలేఖ వాస్థాప్య పూజయేదితి కేచన,
ఉత్తరే కాతుకస్త్యే వ బలిబేరం సమర్చయేత్, యథా కర్మణ ఏకస్య
కల్పితాః పంచవహ్నయః, యథా చైకశరీరస్య వాయుపంచకకల్పనమ్,
శ్చైవైక విమానస్య పంచబేరాణి కల్పయేత్, అథ వా త్రిణి బేరాణి
యథా త్రేతాగ్నికల్పనమ్, ధ్రువార్చా బేరమేకం చ బలిబేరమథాత్స
వమ్, ధ్రువార్చామేక బేరన్తు కుర్యాదాపాసనాగ్నివత్, పుష్పన్యాసా
వసానా స్యాద్ధ్రువబేరార్చనా మతా, అనర్చ్యం ధ్రువబేరం తజ్జలపుష్పా
నులేపనైః, నిష్కలం తన్ని రాలమ్బం కేవలాముష్మికప్రదమ్, సకామా
నామనుచితం సంసారాశ్రమిణామిదమ్, ధ్రువబేరార్చనం ప్రోక్తం నిరాశీః
కర్మకారిణామ్, ఆవాహ్య కాతుకాత్తస్మాన్నిత్యం విధివదర్చయేత్, సకా
మాకామయోర్యోగ్యమైహికాముష్మికప్రదమ్, సాలంబం సగుణం శ్రే
ష్ఠం సకళం కాతుకార్చనమ్, తథాపి ధ్రువబేరేపి భక్త్యా పూజాం
యదీచ్ఛతి, స్నానప్రోతానులేపైశ్చ వినావైరపి పూజయేత్, తత్రాపి
కాతుకే కుర్యాన్నిత్యం విధివదర్చనమ్, నిత్యార్చామధికార్చాం తు
విశేషార్చాం చ కాతుకే, నిత్యార్చా బలియాత్రార్చా యథాకాలం
విధీయతే, ఉపసన్ధ్యార్చనం యత్తదధికార్చనముచ్యతే, విశేషార్చన
మిత్యుక్తమంకురార్పణకాదిషు, ఉత్సవం చౌత్సవే కుర్యాచ్ఛ్రద్ధాభక్తి
క్రియా అపి, స్నపనం శాన్తికం కర్మ విష్ణుపంచదినోత్సవమ్, కారయే
త్స్నాపనే బేరే భక్తిశ్రద్ధాసమన్వితః, స్నపనం చోత్సవాంగం
యదాత్సవే తత్సమాచరేత్, కుర్యాద్భింబే స్నాపనే తు స్నప
నాంగమథోత్సవమ్, నిత్యం సన్ధ్యాబలేరగ్రే బలిబేరస్య చోత్సవమ్,
స్నానార్థం స్నాపనే హీనే కుర్యాదాత్సవ ఏవ వా, స్నాపనోత్సవ
యోర్హీనే కాతుకే సర్వమాచరేత్, ఇతి భార్గవాణి చ వచనాని.
ఏభిర్వచనైః స్పష్టం ప్రతీయతే నిత్యమర్చనం కాతుక ఏవ కుర్యాదితి.

ధృవాదేవావాహనం చతుర్థాం బేరాంతరాణామ్. ధృవా
 త్కౌతుకే కాతుకాదాత్సవే జౌత్సవాత్సాపనే స్నాపనాద్బలావితి
 కేమాం చిన్మతం న రమణీయమ్. ధృవాదావాహనం నిత్యం కాతు
 కాదిచతుర్వవీతి వచనాత్, బలేర్బేరస్య మతాంతరేణ కాతుకాధృ
 వాద్వా ఆవాహనముచ్యతే, స్నాపనే చౌత్సవే చాదావేవావాహనం
 నిత్యంనైవేతి కేచిదితి మరీచివచనాత్సాపనాత్సవయోర్నిత్యార్థ
 నేఽప్రధానత్వాదేవావాహనవైధుర్యవత్పక్షాంతరముక్తమ్. అత్ర కేచి
 త్కౌతుకే బింబే విష్ణుం పురుషం సత్యచుచ్యతమనిరుద్ధమితి ధృవాద్వి
 ష్ణుంపంచమూర్తిమావాహ్య జౌత్సవాదాతత చ్చతుర్మూర్తిభిస్సత్యమ
 చ్యత మనిరుద్ధమావాహయన్తి. అన్యే విష్ణుం పంచమూర్తినామభిఃకౌ
 తుకేఆవాహ్యపూర్వవచ్ఛతుర్మూర్తిభిస్సత్యాద్యావాహనేపృథక్ పృథ
 క్సత్యాదిషువిష్ణునామాపిసంయోజ్య పంచభిరేవమూర్తిభిరావాహయ
 న్తి, తేషాం మతే ఏష పురుషః పంచధా పంచాత్మేతి ధృవకౌతుకాత్స
 వస్నాపనబలిబేరరూపేణక్రమాత్ విష్ణుపురుషసత్యాచ్యతా నిరుద్ధా
 ఖ్యమూర్తయః పురుషస్యైకస్య పంచ భవన్తీవ మన్యతే. పూర్వోక్తే
 ప్రమాణవిశేషైః కార్యవిశేషేషు బేరవిశేషస్య చారితార్థ్యస్మరణా
 న్నిత్యార్చనాయాం సర్వేషాం సముచ్చితైవ్యాన్వయ ఇతి న యుక్తీన
 హమపి.

తత్రాపి స్నాపనాత్సవబేరయోః క్రమనిర్ణయే విశయః. స్నాప
 నమాత్సవమిత్యథాత్సవం స్నాపనమితి, సర్వత్ర క్రమే స్నాపనమాత్స
 వమిత్యేవ ప్రాజ్యః ప్రచారః. తత్ర గమకం చ ప్రయోగోపన్యాసే
 నిత్యార్చనాప్రస్తావానంతరం స్నాపనముపన్యన్యేవోత్సవ ఉపదిశ్యత
 ఇతి జ్ఞేయమ్. తథా ధృవార్చావిధౌ ధృవకౌతుకస్నాపనానామైక్యజ్ఞుః.

షడ్భాగైకేన చార్చాయా మిత్యాదిః— నననీతోద్భృతం భార్గవ
 వచనం ప్రమాణీకృత్య తతోక్తజీవకలాన్యాసోపన్యాసః ప్రకాంతః.

అత్ర వేంకటయోగీయే చతుష్షష్టికలాకల్పనేనాహనేప్రకారభేదః
ప్రకీర్ణాధికారధృతః ఉపన్యస్తః. విశేషస్తత్ర ద్రవ్యవ్యః.

సర్వత్ర ప్రయోగే ఆవాహనేనులోమవ్యాహృత్యా ప్రయో
గోదృశ్యతే. మూర్తిమంత్రేషు చతుర్షు క్రమాత్, భూః భువః సువః
భూర్భువస్సునరితి వ్యస్తాః ప్రథమేషు సమస్తాశ్చతుర్థే చ సంయుజ్యంతే.
తథాత్రాపి చతుర్థా విభక్తాసు ప్రత్యేకం ద్వాదశకలాసు చతుర్థ్యాః
కలాయాఅనులోమసమస్తవ్యాహృత్యుపసంహితాయాః ఏవావాహనే
వినియోగ ఉచితః. కలాగ్రహణే పునః ప్రతిలోమవ్యాహృత్యా ఏవ
యోగః. ప్రయోగే తతైవ సంశోధ్య పాఠ్యః.
అవతారాణామర్చనే ఆవాహనాదిః:-

‘అథప్రాదుర్భావాణాం వర్ణవాహనాదీన్ వ్యాఖ్యాస్యామః,
మత్స్యకూర్మవరాహ నారసింహవామన రామరామరామకృష్ణకల్కిన
ఇతి దశ ప్రాదుర్భావాన్ ప్రథమావరణే ద్వితీయే వా పృథక్ భిత్తిపా
చ్ఛ్వే ప్రాసాదాభిముఖం చిత్రం చిత్రార్థమాభాసం వా సజ్జల్ప్యభి
ముఖే తత్తత్కృతుకం చ సన్న్యస్యార్చయేత్’ ఇతి. ‘నిత్యార్చనాయాం
ధ్రువబేరం మూర్తిమన్త్రైరష్టోపచారైరభ్యర్చ్య కౌతుకం పూర్వోక్త
షోడశోపచారమన్త్రైర్మూర్తిమన్త్రైస్సంయోజ్యార్చయేత్సప్తపనోత్సవా
దీని సర్వాణి పూర్వోక్తవిధినా కారయే’ దితి చావతారవిశేషాణాం
ప్రతిష్ఠా తదర్చనాప్రకారశ్చ భగవతా మరీచినా ప్రతిపాదితః. తథా
‘మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహోఽథ వామనః, రామో
రామశ్చ రామశ్చ కృష్ణః కల్కితి తే దశ, ఆవిర్భావాః పంచ పూర్వే
ప్రాదుర్భావాస్తథోత్తరే, మత్స్యకూర్మా ద్విధా ప్రోక్తా వారాహస్త్రి
విధః స్మృతః, పంచథా నారసింహస్తు ద్వివిధో వామనః స్మృతః,
ఏకథా భార్గవో రామో రాఘవో ద్వివిధః స్మృతః, ద్వివిధో బలభ
ద్రశ్చ కృష్ణోఽసంఖ్యాతవిగ్రహః, ఏకథా కల్కిరూపం’ చేతి క్రియాధి

కారే భగవాన్ భృగుః, తథా 'అవతారాణాం ధృవబేరం కాతుకం
 చ ప్రత్యేకం కర్తమశక్తశ్చేత్పూర్వోక్తైకబేరక్రమేణ మగ్నానసహి
 తం శిలాజం లోహజం వా కృత్వా ఒర్చిస్తానే బ్రాహ్మే పదే ధృవ
 స్థానేదైవికే వా ప్రతిష్ఠాప్య షోడశోపచారైరర్చయేదిత్యేక' ఇతి లాఘ
 వం పతౌ స్తరమపి మరీచిః. తేషాం మూర్తిమంతాశ్చ తతోక్తాః
 పారమాత్మికప్రశ్నేద్రవ్యవ్యాః. యస్త్వయంసృష్టమితి మత్స్యమ
 న్త్రీః, చతుర్నామాని చ మత్స్యం విష్ణుం భద్రం క్రీడాత్మక
 మితి. రాయామీశ ఇతి కూర్మమన్త్రీః, చతుర్నామాని చ అకూ
 పారం, కూర్మరూపం, విష్ణుం, వసుధాధర మితి. క్షౌమేకామి
 త్యాదివరాహమన్త్రీః, చతుర్నామాని చ వరాహం వరదం మహీధ
 రం వజ్రదంష్ట్రీ మితి. గాం రహస్యగాం పృథులామర్వీమితి
 మహ్యశ్చతుర్నామాని. స్వయమాదితిప్రలయవరాహమన్త్రీః, చతు
 ర్నామానిచ ప్రలయవరాహం ప్రలయహరం భూరిశబ్దం జగ
 త్రాయకమితి, దేవ్యాః పూర్వవత్ చతుర్నామాని. యం యజ్ఞేరితి
 యజ్ఞవరాహమన్త్రీః, చతుర్నామాని చ యజ్ఞవరాహం వేదమయం
 యజ్ఞేశం యజ్ఞవర్ధనమితి, శ్రీభూమ్యాశ్చతుర్నామాని పూర్వవత్.
 యోవా నృసింహ ఇతి నారసింహమన్త్రీః, చతుర్నామాని చ నార
 సింహం తపోనాథం మహావిష్ణుం మహాబలమితి గిరిజనారసింహస్య,
 నారసింహం తపోనాథం భక్తవత్సలమనన్తమితి స్థూణజనారసింహస్య,
 యానకనరసింహస్య పూర్వవత్తత్పరివారేషు, వాహనం సామవేదం శై
 పికం ద్విజరాజ మితి వాహనస్య గరుడస్య, ప్రహ్లాదం దైత్యపతిం,
 విష్ణుభక్తం, మహాబల, మితి ప్రహ్లాదస్య చ చతుర్నామాని. యోవా
 త్రిమూర్తిరితి త్రివిక్రమమన్త్రీః, చతుర్నామాని చ త్రివిక్రమం త్రిలో
 కేశం విష్ణుం సర్వాధారమితి, తథా వామనస్య చతుర్నామాని వా
 మనం, వరదం, విష్ణుం, కాశ్యపమదితిప్రియమితి. విష్ణుర్వర్షిష్ఠఇతి జామద

గ్న్యరామమన్తః, చతుర్నామాని చ 'రామమృషిసుతం, విష్ణుం, పశుపాణి' మితి. రాయామీశ ఇతి రాఘవరామమన్తః, చతుర్నామాని చ 'రామం దాశరథిం వీరం కాకుత్స్థం' మితి. తథా సీతాయాః లక్ష్మణస్య క్రమేణ చతుర్నామాని 'సీతామయోనిజాం లక్ష్మీం చైదేహీ' మితి 'రామానుజం సౌమిత్రిం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధన' మితి. భరతం కైకేయం రామానుజం ధర్మచారిణమితి భరతస్య, రామప్రియం శత్రుఘ్నం విజయం భరతానుజమితి శత్రుఘ్నస్య, సుగ్రీవం సున్దరం మహాబలమర్కసూనుమితి సుగ్రీవస్య, అజ్గదం వాలిపుత్రం రామప్రియం దేవభక్త మిత్యజ్గదస్య, కపిరాజం హనూమంతం శబ్దరాశిం మహామతి మితి హనూమతశ్చ జ్ఞేయమ్. క్షౌమేకామితి బలరామమన్తః, చతుర్నామాని చ రామం యదువరం విష్ణుం (వీరం) హలాయుధమితి రామస్య, రేవతీమిందీరాం లక్ష్మీం రామప్రియామితి రేవత్యాః సత్యసత్యస్థితి కృష్ణమన్తః, చతుర్నామాని చ 'కృష్ణం పుణ్యం నారాయణం త్రిదశాధిప' మితి కృష్ణస్య, రుక్మిణీం సున్దరిం దేవీం రమామితి రుక్మిణ్యాః, సత్యభామాం సతీం సన్నతీం క్షమామితి సత్యభామాయాః, నవనీతనటం కృష్ణం దేవకీసూనుం బాలరూపమితి నవనీతనటస్య, కాలీయమర్దనం కృష్ణం గోపాలం వటపత్రశాయినమితి కాలీయమర్దనస్య, గోపాలం గోపీజనవల్లభం సున్దరం కష్టం గాయకమితి గోపాలస్య, పార్థసారథిమర్జనసఖం కృష్ణం యదువరమితి పార్థసారథేః, అర్జునం పార్థం విజయం ధనంజయమిత్యర్జునస్య శ్రీదామానం పుణ్యరూపం పుణ్యాత్మకం దేవసఖమితి శ్రీదామ్న ఇతి చ జ్ఞేయమ్. ధూర్జో వహంతామితి కర్కిమన్తః, కర్కిణం, విష్ణుం, కామరూపం, సంహారాత్మకమితి చతుర్నామాని.

ఆదిమూర్తిమితమహిమానమత్యంతాద్భుతం సర్వాధారమిత్యాదిమూర్తేః, వాసుదేవం యదువరం శ్రీహితం పురుషోత్తమమితి

మానుషవాసుదేవస్య, ప్రద్యుమ్నం విరూపాక్షం మదనాంశం మహా
బలమితి ప్రద్యుమ్నస్య, సాంబం సర్వసుఖం సమృద్ధం సామగమితి
సామృస్య, అనిరుద్ధం మహాంతం వైరాగ్యం సర్వతేజోమయమిత్యనిరు
ద్ధస్య చ చతుర్నామాని భవంతి. వాసుదేవం సంకర్షణం ప్రద్యుమ్నం
సాంబమనిరుద్ధమితి కౌతుకవాసుదేవస్య నామాని. భద్రేశం పుణ్య
మూర్తిం వాసుదేవం పుణ్యాత్మకమితి దైవికవాసుదేవస్య, బలినం హల
ధరం నాగరాజం సంకర్షణమితి బలభద్రస్య, రోహిణీపతిం ప్రద్యుమ్నం
వీరం బలశాలినమితి ప్రద్యుమ్నస్య, పురుషం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధ
మిత్యనిరుద్ధస్య, సాంబం జాంబవతీసుతం భద్రం సుందరమితి సాంబస్య
చ చతుర్నామాని.

ఆవాహనే మధ్యే విష్ణుమిదం విష్ణురాయాతుభగవానిత్యావా
హ్యతత్రదసాధారణం మంత్రముచ్చార్య చతుర్నామభిరావాహయేత్.

అథమంత్రాసనం సంకల్పేతి :—అస్యార్థో న స్పష్టః. మంత్రా
సనమితి పారిభాషికం వక్తుమచిమ్. ప్రతద్విష్ణుః కుశపుష్పాన్యత
మేనాసనం సంకల్పేతి సూత్రాక్షరాణామియం పరివృత్తిః. ఆసనాద్యా
ఉపచారా ఉచ్యంతే. యథా, అర్చనాంగోపచారనిర్ణయపటలే మరీచిః—
అథార్చనాంగోపచారాః వక్ష్యే - ఉపచారో విగ్రహ ఇత్యేకార్థా
భవతః, ఆసనస్వాగతాను మానసాద్యాచమన పుష్పగన్ధధూపదీపా
ర్ఘ్యాచమన స్నానప్రోతవస్త్రోత్తరీయాభరణ (పవిత్ర) యజ్ఞోపవీతపా
ద్యాచమనపుష్పగన్ధధూపదీపాచమనహవిః పానీయాచమనముఖవాసబ
లిప్రణామదక్షిణాః పుష్పాంజలిసహితా స్తుతిశ్చేతి ద్వాత్రింశ
దుపచారాః, ఏతే నృత్యగేయసంయుక్తా ఉత్తమోత్తమమిత్యాహుః.

ముఖవాసాంతాః ప్రణామదక్షిణాయుతా నవవింశత్యుపచారాః.
ముఖవాసాంతా దక్షిణాయుతా అష్టావింశత్యుపచారాః, అర్ఘ్యాచమ
నాంతాః ప్రణామదక్షిణాయుతా త్రయోదశోపచారాః, అర్ఘ్యాచమ

నాంతా ఏకాదశోపచారాః, పాద్యాద్యాచమనాంతా అష్టోపచారాః,
పుష్పాద్యర్చ్యాచమనాంతాః షడుపచారాః, పుష్పదానం ప్రణామశ్చ
ద్వాప్రపచారౌ, ప్రణామ ఏకోపచారః. త్రయోదశవిగ్రహాణామాదౌ
ప్రధానమావాహనమస్తే విసర్జనం (ఉద్వాసనం) చ కుర్యాత్సర్వత్రై
కోపచారం ద్వాప్రపచారౌ వా. హోమే షడుపచారాన్ సప్తసే
ష్టోపచారాన్ హవిషి హీనే త్రయోగశోపచారానష్టోపచారాన్వా హ
విషిలభేష్టావిశంతు్యపచారాన్వా విమానార్చనాయామేవం ద్వాత్రిం
శదుపచారాన్ కుర్యాదథవా హవిషిలభే షోడశోపచారాన్ కుర్యాత్.
ఆసనస్నాన వస్త్రాద్యలజ్జారపాద్యాచమన పుష్పగన్ధధూపదీపార్చ్యాచ
మనహవిః సానీయాచమనముఖవాసదక్షిణా ఇతి షోడశోపచారా
భవన్తి త్యుపచారసంఖ్యాం సంఖ్యాభేదేన వినియోగభేదంచోక్తవాన్.
అత్రాసనాదీనాం దానే ప్రయోగప్రకారమాహ స ఏవ, యథా, అత్రా
స్యతామిత్యాసీనం దేవం ధ్యాయన్ పీతాస్తే ప్రతద్విష్ణురస్తాసనమితి
పుష్పం దర్భం వా ఆసనం సంకల్పయేత్, విశ్వాధికానామిత్యాభి
ముఖ్యం స్వాగతం బ్రూయాత్, మనోభిమస్తేత్యర్చనానుమానం
యాచేత్, త్రీణి పదా ఇన్ద్రోభిమస్తేతి పాదయోశ్శంఖాగ్రేణ కూర్చేన
వా పాద్యం జలం దద్యాత్, శన్నో దేవీరితి తథా దక్షిణహస్తే తోయ
మాచమనీయం దద్యాత్. తద్విష్ణోః పరమమిమాః సుమనస ఇతి
మూర్ధ్ని భుజయోశ్శృంగచక్రయోః పాదే చ పుష్పం దద్యాత్. తద్వి
ప్రాస ఇమే గన్ధా ఇతి లలాటగన్ధేనోర్ధ్వాగ్రమాలిప్య బాహ్యార్చ
క్షుసి కంఠే నాభేరూర్ధ్వేవాతేనాలంకరోతి, పరోమాత్రయా బృహస్పతి
రిమే ధూపా ఇతి చతుర్దిక్షు ధూపయేద్ధూపమ్, విష్ణోః కర్మాణి శుభ్రా
జ్యోతిరితి పార్శ్వయోర్ద్వయేద్దీపమ్, అగ్నిరిన్ద్రేత్యభిమృశ్య పాత్ర
ముద్భృత్య త్రిరేవ ఇంద్రియాణీతి మధుపర్కవదర్ఘ్యం నివేదయేత్,
...అపోహిషేతిన్నానాయాభ్యక్షణం కృత్వా మిత్రస్సపర్ణ ఇతి ప్లోతం

తేజోవత్సవ ఇతి వస్త్రం భూతోభూతేష్విత్వాభరణం సోమస్యతనూ
రసీత్యుత్తరీయ మగ్నిం దూతమిత్యపవీతం దద్యాత్. తత్తద్ద్రవ్యం
ధ్యాయన్ తత్తదజ్ఞేషు పుష్పం వా దద్యాదిత్యాది.

వాసాధికారోక్తమప్టోత్తరం శతముపచారాణాం ప్రసంగాల్లిఖ్యతే.
ఆవాహనాసనాద్యం చ పాద్యం స్వాగతమేవ చ, అనుమానం పాదు
కం చ దర్పణం దస్తధావనమ్, జిహ్వయాశ్శోధనం చైవ ముఖప్రక్షా
ళనం తథా, ఆచామం ప్లోతవస్త్రం చ తథా కేశవికిరణమ్, భోగాస్త్ర
యోదశైవం వై పూర్వం మన్తాసనే మతాః, ఆసనం స్నపనం పాద్య
మాచామం ప్లోతవస్త్రకమ్, అలకాశోధనం తైలం భోగం కేశాస్తబ్ధ
నమ్, పుష్పం తాంబూలదానం చ చామరం దస్తధావనమ్, ఆమ్ల
మామలకం పశ్చాత్ క్షీరమజ్జస్యశోధనమ్, వాసో హరిద్రకల్కం చ
గంధాంబు స్నానమాచరేత్, వస్త్రం ప్లోతం తథాచామ ముత్తరీ
యోపవీతకౌ, పవిత్రంకుసుమం స్రక్ష్ప గంధో ధూపంచ దీపకమ్, శుద్ధా
భిషేకమాచామః కటకం వస్త్రవేష్టనమ్, ఆచామః పుష్పదానం చ
షట్త్రింశత్ స్నానవిగ్రహాః, అలంకారాసనే వస్త్రం కుంకుమం భూష
ణాని చ, ఉత్తరీయోపవీతం చ పుష్పం స్రగ్ధమజ్జనమ్, ఆదర్శమూ
ర్ధ్వపుండ్రం చ ధూపో దీపస్య దర్శనమ్, స్తోత్రం మాత్రాం పాదుకం
చ యానం రథవరః పునః, తురంగమో గజశ్చైవ నీరాజనవిలోకనమ్,
ఆచామో ధవలఛత్రం చామరం పంచశెబ్దకాః, నృత్యం షడధికం
వింశదేతదాసనయోజితాః, భోజ్యాసనే పాదుకం చ పాత్రమాచమ
నక్రియా, మధుపర్కమథాచామో పురోదానం హవిశ్శ్వవై, క్షీరపానీ
యసూపాద్యమాచామశ్శాటికా తథా, తాంబూలం ముఖ
వాసం తు పుష్పదానం తు షోడశ, ఆసనం పాదుకం జ్ఞేయం
ధ్వజం ఛత్రం చ చామరమ్, నృత్యం మృదంగం శంఖం చ శృంగకా
హళచిహ్నకౌ, స్తుతిః పుష్పాంజలిశ్చైవ ప్రణామోద్వాసనం

యుతః, అట్టోత్తరశతం భోగముత్తమే చాధమం స్మృతమితి. నవ
నీతేపరం 'శతమష్టాధికంవింశద్భోగానాముత్తమోత్తమమ్, అట్టోత్తర
శతం చైవ ఉత్తమే మధ్యమం స్మృతమ్, భోగైర్ద్వాభ్యాం చ త్రిం
శద్భిరుత్తమాధమముచ్యతే, ఇతి పత్యమానంప్రకారాంతరభోధకమ్.
అత్రానుక్రమణికాయాముక్తాశ్చతుష్షష్టిరుపచారాణాం భోధ్యా. తత్ర
మన్తాసనే పంచస్నానాసనేష్టే అలంకారాసనే దశ భోజ్యాసనే
(పంచ)దశ యాత్రాసనే చత్వారిశయనాసనేదశేత్యుపచారసంఖ్యా
కరణం తు తత్తదాసనోక్త విలక్షణోపచారమాత్రపరిగణనపర్యవ
సాయి భోధ్యమ్. అయమేవార్థో నవనీతే స్పష్టః. ఆసనంపాద్యమా
చామమర్ఘ్యం చ ముఖవాసనమ్, పంచోపచారా దేవస్య మన్తాసన
పరిగ్రహే, పాదుకం దంతకాస్తం చ తైలముద్వర్తనం తథా, శిరస్యా
మలకం తోయంకంకతం ప్లోతమేనచ, అట్టోపచారా దేవస్య స్నానాస
నపరిగ్రహే, వస్త్రం యజ్ఞోపవీతం చ గన్ధాలేపనభూషణే, పుష్పదా
మాంజనాదర్శధూపాదీపార్ఘ్యమేవ చ, దశోపచారాన్ దేవస్య
అలంకారాసనే దదేత్, మధుష్కరం హవిస్తత్ర పానీయం
చాగ్నిపూజనమ్, ముఖవాసం చ పంచైతే భోజ్యాసనపరిగ్రహే,
స్తుతిర్ధ్వజశ్చ ఛత్రం చ చామరం వాహనం తథా, పంచోపచారా
దేవస్య యాత్రాసనపరిగ్రహే, ఇత్యాహత్య తత్రోదితాన్ ప్రాధాన్యేన
ద్వాత్రింశదుపచారేశు సంక్షేపకరణాత్. మృగనాభిశతాంబూలం
గంధః పుష్పం తత్రైవ చ, ప్రదక్షిణనమస్కారౌ పర్యంకాసనసంగ్రహే
ఇతిశయనాసనే షషుపచారానుక్త్వా తేషాంద్వాత్రింశద్భూతత్వ
కరణా చ్చయనాసనస్య నిత్యార్చనాయామనివేశో ప్యుక్తప్రాయః.

సర్వశ్రోపచారకరణే పంచమూర్తినామసంయోజ్య దదామి
తిదద్యాదితి వచనాత్ 'దా'ధాతునైవ కార్యం నిర్వర్త్యమ్. సమర్ప
యామిత్యాది స్వచ్ఛందభాషానిర్దేశే వ్యవస్థాపి న భవతి. అనుశా

సనస్యావ్యవస్థా కరణదోషస్సమ్మద్యేత. యత్ర పునర్ధాత్వస్తరసం
యోగే గమకం తత్ర తథాపి కరణే న దోషః. యథైకః పురుషః
పంచసంజ్ఞకస్తథా సర్వం మనసా పంచథా సంకల్ప్య పంచభిర్నామ
భిరేవ కుర్యాదిత్యుక్తేః కాతుకే ఏవ పంచమూర్తిభిర్దానం విహితం
జ్ఞాయతే, తథా, ప్రధానం కాతుకార్చనమగ్రేప్రతిపాద్య బౌత్సవాది
భ్యోఽపి తథాకుర్యాదిత్యుక్తేరపి తథాత్వం నిశ్చయశే. అత్రాథే
క్రియాధికారవచనాని, ఆసనామ్యపచారాణాం ప్రయోగం శ్రుణుత
క్రమాత్, తత్తన్నన్త్రావసానే తు దేవేశం మనసా స్మరన్, పంచభి
ర్మూర్తిభిర్ద్రివ్యం సంయోజ్యైవ పృథక్ పృథక్, పంచధైవ దదా
మితి దద్యాద్దేవం ప్రణమ్యచ ఇతి. తథా గ్రన్థాంతరే, నవనీతే. ఆల
యే బహుబేరైస్తు యుక్తే శోభాసమన్వితే, అత్యంతప్రీతి సంయుక్త
భవేద్దేవో జనార్దనః, అవతారసహస్రేషు విగ్రహేషు బహుష్వపి, ఏక
స్మిన్నచ్చితే బింబేసర్వవిమ్బార్చనంభవేత్, మూలే సిక్తే యథా వృక్షే
శాఖా భవతి తేజసా, నవషట్పంచమూర్తీర్వా వాసుదేవద్వయం
తథా, ఏకాలయేవతారాశ్చ బహుబేరవిధానకే, ధృవాదయోపిబల్య
ంతబేరాః పంచవిధా ఆపి, ఏక బేరఇతి ప్రోక్త ఏకకుమ్భప్రసాధనాత్,
పంచబేరేషు యా మూర్తిర్మూలబేరమితిస్మృతమ్, న తత్రవికృ
తిం కుర్యాత్కల్పితే యది నిష్ఫలమ్, జలం విమానం ధృవమేవ కన్దం
కూర్చన్తు నాలం కుసుమం చ కాతుకమ్, బల్యత్సవస్సపనకాని చ
పత్రకాణి దేవాలయాయం కమలాలయః స్యాదితి.

ద్రవ్యదానే పునః 'ప్రతిద్రవ్యం విశేషేణ ఘంటాంసంతాడ్య
పూజయేత్, గృహ్లాన్తి పూజాం రక్షంతి ఘంటానాదం వినాకృత'మితి
ఘంటానాదః పరిచారకేణ కార్యః. 'తత్తద్ద్రవ్యాధిపాక స్మృత్వా
తత్తద్ద్రవ్యసమీపతః, తత్తద్ద్రవ్యధరానేవపూజయేత్తు యథావిధి, నమ
స్కృత్య నమస్కృత్య తత్తద్ద్రవ్యం దదేత్పునః' ఇత్యాది వచనాని

దేవోః ప్రత్యుపచారస్తు దేవేన సహపూజయేదితి దేవోక్తమ్
స్త్రీజైవ మూర్తిమంతమాత్రయోజనేన దేవ్యోరర్చనముచ్యతే.

ద్రవ్యదానే తత్సూక్ష్మరకరణే చ ముద్రాప్రదర్శనమత్రప్రస్తు
తమ్. తాసాం ప్రయోగోధవాలక్షణం ప్రాయః సంహితాసు న దృశ్యతే.
అథాపి శిష్టాః కేచిదాచరన్తితి తత్సూక్ష్మరకరణమత్రముక్త్యా లక్షణం
న ప్రపంచితమ్. క్రమో న్యాసక్రమే ద్రష్టవ్యః.

ఆవాహన రహస్యమాహ భిలే భృగుః 'మన్త్రీపూ తేన తోయే
న కూర్చాక్షతసమన్వితమ్, పుష్పేణ ప్రణిధిం పూర్యపాణిభ్యాం తత్స
ముద్ధరేత్, నిష్కలేసకలం దేవం సర్వవ్యాపిసమవ్యయమ్, ధ్యానమగ్నేన
సంమన్య ప్రణిధ్యం న వివేకయేత్, తతస్తత్తోయచూదాయ తేన కూ
ర్చేన మన్త్రీవిత్, బింబస్య మూర్ధ్ని సంప్రాప్య స్వాదావాహనవిగ్రహః,
యథాహ్యరణ్యామనలస్సర్వవ్యాప్యేకతో భవేత్, మథనాదేవ సందీ
ప్తస్తద్వద్దేవేశ్వరో హరిః, సర్వగోపి జగద్వ్యాపీ జ్ఞానమన్తప్రభో
ధితః, భక్తానుకంపయా సోపి విభూతిం స్వా సువిస్తృతామ్, సంక్షిప్త్య
చైకీ భవతి కలాపీవ కలాపకమ్, తస్మాత్తం నిష్కలం ధ్యాత్వా సకలే
మన్త్రీసంయుతమ్, ఏకత్ర స్మరణం యత్తదావాహనముదాహృతమితి.
'హస్తద్వయేన ప్రణిధిముద్ధృత్య ప్రయతాత్మహా, వానుహస్తే గృ
హీత్వైవ దక్షిణేన కరేణ తు, ధృవనబేరాత్ప్రణిధ్యాం తు ధ్యాత్వా
సమ్యక్సమాహితః, ఆవాహయేదితి ప్రణిధిగ్రహణప్రకార ఆత్రేయే.

ఔత్సవాదిష్వావాహనపక్షే ప్రత్యేకం ధ్రువాత్ప్రణిధావావా
హ్య తత ఔత్సవాదిష్వావాహనం భవతి.

'కూర్చేనావాహయేదగ్చ మూర్ధని బ్రహ్మరన్ధ్రీకే, బ్రహ్మర
న్ధ్రీణ మార్గేణ ప్రతిష్ఠాప్రతిమాకృతౌ, వ్యాప్య స్థితాం స్మరేద్బి
మ్బమానూతు భగవానితీతి బ్రహ్మరన్ధ్రీమార్గేశ్చ క్రిం ప్రవిష్టాంస్మృ

త్వా బ్రహ్మరస్థిపిధానమావాహనానంతరం కేచిదిచ్ఛన్తి తత్రమన్తః
ప్రణవః.

పాద్యమ్:—పాదప్రక్షాలనం కృత్వా త్రిణిపదేతి మన్తిత
ఇతి పాదప్రక్షాలనమప్యవ్యతే పాద్యోపచారః.

స్నానమ్:—స్నానయేత్సభుమిత్వ పక్రమ్య, నిత్యం కర్తుమ
క్షశ్చేత్సతి వా బేరగారవే, ప్రతిబిమ్బగతం దేవం దర్శయిత్వా దినే
దినే, స్నానయేత్సకలం ప్రోక్తమితి శాతాతపోబ్రహ్మ, విష్ణుపంచకసం
క్రాంతిరాజకర్తృదినేషు చ, అభిషేకం తతః కుర్యాన్నిత్య స్నానోక్తమా
ర్గతః, దేవ్యా నిత్యమశక్తశ్చేద్విష్ణుపంచదినేషు చ, తత్తన్నక్షత్రయో
త్సైవ స్నానయేదితి కేచన, స్నానస్యాత్సవస్యాపి లోహస్యాపి
ధృవస్య చ, దర్శే వా శ్రవణే వాపి స్నానం కుర్యాద్వధావిధీతి
స్నానోపచారే విశేషః. స్నానప్రదేశం స్నానవేదిం చాహ భృగుః,
ఆలయస్యోత్తరే వేదిమాపాసనవిధానతః, కృత్వా తత్ర ప్రతిష్ఠాప్యే
త్వాది. తథా స్నానాదిషట్సు తిష్ఠంత మన్యేష్వాసీనమేవ చ, ధ్యాయ
యన్నేవార్చయేద్భక్త్యా ప్రతిద్రవ్యం ప్రణమ్య చ, ద్రవ్యం స్వస్య లలా
టాంతముద్భృతోర్ధ్వముఖో దదేదితి స్నానప్రోతవస్త్రోత్తరీయాభరణ
యజ్ఞోపవీతేషు వట్సాపచారేషు తిష్ఠంతమేవ దేవం ధ్యాయన్ ద్ర
వ్యం దద్యాదితి తత్తద్ద్రవ్యదానే సాధకస్య కాయకాద్యవస్థానం చో
చ్యతే. బేరాణాం స్నాననాశక్తౌ సాలగ్రామస్నాననేన తదుపచారపూ
ర్తిర్భవేదితి గోపనాచార్యాః.

శుద్ధస్నానవిధిః (విమానార్చనాకల్పే):—

అథ శుద్ధస్నానవిధిం నక్ష్యే, నిత్యార్చనాయాం స్నాననే
చోత్సవే సర్వేషు పుణ్యక్షేత్రేషు చ శుద్ధస్నానం సమాచరేత్. స్నాన
నద్రవ్యాణి సంభరతి. దేవాగారం ప్రవిశ్య దేవస్య పాదయోః పుష్పం
జలిం దత్వా పరం రంహ ఇతి హస్తాభ్యాం దేవమాదాయాంకృతే

మండపే పీఠే ప్రతద్విష్ణురితి సంస్థాప్య పాత్రపరిచ్ఛదాది పరివృతం
 రాజవదుపచారం కారయిత్వా త్రీణిపదేంద్రోభిమన్తేతి దేవస్య పాదా
 ప్రక్షాల్య విష్ణుర్నాం రక్షత్వితి ధౌతేన విమృజ్య విష్ణవే నమ ఇతి
 పుష్పాంజలిం దత్వా శనో దేవీరిత్యాచమనం దదాతి. అష్టాక్షరేణ
 ముఖం పాణీ చ ధౌతేన పరిమృజ్య ఘృతాత్పరీతి ముఖవాసం ప్రదా
 య వివిధైః స్తోత్రైః సృతగేయవాద్యైశ్చ వినోదం కారయేత్.
 ముఖ్యం గాణం చ జ్ఞాత్వా దేవేశం ప్రణమ్య వస్త్రాభరణగర్భమాల్యా
 దీని విమోచ్య వసాః పవిత్రమిత్యనేన వాససాచ్ఛాద్య ముఖవాసం
 నివేద్య తత్కాలే వైష్ణవైర్నైర్జయేశజ్ఞైశ్చ స్తుత్వా దేవేశం ప్రణ
 మ్య కార్యం విజ్ఞాపయేత్. పూజకః స్వయ మేవ శ్రావయేత్. తద్వా
 క్యం విష్ణోర్వాక్యమితి స్మృత్వా సర్వం సమాచరేత్. పునః పునర్ము
 ఖవాసం నివేద్య విష్ణుగాయత్ర్యా ధౌతేన వస్త్రేణ దేవస్య స్కంధం
 సమాచ్ఛాద్య భావేన వస్త్రేతోదేవా ఇత్యలకా వికీర్ణేదం విష్ణు
 రిత్యలకాశోధనం కృత్వా తైలే సోమమభ్యర్చ్య త్రీణి పదేతి తైలంశిరిసి
 సంస్రావ్య సోమం రాజానమితిమర్దయిత్వావిష్ణోఃకర్మాణీత్యావర్త్యావర్త్య
 కరోతి. అలకా సంబధ్య తద్విష్ణోఃపరమమితి పరిమలైః పుష్పమాల్యై
 రలంకృత్య కరా ప్రక్షాల్య స్కంధాద్వస్త్రం విమోచ్య తద్విప్రాన ఇత్యక్లే
 వ్యభ్యంజనం కృత్వా తచ్ఛేషం భక్తేభ్యః ప్రదద్యాత్. విష్ణోర్ముకమితి
 శాలిపీఠేన దేవం పరిమృజ్య తదస్యప్రియమితి వస్త్రేణాద్ద్రేణ విమృ
 జ్య శకునసూక్తేన దేవమాదాయ ప్రతద్విష్ణురితి స్నానపీఠే దేవం
 సంస్థాప్య పూర్వవత్పాదా ప్రక్షాల్య సౌవర్ణైః సాధనైశ్చుతపత్రసి
 రాభిర్వా పరోమాత్రయా విచక్రమ ఇతి దస్తధావనం తాలుశోధనం
 చ భావయతి. పూర్వవదాచమనం దద్యాత్. ఏకాదశ్యాం
 పర్వణి నవమ్యామష్టమ్యాం చ వర్జయేత్, తాసు కుర్యా

చేద్రాజశత్రుభిః పలాయనం గ్రామయజమానయోర్భయం భవతి.
 దూర్వాక్షతపుష్పాణి దేవస్య మూర్ధాది పాదపర్యంతం త్రిదేవ
 ఇతి సంధౌ సంధౌ చ సంయోజ్య పాదయోః ప్రక్షిపేత్. వస్త్రా
 దీని విమోచ్య పరిలిఖతమిత్యాక్షేన సంశోధ్య సూక్ష్మసికతా
 భిర్విష్ణవే నమ ఇతి యథాబింబశుద్ధిస్తథా శోధయిత్వా వారీశ్చ
 తస్య ఇతి శుద్ధోదకైరభిషిచ్య పూర్వవద్ధాతేన వస్త్రేణాచ్ఛాద్య
 పాద్యమాచమనం దత్వా కర్పూరాదిపరిమలైర్యుక్తేన హరిద్రాపిండేన
 సినీవాలీతి దేవస్య సర్వాంగమాలిప్య పూర్వనచ్చుద్ధోదకైరభిషేచ
 యేత్. పునస్సంశోధ్యాచమనం దత్వా వస్త్రమాల్యాద్యైర్విభూష్య
 నమో నమః శుద్ధ ఇతి క్షీరేణ పుష్పేదకైర్వాభిషిచ్య భూరానిలయ
 ఇతి గంధతోయైః పునస్సంస్నాప్య పూర్వవద్యస్త్రమాల్యాదిభిరలంకృ
 త్యాగ్నిందూతమిత్యపవిత్రం సోమస్య తనూరసీత్యుత్తరీయం చ
 దద్యాత్. ఇదం బ్రహ్మ పునీమహ ఇతి దేవస్య హస్తయోః పవిత్రం
 సంయోజ్య తద్విప్రాన ఇతి చందనేన సర్వాంగమాలిప్య పాద్యాద్య
 ఘ్నైస్తమభ్యర్చ్య దేవేశం ప్రణమ్య సహస్రధారామభ్యర్చ్య పూర్వ
 వత్సహస్రధారయాభిషేచయేత్. అలాభే షోడశాదిచతురంతం యథా
 లాభం కుంభోదకైర్వసాః పవిత్రమితి పురుషసూక్తేన చాభిషేచయేత్.
 తత్కాలే చతుర్దిక్షు వేదానధ్యాపయేత్. స్తోత్రైర్జయశ్చైర్మృత
 గేయవాద్యైశ్చ ఘోషయేత్. పునశ్శుద్ధోదకైరభిషిచ్య వస్త్రమాల్యా
 దీని విమోచ్యాఙ్గం ప్రతిమిత్రస్సుపర్ణ ఇతి ప్లోతేన విమృజ్య ధౌతవస్త్రే
 ణాచ్ఛాద్య పాద్యమాచమనం దత్వా పుష్పాంజలిం దత్వా శకున
 సూక్తేన దేవముద్భృత్య పూర్వవన్మండపే పీఠే సన్నయస్య వస్త్రాభరణ
 గంధమాల్యాద్యైరలంకృత్య పాద్యాద్యఘ్నైస్తమభ్యర్చ్య దూర్వాక్ష
 తగంధ పుష్పాణ్యేకపాత్రే సంగృహ్య దేవస్య పురతః సంస్థాప్య (చతు

ద్వేదాంశ్చ సమావాహ్యభ్యర్చ్య ఆచార్యో ముష్టిమాత్రం గృహీ
 త్వా ముకుటోపరి త్రిః ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రదక్షిణవశేన ప్రాగాది
 చతుర్విత్తు చతుర్వేదాదిమంత్రైర్విసృజ్య జలేన సహితమక్షతమేక
 పాతే వా త్రిససృగృహ్య దేవస్య పురతః సంస్థాప్య) సోమమభ్యర్చ్య
 హస్తాభ్యాం గృహీత్వా విష్ణుగాయత్ర్యా ముకుటోపరి త్రిః ప్రదక్షిణ
 మావృత్య పురతః క్షిపేత్. పశ్చాద్దక్షాదీపవిధానేన రక్షాదీపం కార
 యేత్. తత్కాలే దేవస్య త్వేత్యాదర్శం దర్శయిత్వా అష్టాక్షరేణ
 దేవస్య ఛత్రచామరాదిపరిచ్ఛదాని యోజయిత్వా వినోదమపి కార
 యేత్. శకునసూక్తేన దేవముద్ధృత్య హవిర్నివేదనస్థానే భూరసి
 భూరిత్యాదినా ప్రతిష్ఠాప్యసనాద్యైరుపచారైరభ్యర్చ్య పానీయ
 మాచమనీయం ముఖవాసం దత్వా దేవేశముద్ధృత్య పూర్వవన్మండపే
 పీఠే సన్న్యస్య వస్త్రమాల్యాదీని విమోచ్యానైర్విస్త్రమాల్యాద్యై
 రలంకృత్యాపూషాదీని భక్త్యాశి భోజ్యాని వివిధాని పక్వాన్యపక్వాని
 చ విష్ణుగాయత్ర్యా ప్తాక్షరేణ వా నివేదయేత్. పూర్వవత్పాద్యమా
 చమనం ముఖవాసం దత్వా యానమారోప్యాలయం ప్రదక్షిణీకృత్య
 దేవాగారం ప్రవిశ్య పూర్వస్థానే విన్యసేత్. అర్చనం చేజ్జపస్థానే
 ప్రతిష్ఠాప్యర్చయేదితి మరీచిః. దేవేశం సంస్నాప్యప్రోపచారైరభ్యర్చ్య
 వస్త్రమాల్యగంధాద్యైరలంకృత్య సృత్తగేయ వాద్యైః స్తోత్రైర్జయ
 శబ్దైశ్చ ఘోషయిత్వా చార్యః ప్రాజ్ఞః ఉదఙ్ముఖోవాస్థిత్యా హస్తా
 భ్యాం పాత్రముద్ధృత్య ముకుటోపరి ధారయన్ శంఖపద్మాఖ్య
 పాత్రస్థజలం సహస్రధారాపాత్రస్థపద్మే సమర్పయేత్. వసోః పవిత్రం
 పురుషసూక్తం వా సముచ్చార్యాభిషిచ్య పశ్చాదాచమనం దత్వా
 స్తోతేన విమృజ్యాభ్యర్చ్య హవిర్నివేద్య నిత్యనైమిత్తికాదిష్యేనం కార
 యేత్. ఏతత్సంపదం సర్వదోషోపశమనం సర్వసంపత్కరమితి
 విజ్ఞాయ తే ఇతిమరీచిః.

అథ రక్షానీరాజనదీప విధిః—

రక్షాదీప విధిం వక్ష్యే, నీరాజన పాత్రం కృత్వా పూర్వవత్సంస్కృత్య తత్పాత్రే తదాధారే ఘృతేన తైలే న వాపిచువర్తి యుతందీపం శుభ్రాజ్యోతిరితి సందీప్య దిక్షిండార్థం హరిద్రాచూర్ణమిశ్రితేనాన్నేన దశపిండాన్వా పంచపిండాన్వా ముష్టిచూత్రం దృఢతరం కృత్వాఽలాభే ఽక్షతం పుష్పం వా గంధద్రవ్యం చ పృథక్పాత్రే సం గృహ్య దేవేశం సంపూజ్య శంఖధ్వనియుతం సర్వవాద్యైః స్తోత్రైః స్వస్తి ఘోషైస్సహ యజమానో దేవదాసీ వా తత్పాత్రం శిరసా ధృత్వా శనైశ్చనైర్గత్వాలయం ప్రవిశ్యాభిముఖే సంస్థాపయేత్. ఆ చార్యః పాత్రే చంద్రిం దీపే శ్రియం చాభ్యర్చ్య దేవస్య పాదయోః పుష్పాంజలిం దత్వా శతకాలే శంఖనాదసమన్వితం సృత్య కేయవాద్యైర్మృతం శ్రియేజాత ఇతి బిమ్బస్య మూర్ధాది పాద పర్యంతం ప్రణవాకారం త్రిః ప్రదక్షిణం కారయిత్వా పూర్వస్థానే స్యస్య దేవేశం ప్రణమ్యాహోదేవాదినా ప్రాగాది దిక్షిండాన్విసృజ్య పాద్యమాచమనం దత్వా తద్విప్రాస ఇమే గన్ధా ఇతి గన్ధేనోర్ధ్వపుండ్రం కృత్వాష్టాక్ష రేణ పుష్పాంజలిం దత్వాత్. పూర్వవత్త (ద్వర్తి) మాహృత్యాలయాద్యహిర్గత్వా భూతపీఠస్య దక్షిణపార్శ్వే నిక్షిపేత్. ఏవం సాయం ప్రచ్ఛన్నపటోద్ధారణే నోత్సవే స్నానసే బల్కుత్సవే చాన్యేషు పుణ్యక్షేప్తర్చనాన్తే కారయేదితి మరీచిః.

పుష్పన్యాసే విశేషః—ఆసీనే దక్షిణే పాదే పరితో విస్యసే త్తథా, శయానే పాదపార్శ్వే చ తదనన్తోర్ధ్వతస్తతః, ధృవేచైవం సుసన్నస్యేతి భృగుః. ఆసీనే ప్రసారితస్య పరితశ్చయానేప్యనన్తోర్ధ్వే పాద పార్శ్వే చ కుర్యాద్దేవోశ్చ నామమంత్రైరితి మరీచిః.

ధ్రువపీఠే స్థితా దేవా దేవైరింద్రాదిభిర్విना, బహిర్ముఖాస్తథేంద్రాద్యా దేవేశాభిముఖాః స్మృతాః, స్మరేత్కృతుకపీఠాన్తే సుభ

ద్రాక్షా బహిర్ముఖా, అనిరుద్ధం వరాహం చ నారసింహం హయా
 త్మకమ్, వినాశ్యే సంస్థితా దేవే సంస్థితే మునిసత్తమాః, ఆసీనే చ
 తథాసీనా శ్చయానాశ్చయనే తథా, ధ్రువకౌతుకయోద్ధేవా యే
 చాన్యే తు విశేషతః, చత్వారస్సర్వదాసీనా అనిరుద్ధాదయో
 మరాః, స్థితావేప సదా ధ్యాయేద్వామనం చ త్రివిక్రమమ్ * *
 ఆలయే సర్వదిగ్ద్వారే దేవాగ్రే న్యక్షమర్చయేత్, తత్క్రమేణార్చయే
 దన్యాక్ విమానేశాక్ యథావిధి * * సోపానమధ్యే శ్రీభూతమ
 ర్చయేద్భూహిరాసనమ్, పురస్తాద్గరుడం తస్య దేవాభిముఖమర్చయేత్,
 ఉత్తరే వీశసూత్రాత్తు విష్వక్సేనం సమర్చయేత్, త్రయోదశోపచా
 రైస్తు తత్తన్మంత్రైస్సమర్చయేత్, శిష్యైర్వా కారయేత్సమ్యుద్వార
 దేవాదిపూజన మితి.

దక్షిణాదిముఖవిమానేషు ధ్రువపాదయోర్మధ్యే విష్ణవే నమ
 ఇతి సమానం. ఆవరణాంతరదేవానాం తు స్థానం సయతమితి సత్యాది
 ప్రాదక్షిణ్యేన పుష్పన్యాసః. తథా లోకపాలానాం చ నియతం స్థానమ్.
 విమానపాలేభ్యః శ్రీభూత గరుడయోర్ద్వారపాలానాం చ సర్వదిగ్ద్వారే
 దేవాగ్రే న్యక్షమర్చయేదితి న్యక్షాదిరేవ న్యాసో భవతి. తథా పుష్ప
 దనోదకేనైవ బలిం పశ్చాత్ప్రదాపయేత్, ధూపదీపసమాయుక్తం
 వాద్యఘోషణసంయుతమ్, ప్రథమాదిద్వారపాలేభ్యో విమానపాలేభ్య
 ఏవ చ, యద్దిగ్ద్వారం విమానం స్యాత్తద్దిక్పూర్వం యథా తథా, దిగ్దే
 వేభ్యోనపాయభ్యః తత్తన్నామ్నా బలిం క్షిపేదితి భగవానత్రిః.

పుష్పమ్:— తద్విష్ణోరితి వై పుష్పం మూర్ధ్ని పూర్వం సుస
 న్మ్యసేత్, పీతాంతం పరిశో దద్యాన్మూర్తిభిః పురుషాదిభిరితి పుష్ప
 దానే క్రమమాహ భృగుః. కేశవాదినామభిః పురాణేతిహాసప్రసిద్ధై
 సుహృదనామభిరప్తోత్తరశతనామభిః పూజనం చ నిత్యార్చనాబహి
 ర్భూతం కామ్యార్చనే బేరాంతరే చోచితం బోధ్యమ్.

గంధః — సర్వత్ర సంహితాను గంధోపచారోపదేశావసరే
లలాటే గంధేనోర్ధ్వగ్రమాలిప్యేత్పుక్తేహార్ధ్వపుండ్ర ఇతి న గంధో
పచారాద్భిన్నః ప్రత్యేతు న్యాయ్యః. తథా తిలకమపి

ఇతి చతుర్థఖండ విచారః.

అథ పంచమఖండ విచారః.

మధుపర్కమ్: — సమాంశాని దధి క్షీర మధ్వాజ్యేతురసా
ని చ, అగ్నిమిశ్రేతి మస్త్రేణ మధుపర్కం నివేదయేత్, పంచానా
మవ్యలాభే తు దధి కేవలమేవ వేతి భృగుః. శార్ధేనురితి గవే తృణ
ముష్టిం ప్రదాయ దేవస్య దర్శయేదితి గోపనాచార్యాః.

నివేద్యమ్: — పాత్రేపాత్రే చతుర్థాంశం దేవాయ న నివేదయే
దితి, అర్చాపీఠస్య చాసన్నే మండలంచోపలిప్యచేతిచ భృగుః.

హవిర్దానే ర్చనాకాలే రామకృష్ణాదిసాయుధాన్, నిరాయుధాన్
స్మరేద్బుద్ధ్యా త్వథ వా సహజాయుధాన్, వశస్యాయుధసాధర్మ్యం
భవేద్గోపాలవిగ్రహే ఇతి భృగుః.

కపిధస్య ఫలే సారః, ఆశ్రూయపుష్పం భ్రమరః, మేఘ ఆది
త్యకిరణైరిత్యాదివచనాన్యత్రానుసంధేయాని. దేవస్యదేవ్యోద్భేరాన్త రా
ణాం చ పృథక్ పృథక్ విర్దానం యుక్తమ్. 'నహవై దేవాఅశ్నన్తి, న
పిబన్తి, ఏతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్య' నీత్యాది శ్రౌతానాం వచ
నానామర్థోఽపి 'అన్నాది పురతోయత్తు దర్శనాద్భూత్యాతే మయా'
ఇత్యాదిభిః సంగృహీతః. విస్తర స్త్వన్యత్ర ద్రష్టవ్యః. యావద్భిస్తండు
లైరన్నం విష్ణవే వినివేదయేత్, తావద్వర్ష సహస్రాణి విష్ణులోకే
మహీయత ఇత్యాది వచనాన్నివసనీతే ద్రష్టవ్యాని.

ప్రసంగా 'దధ్యన్తమర్చనం ప్రోక్త' మితి గ్రన్థో విచార్యతే. అధ్యన్తమర్చనం ప్రోక్తం హవిరన్తం చ పూజనమ్, హోమాన్తం శాన్తికం విద్యాద్యల్యన్తం పౌష్టికం భవేదిత్యర్చనాయాం చాతుర్విధ్యం స్మర్యతే, 'ఉపచారేషు సర్వేషు అర్ఘ్యం ప్రియతమం హరే' రితి 'అర్ఘ్యం మధుపర్కవన్నివేదయే'దితి 'అర్ఘ్యాదిభిః పౌరుషసూక్త మన్తై'దిత్యాదిభిరర్ఘ్యస్య ప్రాధాన్యత్వజ్ఞాపనాత్ 'హవిషి హీనే హవి సీలభే' ఇతి హవిర్లాభాలాభయోరర్చనసిద్ధ్యనుమత్యా చ అధ్యన్త మర్చనమితి సజ్గచ్ఛతే. అర్చనస్య తావతా సిద్ధిరేవేతి నిష్కర్షః.

అతో ధ్రువాది బిమ్బానాముపచారేషు కాండానుసమయ ఏవ, క్వచి ద్విధిబలాత్పదార్థానుసమయశ్చ, కాతుకాదీనామావాహనే తు పదార్థానుసమయః, 'విష్ణుమావాహయేన్మధ్యే పురుషాదీంశ్చతుర్దిశమ్, దక్షిణే శ్రియమావాహ్య వామే చావాహయేన్మహీమ్, ఔత్స వే న్నాపనే చైవ క్రమాదావాహయేద్భువాత్, న్నాపనౌశ్చవయోః కేచిదిచ్చన్తి మునిస తమాః' ఇతి క్రియాధికారనిత్యార్చనాభ్యాయ వచనప్రామాణ్యాత్. ఆసనాద్యుపచారేషు కాండానుసమయ ఏవ, పూర్వం కాతుకమభ్యర్చ్య ఔత్సవార్చాబలీనపి, సమభ్యర్చ్య క్రమే జైవ హవిః పశ్చాన్నివేదయేత్, ఇతి క్రియాధికారవచనాత్. హవిర్ని వేదనే తు పదార్థానుసమయ ఏవ. అలాభే పాయసాదీనాం హవిర్లబ్ధం నివేదయేత్, న్నాపనస్యాత్సవస్యాపి హవిర్లబ్ధం నివేదయేత్, ఇతి భగ వదత్రిణా పదార్థానుసమయస్యానుశిష్టత్వాత్. అత్ర పానీయాచమ నాది ముఖవాసానన్తరం గ మ కా భా వే న కాండానుసమయ ఏవ. దేవ్యోస్సర్వత్రోపచారేషు ప దా ర్థా ను స మ య ఏవ, దేవ్యోః ప్రత్యుపచారన్తు దేవేన సహ పూజయేదితి విశేషవిధినా పదార్థానుసమయస్యానుశిష్టత్వాత్. ఏవం చ పూర్వతన్త్రీపాశ్చమిక న్యాయేన ప్రమాణాని పరీక్ష్య పదార్థానుసమయకాండానుసమయ భేదో నిర్ణేతవ్యః. అతో ధ్యన్త మర్చనమితి తదవధీకృతమ్.

దేవీవిరహితే ధ్రువే కాతుకావాహనకాలే ధ్రువేదేవోర్ధ్వానం
కృత్వా తయోరేవ బుద్ధిస్థయోః కాతుకే ఆవాహనమితి తదాతయో
ర్ధ్వానమాత్రం భవతి. ధ్రువాదా దేవోః రహితయోరుపచారదానా
దా న సాక్షాదన్వయః, అర్చనీయబిమ్బభవాత్.

హేమామః. — పరిస్తరణకూర్పాదీన్ పరిధీన్ సమిధం తథా,
ప్రతిమాసం వ్యసోహ్యైవ తద్వదన్యాని నిశీపేత్, దినం ప్రతితథా
శోధ్య ప్రణిధీ పూరయేజ్జలమ్ * * నిత్యమగ్నిమవిచ్ఛిన్నమశక్తోర
క్షీతుం యది, సమిధ్యగ్నిం సమారోప్య నిధాయాహరహర్యజేత్,
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన సమిధ్యారోపయేద్బుధః, సమిధావప్యశక్తశ్చ
ఆత్మన్యారోపయేత్సునీః, ఆత్మనా చాప్యశక్తోపి ధ్రువే చారోపయే
ద్బుధః, ధ్రువాదగ్నిం ప్రణీయాథ అహరహర్యజేత్క్రమాత్, తస్మాత్స
ర్వప్రయత్నేన అగ్నిం సంరక్షయేద్బుధః, యేన కేన ప్రకారేణ
అగ్నిమారోపయేద్దురుః అగ్నౌ చ న గృహీతేపి భ్రాణహా భవతిధ్రు
వమితి భృగుః.

ధ్రువపాదయోర్మధ్యే ఆరోపితసమిధో నిక్షేపో న వైధః,
అగ్న్యలయాద్బహిర్భావే మానాభావాదగ్నిశాలాయామేవ నిక్షేప
ఉత్తమః కల్పః, వేణుధమన్యాదా రక్షణం గ్రన్థాంతరేష్వపి లభ్యతే.

దక్షిణాః. — ప్రణవేన యథాశక్తి దక్షిణాం విష్ణవే దదేత్,
దక్షిణాదివిశేషోక్తౌ ముఖవాసం నివేదయేదితి భృగుః, రత్నం సువర్ణం
ముఖవాసం వా దక్షిణాం దద్యాదితి మరీచిశ్చ దక్షిణాద్రవ్యమనేకం
వర్ణయతః.

యాత్రాసనమితి : — తత్రపాదుకాయా వినియోగ ఉచ్యతే.
పాదుకాలక్షణమాహపాత్రపరిచ్ఛదాదిపటలే మరీచిః. తథాతత్సం
స్కారముక్త్యా తతః ప్రభృతి విష్ణోరుత్సవకాలే శిరసా ధారయన్న

గ్రతోగచ్ఛేచ్ఛివికాయాం హస్తే వారోఽయ నయేదితి కేచిత్ నిత్యబల్య
స్తే బలిబేరపీతే సన్న్యస్య పాద్యాద్యర్థాన్యంతం పూజయిత్వాభిముఖే
సన్న్యస్య పూర్వవచ్ఛేషమభ్యర్చ్య పాదుకే సంయోజ్య దేవేనసహ
భ్యంతరం ప్రవిశ్య గర్భాగారే సన్న్యసేదితి తద్వినియోగం చ స
ఏవాహ. పాదుకాయాభక్తైర్ధారణం చ దృశ్యతే. పుష్పబలిరన్నబలిర
ర్ఘ్యబలిరితి బలిత్రైవిధ్యమాకరే ద్రష్టవ్యమ్. అన్నబలౌ బల్యగ్రం ఖం
డయిత్వా విష్వక్సేనాయ దత్వా తచ్ఛేషం భూతపీతే సోదకం ఊపే
దితి మరీచిః.

కౌతుకాద్బలిబేరస్య కేచిదావాహనం విదురిత్యత్ర విచార్యతే,

ఏకస్మై భగవతో విష్ణోః కార్యభేదాద్బిమ్బభేదః. సర్వదేవా
వస్థానాయా కరవద్ధువబిమ్బః. తత్ర ధ్నువకౌతుకసంయుక్తవిధానే
తు 'అర్చనార్థం తు కౌతుక'మితి నిత్యార్చనం కౌతుక ఏవ.
తచ్చపాష్టికరూపమ్, కామ్యనైమిత్తికార్చనే తు ఔత్సవే స్నాపనే
బేరే చ, సత్యోత్సవవిమ్బే కామ్యార్చనం కౌతుకే స్నాపనే చ నిషి
ద్ధమ్. సతి స్నాపనే బిమ్బే అన్యయోః నైమిత్తికార్చననిపేధః. బలి
బేరం నిత్యార్చనాయాం పాష్టికార్చనరూపాయామేవ పాక్షికతయా
అపేక్షితమ్. మరీచిభృగుపక్షే బలినా సముచ్చయో బలిబేరస్య విక
ల్పో వా, సముచ్చయపక్షే ధ్నువాదావాహనమ్, వికల్పపక్షే బేరభృ
మణమాత్రపక్షే కౌతుకాదావాహనం సారూప్యాదినా విష్ణుం
పురుషం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధమిత్యేవ. బేరం వినా బలిమాత్రబ్రమ
ణపక్షే నావాహనం నిత్యపూజాయాం బలిబేరస్య. బలిశ్చత్రివిధః.
అన్నబలిరర్ఘ్యబలిః పుష్పబలిశ్చేతి. సముచ్చయపక్షే ప్రతిష్ఠాకాలికా
వాహనవద్ధ్నువాదావాహనం నిత్య'మితి నిత్యోత్సవవిధాతుర్మరీచేరా
శయః. ఏవం 'నిత్యసన్ధ్యాబలేరగ్రే బలిబేరస్య చోత్సవ'మితిసముచ్చ
యపక్ష ఏవ క్రియాధికారే భృగుణా ప్రణీతః. బలిద్రవ్యం వినా శివి

కాదియానే గజే వారోహ్యాలయం ప్రదక్షిణం కారయేదితి బలిస్థాయ
 శ్చిత్తప్రకరణవాక్యేన బలిద్రవ్యప్రతినిధితయా బలిద్రవ్యం వినా
 స్వాతంత్ర్యేణ వా బలిబేరభ్రమణపక్షే తస్య బల్యపచారాంతర్భావా
 వశ్యంభావేన 'కాతుకాద్బలిబేరస్య కేచిదావాహనం విచారితి శాస్త్రం
 సమంజసం భవతి. ఇదం తు తత్త్వమ్. శ్రీవైఖానసే విధానే భగవ
 తో విష్ణోశ్చతుర్మూర్తిపక్షః పంచమూర్తిపక్ష ఇతి ద్వివిధోఽస్తి.
 తత్ర సర్వేషామహర్షయః పశ్చిమూర్తిపక్షమేవాపలంబునై, 'పంచధా
 పంచా'త్మేతి శ్రుతేః, 'విష్ణుం పురుషం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధ మిత్యా
 వా'ప్యేతి చతుర్థప్రశ్న విష్ణుప్రతిపాహా త్రశంసనసూత్రాచ్చ. అత్ర
 మరీచేః పక్షాంతరమపి. 'విష్ణుర్మహావిష్ణుస్సదావిష్ణుర్వ్యాపినారాయణ
 ఇతి చతుర్మూర్తిమన్తైరర్చయే త్పశ్చిమూర్తిమన్తైరర్చయేదితి
 కేచిదితి వర్ణవాహనపటలే దృశ్యతే. తదిదం పక్షాంతరమేవ
 పంచమూర్తిమన్తైర్ద్రివ్యనామ సంయోజ్య దదామితిదద్యాదిత్యా
 దినా ప్రకాశితః. ఏవం భూయోవాదానురోధేన యత్ర పశ్చిమూర్తి
 పక్షః తత్ర పశ్చిస్వపి బేరేషు నిస్సంశయం ప్రతిబింబం విష్ణుం పురు
 షం సత్యమచ్యుతమనిరుద్ధమిత్యేవావాహనమ్. నాత్ర వైరూప్యమ్.
 సర్వత్ర సారూప్యే తద్భంగస్యాన్యాయ్యత్వాత్. అర్చనార్థం విష్ణు పు
 రుష సత్యాచ్యుతానిరుద్ధరూపాణాం విష్ణుప్రాణరూపాణాం మూర్తీనాం
 యథా కాతుకే, తేషాం స్నాపనార్థం స్నాపనే ఉత్పవార్థమాత్సవే
 నిత్యోత్సవబలిభిమణార్థం బలిబేరే చావాహనస్య న్యాయ్యత్వాచ్చ.
 అన్నబలా తు విశేషవిధిః. అన్యే తు పక్షాః ప్రమాణహీనాః న్యా
 యాననుగృహీతాః స్వబుద్ధివికల్పితా భక్తి విజృంభితా ఇతి తేషు
 న ప్రత్యయః. అత్ర వక్తవ్యా విషయా అతివిస్తారరూపా నాత్ర ప్రద
 ర్శ్యంతే. చతుర్మూర్తిపక్షే తు చతుర్మూర్తిభిరేవ కాతుకాదిస్వా
 వాహనమ్, 'దేవ్యో స్నాపనాత్సవబలిబేరాణి చైకమూర్త్యా చార్చయే'

దితి మరీచివచవేన కాతుకభిన్నబేరేషు స్నాపనాదిషు పాక్షికమేక
మూర్త్యర్చనమ్. విష్ణోః పశ్చిమ్మూర్తిపక్ష ఏవ. ఆచమనీయార్ఘ్యహా
విష్ణు పశ్చిధాత్వం తస్మన్ప్రాణం పశ్చిధాత్వం చ. చతుర్మూర్తిపక్షే
ఆచమనీయాదిషు పశ్చిధాత్వం తస్మన్ప్రాణం తథాత్వం చ న భవతి.
కిన్నేకత్వమ్. తథైవ గమకస్య దర్శనాత్. స్వతన్త్రావతారాది ప్రాదు
ర్భావేషు మధ్యే విష్ణుస్సార్మ్యర్థయశ్చతుర్దిక్షు ఇతి నియమః. తథైవ
గమకసత్త్వాత్. గమకం చ 'చతుర్మూర్తివిధిర్యత్ర ప్రాదుర్భావేషు
సత్తమాః, సన్న్యస్య పాదయోర్మధ్యే విష్ణవేనను ఇత్యపి, తస్మూర్తి
భిశ్చతుర్దిక్షు పుష్పన్యాసం తథాచరే'దితి క్రియాధికారార్చనా
ధ్యాయసూక్తయః. ఏతేన ధృవార్చాయజనమపి న్యాఖ్యాతమ్.

‘నిత్యప్రధానపూజార్థం కాతుకం సంప్రకల్పయేత్, స్నాపనం
స్నాపనార్థం చాప్యుత్సవార్థం తథోత్సవమ్ ** నిత్యం బలియాత్కారం
బలిబిమ్బం చ ముఖ్యతః, సర్వత్ర సర్వభోగార్థం భోగ బేరం చుకేచ’
నేత్యాద్యాత్రేయవచనైః భోగ బేరమన్యత్ జ్ఞాయతే. తదేవ నవనీతే
తాకికబిమ్బమితి వ్యవహీయత ఇతి బోధ్యమ్.

వినియోగో భవేదితి:—

‘దేవేశస్య నివేదితం సర్వం శుద్ధం తత్సర్వేషాం సురమునిమను
జానాం భోజ్యం యథాగురోరుచ్ఛిష్టం పుత్రశిష్యభృత్యానాం భోజ్యం
తథా సర్వేషాం గురోర్వృష్ణోరుచ్ఛిష్టం దేవానాం మునీనాం చ నివేద
నీయమ్, తస్మాద్వైశ్వదేవబలిహరణే చ యోగ్యం స్యాత్మనుష్యేషు
ద్విజాతీనాం భోజ్యమేవ. తస్మాదాచార్యాదయో విష్ణోర్నివేదితభోజ
నాదేవ సర్వపాపవినిర్ముక్తాః పూతకాయాస్సర్వకర్మస్వధికారిణో
భవేయుః. శూద్రాదిషు చ వైష్ణవానామేవ భోక్తవ్యమ్. అన్యదే
వానాం నివేదితం తదర్చకానాం తద్భక్తానాం చ భోజ్యమ్. ద్విజై
ర్భుక్తం చేచ్ఛాన్ద్రాయణం ప్రాయశ్చిత్తం భవేదిత్యాహ మరీచిరితి
విమానార్చనాకల్పః. ‘వినియోగాత్సుతృప్య’ తీతి నవనీతమ్.

తీర్థగ్రహణమస్త్రీ:— అకాలమృత్యుహరణం సర్వవ్యాధి నివారణమ్, సర్వపాపాఘశమనం విష్ణోః పాదోదకం శుభమ్, అవిద్యామూలనాశాయ జన్మకర్మనివృత్తయే, జ్ఞానవైరాగ్యసిద్ధ్యర్థం విష్ణోః పాదోదకం శుభమ్. ఆరోగ్యమస్తుశుభమస్తు యశోఽస్తు నిత్యం శ్రీరస్తు శాంతిరభయం శుభమస్తు విష్ణోః త్వత్పాదపంజ్జజవీనిర్గత పుణ్యతోయమాస్వాదయామి పురతో న పునర్భవాయ, ఇత్యుత్తిః.

పాదుకాధారణమస్త్రీ:— అహల్యాశాపనిర్మోక్తిః పాదుకే శేషరూపిణి, శిరసా ధారయామి త్వాం పాపం నాశయ పాదుకే. ఇతి నవనీతమ్.

శయనాసనం సంకల్పేతి:—అయం శయనాసనప్రస్తావో న సార్వత్రికః. మంత్రపాఠే పంచఖండే వాస్య నివేశో దేశాంతరీయేషు శ్రీకోశేషు న లభ్యతే. సార్వత్రికత్వాంగీకారే పునరస్య శ్రద్ధోత్సవ త్వేన సంగతిః కల్ప్య. న కథంచిన్నిత్యార్చనాయామంతరాభవః. అతః శయనాసనే కౌతుకబేరస్య నివేశో న న్యాయ్యః. కౌతుకం బలిబేరం వేత్వాదినవనీతోక్తబేరాంతరాణాం నివేశ ఉచితః.

అస్త్యకాలార్చనస్య సంగ్రహరూపత్వాత్తదా అర్చనం మూర్తిమంత్రేణైకేనైవ, న పంచభిరితి తత్తన్నూర్తిమంత్రమిత్యాదినైక వచన నిర్దేశేన నిరూపితమ్.

తస్మాత్కాల ఇత్యాది:—

తదారాధనేన సంసారార్ణవనిమగ్నో జీవాత్మా పరమాత్మా నం నారాయణం పశ్యతి. సోష్యపునరావృత్తికం దివ్యలోకం ప్రాప్యతి. పశ్చాత్కృతకృత్యో భవతి, తదపి సమారాధనవిశేషాచ్ఛుభిర్విధపదావాప్తిః సాలోక్యం సామీప్యం సారూప్యం సాయుజ్యమితి.

తచ్చనిత్యానస్తమమృతరసపానవత్సర్వదాత్మప్రికరం పరమాత్మనోనిత్య
నిషేవణా పరంజ్యోతిః ప్రవేశనమితి మరీచిః.

ఇతి పంచమఖండ విచారః.

అథమాధ్యాహ్నికార్చనమితి:—

అర్చనాకాల నిర్ణయమాహ భృగుః, ఉదయాధా మధ్యాహ్నత్ర
తైవాస్తమయాద్రవేః, కాలస్స్యాదుత్తమే యామో మధ్యమే పంచ
నాడికాః, యామార్థమధమేప్రోక్తం హవిర్హీనే తు తద్భవేత్, ఘటికై
కార్చనే జ్ఞేయా చైకాస్యా ద్రాజవిగ్రహే, ఘటికార్థం హవిర్దానే
ఘటికైకా తథా బ్రహ్మ, శేషా శేషోపచారాణామితి యామః ప్రక్షి
ప్తితః, ఏకా స్యాద్ద్రవ్యసంభారే ఏకా స్నానే చ మధ్యమే, ఘటికే
ద్వేర్చనే స్యాతామేకా స్యాద్ధవిరాదిషు, సమాంశా స్యాదధమే ద్రవ్య
సమాభారే స్నాపనేర్చనే, మధ్యమం బలిహీనం స్యాద్ధవ్హీనం తథాధ
మమ్, ఉపసన్ధ్యాసు యామార్థం నాడికాస్తిస్ర ఏవవా ఇతి.
ఉత్తమమధ్యమాధమకల్పైః నిత్యార్చనమ్.

దేవ్యాదితదాలయగతపరిషద్దేవేభ్యస్త్రీకాలం జహుయాదు
త్తమే ప్రాతర్మధ్యాహ్నయో ర్దేవేశాయ దేవీభ్యాం మునిభ్యాం బ్రహ్మ
శానాభ్యాం మధ్యమే చైతేభ్యో మధ్యాహ్న ఏవ జహుయాదధమే
ఇతి, తథా నిత్యోత్సవం త్రిసన్ధ్యో సాయం ప్రాతర్వా కుర్యాదితి చ
మరీచిః, నవవిధార్చనపక్షస్తత్రైవ విస్తరేణ ద్రష్టవ్యః. శిష్టంచాకరేషు.

జయత్యాత్మేశ్వరోన్నిద్రధ్యానసాధప్రియాతిథిః

శ్రీమత్పత్ర పురీవాసః శ్రీరామస్సీతయా గృహీ.

శ్రీవిఖనస మహాగురవే నమః.

ఇ త్య ను బ ధ్ధః.

